

MUSEUM

ČASOPIS BOHOSLOVŮ ČESKOSLOVANSKÝCH

ROČNÍK XLII

DUĚ KRÁSEK SPANILÝCH DUŠE MĚ OULÁDNULO STÁNEK:
ZEMSKÁ JEDNA, DRUHÁ S UŽŠINÝ POŠLA NEBES,
CÍRKEV A ULAST — TY U MOJICH MILUJI SEŠTERSKY SE ĆADRECH,
KAŽDÁ PŮL, KAŽDÁ MÁ MOJE SRDCE CELE. SUŠIL.

V BRNĚ 1908.

NÁKLADEM „RŮŽE SUŠILOVY“. — TISKEM BENEDIKTINSKÉ KNIHTISKÁRNY.
S povolením biskupské konsistoře ze dne 29. listop. 1907. — Číslo 6976.

OBSAH:

Články hvězdičkou (*) poznačené jsou básně.

	Strana
Benedikt (Br.), * Sonet	175
Beneš Stanislav (Hr. Kr.), Pokud lze na základě listu Aristeova rozluštit otázku o vzniku LXX? (kritická studie)	27, 91
Doležel Josef (Ol.), Moderní náhrady za křesťanství	213
Duda Alois (Ol.), Jan Milíč z Kroměříže	34, 65, 128
Filip Josef (Hr. Kr.), V Horní Lužici (Cestopisný příspěvek ku slov. vzájemnosti)	122, 208
Galle Jan (Br.), * Květy pod eněhem	147
— * Na křižovatce (kollegům novosvětcům)	199
— Vzpomínkové črty	51
Golik-Goranin A. (Senj), Komunizmus i naravno pravo	150, 205
Heger Josef (Br.), * Anima Fratris (Příteli ř. Leod. Teperovi)	131
— Církev a vědy přírodní (Práce v soutěži první cenou počtěná)	6, 71, 133, 185
— K jubileu 100letého založení alumnátu brněnského	2
— Ke stoleté památce zřízení alumnátu v Brně	79
— Papež Pius X. (Na oslavu 50letého jubilea kněžského)	113
Jeřábek Viktor (Br.), Panovníci z rodu habsburského a církve katolická	169
Koudelka Vojtěch (Br.), * Jarní	126
— * Ke stoletému trvání bohosloví	1
— * Kristus volá	100
— * Nad srázy propasti	208
— * Pane, umíráme	78
— * Poustevník (Věnováno R. Něměčkovi)	40
— * Proč mlkneš, písní	212
— * Tonha po prorokovi	139
Kunka Fr. (Br.), Zpráva o pouti, schůzi a akademii bohoslovců československých na posv. Velehradě. Dne 29. a 30. července 1907	44, 101, 153, 223
Makovce V. A. (Č. B.), * Jdeme kol pramenů	26
— * Narodil se Kristus Pán	22
— * Meditace	127
— * Mrtví spí	101
— * Vyšší život	184
Michalkowski Józef (Przem.), * Wspólne koleje	147
O. z Tepence (Ol.), * Na shledanou	197
Pospíchal Frant. (Br.), * Ke trůnu Matky	90
Princ Rud. (Č. B.), * Post communionem	184
— * Před ordinací (svým kolegům)	132
Rozmahel Jakub (Br.), Chwolson contra Haeckel	31, 66
— Odhalení pomníku Sušilova v Novém Rousínově	42
Stašek B. (Pr.), Magr. T. J. Lehner a význam jeho o českém umění	22
— O prázdninové činnosti bohoslovců na poli lidové výchovy	199
Střížovský V. F. (Ol.), * K 50letému zjevení se B. P. Marie Lurdské	121
— * Z cyklu „Zlomky“	204
Sion Beneš (Pr.), * Na oltáři	175
S. V. Beneš (Pr.), * Za Svatoplukem Čechem (Připsáno mladým generacím a stranám)	139
Svoboda Engelbert (Zagreb), Prvi hrvatsko-slovenski svedjački katolički sastanak u Zagrebu	96
Tomeček Ant. (Ol.), Poznámky o „cherubínech“ (Práce v soutěži druhou cenou počtěná)	13, 83, 140, 176
Výtisk Josef (Ol.), * Za Kristem	95
— * V zemi zaslíbenou (Věnováno podjáhrům)	132, 171
— * In dubiis	185
— * Za přítelem ř. Ad. Petricm	198

Z nových knih: — Dr. J. Samsour, Základy patologie (J. R.) — Leandr. Čech, Karolina Světlá, Obraz literární historický (J. —er) — V. S. Kronus, Rudé máky (J. —er). — Dr. J. Kratochvíl, Záhada Boha ve filosofii antické (H.) — Dr. L. Tonck S. J., Wissenschaftliches Arbeiten (H.) — Dr. C. Sládeček, Lourdy a jejich význam pro naši dobu (H.) — Meditace. Čtvrtletník pro umění a filosofii (H.) — Jahrbuch der Zeit und Kulturgeschichte (H.) — A. Hello, P. Renan, Německo a atheism XIX. století (R.)	47, 148, 221
Zprávy z jednot:	
Z Brna	54, 104, 158, 225
Z Olomouce	55, 104, 159, 220
Z Prahy	53, 105, 165
Ze „Serbowki“ w Prazy	56, 161
Z Hradce Králové	57, 162, 227
Z Českých Budějovic	106, 161
Z Litoměřic	163
Iz Celovca	58, 108, 227
Iz Džakova	59, 109
Iz Ljubljane	59, 227
Iz Zagreba	107
Rozmanitosti.	
Akademické spolky. P. M. (Br.)	167
Jak bude s katolickým náboženstvím. H. (Br.)	110
Macharův „Řím“. F. Kunka (Br.)	165
Několik gloss o mučednících. Mr. Vrba (Br.)	111
Oslava XV. centenaria sv. Jana Zlatoustého. J. H. (Br.)	166
O úkolech katolicismu na Rusi. J. H. (Br.)	61
Přednášky přátel katolické kultury. (Br.)	64
Statistika německých bohoslovců katolických	63
Schůze akademiků. P. M. (Br.) Stašek B. (Pr.)	111
Z nejnovějších událostí na Rusi H. (Br.)	110
„Zora“, časopis katolicko-národního studentstva —cr. (Br.)	64
Serbski seminar s. Petra w Prazy	230
Doslav.	
Vyobrazení: Msgr. T. J. Lehner.	
Biskupský bohoslovecký alumnát (starý)	17
Vchod do bohosloveckého bisk. alumnátu starého	19
Biskupský bohoslovecký alumnát (nový)	21
Bývalý dominikánský chrám u sv. Michala v Brně	80
Křížová chodba bývalého dominikánského kláštera v Brně	81

MONSGR. F. J. LEHNER.

V. KOUDELKA (Br.):

Ke stoletému trvání brněnského bohosloví.

Už prchlo století, co zaplál maják světla
na rameni Kristem založených skal
a jeho záře slunce paprsky jak létla
na zvlněné moře v širošírou dál.

Vzplál maják ohnivý a jeho záře skvělá
na mořské se lila bezdné hlubiny,
a naši velikáni v ní kol svého čela
ovíjeli nejskvělejší vavříny.

Ušak shasla světla ta, již ve hrob klesli oni,
nyní nových světél plane tady řad,
a po nich přijdeme my, jejich epigoni,
a my také chtějme jako maják vzplát!

A proto nechť se chopí díla s jasnou lící
v hrobu zášeří kdo někdy slyšet chce
jak po století řeknou naši následníci:
Také my jsme měli slavné předchůdce.

©, majáku, ty dále lpěj tu na svou skálu
do daleka plana leskem zářícím,
stůj tady pevně divých bouří ve přívalu! —
Ty pak, Bože, žehnej nám i budoucím!

JOSEF HEGER (Br.):

K jubileu 100letého založení alumnátu brněnského.¹⁾

Jsou zasvěceny velikým osudům ty chmurné zdi alumnátní i život v nich. To před 100 lety tanulo na mysli všem, kdo se zájmem sledovali otevření nově zřízeného alumnátu, jakož i odevzdání ho vytčenému účelu. A o tom, co bylo dílem času, zamlženo budoucností, můžeme my dnes klidně uvažovati. Snad nesplněny všechny požadavky, jež veň kladeny, snad, a mohu říci jistě, zplo-dily ty místnosti mnohé, čeho nikdo netušil a neočekával a čeho jim neulo-ženo cílem.

Stojíme-li dnes na prahu nového století v trvání alumnátu, co pocho-pitelnějšího, než že se ohlédáme zpět v minulost, abychom přehlédli onu uply-nulou dobu se vším, co během ní vykonáno a abychom z všedního běhu času vyňali to, co učinilo alumnát tím, čím jest.

Biskupství brněnské založeno bylo r. 1777. O seminář a bohoslovné učeliště však nebylo hned postaráno, byť proti znění výslovnému sněmu Tri-dentského, a alumní z ustanovení vládního konali studia svá na universitě v Olo-mouci, bydlíce v semináři zároveň s kleriky arcidiecese. Po půl roce ale obojí, jak seminář, tak universita, přeneseno do Brna. Pro seminář určen byl bývalý klášter jezuitský a universita, jelikož nevyhovoval podmínkám všem dům vedle semináře pro ni stanovený, uchýlila se zatím do augustiniánského kláštera u sv. Tomáše. Nad seminářem vyhradil si nejvyšší dohled arcibiskup olomoucký, pokud možno vůbec o účinném dohledu mluvit, jelikož vláda provanuta už tehdy duchem jansenistickým, dohled omezila a určování profesorů si vůbec vyhradila. Účel byl zřejmý. Proto nelze se diviti, že duch jansenistický se všemi svými výstřelky a důsledky se rozšířil a stélesňoval v chování kleriků a jich smýšlení proticírkevním. Když pak pověst o duchu v semináři pronikla do širší veřejnosti, považoval arcibiskup Antonín Th. hrabě Coloredo za svoji povin-nost vystoupiti proti jansenismu na fakultě a zakročiti u císaře, čehož výsledek byl sesazení nevěreckých profesorů, než i zakázání bully: Unigenitus, o níž uloženo přísné mlčení.

Tak pouze 4 léta těšilo se Brno universitě. Na opětované totiž naléhání jak arcibiskupovo, tak města Olomouce, aby universita i seminář do sídla metro-politního zpět přeložena byla, vyhověl císař Josef II. a rozkázal uskutečnění žádosti v plném znění r. 1782., změniv při té příležitosti universitu na pouhé lyceum a umístiv lyceum — až na fakultu filosofickou, jež uchýlila se do bý-valého semináře — ve zrušeném klášteře karthusiánském; seminář pak v klá-šteře Klarissek. Vliv na řízení i výchovu kleriků vymánil si po většině stát, tak že moc církevních představených klesla na minimum, zvláště založením gene-rálních seminářů, ústavů to čistě státních, r. 1783., v nichž vzdělání, jak mo-rální a ascetické, tak theologické v nádechu tehdejšího osvícenství dle plánu Fr. Št. Rautenstraucha zvlášť pro generální semináře vyhotoveného bylo usku-tečňováno a mělo výsledkem spíše korrupci: „úpadek totiž vědeckého snažení, jež se zvrhlo v povrchnost a pouhé učení se nazpaměť, v pohrdání náboženstvím a v úpadek mravního života, poněvadž v zápase o marnou slávu t. zv. osvíce-nosti zásady nábožensko-mravní s frivolní lehkomyšlností byly šlapány.“

¹⁾ Prameny: Dr. Jakub Hodr, Das bischöfliche Priesterseminar und die Theo-logische Lehranstalt in Brünn. Dr. Josef Samsour, Dějiny alumnátu brněnského, Hlídka XXIV. Fr. Rudolecký, Z dějin brněnského alumnátu. Obzor 1905. E. Masák, Účast brněnského alumnátu na národním a literárním probuzení Moravy. Museum XLI.

Generální seminář zřízen v Olomouci v bývalé kolleji jezuitské, a to pro obě diecese r. 1783. Roku následujícího přenesen do zrušeného kláštera praemonstrátského v Hradisku u Olomouce, kde působil v úřadě vicerektora a později rektora slavný zakladatel slavistiky a učený dějzpytec Josef Dobrovský. Že i zde, jak v generálních seminářích vůbec, rozestírala své síť nevěra a joesinismus na úkor církve, je pochopitelné.

Bohu díky, jen ku prospěchu církve a života náboženského vůbec, smrtí Josefa II. zanikly generální semináře navždy. Bratr Josefův a nástupce Leopold, dosud vévoda toskánský, generální semináře zrušil a dovolil biskupům, aby každý počátkem nového školního roku vlastní seminář s theologickým ústavem zříditi si mohl a aby nad výchovou a vzděláním svých alumnů bděl. Ale ani po tomto rozhodnutí brněnské diecesi vlastní semináře se nedostalo a bhoslovci vychovávaní zase v Olomouci, a to po celých ještě 16 let.

Teprve rozhodnutím osobně zbožného císaře Františka I., jemuž šlo především o dokonalé vypěstění ducha náboženského, každému biskupství bez výjimky dán byl vlastní seminář s theologickým ústavem, nebylo-li v místě lycea nebo university. — Tak rozproudila se otázka o zřízení semináře i v Brně za úsilné činnosti tehdejšího biskupa Vincence J. ze Schrattenbachu a po dlouhém vyjednávání o opatření potřebného fondu seminárního, o počtu alumnů a záležitostech podobného rázu a po mnohých průtazích se strany moravského gubernia konečně na osobní zakročení biskupa diecesního u císaře rozhodnuto zřízení samostatného semináře r. 1805. Za vhodnou, aby v ní seminář umístěn byl, označena budova bývalého kláštera dominikánského, což konečně po nutných renovacích a úpravách se stalo 4. listopadu r. 1807. V budově klášterní dočkal se seminář ctihodného stáří 96 let.

Bylo by méně zajímavé vypočítávati statisticky data týkající se po většině vzrůstu neb úbytu klerikův, snahy ordinariátu a biskupů paralyzovati nedostatek různými prostředky, zvláště založením chlapeckého semináře (hr. Arnošt Ant. Schafgotsche), jehož výsledek byl opravdu větší počet alumnů, nebo i obtíže finanční, s nimiž měl laborovati a které co nejtížeji nesla domácí knihovna, odkázána jsouc pouze a výhradně na dary a jež — díky Bohu a dobrodincům — vzrostla na knihovnu poměrně bohatou a rozsáhlou.

Čím dále během času pocítována byla neschopnost budovy: místnosti nedostačovaly a vůbec účelu svému nevyhovovaly žádnou měrou, zvláště po stránce zdravotní a proto nesla se snaha Jeho Exc. nynějšího kníže-arcibiskupa Dra Frant. Sal. Bauera na podnět tehdejšího regenta alumnátu a profesora dogmatiky a filosofie Dra Josefa Pospíšila k tomu cíli, aby byla postavena nová budova. Neunavné energii jen povolných faktorů se podařilo stavbu nové, požadavkům zdravotním a paedagogickým účelně vyhovující alumnátní budovy uskutečniti r. 1903. Bohužel, stavba nebyla provedena tak, jak plány původně ji stanovily, nýbrž, pokud vůbec možno bylo při stanoveném fixním počtu alumnů, omezena a zmenšena; zvláště mečešky odbyta kaple a místnosti knihovny, a místnosti rekreační vůbec odpadly.

Tím byly by vyčerpány ve stručných rysech vnější dějiny alumnátu. Jsou dosti jednoduchy a prosty, rozmanitější a sytější najdeme život uvnitř ponurých zdí alumnátu.

Jsou poměry a okolnosti, a jak různé ty vztahy všeho mimo nás: věci hmotných i oduševněných jen slouti mohou, síti opepínající a vysávající krev a s ní sílu, a heroem je ten, vznešeným a úctyhodným, kdo napětím všech sil přináší oběť bolesti a trhá síť a ukazuje jiným cesty nové, jež vedou k obzorům nikdy netušeným a novotou posvěcenou právem krásným. Proto máme tak málo lidí ve vlastním slova smyslu svých, jen proto. Proto u takové lidi vzpo-

mínáme po věky, posvěcující památku jejich obrodem duše pod vlivem vanoucího jimi vzníceného nadšení, jímž žijí s námi. A takovými byli ti, o nichž čteme v listech dějin o vnitřním životě brněnského alumnátu.

Když založen byl brněnský alumnát, Morava naše pohřížena byla ve spánek hluboký a nevěděla o životě svém, jí jedině přirozeném. Nebylo, kdo by se nad ní sklonil, kdo by ji vymanil z dusivého objetí ducha josefinistického, jenž uceleným postupem ubíjel životní síly národů. Ničil život náboženský, vraždil v zárodku každý rozmach národní. Nikdo neměl mítí života svého — Němčina od normálních škol až po university vévodila odchovávajíc všechny mladistvé duchy našeho národa sobě — ba ani toho nelze říci — činíc je bezvýznamnými nullami v lidské společnosti: „stali se kořistí duchamorného směru toho (josefinismu), an všechen jejich život bez rázu minul, jako bublinka mydlinová.“

A z takových lidí rekrutovali se bohoslovci. Z českých matek, neznajíc česky přicházeli do alumnátu, kde od r. 1807.—1813. bylo ostatně též všecko německé a snad jen praktická potřeba pro duchovní správu diktovala nezbytnost jakés' takés' znalosti „moravštiny“. Kde však bylo ono vznešené pojetí národní idey? Kde bylo ono vyšší, křesťanstvím vytištěné národní vědomí? Jen několik ojedinelých probuzených vlastenců pozdravujeme v alumnátě v dvacátých letech minulého století, jako úchvatné jitřenky nově rodícího se dne. Byl to Vincenc Žák (Ziak), František Sušil a Matouš Klácel. Ale jitřenky ty brzy vzdálily se s obzoru alumnátu a s nimi utuchlo i vědomí národní. A tu, když půda přece jen jaksi byla připravena, aspoň potud, že snaha podobná nebyla úplně nová a nebudila novotou podezření, vstupuje do alumnátu Cyrill Kampelík r. 1831. Od něho datovati lze probuzení trvalé. Učí kolegy češtině, seznamuje se spisy literatury, nebohaté ovšem tehdy, ba neleká se založiti též i knihovnu „jazyk slávký milujících alumnů“, která byla zvlášť později, když rozmnožena za podpory Sušilovy a hraběte Sylvy Tarouczy, jenž jako byl podporovatelem všech snah uslechtilých v národním směru vůbec, tak zvláště štědře se choval ke knihovně, platil za ni dluhy — dosti veliké obnosy: jednou až 70 zl. — když příspěvky uhrazeny býti nemohly, zásobovatelkou a střediskem nejen českého Brna, nýbrž i přiléhajícího okolí venkovského. Tato horlivá činnost korunována byla utěšeným výsledkem: „jen rození Němci zůstali věrnými své národnosti.“ Nebylo by se tak ovšem mohlo státi jinak než na výsluní přízně vyšší. A ta tu byla. Všechny ty snahy podporovali jak bezprostřední představení, tak i šlechtitý tehdy biskup Gindl, a to pomocí ne mravní jen, nýbrž i hmotnou.

Po odchodu Kampelíkově poněkud zase vázl život vlastenecký, jím rozvířený, a tu právě v této kritické době vstupuje na úřad učitelský v alumnátě Fr. Sušil. Sušil to byl, jenž nejen dovedl jiskru života národního uchrániti, nýbrž ji i rozntil a přivedl k utěšeným jasům. Nelze ovšem v rámci této črty oceniti široký význam Sušilův a není to ani mým úkolem. Chci připomenouti pouze snahu jeho: získati posluchače věci národní, to dosud mnohým scházelo, neboť až dosud přicházeli sem mladíci národu odcizení aneb neuvědoměli. Jsou zajímavé doklady o tom ze života žáků Sušilových. Vedle znalosti mateřštiny pobádal i k literární činnosti a tak jeho vlivem získáni: Břilý, Wurm, Křížkovský a jiní mnozí. Všichni ovšem nemohli ve veřejném působení zůstat literárně činní, kteří však nedali si v duchovní správě ničím vyraziti z rukou péra, seskupili se kolem učitele svého, jenž upoutal je k sobě ideovým spojením pod vznešenou ideou cyrillo-methodějskou, jejíž šířitelé stávají se žáci jeho nejen v literatuře, nýbrž v celém národním ruchu, zvláště za oněch bouřlivých let 48tých, kdy horlivě zříme pracovati na Moravě kněze a snad

jen kněze; družinu to Sušilovu, v níž seskupeni jsou: Kulda, Bílý, Procházka Matěj i Jakub, Slota, Fáborský, Wurm, Škorpík.

Jako jest útěchou čisti ty kapitoly vypravující se svatým zápalem o krásné době prvního probuzení v alumnátě, tak bolestně dojmají slova hlásající, že stahují se mraky, že hrozí ulítí květ hned v rozvítí. Bohužel i těchto je dosti! Po odchodu biskupa Gindla jiný zavál vzduch a nastaly i persekuce policií brněnskou, jež alumnům odňala i knihovnu, vlastními příspěvky a velkými obětmi zřízenou a zakázala i akademie — schůze, na nichž recitovány básně vlastenecké a pronášeny nadšené promluvy — větríc v nich pikle panslavistické.

Ale snaha tato se minula se zdarem. Na čas ovšem ruch národní byl zakřiknut, ale ne na dlouho. Už r. 1848 cítí se alumni ve svých snahách volnější, a rok 1866. přinesl věnem úplný obrat k lepšímu. Do bohosloví vstupuje Vlad. Šťastný, s nerozlučným druhem svým Jos. Klímkou, kteří odchováni Sušilem vzali si za životní úkol plnit odkaz Sušilův věrně. Jemu posvětili též všechny své síly. S hrstkou přispěvatelů — bylo jich 28 — zakládá Šťastný časopis „Jaro“ s heslem: „Concordia parvae res crescunt“, jehož r. číslo objevuje se 1. května svrchu zmíněného roku. Byly to květy probouzející se novým jarem a ovoce jich, po němž volá básník (Vl. Šťastný) v úvodní básni slovy:

Až jednou v podzim žiti se zvrátí
a zmlknou plně unylé,
kž zřime květů ovoce zrátí,
jaro jež neslo spanilé.

lze zřítí už dnes. Stačí zběžně jen prohlédnouti plných 41 ročníků „Musea“, časopisu, jenž po dvouletém zániku Šťastného „Jara“ později vydávaném pod názvem: „Concordia“ r.(1861) byl v život povolán a jenž vlivem nově založené r. 1877 „Růže Sušilovy“ (Fr. Drašar), jednoty to bohoslovecké pod heslem: Církev a vlast, stalo se orgánem všech bohoslovců moravských, českých, slovenských a později slovanských vůbec. Ovšem že za změněných národnostních poměrů účel časopisu se obměnil. Nebylo už třeba, aby alumni cvičili se ve slohu mluvy své mateřské, aspoň ne na prvním místě, nýbrž připravují se zde pro práce literární v životě. A, byť bylo „Museum“ časopis jen cvičný, nikterak ho nelze podceňovati, už patříme-li naň s toho hlediska, že „Museum“ právě to bylo, jež odchovalo církvi i národu řadu znamenitých pracovníků, ba možno říci, „že není snad žádného mezi českými literáty kněžími, jenž by nebyl uložil primiční vínke své činnosti literární v „Museu“.

Toť v nejzazších konturách obraz činnosti od prvních červánků národního obrození u nás na Moravě až podnes. Patrně, že kolébkou a prvním průkopníkem tohoto směru u nás byl bez odporu alumnát. Ta činnost, již vykonal alumnát na poli národním i náboženském, patří integrálně do doby znovuzrození českého národu; i v její historii je list, „jenž se bude čísti, jak dí Zeyer, se zvláštním dojetím, s velikou láskou, list jednající o lidech apoštolujících, jak se říkávalo, o lidech to, již pouhým příkladem svým krásným a slovem svým živým skrytý jakýsi proud v dlouho passivních massách národa způsobovali a činně udržovali. Byli tito muži pravými tepnami lidu, ženoucími mu oživující krev do srdce a dýchal lid jejich dechem.“

Na konec nemám, co bych řekl, než abychom pamětlivi byli toho, co vykonáno ve století minulém alumnátu pod vlivem zmíněných osob, jich slovem a příkladem, přijali jeho ideu, zvláště ideu Sušilovu, jež je plným výrazem všech směrů, za nimiž dlužno i dnes se bráti, onu ideu obsaženou stručně ve slovech: „Vše pro církev a vlast“ a vyjádřenou slovy Sušilovými:

Dvě krásce spanilých duše mé ovládnulo stánek:
 Zemská jedna, druhá s výšiny pošla nebes.
 Církev a vlast — ty v mojih sestersky se milují nadrech,
 Každá půl, každá má moje srdce celé.

Té-li budeme věrní, máme pevnou záruku dalšího utěšeného vzrůstu
 i mohutnění v novém století, protože pevnou zárukou božského pozhánání.

JOSEF HEGER (Br.):

Církev a vědy přírodní.

(Práce v soutěži první cenou poctěná.)

Jelikož není ničeho v přírodě, co by učení od Boha
 zjevenému odporovalo, naopak mnoho, co je potvrzující
 a poněvadž každé objevení pravdy k poznání a chvále
 boží může povzbudit, proto církev vše, co k rozšíření
 vědy přispěje, s radostí přijme a jako jiné disciplíny . . .
 i ty vědy pěstovati a šířiti bude, které zkoumáním pří-
 rody se zabývají.

Leo XIII, Encyklika: *Immortale Dei* 1. XI. 1885.

Die Natur ist Gottes Buch:
 Doch ohne Gottes Offenbarung
 Mißlingt daran der Leseversuch,
 Den anstellt menschliche Erfahrung.
 Rückert, Epigramm.

Pamatná jsou slova a směrdatná, jež čteme v konstituci sněmu Vati-
 kánského. Průhlednou jasností podáno tu stanovisko církve k pokroku ve vě-
 dách. A shromáždění zástupci té církve repraesentující církev celou, nehrozí
 tu střetnou intolleranci, jež by ssála bujnost podmiňující šfáty z třesoucí
 bázně před jasnějším a plnějším vždy pronikavým poznáním v rozmanitých
 vědách vůbec, nýbrž spíše lásku hlásají zjemňující a tužící pružiny nezadržitel-
 něho postupu vědeckého, slibující všechny síly, jež zhyňvají, když vyplněn byl
 cíl církve, jež povahou její diktován, spása totiž duši a blaženost nebeská.

„Ačkoliv je víra nad rozum, výslovně dí De fide cap. V., přece nemůže
 nikdy rozporu nastati: jelikož týž Bůh, který tajemství zjevuje a víru vlévá,
 duši lidské světlo rozumu dal. Bůh ale nemůže sebe zapřít, aniž může kdy pravda
 pravdě odporovati . . . Ale nejen že víra a věda nemohou sobě odporovati nikdy,
 nýbrž i podporují se navzájem, jelikož správné poznání rozumové základy víry
 dokazuje . . ., víra však rozum před poblouzením chrání a mnohonásobným
 jednáním ho ozbrojuje. Proto je církev daleka toho, aby pěstování lidských
 věd a umění překážela, naopak rozmanitým způsobem je podporuje a odvahy
 jim dodává . . . Uznává, že jako od Boha, pána věd, vyšly, tak také, jestliže
 řádným způsobem jsou pěstovány, k Bohu přivádějí. Nezapovídá též vědám
 ve svých oborech vlastních principů a vlastní metody používati, nýbrž snaží
 se jen tomu zabrániti, aby božskému učení odporujících bludů nepřijímaly,
 nebo meze oboru svého překročující, to, co věcí víry je, si osobovaly a zbloudily!“
 I důvod určen je těmi slovy, proč mezi učením zjevení božího a zaručenými
 výsledky lidského bádání, vědou tedy pravou, skutečného rozporu a v zápětí
 nesnášenlivosti býti nemůže: Vždyť víra a věda vycházejí družně od Boha,
 Pravdy věčné.

A co platí o vědách vůbec, platí v plném rozsahu a dosahu o vědách přírodních zvlášť. Numquam aliud, natura aliud sapientia dicet, prohlásil už starý Juvenal.¹⁾ Ve zjevení poznáváme Boha v Jeho slově, v přírodě učíme se o něm v Jeho díle. I zde nezbytno mít na zřeteli pravou vědu přírodní, důkladné, neukvapené poznání, ne nedokrevnost, ne jednostrannost. Jednostranné studium snadno může svědci k naturalismu a determinismu, jelikož příroda sama pozorována hlavně zjevuje zákon nutnosti. A tak pouze dilettanti ve vědě přírodní a děti v poznání zákonů přírodních přesvědčují sebe a jiné o nepřeklenutelné propasti zející zásadními odpory věd přírodních k církvi a snaží se, co zaviněnou fikcí vykouzlili, stělesniti: uskutečniti totiž rozpor, rozšiřující k tomu cíli víru v nutnost jeho spisy a přednáškami, ve kterých více je zastřeno než pověděno. Nese tuto charakteristickou známku vpálenou jako Kain na čelo doba naše, doba slaveného universalismu vědeckého; doby dřívější takovými nebyly a ani o dnešku ostatně nelze tvrditi tak bez výjimky. Jako synové církve chopili se blahodárně a vlivně všech odvětví věd, je přejavše, udržující, rozšiřující a prohlubující, přiměřenými rozmachy době své od prvních počátků církve až do odštěpení protestantismu výhradně, tak že právem říci možno, že bez teplého vlivu církve pokrok a vzdělanost v našem slova smyslu byly by úplně nemožnými, tak i nyní tak mnohý vynikající muž vědec pokorně při vši své hluboké vzdělanosti, při všem svém slunečně jasném vhledu v taje přírody a právě pro tento pravý vhléd sklání vůli svou a celou bytost před Svrchovaným zladěn v podsvětí duše oněmi tony slov L i n n é o v ý c h : Deum sempiternum, immensum, omniscium, omnipotentem expergefactus a tergo transeuntem vidit et obstupui. A tak všechny výkřiky táborů opačných dominující ve slovích: „Delenda est Carthago“ bez ozvěn umírají, zapadnuvše v umlčující jakoby skaliska.

Není tedy nezbytno vystupovati s apologií a snad přílišnou veden snahou — jak častěji se stává — přeháněti, pro kteroužto vlastnost pak i to dobré, co podáno, miji se účelem, sloužíc svým, ne nepřátelům. Církev tu nemá potřebí zvláštních apologetiv. Apologii jsou dostatečnou minulé její dějiny.

V neúplných pouze rysech proto zachytíme dějiny věd přírodních — vždyť vypravovati, co církev učinila pro vědy vůbec, bylo by psáti dějiny každého odvětví vědy, sledovati každé odvětví od jeho prvních počátků až k nedokonalejšímu stupni, na něž se vyšinulo — a ukážeme — pravdu.

Hned poměr knih Písma sv. k přírodě je zajímavý. Hluboký a krásný nároz na přírodu sytou vůni dýchá a vane nám vstříc v poetických knihách Písma sv. St. Z., aby něžností sice plnou života, ale i silou srdcem otřásající prochnul nás v knihách prorockých a zrcadlo mravnosti podržel nám v zákoně.

Důkaznou silou přednostem hebrejského názorů přírodního a jemnému pro přírodu citu mluví přesvědčivé úchvatně světlé krásy žalmů,²⁾ když uvádějí jednak dětsky naivní a milé, jednak ale velkolepé pojmání přírody, jež vlivně se stělesnilo až v nejzazších hloubkách národního života, ba dle H u m b o l d t a vniklo „hluboko do lesů nového světa“. Uznáváme tvrzení Humboldtovo, zřetel-li obrátíme k silným líčením chmurné knihy Job³⁾, již vhodně nazývá Z ö c k l e r „předobrazem a aequivalentem božské komedie“ a obdivujeme tu barevnou svěžesť, psychologický vhléd a tajemný, hluboký smysl částí Knih králů, jež mluví o přírodě a nasloucháme hymnickým výlevům v knize Siracho-

¹⁾ Juvenal, Sat. 14, 321.

²⁾ Žalmy: 8, 19, 65, 104, 147, 148 ...

³⁾ Job, cap. 26, 28, 37, 38—41.

zvlášť. Zní ovšem tato slova trochu paradoxně, ale přec jsou pravdiva. Bez jakékoliv pochyby hlavní příčina tak nepatrného a povlnného vývoje věd přírodních národů nekřesťanských ve starověku bylo jejich náboženství přirozené, jejich víra v božské bytosti s přírodou a jejími tělesy tak těsně sepnuté, víra to, jež budila posvátnou hrůzu a s ní překážku vniknouti do tajů přírody, kde všude božstvo bylo. A v tom právě spočívá význam monoteismu, a to monoteismu speciálně čistě křesťanského pro vývoj věd přírodních, že dovedl přírodu očistiti od oněch bůžků olymských, že učinil přírodu v pravdě přirozenou, zbaviv ji oněch pout a tak umožnil bez obav volnost zkoumání.¹⁾

A jako v Písmě sv., tak hlubokou úctou a významem přírody — stále nemluvíme tu o vědě přírodní jako vědě — prochnuty zříme o t c e d o b y n e j s t a r š í. Odkazem vzali tuto úctu z Pisma sv. Ize tu plnou rozhodností odmítnouti výtky mnohých, jakoby otcové z přílišné touhy po nebi nenáviděli přírodu. Těch zatím pomíneme. Jen ponoříme-li se v harmonickou plnost divů v přírodě a krásu její mnohou, probleskující spisy Otců, užaseme, jak ruku v ruce se spisovatelé staroklassickými dovedou oslavovati přírodu, když na ně působí krásnými dojmy jednotlivých scén.²⁾ Podíváme se divuplnému bohatství mezi pozemskými a nebeskými tvory.³⁾ Stejnou dáme se provanouti náladou, poslechneme-li *Minutia Felix*a, jak v nádherných líčeních předvádí nám skvostný podzimní večer v době vinobraní i majestátní pořad běhu těles nebeských a ročních dob, ocean, řeky i prameny, smysly obdařenou stavbu těla zvířat, vznešenou krásu těla lidského, aby mosaikou položil důkaz Boha moudrého a dobrého, vůdce všehomíra.⁴⁾

A přistoupíme-li k vědám přírodním, v plném slova toho významu, když totiž heuristicky vnikají v podstatu tvorstva na naší planetě a v podstatu jí samé, aby dokonale ji prozkoumavše, došli k solidním, plným, zralým výsledkům, vniknou trsy světla v mlhavé stanovisko Otců, jež ozářeno objeví se, podávajíc přátelství přírodě, pokud zájem o vyšší vztah potřeby vyžadoval. Můžeme označiti všechna odvětví věd přírodních více neb méně zastoupených.

Hlavní disciplíny věd přírodních dle všeobecného souhlasu jsou: astronomie a fyzická geografie, z nichž prvá urovnání moudré a vzájemný vztah vesmíru učinila si cílem, kdežto druhá pozoruje povrch zemský, aby se pozitivně přesvědčila o jeho útvaru. K nim přiklání se geologie, s ní botanika a všechny za okolností podružnější. Posledně vzpomenutá odvětví skoro vůbec nenalézají ozvuku u Otců, aspoň ne u starších a tak omezíme se, nespouštějíc se zřetele těchto, na disciplíny prvnější a poohlédneme se, jaké as stanovisko zaujato k nim. To buď naším úkolem!

V theorii nebe až do dob Kopernikových, jenž právem všim sluje průkopníkem tohoto směru, marně hledáme zástupce *aristarchovy heliocentricky*, an i astronomové tehdy z povolání ji znehodnocovali, a zříme potýkati se o kulminální bod vítězný náhled *platonisko-stoický* — o volné na nebes pláních se potulujících, ba oduševnělých souhvězdích — s názorem *aristotelisko-ptolomejským*, jenž má středem zemi, která v podobě koule nehybná dává kol se kolovati všem ostatním světům v dokonalejších kruzích. — Stělesněn zříme prvý názor u *Origena* († 254)⁵⁾, *Eusebia z Gmery* († kol. 360), *Diodora z Tarsu* († kol. 399), *Jana Chrysostoma* († 407), *Theodora z Mopsuestie* († kol. 458), jako

¹⁾ Srovn. Dr. Phil. E. Dennerf, *Christus und die Naturwissenschaft*. Stuttgart, pag. 37.

²⁾ Clemens Rom. I. Cor. 19—20; Ep. ad Diognetum cap. 7.

³⁾ Theophilus Antiochenus ad Autolichum. I. cap. 9 seq.

⁴⁾ Octavianus, c. 2. seq. c. 16. seq.

⁵⁾ Contra Celsum.

zástupců křesťanského východu, a k nim pod týmž zorným úhlem řadí se otcové západu: Filastrius († 387), Prokopius z Gazy († 530), a Pseudojustin. Blíže-li pak obrátíme zřetel k názoru druhému: aristotelsko-ptolomejskému, po nepatrných nábězích k osvojení jeho u Philona a kráčíme hlubšími jeho stopami, jež vtiskl spisům Klementa Alex. († kol. 271), Jana Philippona († kol. 560)¹⁾, Maxima Vyzn. († 662), Jana z Damasku,²⁾ sv. Isidora Sevillejského († 636)³⁾ a Bedy Ven. († 735)⁴⁾. Že scholastikové od prvních svých počátků objali tento názor svým, jako vůbec podnožím učinili si vymoženosti Stagiritovy, je nad jiné jasné.

Zaráží ovšem tento tak podstatný rozdíl v názorech. Než činitelem velkého vlivu vedle předběžných studií a vlastní, samostatné racionace, která mnohdy dovedla dostačiti, když otcové jménem čistě profánní vědy ujímali se slova, jako Isidor⁵⁾ a Beda⁶⁾, Alcuin⁷⁾ a sv. Tomáš⁸⁾ vstěpujíc jím uznání theorie sfér, v rozhodnutí, který z názoru má býti uznán a oceněn, byla často místa Pisma sv. Vždyť mnohý zřel tam dosvědčeno, že nebe pevné je a nehybné, slunce a měsíc na obrat na nebi se pohybují, jak viděti u Eusebia z Gmery⁹⁾, jiní zas prohlásili s Diodorem z Tarsu¹⁾ theorii sfér za učení církvi cizí. Aby v těchto, tak profánních otázkách odvolávali se na Písmo svaté, podnět zavdal list sv. Paula (Ad Cor., 12. 2), kde řeč je o trojím nebi, ač sv. Augustin se obrací proti takovému zneužívání usuzuje, že „duch boží máje na zřeteli spásu duší, neuznal za dobré o věcech tak lhostejných lidi poučiti.“¹⁾

S theorií nebes úzce je sepjato ponětí o útvaru země. Kdo přijal v této otázce stanovisko správné, patrně z předeslaného. Byli to nepopíratelně zástupcové směru aristotelsko-ptolomejského, přejavše jím zemi jako kouli. Názor jiný, svou primitivností až zarážející, jenž zemi má terčem nebo čtvercem a nebe nad ní střežou sklenuté, pomíjíme. Udržuje se na východě až k Janu Damascenskému. Plnou jistotou akcentovaná slova hlásají názor správný o zemi kouli u Klementa Alex., Origena, Basila,¹²⁾ Ambrože,¹³⁾ již přistupují k Strabonovým názorům o vrženém stínu (*ἄσχιος, ἀντίσχιος, ἑτερόσχιος*). I sv. Augustin, ač popírá protinožce, uznává kulovitou podobu země a též Isidor Sevillejský a Beda.

Přijetím země jako koule nezbytně objevila se k řešení otázka o obyvatelích naší zeměkoule, rozptýleně-li žijí po ní celé, zvláště na polokouli opačné čili otázka o antipodech. Rozcházel se už v diametrálně různá řešení autority starých filosofů pohanských o obyvatelích zeměkoule. Oba body opírají se o vážné muže. Popíral-li antipody Eratosthenes, Strabo, Polybios, Lukrec, Plutarch; ujímá se jich Cicero, Plinius, Makrobius, Kleomenes a j. A poněvadž křesťanství stavělo v očistcích na základech položených a vzepjatých dobami dřívějšími, nebude nesnadno pochopiti, že podobně rozdvojené tu shledáváme

¹⁾ Ex. in Hexaem. III. c. 1.

²⁾ De fide Orthodoxa II. c. 6.

³⁾ De rerum natura, c. 10, 12 seq.

⁴⁾ De rerum natura, c. 9.

⁵⁾ Etym., III. 31 seq.; De nat. Rer., c. 13, 17.

⁶⁾ De nat. Rer. c. 5.

⁷⁾ In Gen. XXIV.

⁸⁾ Commen. in Aristotel.

⁹⁾ Fragm. comm. sup. Genes.

¹⁰⁾ Fragm. in Genes., 1. 17.

¹¹⁾ De Gen. ad litt. II, 9, 20.

¹²⁾ Ex in Hex. III.

¹³⁾ Hexaem., IV. 5.

otce církevní. Popírá Laktans, veden duchem Plutarchovým, po něm sv. Augustin prohlašuje teorii antipodů tvrzením aprioristicky přijatým a příkládá se k Písmu sv., jež o takových obyvatelích ničeho neví; posláním Kristovým, jenž nešel k antipodům, odůvodňuje své nepřátelské stanovisko Prokopius z Gazy, pak též Cosmas Indicopleustes, zahalen v *raisonnement* Laktaciův s úsměvem nazývá metodu o protinožcích γρόθεις μῦθοι (babskou pohádkou). Ovšem nepoznáme v této době též direktních obhájců protinožců, tak aby důkazy jasně vytříbené ustavili — a nebylo takových podáno ani před nimi, přece však učiněny první kroky k jich vyznání. Zavzní nám vsťíc výroky o perioicích, staneme před antoiky už u Klementa Rom.¹⁾, podíváme se světům na druhé straně neproniknutelného oceanu u Origena²⁾ a Hilariem³⁾, kteří s plným přesvědčením mluví o existenci zaoceanů is Efrémem a Chrysostomem, již v nedostatku vhledu rozumu, k Bohu, jenž vše ví, se odvolávají, jímž rájem bývalým je svět zaoceanský. Zmíniti se též dlužno, že najdeme řešení otázku kvantitativního poměru mezi souší a vodou, kde uplatňuje se názor starý ptolomejský o obydlí 1/6 zeměkoule a židovský o 1/7 neb 1/5.

Ač, jak svrchu řečeno, mimo probrané disciplíny žádné jiné nebyla věnována zvláštní pozornost, lze přec ve výkladech sv. Otců do Hexaemera zachytiti některé prvky rostlino- a živočichopisu, stělesněné v různých, často chybných a absurdních názorech. Mlčením nezbytno pominouti za stručností více méně závažné narážky tohoto naladění u různých Otců. Koryfeem nejzávažnějším stojí tu sv. Basil,⁴⁾ zvláště bohatstvím látky a vřelým, jím avšak v *intéresse* pro přírodu, jímž všechny vykladače předčí ohledné deskriptivních vědomostí přírodních až do detailů zabíhajících. Jako všude tak i zde vědomosti své snuje k vyšším hodnotám je povznášeje a právě ta místa tak mile a dojemně dýchají, kde snaží se zvláštností zvířecí organisace a způsobu života vštípití eticky vzdělávací aneb odstrašující a varovný ráz ve vztahu k jednání lidskému. Tak oduševněné — stůjž zde příkladem — klade vzorem starým a vždy novým včelu žití organisovanému,⁵⁾ představí momentně obraz vzkríšení v pestrém oblesku barev krásně se pyšníhoho motýla, jenž z housenky líhne se ohyzdné, označí jeřába jako stělesněnou bdělost, čápa prodchnutého pietou a pečlivostí o staré rodiče a hrdliččinu věrnost v manželství klade na srdce v úmyslech imitace všem. Neupře zajisté nikdo, že místa tato vysvědčení podávají značným vědomostem přírodním, ale s druhé strany právě zase snaha ethického zabarvení dovedla sv. Basila často k bezmyslenkovitému přejímání pověstí a bájí, o nichž, jelikož vzbudily epigony ve středověku v t. zv. knihách mravních, až tam několik přičiněno bude slov. Sem spadá také sv. Augustin, jenž přiležitostně obírá se dějinami vývoje rostlinstva a zvířeny, v nichž lze první hledati zárodky moderního, ovšem ve správném smyslu slova, evolucionismu. Podobným směrem nese se žák Augustinův Isidor Hisp.⁶⁾

Co se týče evolucionismu, jenž dle mínění mnohých v zárodcích lze u Otců stopovati, několik k informaci stačí slov. Mluví u Otců o evoluci v pravém a vlastním slova toho významu dle moderních zástupců evolucionismu nevě-

¹⁾ I. Cor. 20.

²⁾ *Illegi á:χθιν* II., 3, 6 (ἀντίποδες;).

³⁾ Adv. Haers., II. 28, 2.

⁴⁾ In Psalm. 68. fol. 259.

⁵⁾ M. in Hexaem. hom. 9.

⁶⁾ In Hex. hom. VIII. n. 4.

⁷⁾ De nat. rer. ad Sisebutum Regem.

reckého, nebylo by jen přehnáno, nýbrž živě. Otcům všem od prvních počátků ani na mysl nepřišlo, postavit substituci stvoření Bohem spontánní vývoj přírody. Přiznati nutno tu a onde nárážky a ozvuky podobné, jež však vždy třímají pojem theistického stvoření; a celý ten darwinismus u Otců sevrkne se na proslovené po různu názory o přirozených mocích elementárních, z nichž na „rozkaz boží“ děje se vývoj. Takových odstínů názory ostatně má i Písmo svaté. Co jiného jsou slova Genese: „Zplod země bylinu zelenou...“¹⁾ „Vyďte vody plaz duše živé...“²⁾ a nasvědčuje tomu i sám pořad, jakým Bůh stvoření provedl. Mohou snad, jako našli u pohanů Anaximandra a Empedokla, klesnouti moderní evolucionisté v oteckou náruč Manichaeů, kteří zemi měli samostatným, božským tvořivým principem, nikdy však otcům katolickým. Tito prohlašují pouze passivní spolupůsobení země³⁾, a to s tou výhradně ten denci, aby označili rozdíl mezi člověkem, jenž Bohem samým stvořen direktně a zvířetem, jež k zemi je skloněno, jelikož z rozkazu božího jí zplodeno, rozdíl to, k němuž evolucionismus moderní chová se macešsky.

Mnozí činí výtky Otcům, jak zmíněno hned na počátku, které zakládají se na nesprávném pojetí prudších, tu a onde se vyskytujících výrazů, vztahujících se na vědy přírodní. Několik slov věc náležitě ozřejmí. Mluví-li Eusebius, opřen o slova Sokratova v Xenofontovi, jež znehodnocují hloubání, co nespadá v obor mravnosti, ostřeji poněkud o zkoumání přírody, označuje je hloupostí, směje se jimi proti pochybeným disputacím, jichž objektem byla příroda filosofův svědobých, nikdy ale proti výzkumům samým; a jestli Laktancius bře podobně za svou myšlenku téhož Sokrata, dávající přednost vědomostem ethickým, uznává při tom vždy cenu vědomostí o jistých podkladech empirických všem lidem potřebných, obrací se k áravým slovy jen proti těm, kteří nehybně jistým mají to, co uniká našim smyslům a empirickému poznání. Podobně neoprávněné jsou výtky vrhané sv. Augustinovi v tvář, jakoby odpůrcem byl přírody. Již dříve o tom jsme se přesvědčili a dosvědčují opak slova, jež mohl pronést jen proclunutý duch vznešenosti přírody: A tu jsou lidé, aby se podívovali vrcholům hor a mohutným vlnám mořským a běhu řek rozložitému a rozsahu oceanu a hvězd dráham.⁴⁾ Nemůžeme tu pominouti výtky činěné mnichům, týmž mnichům, kteří na vstupu do středověku, v dobách barbarského stěhování národů vandalismem otravně prosycených, byli jedinými nosiči kultury. Už prvá vzpomínka na vývoj mnišstva v prvních záblescích touh po osamocení, ve fsi eremitů paprsky slunce rozhání mlhy výtek. Či nebyla to láska k přírodě, jež vedla je na místa tak oslně krásná? Neřine se táž láska z pověstí o obcování eremitů s medvědy, jeleny, vlky, tury, krkavci, rybami? Můžeme klidně s úsměvem přejíti passy diktované duši jemně procitivší přírodu v annálech středověkých mnichů a aktech svatých? — A tak bychom mohli na svědectví povolati též mnohé ratolety vypěstěné v klášteřích: Basila, Hieronyma, Chrysostoma, Eucheria, Anastasia, a u všech najdeme posvátný cit pro přírodu, posvěcený ovšem vyššími zájmy. (Pokr.)

¹⁾ Genes. I, 11.

²⁾ Genes. I, 20, 24.

³⁾ Basil., Hom. IX.; Ambrož Hex., VI. 3.; Augustin, Chrysostom, In Genes. hom. XIII. a j.

⁴⁾ Confess., c. 10. Slova ta dala impuls Petrarkovi k „Rozmluvám s Augustinem“.

ANT. TOMEČEK (Ol.):

Poznámky o „Cherubínech“.

(Práce v soutěži druhou cenou poctěná.)

Motto Ἐκὶνὸν δὲ πρῶτον εἰδέναι καλῶς, ὅτι θεὸς οὐ τρέσεται, οὐ μετὰλλεται, οὐδ' ἀπ' ἐτίρας εἰς ἐτίραν μετατίθεται, γνῶμην. Οὐ ποτὲ μὲν τοῦτο δοκιμάζει, ποδὲ δὲ ἑτερον' ἀλλ' αὐτὸς μὲν ὢν ἀτρέπτος καὶ ἀνὰλλοίωτος ἀρμόζεται πρὸς τὴν αἰέναιαν τὴν ἀνθρωπίνην. Λαλεῖ θεός, καὶ νομοθετεῖ παλλακίς αὐτῷ ὡς αὐτὸς δύναται, ἀλλ' οἱ ἡμεῖς ἀκούειν δυνάμεθα.)

Cherubové jsou ideální bytosti v náboženských představách, symbolickým kultu a prorockých viděních starých israelitů. Setkáváme se s ch. v Písmě svatém v různém postavení. Ve službě Boží střeží ráj, ve kterém bydleli naši

Prameny: Dionysius Petavius: *Opus de theologicis dogmatibus*, Tom. I. Venetiis, 1745 (A. Poletus). — Dr. Schäfer: *Cherubim: Der Katholik*, I. Hälfte, 1880. — Dr. Michels: *Die Cherubim: Natur und Offenbarung*, 13. Bd., 1867. — Zschokke: *Theologie der Propheten des Alten Testaments*, Freiburg Br. 1874. — Knabenbauer S. J.: *Beiträge zur Würdigung des Propheten Ezechiel: Stimmen aus Maria Laach*, 17. Bd., 1879. — Hebele: *Concilien-geschichte*, 3. Bd., Freiburg i. Br. 1858, (Herder). — Scheiner: *Wetzer: Kirchenlexikon*, II. Bd., Freiburg i. Br., 1848, (Herder). — Teipel: *Organische Entwicklung: Theologische Quartalschrift*, Tübingen, 1843. — Herders *Konversations-Lexikon*, II. Bd., Freiburg, 1903. — Franc. Werner S. J.: *De Angelis tractatus*, Olomucii, 1757, (Skarnitzl). — W. Gesenius: *Hebr. u. aram. Handwörterbuch*, Leipzig, 1890 (Vogel). — H. A. Chr. Hävernick: *Kommentar über den Propheten Ezechiel*, Erlangen, 1843 (Heyder). — M. Hagen S. J.: *Lexicon biblicum s. v. vol. I*, Parisiis, 1905, Cursus S. S. — Cherub (Knabenbauer). — K. F. Keil: *Handbuch der bibl. Archäologie*, Frankfurt a. M. — Erlangen, 1858. — P. Jar. a S. Alexio: *Theologia historico-dogmatica*, p. I., Jaurini, 1738. — Herder, *Vom Geiste der ebr. Poesie*, I. Bd., Wien, 1819. — V. Pauliny-Toth: *Slovenské Bajeslovie*, Turč. sv. Martin, 1876. — J. H. Halthoff: *Handbuch der hebr. Alterthümer*, Münster, 1840. — W. M. L. de Wette: *Handbuch der hebr. Archäologie*, Leipzig, 1830. — Dr. F. Ackermann: *Archaeologia biblica*, Vienna, 1826. — Herbans S. J.: *De visionibus Ezechielis proph.*, 1894. — *Revue biblique trimestrielle*. — *Zeitschrift für Assyriologie* (zu כְּרֻבִּים), I. Bd., Leipzig, 1886. — Gaupp: *Die Eigenthümlichkeit des Ezechiel*, V. Jhrg., 1894. *Neue kirchliche Zeitschrift* — D. H. Müller: *Ezechielstudien*, 1894. *Jahresbericht der isr. th. Lehranstalt in Wien*. — Ottův Slovník naučný, s. v. Cherubín. — Calmet: *Dictionarium S. Scr.*, T. I. Aug. Vindelic. et Gracii, 1729 (Veith). — E. Müller: *Theologia Moralis*, ed. IX., I. I., § 37., Vindobonae, 1905. — Tuma Cimrhanzl: *Mythologie Řekův a Římanův*, Píseň, 1879. — Joh. Spenserus: *De legibus Hebraeorum ritualibus*, T. II., Tübingae, 1732. — Dr. P. Schegg: *Bibliche Archäologie*, Freiburg in Br. 1887 (Herder). — Ern. Dubois: *De exemplarismo divino*, T. III., Romae, 1900. — S. Bochartus: *Hieroicoicon*, T. I., Lipsiae, 1743. — Laur. Janssens: *Tractatus de Deo Creatore et de angelis*, Freiburg in Br., 1905 (Herder). — E. W. Hengstenberg: *Die Bücher Moses und Ägypten*, Berlin, 1841, *Welte. Theol. Quartalschrift*, I. Heft, Tübingen, 1842. — Tomáš ze Štítého: *Řeči besední* (Fr. Stejskal), Brno, 1901. — Dr. V. Hengst: *O thofaních v Pentateuchu*. *Časopis katol. duchovenstva*, XLVII., 1., 1906. — Dr. Joh. Nikel: *Genesis und Keilschriftforschung*, Freiburg in Br., 1903 (Herder). — Dr. Josef Fr. Allio: *Altertümer der Hebräer*, Landshut, 1844, Vogel. — *Magna Bibliotheca Veturum Patrum*, T. 15., Col. Agrippinae, 1618—22 (Hieratus). — Thomae le Blanc: *Psalmorum analysis*, T. II., Col. Agrippinae, 1726 (Metternich). — *Expositio Patrum Graecorum in Psalmos*, T. I. II., Antverpiae, 1577 (Plantinian). — Guilielm. Estii: *Annotaciones*, T. III., Venetiis (Pezzana). — S. Cyrilli Hieros. *Opera omnia*, Parisiis, 1720 (Vincent). — *Bibliotheca Homiliarum*, T. I., IV., Lugduni, 1578. — Hector Pintus Lusitanus: *Opera*, To. I., Lugduni, 1584 (St. Michael). — Innocentii III. *epistolarum libri XI.*, To. I. Parisiis 1682 (Muchet). — *Annales ecclesiastici* V. Ti. To. III., Col. Agrippinae, 1622 (Hieratus). — J. Hyacinthi: *Opera omnia*, To. III., Venetiis, 1740. *Recurti*. — *Theol. Literaturblatt*, Bonn, 1869—70. — Aug. Calmet: *Commentarius literalis*, To. I., p. I. To. VI.; *Lucae*, 1735 (Marescandolus). — Iva Heydnus: *Jerusalem vetustissima*, Francofurti, 1563. — Alp. Salmeron Tol.: *Commentarii*, Col. Agrippinae, 1612. — P. Schmalz: *Das Buch Ezechiel*; Wien, 1901 (Mayer). —

) S. Chrysost. Homil. in Psal. 95. pag. 1029. C.

prarodiče. Ve zjeveních Božích u proroka Ezechiela a v Apokalypsi stojí trůnu Božímu nejbliže. V Žalmech doprovází Boha a v Apokalypsi zpěvují věčně slávu Bohu.

Hlava první.

Cherubíni v Písmě sv.

V Písmě sv. jsou cherubíni asi 85krát¹⁾ jmenováni, a to v čísle jednotném (?) „cherub“: Exod 15, 19, 37, 8. III. reg. 6, 24, 25, 26, 27. II. paral. 3, 11, 12. Ezech. 9, 3, 10, 4, 7, 9, 14, 28, 14, 16, 41, 18.; a v množném čísle (?) „cherubim“: gen. 3, 24. exod. 25, 18, 22, 37, 7. num. 7, 89. I. reg. 4, 4. II. reg. 6, 2, 22, 11. III. reg. 6, 23.—29, 32, 35, 7, 29, 36, 8, 6, 7. IV. reg. 19, 15. I. paral. 13, 6, 28, 18. II. paral. 3, 7, 10, 11, 13, 14, 5, 7, 8. ps. 17, 10, 79, 2, 98, 1. eccli 19, 10. Is. 37, 16. Ezech. 10, 1, 11, 22, 41, 48.

כְּרֻבִים zjevovali se ve St. Zák. vždy zároveň s manifestacemi Božími.

Sloužili k tomu, aby označili přítomnost Boží na zemi. Proto také zjevují se o čtyřech, kterýžto počet značí viditelný pro nás svět.

a) Po prvé zjevují se ch. před rajsou branou, kde se zjevuje Bůh jako soudce ve své velebnosti, k nížto lidé nemají přístupu.

Zprávy o ráji nacházíme u všech skoro národů, kteří úplně nezdivočili; a nyní opět zabývají se rájem básníci (Milton) srdce útlého, nezkaženého. Toto srdce dovede všecku možnou blaženost a lásku nevinnou vycítiti z prostých slov, kterými popisuje ráj Písmo sv.

Wo nichts von eitlem mehr gehöret wird
Und kein Andenken ist erstickender Angst,
Wo alles bleibend ist und angenehm,
Ein ewig Brautheit, ew'ge Morgenröte,
Und Wasser süßer Däfte rinnen
Und Bäume treuen Schatten geben,
Der nimmer weichet, nie verwelkt...²⁾ to je ráj.

Uprostřed tohoto ráje strom života a osudný strom³⁾ poznání dobrého a zlého. Strom života dán do opatrování cherubům. Gen. 3, 24. „A usadil Bůh východně od ráje cherubíny a plamen meče, který se sám obrací, aby střežili cestu ku stromu života.“

S tímto vypravováním souvisí ono místo Písma sv.⁴⁾, kde se král Tyrský, strážce země a svatyně své, srovnává s cherubem, strážcem cesty ku stromu života. Hlídačský úřad cherubů však není jediné tertium comparationis v přirovnání cheruba s králem Tyrským.

V ráji zjevují se náhle jako známí (se členem!), ačkoliv se o nich dříve nic nepraví. Právě se tu o nich, že byli u vchodu postaveni לַשְׁמֹרֶת. Co to značí? לַשְׁמֹרֶת může značiti buď, aby ch. zabránili vchod do ráje, nebo aby střežili a zachovali vchod do ráje. I tento druhý výklad je oprávněný, a to ve smyslu přeneseném o ráji budoucím. Kdo v boji životním zvítězí, tomu zajisté dovolí ch. přístup ku stromu života, neboť „vincenti dabo edere de ligno vitae עֲצֵהֵי, quod est in paradiso Dei mei.“

Bůh postavil ch. u vchodu do ráje. יָשַׁן. Z tohoto slova (postavil) je utvořeno slovo šechinah (slitovnice), odznak přítomnosti Boží na arše.

¹⁾ Dle S. B. Concordantiae. Viennae. 1825. Strauss.

²⁾ Herder: Vom Geist d. ebr.

³⁾ Ez. 28, 14.

Neméně zajímavou je též ta okolnost, že Bůh postavil ch. na východní straně ráje. V knize Ezechielově rovněž vychází Bůh z města před jeho zmarem na východ. Východ z města směrem východním odpovídá východu z ráje (snad též před jeho zmarem). Od východu vedl světlý oblak (hvězda) dle sv. Chrysost. pohany ku jeslím Páně; od hory Olivetské (na východní straně Jerusalema) přijíždí Kristus Pán jako zaslíbený král do své residence, a s hory Olivetské předpovídá brzkou zkázu města; na hoře Olivetské vstupuje pak na nebesa. Tu bude také dle proroka Zachariáše při svém druhém příchodu souditi. — To všechno zdá se spolu souviseti, ale jak? nesnadno říci.

Ráj v Edeně je prvním místem zjevení Božího. Gen. 3, 8. praví, že se Bůh po zahradě procházel. A ráj zůstal aspoň na nějaký čas i po pádu člověka místem zjevení Božího.¹⁾ Svědky přítomnosti Boží jsou ch., neboť oni se nazývají nosiči trůnu Božího (chronic. 28, 18, eccli. 49, 8) a jsou svědky Boží milosrdenství; proto také v ráji, kde bydlil Bůh, a kde milosti své rozdával, byli cherubové ještě před pádem člověka. Z ráje pochází asi také jejich známost u lidí. Sv. autor je uvádí zcela neočekávaně a jako známé se členem.

Že ch. byli jistě v ráji před pádem člověka, můžeme souditi z analogie budoucího ráje, který se nám líčí v apokalypsi; neboť je tam rovněž pramen živé vody, strom života, sláva Hospodinova a kromě toho jsou tam také ch.

Bůh po pádu prvních lidí nevzdálil se na dobro od lidí. Trůnil u vchodu do ráje (kde stáli ch.) a odtud udílel lidem své milosti až do zrušení ráje. Pravděpodobně je, že potopa ráj zničila. Můžeme tak souditi z analogického vypravování u proroka Ezech. hl. 9—11, kde se líčí, jak sláva Hospodinova vstupuje na prahu chrámovém do cherubského vozu a vyšedši východní branou z města, vydává chrám i město na zmar. Jako tu se jedná o zmar svatyně, tak se jednalo také v Genesí o zmar ráje. Proto pravil Bůh: „Nežžstaneť duch můj (duch milosti) v člověku.“²⁾ I opustil Bůh ráj a vydal ho na zmar potopě. Od té doby už nevyhlíželi lidé ve svých modlitbách ku ráji, odkud jim Bůh dříve udílel milosti, nýbrž ku velesvatyni, která se stala sídlem Božím a náhradou lidem za ztracený ráj. Na památku na tento ráj postavil Mojžíš ve svatyni, která nastoupila na místo ráje, dva ch. Odtud pak Bůh obcova s lidem israelským a mluvil u pod křidel cherubů.

b) Mezi zobrazeními svatostánku a chrámu jsou také ch.

Vc svatostánku vznášejí se nad archou.³⁾ Mojžíš obdržel rozkaz, aby zrobil dva ch. a postavil je na víko archy. „Uděláš také dva cherubíny zlaté a kované z obou dvou stran slitovnice . . . Oba dva kraje slitovnice ať zastírají, roztahující křídla, a zastírajíce slitovnici, a ať vespolek hledí na sebe, majíce obrácené tváře ku slitovnici, kterou se má přikrývati archa.“ Potom následují další místa, kde se nám popisují jiná zobrazení; také tu se děje zmínka o obrazech cherubů. — V exod. 26. nazývá se vyšívání na koberci (vela, cortinae) „cherubim“, což Vulgata překládá slovy varius, varietas. Jedná se bez pochyby o různé ornamenty do koberců vetkané, mezi nimiž byli snad i ch. Toto místo (exod. 26) objasňuje nám také Ezech., dle něhož měli ch. též roztopodivný tvar; a dále nám to objasňuje III. reg. 7., kde se praví o nebesčanech (caelati), že byli leones, boves a cherubim.⁴⁾ — Proč právě jenom dva ch. byli na arše po-

¹⁾ Tak můžeme souditi z gen. 4, 14., kde se praví, že Kain odcházel od „tváře Hospodinovy“ — šechinah, sláva Hospodinova, viditelný oblak, znamení to přítomnosti Boha, který bydlil v ráji až do jeho zrušení.

²⁾ Gen. 6, 3.

³⁾ Exod. 25, 18.

⁴⁾ Exod. 26, 1. 31. pěkná rozličnost.

⁵⁾ Jaroslaua a S. Alexio. Historia I. 221.

stavení, vykládá nám Jaroslaus a. S. Alexio, piarista, v ten smysl, že se to stalo proto, aby se židé nedali másti jinými podobnými obrazy pohanskými, okřídlenými, kdyby věděli, že je cherubů více než dva.

V chrámě Šalomounově zaujímají ch. místo ve velesvatyni a rozprostírají svá křídla po celé šířce chrámu na znamení Božské přítomnosti v celém prostoru.¹⁾ Jejich křídla byla pět loktů dlouhá a tvářemi byli obráceni ku svatyni (כְּרֻבִּים). Též okrasy nástěnné znázorňovaly ch. Rovněž na dveřích a na podstavcích velkého měděného umývadla nacházela se podobná vyobrazení cherubův.

c) Dle Ž. 18, 11. (a II. Sam. 22, 11) vznáší se Bůh nad cherubem (יְיָ עַל כְּרֻבִּים kolektivně), jako Pán světa; proto jmenuje se יְיָ עַל כְּרֻבִּים = trůnící nad cheruby.) Příčinu tohoto básnického rčení dlužno hledati ve velesvatyni, kde sláva Hospodinova (oblak) trůnila nad cheruby nad archou.

d) U proroka Ezechiela²⁾ tvoří ch. vůz, na němž se vznáší Bůh israelský, jak se nám to líčí ve vidění téhož proroka. Někteří exegetové právě z vidění Ezechiela tvrdí o cherubech, že jsou skutečnými tvory Božími a duchy.³⁾ Jiní však považují ch. výhradně za symboly, a to hlavně pro jejich symbolický význam a zvířecí podobu a pro jejich nesamostatné vystupování.⁴⁾ Promluvíme o vidění, které nám Ezechiel líčí, obšírněji.

Ezechiel byl prorokem starozákonním. Proroci starozákonní vůbec vyznamenávají se pevným povoláním od Boha ku sprostředkování a ochraně zjevení Božího. Jejich známosti je třeba ku poznání tajemství Kristových (s. Hieron). Oni jmenují se svíce, základy a brány církve (u sv. Augustina). A tím byli proroci vždy.

Proroky si volil Bůh dle toho, jak se jemu líbilo. Nebylo u Židů kmene ani rodu, jenž by dědičně vykonával úřad prorocký, jako to bylo v kněžstvu starozákonním. První tři větší proroci byli povoláni ve vidění. Vidění mocně pohání a nevymizí tak snadno z paměti a proto se k tomuto účelu výtečně hodí.

Ve vidění (visio) předvádějí se božským působením vnitřnímu, duševnímu nazírání lidskému obrazy a symboly, znázorňující pravdy nadsmyslné. Duševní činnost záleží tu v nazírání a úsudku. Význam a smysl vidění poznává se buď bezprostředně vnitřním osvětlením (lumen propheticum), aneb ze zvláště složitých obrazů (Dan 8, 15. Zach. 4, 4.) vysvětlením. Vidění označuje se jako první stupeň extase (vytržení). Při této přestává zevnější činnost smyslu, ne však sebevědomí.⁵⁾

Vidění státi se může buď ve stavu bdělém, a to ve dne, nebo v noci,⁶⁾ nebo i ve snu;⁷⁾ proto také מַרְאֵה, חֲזוֹן vidění a חֲזוֹן sen užívají se jako synonyma a prorok zván také מַרְאֵה (I. Sam 9, 9.) později חֲזוֹן I. chronic 21, 9.) vidoucí nebo i חֲזוֹן snící.⁸⁾

¹⁾ I. reg. 6, 23. I. chronic. 28, 18.

²⁾ Iss. 80, 2. I. Sam. 4, 4. II. Sam. 6, 2.

³⁾ III. 1. a 10.

⁴⁾ Hofmann Schriftbeweis I. 206 nn, 364 nn.

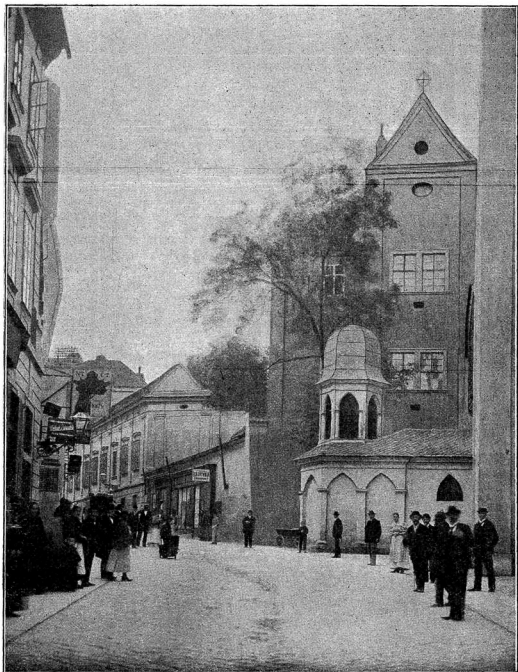
⁵⁾ Oehler. Bibl. Theol. I. 404 nn.

⁶⁾ Sv. Aug. definuje ekstasi: alienatio mentis a sensibus corporis (De Gen. ad lit. 8, 35.).

⁷⁾ I. Sam. 3, 3. II. Sam. 7, 4. Zach. 1, 8.

⁸⁾ Gen. 28, 12. deut. 13, 1.

⁹⁾ Po sv. Aug. rozeznává sv. Tomáš (S. Th. II. II. qu. 173) visio corporalis, imaginaria, intellectualis. O jednotlivých z nich pojednává důkladně Görres: Mystik (corp. II. 113.) imag. (II. 343.) intell. (II. 366.).

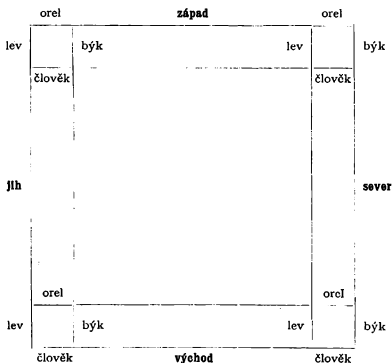
Biskupský bohoslovecký alumnát (starý).

V židovstvu nastaly nové poměry. Byli ve vyhnanství. Podrobeni jsouc cizím národům, potřebovali zvláštní ochrany Boží, aby se u nich idea messiánská zachovala. Jejich vůdcem, strážcem a učitelem idey messiánské stal se od Boha povoláný prorok Ezechiél, autor prorocké knihy, která jeho jménem se honosí.

V pátém roce vyhnanství byl Ezechiél povolán k úřadu prorockému. Bydlil tehdy v horní Mesopotamii poblíže řeky Gaboras, která se vlévá u Ciresia do Eufratu. Tu žila část zajatcův, kterou při druhém útoku na Jerusálém odvedl Nabuchodonosor za krále Joachima do vyhnanství.

Jsou tři hlavní fáze vidění Ezechielova: hl. 1—3 introdukce, 8—11 líčí zkázu města a odchod slávy Hospodinovy, 42, 1—2 a 43, 1—6. návrat slávy Hospodinovy do nového chrámu. Vidění Ezechielovo vypadalo asi takto:

Uprostřed země Chaldejské na břehu řeky Kebar dotkla se proroka mcc Boží. Vichor od severu přihnál velký mrak-oheň a lesk kolkolem a z prostředí mraku vyniká něco jako lesk čistce (leštěnce) **שמש**. Uprostřed je zároveň viděti postavy čtyř živočichů. — Každý živočich měl lidskou postavu, čtyři tváře¹⁾ a čtyři křídla. Dvě křídla měli roztažena vzhůru, dvěma kryli tělo. Jejich nohy byly přímé (bez kolen), chodidla talířovitá a vše se lesklo kovovým leskem. Pod čtyřmi křídly měli čtyři ruce lidské. Při chůzi se nemuseli obracet, poněvadž nohy jejich byly přizpůsobeny tak, že mohli bez obrácení se jíti na tu neb onu stranu. Polohu jejich obličejů znázorňuje nám následující obrazec:

Dole mezi bytostmi těmito bylo viděti něco jako řehavé uhlí. U bytostí pak byla kola podoby skřížené. Byla přizpůsobena ku pohybu na všechny strany bez obrácení se jako nohy cherubů. Loukotě kol byly plny očí. A když se pohybovaly bytosti živé, pohybovala se i kola. — Nad hlavami bytostí byla plocha jako ledová rozprostřena a nad touto plochou byl jako ze safíru utvořený trůn

¹⁾ Dle LXX měli pouze po jedné hlavě se čtyřmi tvářemi: člověka, lva, býka a orla.

Vchod do^hbisk. bohosl. alumnátu starého.

a na trůně lidský zjev, který vypadal jako lesk čistce (לְשֵׁמָה). Toť „vidění podobenství slávy Hospodinovy“. Kolem celého vidění zář a nad ním duha.

Druhé vidění připadlo na Ezechiele (8—11 hl.) v domě. Vidí opět slávu Boží; popisuje, co viděl již v prvním vidění. — Následuje sboření chrámu. Sláva Boží odejde z chrámu.

Rozdíl mezi prvním a druhým viděním: Co na první pohled postřehnouti můžeme, čtouce vidění Ezechiellovo je, že v druhém vidění nejmenuje se tvář býčí, která je tu nahrazena cherubem, a že bytosti živé (חַיִּים) se nazývají cherubim (כְּרֻבִים).

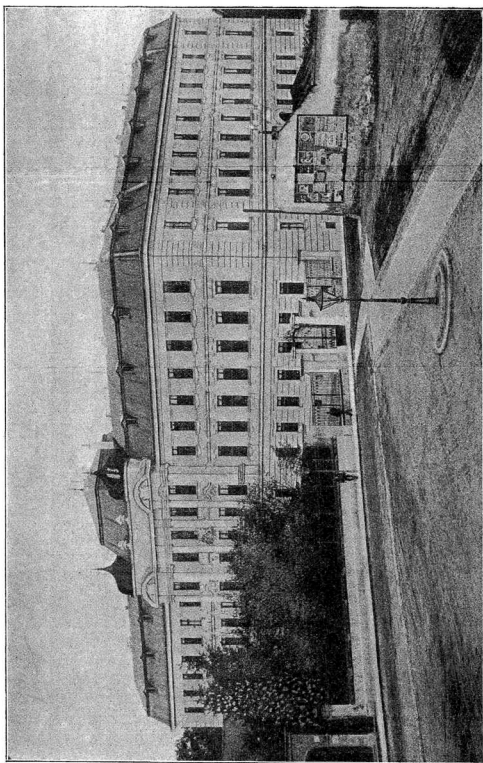
Ale vidění druhé je přece totožné s viděním prvním (10, 20). Příčina zmíněného rozdílu byla asi tato: Prorok byl při líčení vidění prvního tak zaujat svou věcí a oslněn leskem vidění, že nám zapomněl říci, koho to vlastně viděl; nyní se opravuje a doplňuje, aby čtenáři nemyslili, že býčí kult (zlaté tele) je něco dobrého pro přítomnost a blízkost oněch zvířecích postav u Boha. Proto ihned vysvětluje ve druhém vidění, kdo jsou tato zvířata. Jsou to cherubi (10, 14.) a ne snad býci egyptští. Ostatně již člen při slově cherub nás na to upozorňuje, že se tu míní jistý již známý cherub.

V knize Ezechiellově připomíná se cherub také v hl. 28, 14. 16. V této hlavě prorokuje se králi tyrskému smrt. On byl kdysi dokonalý, zbohatl, ale také klesl a proto ho Bůh zavrhl. V. 14. „Ty jsi (jako) cherub roztažený a schraňující (— ochraňující říši svou jako ch. strom života) a postavil jsem tě na hoře svaté Boží (na místě důstojném) a uprostřed kamenů ohnivých chodil jsi.“ V. 16. „Pro množství kupectví tvého naplněny jsou vnitřnosti tvé nepravostí a zhršel jsi a svrhl jsem tě s hory Boží a zkazil jsem tě, o cherube schraňující z prostřed kamení ohnivých“ (drahokamů).

Mluví tu Ezechiel ku králi tyrskému Hiramovi, který dopravoval Šalomounovi cedry a různými ho nazývá jmény, na př. ve v. 12. „Ty prstene pečeti,“ (dle hebr. textu; znamení podobnosti dle Vulgaty), „plný moudrosti“ (Vulg.). V. 13. „v rozkoších ráje Božího byl jsi“. Tak byl blažený, měl všechno a žil v přepychu drahokamů. V. 14. „Ty jsi cherub“, a potom následují dvě slova מַשְׁחָה מַשְׁחָה. Slovo מַשְׁחָה nemůže se od jiného kmene odvozovati než od מָשַׁח, což značí mazati, tedy מַשְׁחָה značí tolik co pomazaný, což se říkalo o králech židovských, a poněvadž tyrského krále srovnal prorok s cherubem, který střežil strom života v ráji, proto praví dále הַפּוֹכֵר „chránící“, an chrání křídly, svou mocí, říší a národy.

„A uprostřed kamení ohnivých chodil jsi“. Co je to za kamení ohnivá? Jsou to drahokamy, ale těmito drahokamy rozumějí se kněží, jakž psáno jest: Dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum — tak sevšednilo kněžství, jako jsou nám všedními, lhotejnými kameny na ulicích. Jedná se nám tu však hlavně o slovo cherub, kterým se nazývá mocný, vznešený král tyrský. Slovo toto „cherub“ nemá se překládati slovem „anděl“, jak se to někde činí, nýbrž dle etymologie, ovšem nezajištěné slovem „jako velký, vznešený“ od slova כְּרֻב, poněvadž se tu jedná o vznešenosti, velikosti králové, se které byl král pro svou nešlechtnost svržen.

e) U sv. Jana v apokalypsi setkáváme se rovněž s viděním u proroka Ezechiele. Kniha tato líčí nám poměry církve sv., židovstva a říše římské. Ve vidění ukazuje se církev sv., království Boží na zemi, ve svém dokončení. Je tam trojjediný Bůh (stařec, beránek a sedm sil Ducha sv.) na trůně, čtyři ch., ὤω, ale není tu ani vozu cherubiho ani kol ani jakékoliv známky pohybu, jak tomu bylo u Ezech. Nové symboly, které se tu vyskytují, vztahují se na poslední soud (15, 7.). Ch. jsou tu celí posetí očima (oky, srovn. Ezech. 10, 12.), mají tu však po šesti křídlech, aby počet jejich křídel (24) odpovídal počtu starců. Čty-

Biskupský bohoslovecký alumnát (nový).

řícet obličejů je tu, ale obličej je tyto nejsou sloučeny v jednotlivých individuích, nýbrž rozděleny, tak že každý ch. má pouze po jednom obličejí. Kola, jak řečeno, jim chybí, — království Boží se již totiž nemá rozšiřovati, jestiž dokončeno. Kolem trůnu jsou tři kruhy. První kruh je utvořen z cherubův, druhý tvoří čtyřicet starců (staro- i novozákonních patriarchů) a třetí tvoří nesčíslné množství andělů a svatých.

V apokalypsi popisují se nám čtyři zvířata. Z toho popisu lze velmi snadno poznati, že tato čtyři zvířata mají velkou podobnost s Ezechiellovými cheruby. Jedno zvíře podobá se lvu, jiné teleti (mladému býku), třetí má tvář lidskou a čtvrté podobá se orlu. Identita těchto bytostí s cheruby Ezechiellovými jasně vysvítá z jejich pojmenování (זָרָא — קַיִן), počtu, postavy i funkcí. Jak Ezechiel jmenuje své „živé bytosti“ cheruby (hl. ro.), tak také jsou živé bytosti u sv. Jana cheruby. (Pokrač.)

V. A. MAKOVEC (Č. B.):

Narodil se Kristus Pán.

Když mračna nevěry a hříchu snášela se v kraje,
pohrdající daným naděje plamem svítícím světu,
a cynicky se smála, říci jak by k slibu chtěla Ráje:
Já každý shasnu jas, udusím žár, všechnu naději smetu!
Miliony nepronikly jimi, v své dál věřily báje,
ni stkvoucí spatřily černého lilie bílého květu.

Však hle! Mraky malá jen práhnoucím hvězda zahání s čela
a vede je po cestě v toužený den. Probouzí sen,
ze mdloby život mnohých, jichž srdce práhla a vřela
píti z pramene pravdy a světla kýžený spatřiti den.
Mnozí v duševní sklesli zas spánek, zvyklí žíti dle těla,
nesneseš, slabí, ni světla, ni slabí paprsku záře jen!

Silní ti přemohli temnotu tížící pláštěm svým zemi,
jichž myšlenek spiatý řetězy okruh praskl hvězdy zárem
a chřestotem probouzel duše tu spící. Dnes mezi všemi
radostná ozvěna řítí se kolem, jak větérek jarem,
žene se, by budil ze spánku květ. A vroucí víry jich plan
s vděčných stéká rtů milionův: Narodil se Kristus Pán!

STAŠEK B. (Pr.):

Mons. T. J. Lehner a význam jeho v českém umění.

Monsignore L e h n e r jest — jak mezi nejlepšími odborníky českého umění jest všeobecně známo — v oboru českého umění výtvarného a hudebního z nejvýraznějších znalců, kteří se u nás zrodili.

Kdyby nebylo jiných motivů, je aspoň naším kulturním zájmem, aby význačný zjev Lehnerův i s naší strany, pokud možno, vystižně seznán byl a význam jeho ve všeobecných dějinách umění ukládá nám přímo za povinnost,

ohledati také pod naším zorným úhlem všechny rysy markantního jeho profilu vědeckého.

Zájem náš o jméno Lehnerovo jeví se tím větší, že Msgr. F. J. Lehner slavil právě letošního roku, dne 6. června, jubileum sedmdesátých narozenin svého svrchovaně plodného života, on, vlastenecký kněz český a bývalý učitel archaeologie v pražském semináři.

Lehner zasvětil síly celého svého života jedinému toliko předmětu, — ale vznešenému a krásnému — umění. Na poli tom vytvořil vědecká díla na časy a poměry, ze kterých vyšel, obdivuhodná, z nichž některá pronikla i soudobou tvorbou uměleckou, majíce na ni rozhodný vliv.

Retrospektiva jeho činnosti vědecké vede nás nazpět do let šedesátých, kdy nadané hlavy české zplodily čilý ruch literární, který se mohutnou vlnou rozproudil po vlasti naší a rok od roku vzrůstal a mohutněl. Opravdové a účinné vlastenectví, co vzpruha českého živořícího života, bylo jaksi svatým úkolem tehdejšího nadšeného ducha našich genů. U Lehnery vyvolala láska k vlasti, jakožto stálý, základní rys jeho charakteru, touhu po službě kulturním jejím potřebám na poli nejvíce zanedbávaném a neobdělávaném. „Přemítal jsem,“ vypravuje ve svých Dějinách, „čím bych mohl sloužiti svému národu. Po zralé úvaze ustálil se v duši mé úmysl, abych se ujal oboru, který za tehdejší doby v naší literatuře téměř ladem ležel. Postřehl jsem, že písemnictví naše postrádá knihy dějin umění výtvarného.“

Mladický rodák rokycanský, sám na sebe odkázaný, bez odborného vzdělání, bez prostředků předsevzal si tu úkol takového rozsahu, že jím bývali zstrašení i odborní znalci u národů, jichž veškeré památky historické, archaeologické, ethnografické a umělecké co nejzevrubněji popsány a srovnány byly. V Čechách o zachování a vědecké zpracování starožitných památek bývalého uměleckého života se téměř nikdo nestaral. V Akademii České počala sice po dlouhém vyjednávání r. 1854. drobná práce archaeologická, jež během času v Památkách archaeologických, Musejníku i v novinách nashromáždila cenný materiál zpracováním detailů, ale nebyly tu přece soustavně zpracované památky českého umění ani povšechné studie větší. Na české universitě jediný Miroslav Tyrš repraesentoval moderní vědu umělecké historie, jsa všeobecně uznávanou autoritou. Obíraje se hlavně antickým uměním po stránce filosofické a aesthetické, nestačil na odborné vzdělání památek domácího umění, podobně jako jeho nástupce Ot. Hostinský, který věnoval všechny síly své hudbě a aesthetice.

Byla to nevděčnost k české historii, neboť, zatím co se u nás řešily často nedůležité dějiny bezvýznamných period umělecké minulosti cizích národů, hynuly co den více domácí památky, na nichž národ vlastní svou rukou illustroval nejvýznačnější výjevy svých dějin, zatím, co se mařil čas a síly moderními tematy, počíná německy psáti ve velikém stylu dějiny umění českého Neuwirth a kořistí při tom z nejvýznačnějších zjevů umělecké tvorby u nás, se svého stanoviska vykládaje původ jejich.

A právě tu kotví svrchovaná zásluha Lehnerova o české umění.

Postrádav za doby studií příležitosti, aby se odborně seznámil s dějinami a různými obdory výtvarného umění, hledal nyní poučení ve vědeckých spisech evropské literatury. Z kaplanky tehdy ještě staré stupenské fary, první „štace“ mladého kněze, dlouho do noci zářovalo světlo. Lehner pilně studoval, kreslil i maloval. Tam stalo se, že visitující kardinál Schwarzenberg uviděl Lehnery jako malíře. Zvětšoval si malou reprodukcí Madonny Murillovy, a tu vzbudil pozornost kardinálovu. Od té doby postupně, krok za krokem se blížil

Praze, bohatému sídlu umění a vědy, až zakotvil lodičku svého života na Vnohradech, jakožto farář a Monsignor.

Doplňiv theoretické vědomosti, osobním názorem na několika cestách za uměním, počal na poli českého umění archaeologického intensivněji pracovat. Chodil po městech, vesnicích a samotách, vyměřoval, kreslil a resultanty svého bádání ukládal ve vlastním časopise „Methodu“, jehož redaktorem byl po 29 roků. Poznenáhlou shromažďovala se pod neunavnou rukou redaktora Lehnera hojnost materiálu k dějinám našeho domácího umění výtvarného, který byl sháněn také pomocí ilustrovaných „Otázek archaeologických“, monografní studie řadily se k publikačním a popisným článkům. R. 1900 vyšel první sešit monumentálního díla: „Dějiny umění národa českého“, které podaly — pokud jsou vydány — národu českému úplný obraz nejstarší umělecké minulosti jeho, znázorněny monumentálními památníky románského stavitelství, sochařství, malířství a uměleckého průmyslu.

Není tu třeba zvlášť zdůrazňovati význam knihy, již podobné monografie v oboru uměleckém národ náš dosud neměl. Jsouc založena na třicetileté intensivní činnosti badatelské, vlastních názorech a na úplném materiálu pramenném, směle se může staviti vyličenou soustavností své práce za paralelu k monumentálnímu dílu Palackého.

Velikost díla Lehnerova spočívá ve způsobu, jakým v něm provedl ideu svou, aby v celistvosti a jednotnosti podal veškeru látku nejranějšího výtvarnictví českého, která dosud množstvím spleťtých a nejasných otázek zastrášovala i odborné pracovníky od soustavného vzdělání. Lehner odstranil tyto obtíže; řídě se zásadou stejnorodosti a podobnosti, která v jistém období umělecké techniku ovládá, roztřídil památníky dle jednotlivých oborů na architekturu, plastiku, malířství, drobné umění atd. Takto roztříděné památky dle oborů soustavně seřadil, užívaje vědecké metody i v přírodních vědách užívané, stanovením organisačních typů, dle nichž lze seřaditi nejen druhy a skupiny, nýbrž určití též poměrné stáří památníků. Těchto organisačních typů pro dobu románskou stanovil šest. Kolem šesti románských kostelíků s nemalým zdarem probrána poprvé veškerá látka románského období — Lehnerova soustava nyní teprve nás orientuje a činí vlastníky všech těch památek, nám odkazem velké minulosti zanechaných.

Že originelní systém Lehnerův neobvyklým svým zpracováním a formou vyvolal s počátku přísné kritiky a hlučný odpor, tomu se nebude nikdo v našich literárních poměrech diviti. Dnes je však jeho „soustava“ všeobecně přijata a dočkala se neobyčejného úspěchu a úžasné rychlého rozšíření. Je to důkazem, že vývody jeho nejsou a nebudou nikdy jen pouhou „fable convince“, nýbrž zcela přesnými dedukcemi vědeckými.

Jako jeho kapitola románských kostelíků, podobně i jeho pojednání o malířství románském na nikom nezaložené, nýbrž samostatně zkonstruované na základě čtyř nejstarších kodexů českých, vyvolalo opravdový interest všech odborných kruhů světových. Dosud neprozkoumané malířství nejranějšího středověku objevilo se u nás ve světle nového, zcela jasného poznání. Monsignor nám objasňuje ve svém spise: Česká škola malířská XI. věku, plném reprodukcí překrásných, drahocenných miniatur s jakousi samozřejmostí, proti níž není námitek; tuto klassickou dobu českého malířství, jejíž práce vynikají nad současné německé.

Lehner zná tyto nejstarší epochy románské důkladně, probírá všechny jednotlivosti, uvažuje o všech jejich podrobnostech. U něho je vše jasné a prosté, i jeho sloh je pln prostoty a ušlechtilého, ryziho půvabu.

První též poukázal na historické fundamenty českého výtvarnictví, na dávné prameny naší umělecké kultury z dob, kdy hluboký a opravdový tvůrčí duch ve službách náboženství vytvořil tisíce pomníky umělecké, jichž stopy ještě dnes po vlastech našich patrný. Jeho odborná díla jsou skvělou apologií kulturního působení církve katolické, výmluvným dokladem jejího vlivu na nejkrásnější a nejvýznamnější periody českých dějin.

Monsignore Lehner stal se bohatostí a mnohostranností svého vzdělání a své pracovitostí prvním uměleckým historikem doby přítomné a jeho historie bude i v oboru skladby umělecké významným zřídlem nového umění, které zasáhne v proudění umění vůbec a hlavně prýstiti a kolovati bude v řadách umělců českých, jimž všem otevřel bohaté zdroje krásna dávných dob minulých.

S úsilím v oboru historie českého umění šla ruku v ruce i Lehnerova činnost jiná, již si získal o náš náboženský život zásluh rovněž pronikavých: je to jeho nedoceněná dosud činnost v oboru hudebním.

„Musicae sacrae restaurator ingeniosissimus“ jest stručná Lehnerova charakteristika v tomto oboru. Jeho činnosti hudební zahájena u nás nová éra, kterou dějiny hudby nazývají: dobou reformy hudby chrámové.

Drastická slova Spontiniho, slavného operního skladatele, znamenitě charakterizují tehdejší stav hudby chrámové: „Jeden provozuje v kostele Zingarelliho „Jerusalem“, podkládaje celé Gloria ariím operním; jiný Cimarosovy „Horatie a Curatie“ jako mši, třetí Mereadantovu „Elisu a Claudii“ jako nešpory. Zdělil jsem se, slyše nejsprostší arie, duetta a sbory z „Armidy“ zpívati s textem „Tantum ergo Sacramentum“. Což tedy divu, že hrozná tato doba orgií hudebních na místech nejsvětějších vyvolala hlasy volající po nápravě. Opakuje se zde process podobný onomu za dnů Palestrinových v Itálii.

V Německu usiloval o vykořenění bohopustých nešvarů z kůrů kostelních Dr. Proske, po něm Dr. Fr. Witt, na Moravě P. Pavel Krížkovský a L. Holain, v Čechách byl prvním reformátorem F. Lehner. Studium historického umění hudby chrámové otevřelo mu neocenitelné zřídlo bohatství církevního zpěvu, v jehož nápěvích našel onu tajemnou sílu, již marně hledal ve všech plodech novověké literatury hudební. Odtud nebylo již pochyby, že kardinální otázku reformy hudební řešiti bude na základě svého bádání historického.

Jako Palestrina na půdě staronizozemských skladatelů, Rafael studováním staroitalských mistrů, oba tedy na základě starých tradic k nevidané dokonalosti povznesli současné umění, podobně měla se kleslá hudba chrámová osvěžiti a znovuzrodití starými tradicemi, — pilným studiem chorálu gregoriánského a klassických polyfonií Palestrinových, jež Msgr. Lehner důkladně prostudoval na četných studijních cestách svých do Cách, Řezna a Kolína nad Rýnem. Jedinou cestu k uskutečnění žádoucí reformy spatřoval v návratu ku chorálu gregoriánskému a staroklassickým mistrům italským, v jejich melodii, harmonii a rytmu zaznívaly mu dávné ozvuky hluboce nábožných zpěvů starých křesťanů.

V těchto nových zásadách reformních počal Lehner vzdělávati i široké vrstvy lidové svým časopisem hudebním „Cecilie“, později „Cyrill“ přezvaným. Základní these reformy v něm hlášané shrnouti lze asi v následující věty: Skladbě vokální a la Palestrina, po případě s průvodem varhan, sluší přednost skladbi před každou skladbou nástrojovou. Arie, duetta, tercetta, recitace atd. vůbec vše, co by bylo s to připomněti hudbu divadelní, jest zapovězeno. Text budíž podkládán pořadem slovním, jak obsažen jest ve graduale neb missale, ani jediné slovo nesmí být do textu vloženo, ani jediné z něho vypuštěno, žádná fráse zbytečně opakována. Delší přede hry a úvody nástrojové a varhanní buďtež vyloučeny!

Za účelem odchování zkušených pěvců snažil se Lehner, po příkladě německých Cecilijských jednot i u nás spolky s touhou tendencí zakládati; zajmavo, že stanovy prvního z nich jakožto „státu nebezpečných“ nedoznaly úředního schválení.

Osmihlasá mše Palestrinova, po tu dobu v Praze a snad vůbec v Čechách i daleko široko v sousedních zemích severních neprovedená, na oslavu 900letého jubilea Pražské arcidiecése v Karlíně zpívána, rázem zjedнала zreformovanému zpěvu církevnímu všeobecného uznání. Od té doby počala se v našich chrámech šířiti záliba v instrumentálních skladbách liturgických, sprostěných vši banálnosti a theatrálnosti; do oběhu přicházel: Foerster, Říhovský, Křížkovský, Hruška, Zelinka, Sychra, Nešvera, Pícek, Witt, Stehle a j.

Lehner vydal též několikrát *Mešní kancional*, *Rorate*, *Zpěvník pro české školy*, v nichž všech hleděl vzdělati český zpěv církevní, jenž by sloužil důstojně ke zvýšení festivalního dojmu bohoslužeb, k povznesení nábožných myslí, ale též k povznesení hudebního vkusu širokých vrstev lidových i umělecky vzdělaných posluchačů.

Krátkým náčrtem tímto objevil se nám Msgr. F. J. Lehner jako muž, jenž první veřejně ukázal k pramenům dávné minulosti, z nichž je dlužno čerpati pro slovanské umění výtvarné i hudební, první, jenž veřejně poukázal na chyby vkusu současné tvorby umělecké, první, jenž nejlépe opravu pochopil a provedl. Za uskutečnění idee, o jejíž kráse a prospěšnosti je přesvědčen, obětuje všechny své síly, své zdraví i jmění. Že jeho fenomenální, gigantický duch je pevně připoután k víc a více se vzdávající katolické renaissanci, toho potvrzení ponechávám historii, té historii, která věnuje pozornost nejen krvavým bojům, nýbrž i velkolepým bojům v duševním světě svedeným.

V. A. MAKOVEC (Č. B.):

Jdeme kol pramenů...

Jdeme kol pramenů do tajemství budoucího žití
s tíhou na rtech otázek, jež s ním bez odpovědi visí,
a bolestem mlčením rozjitřují tajemné rány --
jen málu vzdácné dány okamžiky mystických visí,
v nichž patřením v toužené, lepší kraje, kde nezní hrany,
vzduch kde přesycen výkřiky sklamaných obětí není
touhám perutě jsou bolestných duše myšlenek dány,
by rychlostí spálily blesku obvazy ran a vření --

Jdeme kol pramenů do tajemství budoucího žití
zmdlévající pouti v proudech zmatených řečí a cílů
na bezcestích padáme života nedokončeného --
a šílenou nepříteli nepozorujeme sílu,
jenž středem se ubírá, ni radost ve hojné žni jeho.
Ač Vítěze nad ním světlo tryská ze pramenů stále,
ač omšené pádem praskají zdi poznání našeho,
přec v pyše jdeme kol a v propasti řítíme se dále -- --

BENEŠ STANISLAV (Hr. Kr.):

Pokud lze na základě listu Aristeova rozluštit otázku o vzniku Septuaginty?

(Kritická studie.)

Není v celé literatuře světové knihy takové ceny, významu tak dalekosáhlého, o níž by bylo tolik a tolik psáno, jako jest božská čítanka tolika milionů lidstva, poklad nehynoucích pravd, krása nikdy nevdanoucí, nevyčerpatelné bohatství — bible! Kolik lidí zmítaných vírem života nalezlo v jejích zlatých řádkách útěchu a klid pro rozdrásanou duši, kolik přivedeno její hlubokou moudrostí k Tomu, jenž do této svaté studnice uložil tolik pravd vznesených, jenž i sám jest Pravda nevyzpytatelná!

Leč co jsou tato slova a čím ono dílo samého Boha? Duše se musí jen hluboko skloniti a v prach klesnouti před onou božskou pravdou. Více nechť se ani neodvažuje.

Jistě však není pošetilé přání naše, věděti, jak vzniklo ono veliké dílo. A tu třeba říci, že otázka o původu Písma sv. nejen božským, nýbrž i lidským v původním znění jeho jest ve značné míře rozluštěna; ale hloubavá mysl a vědyčtivý duch chce věděti i, jak se ony pravdy šířily v cizích jazycích překlady. Nejstarším překladem knih starozákonních jest známý překlad alexandriinský, řecká Septuaginta. Otázkami: Kdy vznikla Septuaginta? Kdo jest autorem této verze? Kde tento překlad byl pořízen? a pod. zabývali se již mnozí a mnozí, ale teprve doba novější přinesla nám více světla do tohoto sporu.

Jediná zpráva, z níž lze čerpati údaje o Septuagintě (I.XX), jest tak zvaný list Aristeův. Leč kdo jen trochu kritickým okem naň pohlédne, sezná snadno, že spis je podvržený. Treba tedy věc uvést na pravou míru. Než však k tomu přistoupíme, nutno podati stručný obsah listu, jenž i přes mnohé nesprávnosti a nepravděpodobná tvrzení má v sobě leccos zajímavého a cenného. Podotýkám ještě k porozumění, že onen Aristeas se vydává ve svém dopise, adresovaném bratru Philokratovi, za vysokého hodnostáře při dvoře krále egyptského Ptolemaia Philadelpha sídlem v Alexandrii, u něhož prý byl vysokým důstojníkem či, jak jej nazývá sv. Jeronym, „ὕπαρχος“.

Události, jež předcházely překlad.

Král Ptolomaos II. Philadelphos navštívil jednou svou bibliothéku, tázal se knihovníka Demetria Falerského na stav knihovny královské, a odpověděno mu, že počet knih, které byly dosud do knihovny zařazeny, obnáší na 200.000 svazků. Schází prý však — informoval krále správce knihovny — kromě jiných spisů také židovský „zákon“, který jest velice cenný. Originál však jest psán dialektem syrštiny, jenž jest Egyptanům nesrozumitelný; třeba tudíž dílo přeložiti a zatím účelem opatřiti opis originálu židovským veleknězem.

Přítomný Aristeas uslyšev to pojal úmysl provésti plán, jež již dříve několikrát se snažil uskutečniti: získati svobodu židovské diaspory v Egyptě, jež tu držána v otroctví. Dovožoval tedy králi, že si třeba dříve palestinské židy nakloniti k vyplnění žádosti, a to propuštěním jejich soukmenovců z Egypta.

Tento návrh nebyl ovšem valně příjemný králi, dlouho se rozmýšlel, konečně však přece vydal edikt, jímž bylo nařízeno, aby všichni židé, žijící v Egyptě, byli okamžitě svými pány propuštěni; každému pak v náhradu aby vyplaceno bylo za hlavu 20 drachem; jestliže by se však někdo vzpíral vykonati tento rozkaz, má býti potrestán konfiskací jmění.¹⁾

¹⁾ Zajímavé jest, že Demetrios v listě adresovaném králi, jehož obsahem jest celkem to, co byl již sdělil králi v rozmluvě s ním, navrhuje, aby byl požádán velekněz

Vyjednávání s Eleazarem.

Na to ihned zahájeno vyjednávání s Eleazarem, k němuž byl poslán velitel tělesné stráže Andreas a sám Aristeas s královým dopisem a nesmírnými dary. Eleazar pak, vyhověv radostně a ochotně žádosti Ptolemaiově, poslal mu kodex písma sv. a 72 židovských učenců.

Popis darů.

V dalším se popisují skvostné dary, které byly veleknězi poslány. Patrně však vysvítá, že celý popis je jen výtvar fantasie autorovy. Sám pisatel tvrdí, že nelze mu naprosto slovy vystihnouti nádheru darů, neboť umělci prý ve svém veledíle, které bychom mohli plným právem zařaditi mezi divy světa, překonali samu přírodu, takže „svou nádherou bylo nevyrovnatelné, uměním nenapodobitelné“.) Cena darů převyšovala všechno pomyšlení; vše bylo samé zlato a stříbro, nesmírný počet velikých drahokamů — sám Aristeas jich počítá na 5000 — takže dílo samo prý bylo pětkrát cennější zlata, z něhož byly vytvořeny desky posvátného stolu, kratery i mísy. Celý králův poklad nečítá díla podobného.

Popis Jerusalema a Palestiny.

Obrátiv se autor k popisu Palestiny, obírá se nejprve hlavním městem, kde poutala jeho pozornost zvláště oběť v chrámu. Zmínjuje se o vzorném pořádku a zbožnosti kněží a přísluhujících, jižto mají své práce přesně rozděleny. Připomíná i vzorné zařízení k čištění dlažby kol oltáře zápalného, na němž prý o velikých slavnostech se obětuje mnoho tisíc zvířat. Na obětní místo se přivádí voda jednak z pramene, jednak jest u chrámu ohromný bassin, do něhož se svádí voda četnými rourami z okolí až na 4 a více stadií. Na pouhý pokyn obětujícího kněze otevírou sluhové chrámoví otvory ústící na prostoru kol oltáře a za okamžik jest krev obětních zvířat smyta.

Neopomijí ani oděvu veleknězova, opevnění chrámového a přechází k celkovému líčení poměrů v Palestině.

Charakterisuje ji jako stát zemědělský; a obchodní, což vyplývá z úrodnosti země a výhodné polohy při moři, kde jest několik dobrých přístavů: Joppe, Gaza, Askalon a Ptolemais. Silných pevností není na hranicích třeba, poněvadž hory s úzkými průsmyky a četnými roklemi srázné do vnitra země spadající, samy jsou přirozenou hradbou.

Eleazar, by poslal do Alexandrie po 6 mužích každého kmene, kteří by přeložili knihy žadané a provedli i kritiku textu. „τις γὰρ ἡ — odpovídá jeho svůj návrh — (οὐ γὰρ) ἑβραϊστί; γραμμασι καὶ φωνῇ λεγόμενα· ἀμελέταρον δὲ καὶ οὐ, ὡς ὑπερχει, σατημανται, καθὼς ὅπο τὸν εὐδότην προσαναγρίεται“ (Handbuch für die Literatur der bib. Kritik und Exegese, I. sv. 364. Rosenmüller E. Fr.) Wendeland překládá tu: „...denn sie (die Bücher) sind in hebraischer Schrift und Sprache verfaßt und recht ungenau und mit Abweichungen vom ursprünglichen Texte geschrieben...“ (E. Kautsch Die Apokryphen und Pseud-epigraphen des A. T., II. sv. 1., der Aristesbrief, přel. P. Wendeland.) Měli tedy dle toho překladatelé úkol dvojí, přeložiti „zákon“ z hebrejštiny a provésti opravu chybného textu.

1) E. Kautsch, Die Apokr. u. Pseud., II. sv. 1., Der Aristesbrief.

2) Při zmlnce o zemědělství vzpomíná i Egypta, kde jest málo země využítkována, poněvadž se raději obyvatelstvo z venkova uchyluje do pohodlnějších měst. Proto prý zakázal král cizincům, zdržovati se ve městě déle než 20 dní. Z tétož důvodu musila býti země rozdělena na soudní okresy, a každý soudce měl vynést soud bylo-li třeba někoho povolati k soudu z venkova, v 5 dnech.

Návrat do Alexandrie.

Prijav Eleazar laskavě královské vyslance, vyhověl jejich žádosti a odevzdav jim mimo kodexu hojně dary pro krále Ptolemaia, propustil je se 72 učenci bezúhonných mravů a velikého vzdělání. Přibyvše do sídla královského, ohlásili Aristéas a Andreas králi příchod učenců, načež král ihned propustil úřednictvo dostavivší se k audienci a dal předvolati učené kolegium židovské, které s sebou neslo „zákon“ psaný na pergameni zlatými písmenami, ježž král spatřiv, sedmkrátě poklekl, ba i do pláce se dal. Po audienci byli hosté ubytováni a následující týden celý byly pořádány hostiny na počest přibylých učenců, kteří tu uplatnili v disputacích s králem své hluboké vědomosti a filosofického ducha tak, že i všichni filosofové přítomní překonali.¹⁾

Zhotovení překladu a jeho sankce.

Tři dni na to odebrali se překladatelé s Demetriem na ostrov Pharos a oddali se své práci, která trvala plných 72 dní. Každý překládal samostatně a srovnávajíc pak vespolek svoje verše, shodli se na jedné nejlepší, již zaznamenal Demetrios. Když pak byl překlad ukončen, svolal Demetrios židovské kněze alexandrijské, přední muže Israelské a nejstarší z překladatelů v radu, aby dali překladu approbaci. Tito shledavše shodu úplnou se zněním originalu, schválili překlad a Demetrios prohlásil mimo to za prokleta každého, kdo by se odvážil překlad sankcionovaný kaziti.

Z á v ě r.

Po té bylo dílo předloženo králi, jenž si dav překlad přečísti a podiviv se hlubokému obsahu, kázal jej zařaditi mezi svazky královské knihovny a bedlivě opatrovati. Učence pak hojně obdarovav, odeslal do vlasti. —

Tot stručný obsah listu Aristéova. List, zmínil jsem už svrchu, je podvržen. Důkazů a důvodů pro svoje tvrzení máme celou řadu. Lze je rozdělit na dvě skupiny: v prvním dílu dokážeme, že autor není pohan, králův úředník a přítel, nýbrž žid (alexandrijský); ve druhém dílu ukážeme, že list nemohl napsati rýtevník Ptolemaia II. Philadelphu, nýbrž že pochází z doby mladší.

I.

Autora listu Aristéova nelze míti za pohana, nýbrž za žida.

Spisovatel se staví, jakoby naprosto neznal židovských posvátných knih, praví: „... neboť jako vládce a stvořitele ctí téhož boha jako všichni lidé a i my, jen že my ho jmenujeme jinak, Zeus a Dis.“) V Jerusalemě žádá Eleazara za informace o Palestině²⁾, na :mysl ustanovení o rozdílu mezi živoučích a věcmi čistými a nečistými³⁾ a vůbec nechce dáti na sobě znáti, že by mu o židech palestinských, jejich zemi a posvátných knihách bylo něco známo s jedné strany a s druhé se vydává za pohana⁴⁾ a za úředníka při dvoře Ptolemaia Philadelphu.⁵⁾ A přece více než dosti prozrazuje svůj pravý původ.

¹⁾ Rozpravu podává autor dle vlastního doznání doslovně, vyňav je zo zápisů řeči, jež bývají konány při hostinách a audiencích a následující den králi před dobou určenou k audienci předčítány. Snad tedy měl král nějaké tachygraphy nebo stenography. — Rozmlouvaje s učenici o otázkách vysoké politiky, táže se král, čím se má nejvíce král zabývat a odpověděno mu, že má hojně čísti zprávy o cestách úředníků. Byly tedy asi vydávány nějaké úřední věstníky, v nichž správní orgány podávali referáty o svých návštěvách po státě.

²⁾ Kautsch, Die Apokr. u. Pseud., Der Aristasbrief, § 16.

³⁾ Ibidem § 112.

⁴⁾ Ibidem §§ 128--170.

⁵⁾ Ibidem § 16.

⁶⁾ Ibidem §§ 40, 43.

a) Židovské posvátné knihy nazývá vždy jen „νόμος“ κατ' ἐξοχήν. Pravý význam tohoto slova mohl býti znám pouze buďto židovi palestinskému nebo hellenistovi v Egyptě; pohanský Řek nemohl naprosto rozuměti slovu onomu tak, jak je pojímali židé.

b) Tento „νόμος“ mu je „neznám“. A přece téměř doslovně cituje z něho.¹⁾ Z rozmluvy s Eleazarem si to nemohl pamatovati.

c) Práví, že jest onen „zákon“ židům posvátný, poněvadž jest božský.)

d) Jenom na jednom místě uvádí Dia, ale v tak čistě monotheistické představě, jakou měli o Bohu jen židé a ne polytheisté.)

e) Vůbec náboženské názory na různých místech pronesené¹⁾ jsou tak vznešené, že se k nim polytheistická mysl pohanského úředníka naprosto nemohla vznést.

f) Nesmírně nápadným jest, že se o židy, kteří byli v egyptském otroctví, a o židy vůbec, tolik interessuje. Z jakého důvodu žádá za jejich osvobození ?²⁾ Snad jen proto, aby si král naklonil židy v Palestině ? Jaký význam měl stateček židovský tehdy proti moci Ptolemaiově ? Za pouhý kodex by byl býval stěží král daroval svobodu tolika tisícům židů, kteří konali také ve vojště znamenité služby, stěží by byl býval vynaložil za každou hlavu židovskou³⁾ 20 drachem. 660 talontů je slušná summa! Mohl prostě bez toho všeho a bez oněch ohromných darů original si opatřiti. — A proč by byl býval prokazoval téměř božskou poctu knihám, o jejímž obsahu, nerci-li původu, neměl ani zdání ?

g) Co s oněmi anekdotami o Theopompovi a Theodektovi ? — Králi bylo nápadným, že o takovém díle, jako byla ona velebená kniha, žádný spisovatel nepsal. Tu tedy Demetrios dovodil to tím, že prý jest onen zákon dán od samého Boha, který něco podobného nestrpí. Neboť prý Theopompos chtěje nedostatečný překlad části této knihy pojmouti do svých dějin, po 30 dní byl stížen nemocí, a když se pak tázal Boha na příčinu toho, tu Bůh zjeviv se mu ve snu odpověděl mu, že chtěl nečistým lidem sděliti božskou věc. Theopompos tedy vzdav se svého úmyslu, pozdravil se.

Podobně slyšel prý Demetrios z úst samého tragika Theodekta, že chtěje k svému dramatu vzíti námět z posvátných knih židovských, byl oslepen a teprve, když byl vroucně vzýval Boha, zase uzdraven.

Obě tyto fikce jasně také svědčí proti tvrzení samého spisovatele. Totéž lze říci o „anathematu“, které Demetrios vyřkl proti tomu, kdo by se odvážil smělou rukou měniti dílo schválené.

Shrneme-li tedy důvody v celek, vidíme, že autorem nemůže býti nikdo jiný než ryzí hebrej. (Pokrač.)

¹⁾ Cfr. Kautsch, Die Apokr. u. Pseud., Der Aristasbrief, §§ 129.—170. a Lev 11.

²⁾ Ibid. § 3., § 81.

³⁾ Ibid. § 16.

⁴⁾ Ibid. §§ 16.—18., §§ 190.—300. a j.

⁵⁾ Ibidem. § 15.

⁶⁾ Dospělých bylo 198.000, kojenců pak 7800.

JAKUB ROZMAHEL (Br):

Chwolson contra Haeckel.

„Záhady světa“, studie o monistické filosofii profesora universitního v Jeně Arnošta Haeckela, jež objevily se na tržišti literárním poprvé na podzim r. 1899, vzbudily v řadách vzdělaného i polovzdělaného světa mocný rozruch. Jaký zájem jevil se na všech stranách o dílo toto, dokazuje nám ohromný počet vydaných a prodaných exemplářů v době krátké, překlady jeho v různých řečech, vydání populární německé, anglické, české a j. Důvod tak brzkého rozšíření „Záhad světa“ udává Chwolson, professor fysiky na universitě v Petrohradě. „Úspěch díla tohoto jest pochopitelný. Noviny, journály, populární spisy a knihy zveličují stále počet oněch, kteří vědí něco o rozmanitých vědách a také myslí, že jim rozumějí.“¹⁾ Mocnější důvod spočívá v knize samé. Jsou to sebevědomá, než zároveň odvážná slova týkající se sedmi záhad světa, z nichž prohlásil Emil du Bois-Reymond v Leibnizově scéně berlínské akademie věd r. 1880. tři a sice I. podstata hmoty a síly, II. původ pohybu a V. vznik jednoduchého požitku smyslového a vědomí za nerozřešitelné, poněvadž transcendentní, další tři: III. první vznik života, IV. účelné zařízení přírody, VI. rozumové myšlení a původ řeči za obtížné sice ale rozřešitelné, poslední pak VII. otázku svobody vůle za prakticky sice nejdůležitější, než chová se k ní nerozhodně. A tu praví Haeckel: „Ježto můj monismus podstatně liší se od monismu berlínského řečníka, ježto však na druhé straně jeho pojetí „sedmi záhad světa“ došlo v širokých kruzích velikého souhlasu, pokládám za vhodné, abych hned předem zaujal k nim jasné stanovisko. Podle mého názoru jsou 3 transcendentní záhady (I. II. V.) odbyty naším pojetím substance; tři jiné, obtížné avšak rozřešitelné problémy (III. IV. VI.) jsou definitivně rozřešeny naší moderní naukou vývojovou; sedmá a poslední záhada světa, svoboda vůle, není naprosto objektem vědeckého vysvětlení, poněvadž, jako čisté dogma, spočívá jenom na klamu a ve skutečnosti neexistuje.“²⁾ „Lidstvo dlouho čekalo na Messiáše, jenž by rozřešil tyto záhady světa“, tak píše ironicky Chwolson, „a takovým Messiášem jest Haeckel. . . . Tisíce let hloubalo lidstvo o záhadách světa, bytí a života. . . . Zoufale volá básník: A blázen čeká na odpověď. Nyní jsou záhady rozřešeny a z očekávajícího blázna vyklubal se mudrc, který nečekal nadarmo. Jak se to mohlo státi, že Haeckelovy „Záhady světa“, toto nejnovější Písmo svaté, prodaly se jen ve stotísících a ne v millionech exemplářů.“³⁾ V době krátké staly se „Záhady světa“ předmětem všecobecné diskuse, Haeckel stal se terčem, do něhož namířila kritika filosofů, biologů, fysiků i theologů své střely, z nichž mnohé zasáhly terč v srdci a způsobily krvavé rány Haeckelově studii. Z mnoha učenců uvedu jen jména některých, jichž všímá si a jimž odpovídá i Haeckel. Jest to předně Bedřich Paulsen, professor filosofie na universitě berlínském, jenž ve svém spise⁴⁾ vyšlém r. 1900 ukázal slabé stránky díla Haeckelova. Dojem, jakým působila na něho práce Haeckelova, shrnuje v následující slova: „Přečetl jsem tuto knihu se žhavým studem, se studem nad stavem všeobecného vzdělání a filosofického vzdělání našeho národa. Že taková kniha je možná, že mohla býti napsána, tištěna, kupována, čtena, obdivována, s důvěrou přijímána u národa, který má Kanta, Goetha, Schopenhauera to je bolestné.“ Ač pamfletem nazývá Haeckel spis tento, jenž prý objevil se

¹⁾ D. Chwolson, Hegel, Haeckel, Kossuth und das zwölfte Gebot str. 20.

²⁾ Haeckel: Záhady světa str. 20.

³⁾ Chwolson totéž str. 21.

⁴⁾ Arnošt Haeckel jako filosof.

z nenávisti nad literárním úspěchem „Záhad světa“ a z hněvu, že opovazuje se přírodopysce míchat o filosofie, přece možno již z toho, že pamfletu si všimá, poznati, jakou ránu filosofii Haeckelové způsobil. Jiný protispis¹⁾ profesora filosofie v Kielu Ericha Adickesa zdá se již Haeckelovi slušnějším, ač i tento prohlašuje ho jako filosofa za nullu, člověka bez citu. Méně příkrým jest Haeckelovi Julius Baumann, professor filosofie v Göttingách, jenž vydal brošuru,²⁾ jejíž většina bodů jest Haeckelovi úplně vhod, takže by se s ním i shodl, „kdyby mi (t. j. Haeckelovi) bylo možno ho přesvědčiti o oprávněnosti monistických názorů základních.“ Úplně mírnou kritiku o díle Haeckelové pronesl liberální professor církevních dějin Bedřich Nippold. Ke kritice Paulsenové svojí ostrostí druží se neméně hřzná kritika profesora církevních dějin Bedřicha Loofse, theologa, jak praví Haeckel, orthodoxního, jenž ku konci svého spisu³⁾ praví: „Mé všechny vývody jsou urážlivé pro profesora Haeckela a mají jimi býti. Psal jsem tak, že každý soud uznal by mě vinným urážky Jenského kollegy, kdybych nebyl zároveň podal důkaz pravdy pro svá tvrzení.“ Haeckel odhývá tento spis, který rovněž nazývá pamfletem, ironií. Známý jest též Dr. Ph. Dennert jako odpůrce Haeckelův. Pod dojmem tolika úderů se strany kritiky přistupuje Haeckel k autokritice svého díla. První část anthropologickou prohlašuje za nerozbornou, poněvadž „zde jest odborníkem ve vlastním slova smyslu“⁴⁾ druhou část psychologickou považuje taktéž za správnou, ovšem se svého stanoviska, ač dle Paulseny poučky jeho psychologické jsou výtvory jeho fantasie, o třetí části kosmické připouští, že jest mnohem spornější než obě předešlé, než uzná-li každý, co „pevným a neochvějným je přesvědčením jeho“ a sice „jednotu přírody, všeobecnou platnost zákona o podstatě“, pak i zde nemůže býti prý sporu, o čtvrté části theologické praví bez ostychu, že jest nejslabší a proto nejspornější. Viděli jsme, jak napadán byl kritikou Haeckel ve všech téměř částech své studie, Paulsenem v oboru filosofickém speciálně psychologickém, Loofsem v oboru theologickém a vždy vytýkáno mu bylo za kardinální chybu, prohršení se proti 12. přikázání: „nemáš o ničem psáti, čemu nerozumíš“, čili: „co nepatří do tvého oboru, o tom nepiš“. I obor jeho speciální působnosti biologické v základech otřesen Wasmannem a Oskarem Hertwigem. Zbývá tedy jediná část kosmologická, z celé studie Haeckelovy nejdůležitější, poněvadž v ní pojednává se o základu monistické filosofie, který, je-li pevným, unese celou stavbu dalších konsequencí z něho plynoucích, je-li však chatrný, neunese těch obrovských kamenů — principů a domněnek, rozdrť se a s ním sřít se celá budova monismu. Základem tímto jest zákon o s u b s t a n c i. Jakou důležitost podkládá Haeckel tomuto zákonu, lze seznati i z jeho slov: „Za nejvyšší a všeobší zákon přírodní považuji zákon o substanti, pravý a jediný základní zákon kosmologický.“⁵⁾ Než tu přichází odborník opět s dvanáctým přikázáním, fysik znamenitý O. D. C h w o l s o n, jenž ironií doprovází odpovědi Haeckelovy na sedm záhad světa, nazývá je prázdnými slovy, zastaví pak se u svého oboru, k němuž náleží právě onen základní zákon kosmologický o substanti, aby jej prozkoumal. Jeho kritická studie zaznačuje další ránu nauce monistické, a to ránu nejbolestnější, ježto vyvrací kámen úhelný — zákon o substanti — a tím boří téměř celou budovu. Poněvadž studie

¹⁾ Kant contra Haeckel; theorie poznání proti přírodovědeckému dogmatismu (Berlín 1901).

²⁾ Haeckelovy Záhady světa po svých silných a slabých stránkách, s dodatkem o theologických kritikách Haeckelových.

³⁾ Anti-Haeckel (Halle 1900).

⁴⁾ Haeckel Záhady světa str. 314.

⁵⁾ Haeckel Záhady světa str. 168.

Chwolsonova svého času ba i nyní byla předmětem všech interessujících se poněkud o filosofii monistickou, dále, poněvadž jedná se ve studii jeho o centru monismu — zákonu o substanci —, podám ve své práci bližší informace o tom, jak pohlíží Chwolson fysik na zákon o substanci, tedy na věc spadající do jeho oboru oproti náhledu Haeckela, biologa. Studie Chwolsonova jest sice práci přináležející do oboru fysiky, než podám ji zde přece obsírněji, poněvadž má dalekosáhlý význam i pro theologii, neboť připisuje-li Haeckel zákonu o substanci všeobecnou platnost pro veškeru přírodu, „jímž dokázána jest pozitivně jednota světa a příčinná souvislost všech nám seznatelných jevů, negativně pak docíleno nejvyššího intelektuelního pokroku, definitivní porážky tří ústředních dogmat metafysických: Boha, svobody a nesmrtnosti“, — dokáže-li však Chwolson, jemuž proto, že jest v otázce této čistě fysické odborníkem věhlasným, třeba spíše věriti než Haeckelovi biologu, dokáže-li tedy, že zákon o substanci jest pouhou fantastickou kombinací spočívající na mylném pochopení, vlastně chybném stylisování zákonů o hmotě a energii, z nichž zákon o substanci se skládá, tím rozsudkem upevňuje trůn Boha Haeckelem svrženého a dokazuje pravdivost slov: Bůh byl od věků, jest a bude na věky. — Poněvadž Haeckel dopustil se největší chyby ve své práci týkající se zákona o substanci tím, že nedržel se správných definicí aneb, jak praví Chwolson, že nevěnoval ani nejmenší pili tomu, by naučil se definicím z libovolné učebnice fysiky,) podává Chwolson ve své studii (fysicky) správné definice a takto uvádí tvrzení Haeckelova ad absurdum. Haeckel tvrdí: „Souhrn hmoty, která naplňuje nekonečný prostor světový, jest neměnný“.) Chwolson definuje však zákon tento takto: „Při všech pochodech, které dějí se v uzavřeném prostoru, souhrn vší hmoty v prostoru té se nacházející zůstává neměnný“.) Uzavřeným prostorem (systemem) rozumí úplně libovolné množství těles, které ovšem nemohou býti vyměněny s jinými tělesy mimo tento prostor (system) se nacházejícími, čili jinak řečeno, z uzavřené prostory nemůže žádné těleso proniknouti mimo tuto prostoru při různých pochodech; poněvadž pak massa těles měří se jejich váhou, můžeme říci zákon onen v jiné formě; při všech pochodech souhrn váhy všech těles v uzavřeném prostoru zůstává neměnný. Pro fysika existuje uzavřený prostor jako část nekonečného prostoru světového ohraničená plochou hraniční. Dále noha fysikova nesáhá. Pročež i tento zákon platí jen pro tento svět fysikův. Pročež „stotožňování tohoto světa s nekonečným prostorem světovým (universum) dokazuje buďto bezmyslenkovitost aneb lehkomyšlnost, v každém však případě nedostatek přírodovědeckého porozumění“.) A právě jest to Haeckel, který tak činí. (Pokrač.)

1) Chwolson Hegel, Haeckel Kossuth str. 51.

2) Haeckel ib. str. 169.

3) Chwolson ib. str. 42.

4) Chwolson ib. str. 43.

ALDIS DUDA (Ol.).

Jan Milíč z Kroměříže.¹⁾

Na počátku století XIV. jeví se v životě církevním značný úpadek, jehož kořeny dlužno hledati už ve stoletích dřívějších. Zejména však hlouběji klesal život křesťanský od těch dob, kdy papežové opustivše původní své sídlo — staroslavný Řím — uchylují se r. 1309. do Avignonu. Tam jim nestačily příjmy státu církevního. Hleděli tedy důchody své rozmnožiti zavedením různých tax za dispense a za stvrzování v úřadě biskupském nebo opatském. Při osazování míst těch pak ovšem nehleděli vždy na ctnosti uchazečovy, nýbrž mnohdy se řídili dary nebo službami sobě prokázanými. A tak i lidé beze všeho povolání ke stavu kněžskému dostali se zavdy k vysokým hodnostem církevním, jež jim poskytovaly hojnost důchodů k životu ne vždy vznešené jich důstojnosti přiměřenému. Tito pak zase beneficia nižší, kanonikáty, fary, pronajímali. Kdo je najal, mohl žítí kde chtěl a jak chtěl; úřad pak zastával zase jeho nájemce. Ten však, maje úřad již z druhé ruky, a tím za taxu vyšší, sháněl se po výdělku, odbýváje služby boží někdy příliš mechanicky a nestaraje se náležitě o povznesení citu náboženského, a tím též mravnosti u svých svěřenců. Jaký tedy div, že i obyčejný lid, vida tak zlý příklad, počal žítí nevážaně a hověl různým vášním. Mimo to i veliké statky církevní podporovaly bujný život kněžstva, a přílišný jeho počet dával podnět k nečinnosti a k tomu, že se kněžstvo zabývalo různými, se stavem kněžským nespojitelnými jinak věcmi.

Není tedy divu, že se záhy počaly ozývati hlasy po nápravě jak z řad duchovenstva tak se strany světské. Jest to z hlav korunovaných na předním místě energický Karel IV., který svou „Zlatou bullou“, na sněmích v Norimberce (1355) a v Mettách (1356) vydanou, upravil nejen řád volby císařovy a právní poměry říše německé, nýbrž i vliv papežův na volbu císařovu omezil. Když pak papež Inocenc VI. žádal pro sebe sebrání desátků církevních po celém Německu, vystoupil proti tomu císař Karel na sněmě říšském v Mohuči r. 1359 a vyslovil zároveň nelibost svoji nad nepořádky v kněžstvu, které by měly býti napraveny. Proto papež upustil od svých požadavků a zvláštním dopisem k biskupům schválil horlení císařovo o nápravu; císař pak zakázal rozchvacovati statky duchovní, k čemuž si brala záminku některá knížata německá ze slov jeho na sněmě mohušském.

Reforma církevní byla palčivou otázkou zvláště pro Čechy, s jejíž rozřešením nemohlo se již déle čekati. V Čechách již za Karlova správcovství přiházely se pohorlivé rozepře mezi kněžstvem světským a mnichy, jež mnohdy vedly až ke krvavým výtržnostem. Byli to Minorité a Dominikáni, kteří prostotou života, pravou zbožností, evangelickou chudobou a horlivostí v hlásání slova Božího tou měrou získali si přízeň lidu, že s láskou a důvěrou nejen raději jim než svým farářům se zpovídal, nýbrž i svátostmi od nich raději si přísluhovati dával, v jich kostelích a klášterích pohřbenu býti si volil a hojná záduší u nich zakládal. To ovšem hnětlo faráře a praelaty pražské, kteří hledíce opět si získati ztracené přízně lidu, počali s větší opravdovostí a horlivostí svůj úřad vykonávati a dosavadní způsob života měniti v lepší, spořádanější a ctnost-

¹⁾ Prameny: Ferd. Menčík: Milíč a jeho dva spisy z r. 1367. — Lad. Klicmann: Studie o Milíčovi z Kroměříže. — V. Fuksch: Milíč v. Kremsier. — V. V. Tomek: Dějiny města Prahy. — Matěj z Janova: Vita Milicii. — J. Jireček: Milíčova postilla. — Palacký: Dějiny národu českého. — Hynek Hrubý: České postilly. — Rud. Dvořák: Vlastivěda moravská. — V. Prasek: Paměti Malenovic a Pohorelic. — V. Novotný: Jan Milíč z Kroměříže. (Mor. čít.)

nější; muiši ale naopak upouštěli od původní prostoty a oddávali se životu pohodlnému. Palacký stav ten líčí takto: „Zvláště přičiněním biskupa Jana z Dražic již i faráři počali hojně se vyznamenávati příkladným životem, kdežto mnichové žebraví, opojeni zdarem, klesali více a více. Dávanoť těmto skutečně za vinu, že život jich dříve apoštolský a příkladná kázeň ochabovala tím více, čím více se zmáhala moc řeholí jejich; že prvopočátečná pokora a dobrovolná chudoba ustoupily vypínavosti a lakotě nenasytné, a že oni provozovali moc svou v lidu více pro vyhovění svým vášním než pro rozmnožení pravé křesťanské pobožnosti“. — Marna byla napomínání biskupů, marné žaloby biskupských officialů. Když pak faráři pražští vymohli na papeži bullu na ochranu svých práv, došlo mezi oběma stranami na mnohých místech až ke krvavým třenicím.

Zatím na stolec biskupský v Praze dosedl Arnošt z Pardubic, muž učený, světa a lidí znalý, zbožností vynikající. Nastoupiv úřad svůj, staral se horlivě o zařehňání nepořádků v kněžstvu českém. Za tím cílem r. 1349. svolal synodu své diecese, jejíž usnesení pode jménem „Statuta Ernesti“ stala se církevním zákoníkem pro celé království. Nařízení ta se týkala zlořádů při svěcení na kněžství a udílení obřadů; žádala po kněžích přísně mravní život, nařizovala pořádek služeb Božích a udělování svátostí. Aby nařízení ta byla skutečně zachovávána, sestavil arcibiskup z vynikajících kněží t. zv. „reformatory“ — (correctores cleri), kteří měli neposlušné kárat, po případech oznamovati samému arcibiskupovi. Založil též knihy zvané „Libri erectionum“, v nichž zaznamenány všechny nadace; a „Libri confirmationum“, v nichž uvedeni byli kněží pro vinici Páně řádně ustanovení.

Souhlasně s arcibiskupem působil císař Karel IV. k povznesení stavu duchovního. Stavěl a opravoval kostely, zakládal nadace, staral se, by kněžský dorost se mohl náležitě vzdělati a život v pravdě kněžský vésti. Za tím účelem, aby roznítil kněžstvo k větší horlivosti u vykonávání povinností, lid pak aby povzbudil k životu ctnostnějšímu, povolal z Rakous horlivého kazatele, Konráda Waldhausera), mnicha řádu augustiniánského. Ten kázaje německy živými barvami, líčil poklesky všech stavů a nebera ohledu na osoby všem bez rozdílu vytýkal jejich hříchy. Účinek jeho kázání byl takový, že vznešené a bohaté Pražanky odkládaly drahé ozdoby, věnující je na okrasu chrámů, lichváři vraceli nespravedlivě získané jmění, kněží upouštěli od nádhery a počínali žiti prostě a ctnostně.

Ve způsobu kázání následoval Waldhausera Jan Milíč) z Kroměříže.^{*)} Dne a roku jeho narození neznáme; jisto jest, že se narodil r. 1320. na tvrzi tečovské. Otec jeho, snad Buno z Tečovic,⁴⁾ byl z vladyků dosti zámožných, neboť k panství jeho náležely vesnice: Tečovice, Otrokovice, Buňov, Lhota Tečovská (Malá), Lúky, nyní zaniklá Březová a kterési statky v zaniklé vsi Kračenicích. Matka Milíčova slula Ryžka, bratři Raček a Buněj. Po smrti otcově ujali se všichni tři společně dědictví. Raček a Buněj brzy se oženili,

¹⁾ † 8. XII. r. 1369. jako farář kostela týnského v Praze.

²⁾ Rodové jméno jeho jest neznámo. Jméno „Milíč“ odvozuje od toho, že se o něm říkálo, že jest Bohu i lidem milý; anebo že měl za patrona sv. Jana, Miláčka Páně.

³⁾ Minění, že pocházel z Kroměříže, povstalo asi tím, že již r. 1350. činí se o něm zmínka jako o kanovníku kroměřížském, kdežto o životě jeho před tím nebylo známo ničeho. Tím zároveň vysvětlen přídomek „z Kroměříže“, ježto z Kroměříže přišel do Prahy, a odtud často do Kroměříže přicházel, což bylo v Praze všeobecně známo. Zván proto „z Kroměříže“.

⁴⁾ Cod. Diplom. — Není tedy Milíč „syn rodičů stavu prostého“, jak se až dosud za to mělo, a jak nejnověji v „Moravské čítance“ bylo tvrzeno; rovněž rodištěm jeho není Kroměříž, nýbrž Pečovice, jak vysvitne z práce, již v brzkou snad vydá vdp. Tesaf, jenž tvrzení své opírá o dokumenty z té doby, a který zabývá se studiem dějin právě té krajiny.

kdežto Milič oddal se stavu duchovnímu. Se společným držením dědictví zajisté byly spojeny mnohé obtíže; často asi povstávaly mezi bratry a jich rodinami spory, což bylo příčinou, že se rozhodli r. 1350. otcovské dědictví prodati. Koupil je pan Čeněk z Bechyně¹⁾ a pánové tečovští se odstěhovali. Od té doby se zprávy o pánech tečovských ztrácejí; jedině Milič stal se brzy slavným.

Milič koupil za svůj dědičný podíl výnosný statek Tmář v Čechách (asi za 700.000 K). Téhož roku 1350 jest již Milič kanovníkem v Kroměříži, požívaje obročí v Martinicích u Holešova. Pro jeho učenost a svědomitost oblíbil si ho císař Karel IV., do jehož služeb Milič vstoupil, tak že ho v důstojenstvích rychle povyšoval. Byl roku 1358—60 registratorem, 1360 korektorem, roku 1360—62 místokancléřem království Českého. V letech 1359—62 byl ve službách císařových ve Vratislavi a provázel císaře na cestách po říši německé. V té době zaujímal též vysoké úřady církevní: Byl kanovníkem a sakristou Dómu pražského, později prolatem, kterýžto úřad velmi svědomitě zastával, opustiv proň službu dvorskou. Jisto jest též, že zastával úřad arcijáhna pražského, zda však jen prozatím úřad ten na něho vznesen, či řádně k němu byl ustanoven, nevíme.

Tak oplýváve důstojenstvími nejvyššími, požívaje přízně jak císařovy tak arcibiskupovy, mohl býti úplně spokojen. Než r. 1363 částečně vlivem kázání Waldhauserových, jimž několikrát byl přítomen, vzdal se všech hodností, aby mohl v úplně chudobě a odloučenosti od světa sloužiti Bohu. Toto Miličovo rozhodnutí však nesmí se připisovati výhradně kázání Waldhauserovu: jest výsledkem rozjímání o pravdách křesťanských a vyššího pojmání úřadu kněžského, k němuž mnoho přispělo, že na svých cestách po diecesi viděl na vlastní oči veliký úpadek v kněžstvu; a proto se rozhodl všemožně se přičiniti o nápravu. Marny byly prosby a domluvy samého arcibiskupa, jenž prý mu řekl: „Což pak můžete lepšího činiti, než pomáhati ubohému svému pastýři v vedení svěřeného jemu stáde?“²⁾ Milič nedal se odvrátiti od pojatého úmyslu; rozdav veškero své jmění chudým, odebral se do Horšova Týna, kde nastoupil místo kaplanské, aby se naučil duchovní správě a zvláště kazatelství. Pobyv tam půl roku, navrátil se do Prahy a jal se kázati u sv. Mikuláše na Malé Straně téměř výhradně latinsky. Za předmět svých kázání obral si zlořády, jež kořeny své hluboko zapustily v tehdejší společnosti pražské. Brzy počal kázati též německy a česky. S počátku jen nepatrný hlouček posluchačů shromáždňoval se na jeho kázáních. „Nedosti vyvinutá výmluvnost, a pak některé jazykové zvláštnosti, z Moravy přinesené, byly příčinou, že lid pražský buď si ho nevšiml nebo se mu i posmíval, a přátelé Miličovi dokonce radili, aby toho nechal.“³⁾ Když však po smrti Waldhauserové r. 1369 počal kázati česky u sv. Jiljí, pověst o něm pronikla všemi, i nejdlejšími uličkami pražskými; ba i z venkova přicházeli mnozí poslechnouti kazatele, jenž bez obalu každému vytkl chyby, neohlížeje se ani na stav ani na hodnosti. Brzy mezi jeho posluchači zastoupeny byly všechny vrstvy národa: Byly tam ženy od nejbohatších měšťků až k nejchudším dělnicím, od předních pražských patriciů až k lidem, kteří se živili prací rukou svých; bylo tam viděti i dvořany císařské i mistry vysokého učení i studenty. Ba sám císař Karel IV. často byl přítomen jeho nadšenému hlásání slova Božího. Milič pak bezohledně mrskal zlořády, jež se tehdy jevily ve společenském životě pražském, nešetře duchovních ani světských ani řeholních. Naopak právě ze stavu duchovního chtěl vypleti všechnu

¹⁾ Desky zemské, v nichž při r. 1350. uvedena kupní smlouva, týkající se řečených statků.

²⁾ Pal. II. 1. 25.

³⁾ Dvořák, Vlastivěda moravská.

plevel, jež se v něm zhoubně rozmohla. Tím si ovšem nezískal přízní mnohých mnichův i kněží světských, kteří všemožně hleděli jen uchovati si lásku lidu a tak si zajistiti blahobyť, než aby se starali o přesné plnění povinností svého stavu a o povznesení pokleslých mravů.

Jako Waldhauser kázal po výtce německému lidu pražskému, posluchači Milíčovi byli hlavně národnosti české; „moc a síla onoho jevila se zvláště rozumem, jasností a dojmavou, nelíčenou přírodností, tento pak působil raději probuzením citu a obrazností, barvou mystickou a řečí hojně protkanou obrazy apokalyptickými.“¹⁾ Působení jeho kázání nezáleželo tak v jasnosti myšlenek a v trefné, často poprné, přirozené pravdivosti, jako spíše ve vroucnosti a obraznosti s mystickým nádechem a v mravní nadšenosti. Proto kázání jeho tak působila, že posluchači se chvěli až na dně duší, nadšením jeho jsouce jímání. Počet jejich v krátkém čase vzrostl velice. Musil někdy třikrát, ba až pětkrát za den na různých místech kázati; a na kázání déle se nepřipravoval než hodinu. Proto i současní učenci obdivovali velikou plodnost jeho ducha; tak Vojtěch Raukú (Rauconi de Ericino), nejučenější svého věku Čech, říkával, že „co by on sotva za měsíc dovedl složití sobě ke kázání, Milíč že toho dovede za hodinu.“²⁾

Jak již řečeno, dotýkal se Milíč ve svých kázáních bezohledně vad innichů, zvláště žebravých. Proto ho tito obžalovali u arcibiskupa; za svědky předvoláni byli měšťané pražští: Pertlin Kocumtir, Mikuláš Pancer, Heurlin Zeidner, Otto Posenbach, Sighart, mistr kuchyně markrabinky, a Mikuláš, správce dvora jejího. Vyslýchal je Jenek, probošt kostela sv. Kříže ve Vratislavi, tenkrát official arcibiskupa pražského; všichni svorně svědčili, že Milíč sice kázal, že každý křesťan jen svému faráři má se zpovídati, a nikoli mnichům, ježto nemají práva zpověď slyšeti; kdyby se však prokázali listem arcibiskupovým, jímž jim právo to udeľuje, ochotně že to uzná. Že by však užil nějaké nadávky, nevěděl nikdo.³⁾ K těmto pro Milíče příznivým výpovědím ještě přistoupilo, že požíval ochrany císařovy a byl oblíben u arcibiskupa. Žaloba mnichů proto neměla proň žádných následků; a Milíč oddal se s novým nadšením úřadu kazatelskému.

Než stálé pronásledování mnichů zhoubně působilo na vnímavého ducha Milíčova, a uvažuje o příčinách této nenávisti, považoval se za neschopna zastávati svůj dosavadní úřad. Proto se ho chtěl vzdáti a v ústraní klášterním oddati se rozjímání a hloubání o pravdách náboženských. Toho však nechtěli připustiti četní jeho přátelé poukazující na to, že dobré símě, jež pracně nejen v lid, nýbrž i v kněžstvo kázáními zasil, jistě by takovým rozhodnutím vzalo za své. Když konečně sám císař mu úmysl ten zrazoval, upustil od něho, ale již tak často nekázal, oddávaje se více hloubání.

A tak pilným studiem Písma sv. a rozjímáním hlavně proroků a Apokalypsy přišel na myšlenku, zda poměry jeho doby nejsou předzvěstí příchodu Antichristova, předpověděného v Písmě sv. Horlivě vyhledával místa, týkající se toho předmětu, srovnávaje je s úkazy své doby. Mnohé citáty zdály se mu věrným obrazem lidu pražského, v němž se zahnízdilo mnoho nepravostí. Pozoruje velkou tu podobnost mínil, že již se přiblížila doba příchodu Antichristova. Rozváživ důkladně všechna svá znamení viděl, že směřují k době let 1365—67, v kteréto době jistě očekával Antichrista. „Tu pak nebylo stavu žádného ani věku a poměru, v němž by byl nenalezl způsobův a nástrojův Antichristových a neuměl jich vylíčiti; vše to, co se nesrovnávalo v životě křesťan-

¹⁾ Pal. III. 1.

²⁾ Pal. III. 1.

³⁾ Zlomek o výslechu Milíčově. Ruk. dv. kn. č. 4607.

ském s čistou láskou křesťanskou, s pokorou a pobožností, pravil býti Antichristovým.“¹⁾ Pokládaje mínění to za veledůležité, spěchal ho sdělit svému posluchačstvu, za kterýmžto účelem napsal učený traktat — „Libellus de Antichristo“ —; a i z kazatelný o předmětu tom mluvil, uváděje a káraje chyby jednotlivých společenských tříd pražských. Konečně když samému císaři — Karlu IV. — veřejně do očí řekl, že on jest ten veliký Antichrist, uznal arcibiskup Očko z Vlašimi za dobré, potrestati Milíče několikadenním vězením. Proto však císař Milíčovi své přízně nikdy neodňal, což dokázal v jeho sporu s theologi pražskými, kteří považující některé věty z traktátu o Antichristovi za bludné, obžalovali ho u arcibiskupa. Milíč se odvolal k papeži Urbanovi V. a v dubnu r. 1367 odebral se do Říma. Císař dal mu na cestu listy doporučovací, v nichž velmi pochvalně se zmiňoval o dosavadní jeho činnosti.

V Římě dlel Milíč po dlouhou dobu, očekávaje slíbeného příchodu papežova; zatím ve své světničce často se zadumal nad předmětem své obžaloby. Dorážely naň prudce myšlenky, by nález svůj oznámil i tamním věřícím; proti těmto útokům, jak myslil, zlého ducha, dlouho účinně bojoval modlitbou a rozjímáním; než myšlenka ta stále mocnější a prudčeji naň dorážela, až konečně, nemoha již odolati, rozhodl se, že se odebere za papežem do Avignonu, jenž mu dá jistě náležité poučení. Tu však „duch“ k němu promluvil tak prudce a rozhodně, že neodolal; umínil si tedy pevně, že oznámí posluchačstvu římskému ve veřejném kázání, kterak se již Antichrist na zemi usadil. Aby úmysl jeho vešel ve všeobecnou známost, přibíl na dvéře kostela svatopeterského list oznamující ono veřejné kázání. Pověst o listu tom ovšem rychle prolétla všemi ulicemi římskými, a brzy donesla se též k uším římského inquisitora řehole dominikánské, kterému o Milíčovi zaslali asi zprávu spoluřeholníci z Čech, jež jistě nežněla ve prospěch Milíčův. Inquisitor, pokládaje předmět kázání toho za velmi choulostivý, zatkl Milíče, právě když se před kázáním ve chrámu sv. Petra modlil, a uvěznil jej v klášteře minoritském na Lateraně. Jak dlouho byl uvězněn, neznámo; jisto však jest, že nepřítel jeho — a těch měl pro svá neohrožená kázání hojnost — se všemožně přičiňovali prodloužit i a zostřiti mu vězení; ba v Praze již veřejně s kazatelen hlásali, že bude Milíč jako kacíř upálen. Zatím zavedeno s Milíčem vyšetřování, při němž však nechtěl Milíč inquisitorovi ničeho vyjevit, hodlaje pouze papeži dokořán otevřítí své srdce, jemu, jako otci svému, světití všechny své pochybnosti; neb jen u něho doufal najíti pravé poučení. Pak-li by papežem z chyby usvědčen byl, ochotně chtěl vše napravit. Proto dlouho odporoval výslechu inquisitorovu; teprve když mu bylo pohroženo vyobcováním z církve a mučením, napsal, co předněsti chtěl v zamýšleném veřejném kázání a přečetl ve zvláštním shromáždění. (Klicmann míní, že jest to dosud zachovalý „Sermo de die novissimo“.) Ač kázání to pracováno v žaláři bez pomůcek, přece hemží se citáty Písma sv., což svědčí o nevšední znalosti bible. Než v kázání tom nepřednesl Milíč všech svých mínění o Antichristovi, nýbrž teprve v listě samému papeži Urbanovi V. svědčícím jasněji a důkladněji o předmětu tom pojednal. V listě tom poukázal trochu drasticky, ale přece snad pravdivě, na rozličné vady, jež se zahnízdily ve všech vrstvách stavu duchovního. „Předně jsou to knížata duchovní, kteří se stali účastníky zlodějů, více milující dary a jdouce za odměnou, než aby soudili sirotka a rozepře vdov, a pro svůj hmotný prospěch v diecesích svých duchovní život podvraceji.“ Jako prostředek proti tomu radil všeobecný sněm církevní. Poukazoval zvláště na život kanovníků, jimž vytýkal tytéž chyby, jako v kázáních činíval kněžstvu. Obracel se proti řeholníkům a zvláště proti

¹⁾ Pal. III.;

innichům žebravým, kteří jediná prý chtěli býti považováni za nejlepší a nejucenější kazatele. Žádal pak, aby papež bez strachu vystoupil proti zlořádům a poslal kazatele, kteří by vybrali koukol ze pšenice, „to jest kacíře, falešné proroky, pokrytce, bekhardy a bekyně“.

Když se konečně papež Urban V. 16. října 1367 navrátil do Říma, měl s ním Milíč dlouhé soukromé rozmluvy; o čem mluvili, zůstalo tajno. Milíč však po nich nejen z vazby propuštěn, nýbrž k jeho počtům od kardinála Angelika Guimanda, velkého jeho příznivce, vystrojena hostina. On to totiž byl, jenž do vyšetřování mocně zasáhl ve prospěch Milíčův a provedl, že nepřátelé měli ho odprostiti. Než od toho na prosbu samého Milíče upuštěno, a Milíč s velikými počtami na zpáteční cestu do Čech vypraven. Navrátil se do Prahy, nepřestal sice o Antichristovi kázati, ale bylo zřejmo, že od dřívějšího nadšení pro onen předmět upouští.

Upokojen ve svém svědomí, očištěn před očima svých přátel, ospravedlněn před svými nepřáteli, oddal se úřadu svému s horlivostí ještě větší, na pranýř vystavuje nepravosti všeho druhu. „Ó s kaků žádostí kázáše slechetný Milíč u sv. Jilje slovo toto! Toť plápoláše silný duch z něho v Boží milosti. Mnohoj' tu vydal ohňových slov“ — praví jeden z nejznamenitějších žáků jeho — Tomáš ze Štítného.

Zatím vykrystalisoval jeho názor o Antichristovi, kterého přestal chápati lmotně a hledati v osobách, a počal naň hleděti se stanoviska mravního, nalézaje jej v hlubokém úpadku církve, který bylo třeba rychle odstraniti.

S touto duševní změnou souvisí asi jeho cesta do Říma r. 1369, z níž se však brzo navrátil. Příčinou jeho rychlého návratu byla smrt Waldhauserova. Považuje za svou svatou povinnost ujeti se osířelého stádece svého přítele, jal se kázati ve chrámě Týnském. A tu již horlivosti jeho nestačilo, že hýbal všemi vrstvami českého lidu pražského, on chtěl působiti též na německé obyvatelstvo, a proto již v pokročilém věku počal se učiti jazyku německému a brzy každodenně v něm kázal. Kromě toho byl duchovním rádcem a zpovědníkem statisíce lidí, při nichž rozhodoval často v nejtěžších života postaveních. Za přčetné vydatné služby dostávalo se mu přes jeho vůli mnohých skvělých darů, takže mohl býti v pohodlí a blahobytu živ. Než Milíč pamětliv jsa pravdy, že ten, kdo jiné reformovati chce, musí svůj život dle hlásaných pravd upravit a tak příkladem předcházeti, — všechny dary rozdal chudým, bydlil ve skrovnícké světničce, jejímž nábytkem byl jednoduchý stůl pokrytý závitý pergamen, a prosté lože, na něž se ukládal jen na několik hodin k odpočinku; a tu ještě častěji povstával a oddával se modlitbám. Chodil v jednoduché sukničce, v níž i spával, a jež mu musila býti lsně neb jinak odíata přáteli, chtěli-li ji očistiti. Byloť také obyčejem středověké askese, že nebylo dbáno zevnější čistoty. „A při vši té přísnosti mravů zůstával duch jeho bodrým a jarmým, a kdokoli měl co činiti s mužem tím neobyčejným, odcházeje pocítil se vždy na duchu svém rozčilen, povznesen a potěšen.“*) „Zatvrzeli hříšníci a kleslé osoby pohlaví ženského činili veřejné pokání a odříkali se nepravostí. Příklad kazatele nadšeného, který se cele oddal svému povolání, jmění své všecko obrátil na dobré skutky, sobě nepřál žádného odpočinku ani pohodlí, působil mocně na některou část duchovenstva, zvláště na mladší muže, takže shromažďující se k němu a naučení horlivá přijímající povzbuzovali se též k vznešenějšímu pojmání a pilnějšímu konání duchovního úřadu.“*) V tom dlužno spatřovati též velký význam Milíčův, že dovedl kol sebe shromáždit kroužek mladších naděnců, odhodlaných v jeho duchu dále pracovati. Těmto svým žákům věnoval Milíč každou prázdnou chvíli diktuje jim svá kázání, jež ze skromnosti

nazval „Abortivus“ (předčasně zrozená); jim též věnována jest sbírka „Gratiac Dei“, jež jsou obšírnou sbírkou výroků Písma sv. a svatých Otců o evangeliích na všechny neděle a svátky, měla býti příruční knihou kazatelovou.

(Pokrač.)

V. KOUDELKA (Br.):

Poustevník.

Věnováno R. Němcákovi.

Přý svalý byl ten zbožný poustevník,
co na pokraji lesů v chatě žil
pod šedou skálou větry hloďanou.

Byl stár, že ani sám již nevěděl,
mu kolik Vesen květy zdobilo
ten malý smaragdový palouček,
jenž bážlivě se tulil ke skalám.
Vlas dlouhý padal jemu v neladu
až na ramena v síle mohutná
a vous mu prsa halil závojem.
Však neleskl se vous ni lesklý vlas
a padlým sněhem nebyl bělostný — —
jak bledý nádech mechu suchého
a žlutavého listí v podzimku
se obrázel v těch drsných kadeřích.
Kol těla hrubý jemu splyval šat
spiat kolem boků líkem lipovým,
a bosá noha hloží kráčela.
Jak plíseň hrobová by dýchala
ze starce zkrášeného řadou let,
tak k zemi chladné již se schyloval.
Jen v očích jeho kdysi blankytných
však zbledlých již, se jemu zamihla
zář někdy podivná, když zadumán
zřel na palouček před svou chatřící,
jenž smaragdovým skvěl se kobercem,
pak vždy se vznesly vzhůru k azuru
ty zraky jeho o cos prosící. — —

Kdys v mládí čítal světcův životy
a o princi též čet' v nich královském,
jak opustil svůj palác z mramoru
a do pustiny zašel zamlklé
jsa zcela chud, když rozdal jmění vše. —
Pod strmou horou chatř vystavěl
a pod věkovým dubem vztýčil kříž.
Své tělo zmrtviv pro duši jen žil
své nitro noře v taje Věčnosti. —
Když plnila se doba jeho života

sed' pod svůj věkem nezdolaný dub
a na úpatí kříže vyčkal smrt.
A pod křížem tím zážrak přemnohý
pak stal se na zapadlé mohyle:
to služebníka svého uctil Pán.
Pak lid tam nádherný chrám vystavěl,
by hlásal slávu jeho na věky. — —

I nyní ještě stařec schýlený
zas cítí zápal v hrudi podivný,
jak tehdy v mládí, poprvé když čet'
v té knize velké, věkem zažloutlé,
kdy srdce jeho touha pojala
jít z domu otcovského k horám v dál
a službě Boží tam se zsvětít.
V těch myšlenkách vždy maně vzpomínal,
jak zbožný lid chrám skvělý vystavěl,
by prince poustevníka slavil v něm,
a touha tajná srdce jímala,
by svatým byl též on a jeho hrob
chrám někdy zdobil s věží bělostnou,
a nad oltářem v záři četných svíc
by jeho obraz v nádheře se skvěl.
Ta sladká touha víc vždy vzrůstala
a v nitro lila blahou předtuchu,
že někdy v hrobě oslaví ho Bůh.

Tak žil v té chatě s pyšnou tužbou svou
po slávě Vyvolených Beránka
až nad chlad hrobu když se schyloval.
A tehdy nad ním smíloval se Bůh
a duši jeho z hříchů očistil.

Byl pozdní večer, tichý, dumavý,
kdy květy sladkou vůní dýchaly
a opájely hlavu skloněnou,
kdy v šero lil se zlatý zákrmit hvězd,
kdy ticho kraje něžně mluvilo
tou řečí mluvící i v úmlku.
V ten večer z chaty vyšel poustevník
ku svému kříži strmou pod skálu,
by přemýšlením probděl vlažnou noc.
Šel zvolna rosou travou paloučku,
kde chrám měl někdy státi nádherný,
jak v sladkých tužbách sníval poustevník,
až ke kříži šel s hlavou schýlenou.
Tu zraky jeho vzhůru pohlédly
a zřely div — — —!

Na kříži holém dřív
teď tělo pnělo slabě zářící
a vůni dýchající přesladkou.
Na hlavě jeho z trní koruna
a od každého trnu stéká krev,

tvář sinalá je smutkem zastřena,
zrak v bolu šeptá němou výčitkou.

Bled chvíli zírá mlčky poustevník
na tělo chvějící se na kříži,
pak s bázní jeho retы šeptají:
„O Pane, rcí, proč opustil jsi říš,
kde v slávě s Otcem věčným kraluješ,
kde žalmy pějí Tobě andělé
a nekonečný zástup Blažených,
proč nebes trůn jsi křížem zaměnil?
Proč smutna je tak přesvatá Tvá líc,
proč vbíta na hlavu Tvou koruna
je trnová, ten ponížení znak?“

Ā Kristus zachvěl retem sinalým:
„Ta pro pýchu je smělé touhy tvé!

— — — — —
Však přístup blíže pod můj nový kříž,
má krev ať kane tobě na hlavu;
ta s duše tvojí smyje onen hřích,
jak smyla lidstva hříchy veškeré!“

I sklonil stařec hlavu v pokoře,
a na ni Kristova krev kanula
do duše lijíc pokoj přesladký.
Kol květy vůní dechly opojnou
a hvězdy dštily s výše zlatou zář
až k rána růžovému úsvitu,
jenž nad starcovou zaplátl mrtvolou.

— — — — —
Ā svatý byl ten zbožný poustevník,
co na pokraji lesa v chatě žil
pod šedou skálou deštěm hlodanou,
kde nejkrásnější květou sasanky,
kde voní pryskyřicí mladý bor
na malém smaragdovém paloučku,
jenž bázlivě se tulil ke skalám.

Odhalení pomníku Sušilova v Novém Rousínově.

(Podává účastník.)

Cyrillo-methodějský ráz Moravy — závěť to Sušilova — opět utužen a posílněn byl důstojným průběhem slavnosti odhalení pomníku Sušilova v jeho rodišti. Než, jak již předem s bolem konstatoval v „Hlasu“ Dr. Al. Kolísek, při slavnosti pak Dr. Koudela, i při této příležitosti ukázala se šílená nenávisť ku knězi, byť si dobyt zaslulu, které vyžadují uznání i největšího odpůrce; slavnost zůstala šmahem nepovšimnuta listy i účastenstvím stran ne-

přátelských. Než vzdor tomu účastníků slavnosti bylo dosti hojné, ač i počasí deštivé mnohým zabránilo dostaviti se k tak význačné slavnosti národní i náboženské. Z Brna súčastnili se slavnosti nejd. prelát Bařina, poslanci Koudela, Šrámek, Pillich a Smýkal, profesoři Dr. Nábělek z Kroměříže, Dr. Korec, Rypáček, Mičaník, Dr. Nábělek z Brna, sekr. Pavelka, deputace prof. sboru alumnátu brněnského: Dr. Neuschl, a Dr. Kupka, z theol. fakulty olomoucké Dr. Špaček, řed. Slaměník, spisovatel Kramoliš, osmičlenná deputace bohoslobců brněnských, Cyrillská jednota ze Slavkova a mn. j.

Slavnost zahájena byla pontifikální mší svatou, kterou sloužil ndp. prelát Bařina. Na to odebral se průvod z kostela k slavnostnímu místu ke škole, kde zapělo obecnstvo Bendlův Chorál národa českého. Na tribunu vystoupil pak slavnostní řečník školní rada Dr. Nábělek, který obral si za thema důležitý moment působení Sušilova jako paedagoga, pod jehož vedením zrodila se Moravě nová generace kněžstva, která vedena příkladem svého učitele věnovala síly svoje blahu církve a vlasti. Zlatá zrna zaséval Sušil, církev a vlast stonásobný těžily plod.

Po řeči Dra Nábělka položili poslanec Šrámek a sekretář JUC. Němeček na pomník věnec palmový, dar poslanců katol.-národní strany.

Slova ujal se pak vldp. Josef Svoboda, kanovník a děkan z Lučce, jenž poděkoval všem dárčům jménem komitétu zřízeného pro postavení pomníku v rodišti Sušilově. Pomník odevzdal jako dar městské radě, která musí býti hrda na takového muže.

Starosta Dr. Vepřovský vzdává díky za tak drahý klenot, který nechť svítí jako vzor všem, kdož kolem půjdou, mládeži i dospělým.

Mgr. Dr. Neuschl jako zástupce brněnského alumnátu, v němž působil Sušil, vzdává hold světlé památce tohoto muže, z jehož vlastností ideálnost kněžstvu doporučuje, lidu pravověrnost, celému národu pak dědictví cyrillo-methoděské — víru — jedinou záruku jeho života. Na to skončena dopolední slavnost. —

Následoval ve dvoraně záložny banket, při němž pronesli přípitky: starosta Dr. Vepřovský hostům, poslanec Šrámek starostovi a městské radě, Dr. Koudela školnímu radovi Dru Nábělkovi, Dr. Nábělek tvůrci pomníku sochaři Tomolovi, dále spisovatel Kramoliš, ředitel Slaměník a professor Dr. J. Korec.

Po sv. požehnání počala odpolední slavnost. Před řečí Dra Stojana zapěla krásně Cyrillo-methodějská jednota ze Slavkova, na to osvětlil Dr. Ant. Stojan vznik myšlenky, k jejímuž uskutečnění dnes došlo, zmínil se o šlechtických mužích, kteří myšlenku tuto propagovali a ji skutkem učinili, za což povolává jim i všem, kteří přispěli k postavení pomníku slávu. Vzorným přednesem několika národních písní školními dítkami byla skončena odpolední slavnost. Účastníci rozcházeli se posilnění nadšením a vzorem Sušilovým utvrzení v blahodárné práci za církev a vlast.

Zpráva o pouti, schůzi a akademii bohoslovců českoslovanských na posv. Velehradě.

Dne 29. a 30. července 1907.

Podává F. KUNKA, t. č. jednatel „Růžce Sušilovy“ v Brně.

Sotva ustala schůze Apoštolátu, již zářivého lesku dodávala přítomnost tří duchovních kníží, utichly porady katechetů a unitářů — jakýsi to pendant našich cílů a snah: spojení Slovanstva v jedné církvi a víře — dostavila se na Velehrad v hojném počtu také akademická mládež, aby slavila na památném místě naší křesťanské vlasti svou pouť a akademii. Účastníci hoře vzpomenu-
tých sjezdů setrvali takřka všichni, aby uvítali a svou přítomností posílili a povzbudili svůj dorost. Velehrad slavil svátek. —

V jednom z dřívějších referátů našel jsem poznámku o Velehradské pouti, kterak schůze naše dávno přestaly býti pouze soukromou oslavou sbratření slovanských bohoslovců bez naděje na uskutečnění oněch cílů a tužeb, jež jsme si na mladá bedra vložili. Dnes sílí nás ono poznání, že celá katolická veřejnost v památných dnech naší manifestace se zájmem upírá zraky na posvátný Velehrad, by svým účastenstvím živila plamen nadšení v našich prsou, skýtajíc zároveň jistou záruku pro chvíle zápasu a nebezpečí. Je nám třeba takové podpory.

Dnešní svět žije ve znamení organisace. Všecky stavy pod kouzelným vlivem toho slova realisují svoje úkoly a přání. Kdosi nazval také naše sjezdy předzvěstí vznikající organisace. — Jakkoliv sdružení jednotlivců v mohutný celek skýtá záruku dosti pevnou budoucího vítězství — třebas on slovo ve svůj prapor vetkal si každý stav a byt i celý svět volal a toužil po dokonalé organisaci — nemohu nikterak zařaditi naše přátelské schůze v touž kategorii. Zdá se mi, jako bych tím názvem jedním rázem strhl nás z výše ideálních snah do rozbředlého bláta prosté skutečnosti, do víru novinářského boje, osobních půtek, jimiž se profanuje dnešní společnost... Nechceme toho slova ve svůj štít! Naše pout poutí budí, jak bývala!

Účast byla veliká. Mimo bratří ze zemí koruny Sv.-Václavské uvítali jsme ve svém středu přátele Poláky, Slováky, jichž se dostavila celá řada v čele s P. Andrejem Hlinkou — Slovinci, Rusíny, Lužičany. Mimo tyto akademici a inteligenti svým milým účastenstvím množili náš počet.

Krátce po 7. hodině večerní průvodem od kaple za zpěvu velehradské písně zahájena pouť. S věží rozhlaholily se zvony — velebně, mocně. U hlavní brány pozdravil průvod vsdp. kanovník Dr. Jan Pospíšil, jsa obklopen kněžími Tovaryšstva Ježíšova. Zástup s vsdp. kanovníkem v čele do slavnostně ozářeného chrámu vkročil.

Za nastalého ticha vstoupil na kazatelnu dp. P. Škárek T. J., jenž v úchvatné promluvě vzbudil hluboký dojem v nitru všech posluchačů. Slova jeho jakoby byla mohutněla v srdci —!

Svět — toť dnes ohnisko materialismu — nesmírná bažina, nad níž mdlé třeptá se hejno bludiček marných, prázdných idejí. My bludní, zastrašení poutníci patříme s hrůzou ve vír mihajících se světél. Záhuba hrozí z oněch míst — a přec celé davy slepě vrhají se v místa bloudících plamenů vlečeny jakoby silou tajemnou — jen tu a tam ojedinelý poutník odstoupí z postupujících řad a žalně klopí šij nad zkázou tak mnohých. My máme chránit ubohé před bludčkami. Varovat, napomínat — ukazovat čistý ideál, nepokálený blátem dnešního světa — úkol to nesnadný a těžký. V přední řadě nutno očistiti sebe. Bezvýznamná jsou slova, nepoděpená vroucím přesvědčením a obě-

tavým příkladem. Přicházíme na Velehrad k prameni nejryzejšímu, ku kolébce víry, bychom hledali zde očisty a posily. Sv. Cyrill a Method, předvádějící hrůzy budoucích dob, ukázali nám zde onu spasnou kotvu nezdolnými pouty připjatou k basilice sv. Petra. Tam naše spása — tudy cesta k cíli. Naše sjezdy oživují víru v onen cíl.

Do hlubokého ticha vyvolaného dojemnou promluvou zavznělo „Veni sancte Spiritus“. Všichni klesali na kolena před hlavním oltářem, kdež vsdp. kanovník Dr. Pospíšil udělil sv. požehnání. Olomoučtí bohoslovci zapěli překrásně „Tantum ergo“ od Fr. Picka.

Z kostela brali se účastníci nádvořím do dvorany za zpěvu „Hospodine, pomiluj ny“. Den již shasínal a tma kradla se z koutů. Výtečně sezpívaný sbor olomouckých bohoslovců řízením p. Wiedermanna učinil vlastní počátek

AKADEMIE

zapěním staročeského chorálu „Svatý Václave“, určujíc takto ryze národní charakter celého sjezdu. Na řečništi objevil se předseda „Literární Jednoty“ ctp. Vilém Šmied. Zmínil se krátce o vzniku a průběhu velehradských poutí, srdečnými slovy vítá všechny přátele a kollegy a navrhuje následující členy předsednictva za jásavého volání a tleskání účastníků:

Čestným předsedou zvolen vsdp. kanovník Dr. Jan Pospíšil z Olomouce, za I. místopředsedu dp. Fr. Horňáček, z Uh. Slovenska, II. místopředsedou assesor Msgr. Jan Vychodil z Charvát. Ostatní členové předsednictva zvoleni: Dr. Brüll, kandidát professury z Horní Lužice, P. Douda, farář ze Sadové v Čechách, Andrej Hlinka, farář ružomberský na Slovensku, P. Kacz, farář z Polska, Dr. Grivec, professor bohosloví z Lublaně, Leonid Fiedorov, studující slovanské propagandy v Římě. Výkonným předsedou jako jiná léta zvolen dp. Dr. Ant. Stojan.

Vsdp. kanovník Dr. Pospíšil děkuje shromáždění za prokázanou mu poctu. Vítá všechny, jak staré tak nové účastníky poutí v těchto pohnutých dobách, kdy soustředění a vzájemné pomoci, zvláště však osvěžující síly ideálu, nejvíce je potřebí proti nevěreckým proudům nové doby. Doporučuje každému, jemuž během roku mnohá protivenství ztrpčila život — pouť na Velehrad. Zná z vlastní zkušenosti, že pobyt na tomto posvátném místě působí na skličené nitro osvěžující posilou.

Promluva I. místopředsedy dp. faráře Horňáčka vyznačuje se svým srdečným rázem. Pan místopředseda je znám jako dlouholetý návštěvník Velehradu a proto jeho projev těší se vždy sympathiím velehradského shromáždění.

Andrej Hlinka, farář z Ružomberka a přední bojovník za práva utlačovaných Slováků v Uhrách, tlumočí dík za hlubokého ticha a napjaté pozornosti krátkým proslovem, v němž jakoby se odrážel zápal a živý ruch vášnivých bojů proti ujařmovatelům domoviny. Slova jeho plná trpké bolesti a stesku na nesmířitelné, nemilosrdné odpůrce budí netajený zájem s mluvčím. Chvillemi propuká zjevná nespokojenost nad počínáním si vládních kruhů maďarských vůči Slovákům. Za pohnuté nálady končí svůj dík upřímným projevem oddanosti a lásky k účastníkům velehradského sjezdu, mezi něž přichází na čerpat síly a osvěžení k novým bojům. — Poslední slova ukončil dp. řečník za bouřlivého potlesku a volání, jež teprve po několikerém zvonění utichlo.

Dr. Brüll mluví lužicky. Vysloviv dík a pozdrav své vlasti, zmiňuje se krátce o nekřesťanském, proticírkevním životě a smýšlení na české filosofické fakultě v Praze, kde působením několika profesorů vyrostl nám takový horrentní příklad vášnivě zaslepenosti, kdy k tažení proti theologické fakultě

učiněna bez rozpaků alliance s odvěkými nepřáteli všeho českého — buršáky. Nelekejme se však, stůjme „krutě“ a Bůh nás neopustí.

Následují pozdravy ostatních pp. předsedajících. Poslední předstupuje na podium Dr. Ant. Stojan. Uvítán nadšeným voláním. Poděkovav se krátce ukončuje pro přílišné pokročení času pokračování schůze a zahajovací přednášku na druhý den.

Účastníci sjezdu odebrali se ke společné večeři k Heroldům. O 9. hod. večerní následovala modlitba společná a odpočinek.

Hlahol zvonů probouzel poutníky již o 5. hod. ranní k modlitbě. O 3/4 6. při slavné mši svaté ctp. bohoslovci olomoučtí dovedně zapěli Pickovu mši Es-dur. Většina účastníků přistoupila ke stolu Páně.

Krátce po snídání ve schůzi pokračováno. Sbor pěvecký přednesl Wagnerovu skladbu „Sbor poutníků“, načež následovala přednáška p. Phst. Jaroslava Hrubana „**Idea náboženská v díle Richarda Wagnera**“.

Vedle velikolepých hudebních dramat zanechal nám veliký skladatel svou filosofii. Kniha „Náboženství a umění“ dává nám nahlédnouti v nitro muže, jenž ve víru bouřlivého života a napjatých dob našel svou vlastní cestu. Jeho umění jest výkřikem vzdoru — jeho dílo vítězstvím nad světem. To vše dovedlo srdce, jež se vzepřelo světu. „Vzepřel jsem se z lásky, ne ze závisti a zloby — a tak stal jsem se umělcem.“ —

Wagner vyšel z levice hegelovské, z téhož křídla, z něhož vyšel i Bedřich David Strauss a snad nebyly by cesty obou mužů tak rozdílné, kdyby si nebyl mladý učenec odnesl než theoretický princip a metodu, než ani abstrakce principů ani dialektika nemohly zapustiti kořeny v této bytosti umělecké. Též i jiné vlivy filosofické marně se pokoušejí — zvláště Feuerbachova materiálně pojímaná víra v budoucnost lidstva nemohla obstáti před soudem muže, jenž věřil v mravní obrození, jenž při pokračující kultuře ani jediná krupě útěchy neskanula v moře životních běd. Nemohla v duši jeho však scházeti dose pessimismu. Biograf jeho Chamberlain praví, že se mu zdá, jakoby v každém velkém duchu skrýval se základní názor pessimistický, vždyť i poslední slova Cromwella, reka, byla: „Nemilujte tento svět, pravím Vám; není dobře, abyste milovali tento svět“.

Rok 48. zasahuje rozhodně v život Wagnerův, působí svými dějinnými a politickými událostmi na vlastní geniův názor světový. Ve spisech jeho počínají pronikati reformní snahy. Vycházejí tu od věcí jemu nejvlastnějších, od dramatu, přechází Wagner téměř ke všem otázkám společensky důležitým. Jako umělec poznával hluboce. V souvislosti umění a veškerého života, jediný spis „Opera a drama“ může býti toho nejvýmluvnějším dokladem. A jako se snaží vzkřísiti drama řecké v jeho významu oproti skleslému umění naší doby, zrovna tak ochotně přiznává starověku hlubokou nábožnost oproti povrchnosti dneška. Ve všech otázkách hloubavý jeho duch docházel k nejjasnějším kořenům, jen pojem náboženství vlivem filosofických prvků, zvláště Feuerbacha, zůstal mu nejasněn. V této době má náboženství na tvorbu umělcovu vliv neuvědomělý.

Leč brzy nastává doba, kdy Wagner počíná vědomě budovati regenerační nauku. Náboženství stává se jejím základem. Věří, že každý popud k regeneraci může vzejíti jen z náboženství. Pozoruhodny jsou výroky: „Věřím v budoucnost lidského pokolení“ a „Nejhlubší základ každého pravého náboženství vidím v nicotnosti světa a v naučení pojetém z toho k osvobození se od něho.“ Náboženství obsahuje víru ve vykoupění. Regenerace — skutky z ní plynoucí nejsou nic jiného, než víra přeměněná v čin. Leč vyznání úpadku

a poznání možnosti obrození nemá být pouze pojítkem s oním světem, jenž leží v přílišných dálkách, než aby zasahoval mocně v běh tohoto světa.

Než jaká víra dřímala ve velkém srdci Wagnerově v tajemnou říš záhrobní, o tom nepraví nám filosofické jeho dílo ničeho. Dílo jeho nechává nás v pochybnosti. Tak v „Náboženství a umění“ str. 317.: „Nechť utváří se stav vzešlý z regenerace lidského plemene moci ukliďnéhoho svědomí sebe mírupněji, přec budeme pocítovat vždy a všude v přírodě nás obkličující, v moci živlů, v neproniknutelném nad námi a vedle nás se uplatňujícími nižšími projevy vůle, v moři, v poušti, ba ve hmyzu, v červu, jež nedbajíce šlapeme, nesmírnou tragiku světového bytí a denně bude nám pozvedati zraky ku Spasiteli na kříži, jako k poslednímu vznešenému útočišti.“ Regenerace je tedy analogon pravého vykoupení — nic více. Nauku o regeneraci pro přílišnou složitost vykládati nelze v tomto rámci.

Lépe ovšem vynikne Wagnerův regenerační názor posuzováním děl uměleckých. Skvělými body na gigantickém myšlenkovém postupu a vzletu jsou „Prsten Nibelungův“, „Tristan a Isolda“ a „Parsival“. Zmíniti se třeba též o dramatickém náčrtu „Ježíš Nazaretský“ a připomenouti „Mistry pévce norimberské“, již však pro náš úkol jsou menšího významu. —

(Pokračování.)

Z NOVÝCH KNIH.

Dr. Josef Samsour: „Základy patologie se zvláštním zřetelem k dějinám dogmatu“. Sešit I. Nákladem papežské knihtiskárny benediktinův rajhradských v Brně.

K udržení kontaktu doby přítomné s prvotní církví, k poznání dějin církevních, k exegesi Pisma sv., k prohloubení věd theologických jak dogmatiky tak morálky i pastorální theologie, církevního práva, archaeologie i symboliky jest nutným studium sv. Otců, jak i autor v úvodu díla svého praví. Jest však zvláště v době naší toho dvojnásobnou měrou třeba. Známé a velmi časté jsou výtky, jimiž nepřátelé útočí zvláště na stránku dogmatickou nauky katolické a tu právě mocnou apologií její jsou spisy sv. Otců, pokud pojednávají o dogmatech víry křesťanské. Literatura obrátila proto zřetel na dogmatické prvky a takto setkáváme se v jiných literaturách, francouzské (Tixeront), německé (Ehrhard, Klee, Schwane, z protestantů Harnack) se spisy, jež věnují pozornost jen dějinám dogmatu. V literatuře naší posud postrádáme díla takého rázu. Než jakýsi námet k literatuře podobného směru jest podán právě prací Dra Samsoura. Jeho dílo není sice systematické vyličení doktrinelního a církevně autoritativního rozvoje nauky křesťanské, tedy dějinami dogmatu, nýbrž má sloužiti pouze za základ, za direktivu ke studiu spisů sv. Otců; poněvadž však autor všímá si a nemalý důraz klade i na stránku dogmatickou spisů sv. Otců, stává se jeho práce něčím novým, pozoruhodným, neboť již takto možno si učiniti představu o rozvoji dogmat, poněvadž tato vypsána jsou dle postupu chronologického a již takto možno poznati dogmatiku doby nejstarší, jež stává se i dogmatikou doby naší.

V první části svého díla pojednává autor o literatuře patristické první periody, totiž až do ediktu milánského, o některých pak spisovatelích periody druhé. První periodu dělí na pět částí: I. část literatury poapoštolské, jež jest převahou tendence prakticko-paenotické, nevyznačuje se sice tak vědeckými

důkazy s odůvodněním pravd dogmatických, jako cenná jest pro svoji anti-quitu. (Didache, list Barnabášův, sv. Klement, sv. Ignác Ant., sv. Polykarp, Pastor Hermův, Papias.) II. část rázu apologetického s počátku defensivního, jenž později přechází i v offensivu, ukazující na početilost polytheismu (Quadratus, Aristides, sv. Justin, Tatian, Athenagoras, Theofil Ant., List k Diognetovi). III. část literatury gnostické, důležitá pro nauku o primátu (Hege-sippus, sv. Irenaeus). IV. část literatury školy alexandrijské rázu spekulativně-idealistického (Klement Alexandrijský, Origenes, Tertulian, Cyprian a jiní). V. část, jež věnována jest apokryfům, aktům mučnickým, věštébám sibyl-ským a nápisům.

Autor bere se tu vždy stejným směrem. Vedle charakteristiky litera-tury jednotlivých fází, podává biografii jednotlivých spisovatelů, zmiňuje se o autencii, jež podána jest tu na základě nejnovějších bádání vědy historické, přechází pak k obsahům spisů, jež předkládá po jejich stránce dogmatické, čímž činí dílo toto velmi důležitým. Jest netoliko dobrou přípravou pro toho, jenž věnovati se chce studiu patrologie, nýbrž poskytuje i dostatečný rozhled po literatuře patristické neoborníku.

J. R. (Br.)

Karolina Světlá, obraz literárně historický. Napsal Leandr Čech. Nákladem Emila Šolce v Telči. Stran 108. Cena 1 K 60 h.

Kniha tato objevuje se jako vhodný doplněk sebraných spisů Karoliny Světlé. Leandr Čech, jenž od delších dob studiem spisů Světlé se zabývá a jež vydal už r. 1891 kritickou studii o K. Světlé, respektuje nejširší vrstvy čtenár-stva, vydal zmíněný spis na základě vlastní metody, spočívající na zásadách Tainea, Hennequina, Guyana, Waitze a Brinka. Pojednává dokonale, vyčerpá-váje i nejmenší vlivné okolnosti o průběhu vývoje jejího od nejútlejšího mládí i o způsobu její tvorby.

Jest útěchou čísti ony kapitoly, vypravující o obrodě Světlé, básnířky Prahy a Ještěda, ve směru národním, jenž se uskučenoval po dlouhých dobách, přinášejících s sebou veliké překážky. První impuls vlastně k němu dala sama rodina Světlé, jež na oko pouze znala se ke katolicismu, jsouc skrytě nakloněna českým bratřím. Z jejich hloubavých hovorů a vzpomínek na minulost českou vyprýštil ovšem neuvědomělý obdiv národu, z něhož se zrodila; později láska k němu. Dosti dlouho trvalo, než ruch o probuzení národním k jejím donesl se sluchům. Na připravenou už půdu počaly dopadati jako seménka narážky učitelčiny a spolužáček, probuzení se týkající, která pak vzklíčila a zmohutněla, když do rodiny dostal se student Petr Mužák, aby ji učil hře na pianu. Ten seznámil ji s Erbenem, Máchou, Vocalem — a Světlá byla svoji. Vědomí její národní utužilo přátelství s Boženou Němcovou, jejíž prostřednictvím Světlá se dostala do rodiny Rottovy, kde se scházely: Hálek, Mayer, Barák, Neruda a pak i pobyt její pod Ještědem, kde v rozkošné krajině poznává český lid a jeho život a diviti se musí národu svému, pronikajíc mu až na dno duše.

Ovšem že styk s předními zástupci literatury české doby tehdejší nezůstal bez vlivu na literární talent Světlé, který se budil už v prvním mládí a který dostatečně vzdělala literaturou německou, jak klassickou a romantickou, tak i revoluční let čtyřicátých. Nebyl ji neznám Freiligrath, Herwegh, Geibel, Rückert, Platen, Grün, Heine; poznala i Byrona, „hltaovala“ spisy Herlošovy, čítala Waltera Scotta, Auerbacha a j. m. Tak stává se, že Světlá r. 1858. v prv-ním ročníku památného „Máje“ vydává první román pod názvem: Dvoji probuzení.

Od té doby nedala si Světlá vyraziti péra z ruky a při vznešeném svém názoru na povolání spisovatelské — má býti spolunyslitelem svých čtenářů, spolupřítelem jeho mravních pochyb, spoluzápasníkem v jejich všech bojích duševních; má svým uměním objasňovati otázky časové, mravní, politické — podala mnoho směrodatného a vlivného na tvorbu lit. soudobou, podávajíc dokonale práce, jak co do bohatosti a napínavosti vnějšího děje, tak co do pochopení psychologického a myšlenkového obsahu i slohu, jenž u Světlé spočívá v citově nadšeném a prorocky bojovném entusiasmu horujících myslí. Proto vším právem možno říci, že Světlá učinila rozhodný krok ku předu oproti t. zv. vlastenecké době našeho literárního vývoje.

Průzračně a lehce psána jest kniha, tak že dojde hojně obliby a pro bohatý obsah, jenž v mosaikovém obraze podává celou činnost spisovatelčinu s patřičným oceněním veřejné její činnosti i uměleckého významu zasluhuje doporučení. Kniha rozdělena je na tři části: I. Duševní vývoj Světlé. II. Rozdělení, vznik a obsah spisů Světlé. III. Umění Světlé.

Sebrané spisy Svetozára Hurbana Vajanského. Svazek I. Nákladem knihtiskařské akciové společnosti v Turčanském Sv. Martině. 8*, 4 a 310 a 2 strany. Cena 2 K. 40 h

Úhledná tato kniha, vyzdobená v záhlaví čistě provedenou podobiznou autorovu, obsahuje v krásném souladu vycislované už a vyspělé práce Vajanského z let pozdějších, totiž novelly: „Kandidát“, „Mier duše“, „Babie Leto“, „Podrost“, „Tri kabanosky“; pak povídku: „V jasku“ a obraz: „Na Bašnárskom kopci“. Spisovatel udává sám důvod, proč ustoupil v sebraných spisech od chronologického pořádku: má na zřeteli denní potřebu a že chce prinášat v prvních svázků díla zrelší, ptažlivější, populárnější, aby nenarazil na úskalí ľahostajnosti. Je to opravdu vzácná kniha. Čistým a lahodným slovem, vznešeně rozepiatou formou, již spisovatel bez odporu dokonale ovládá, případnými, nenadálými a přec jen nesoulad nepůsobilými obraty, jimiž dovede rozvíjeti prostinký děj, tak že spádovým jakoby rytmem spěje ke konci, uchvátí na první ráz. A čteme-li, jak horujících, jak nadšených pro čistou, svatou věc a v nadšení svém vznešeně před zraky vznášejí se nám postavy! — O čem od sta let nejlepší Slovinci dumali, zač pracovali, zač až do posledního dechu žili, to podává se tu v umělecké formě, v krásných poetických obrazech; všechny ty ideje, za nimiž i dnes spějí Slovinci v neutuchajícím boji, při nevadnoucím síle, zřítelne zosobněny v osobách tu předvedených s takovou láskou, jakou může míti jen člověk žijící v prostředí těžké a dusivé výpary chrlícími proti nepatrným a jen jen blyskajícím plaménkům vědomí svého práva, práva, které chce, které miluje. Tu třeba k udržení a rozohnění mluvit od srdce a mluvit i k srdci.

A této povinnosti učinil autor zadost plně a cele, opravdu, jak sám říká v úvodě, vložil do děl svých „celou dušu, bole a radosti celého, dost dlouhého života —“ Myslím, že kniha objevila se v pravý čas, že nezůstane bez vlivu při dnešním naladění slovenského lidu — kdy zdá se, že padají už ony nepřemožitelné hradby, jež postavili si Maďaři, kdy čekají Slovinci národní školu — jenž z ní bude ssátí potěchu, posilu k vytrvalosti. Bude mu ale zároveň vhodným ukazovatelem směru, jak by měl si počínati, kde by měl nasaditi páku, bude jej pobádati k pozitivní plodné práci. V tomto směru hlavně vyniká novella „Podrost“. Tak na př. čteme-li slova:

„Lebo veru dielo musíme počať. Naši predkovia zanechali nám veľkú ideu slovenskú a slavianskú v celej posvätnéj čistote, to je pravda. Oni obraceli oči do minulosti, deklamovali o Rastislavoch, Mojmiroch... Všetko pekne a dobre! Oni lietali s holubicou nad mutným Dunajom — všetko krásne. Oni hádzali sa do prúdov partikulárnych bojov — žiaľ! bohu, často ničili v nich najlepšie sily!... Jedným slovom zaviezli nás do závozu... my v ňom trčíme pevne, nepohnute. Efemerné „zásluhy“ starých liet sú ťažkým ballastom každého živšieho ruchu! Brat moj, uznaj, že to ďalej nemožno trpeť. Vysoký ideál, za ktorý horíme celou svojou bytnosťou, slietol v naše časy trochu nižšie: treba sa mu do očí prizreť a kládať čo len tŕňu jeho priklincovať skutkami na túto našu svätú a pri tom reálnu podu. My stojíme na slovenskej, skutočnej, skalnej alebo černozemnej pode, ktorá volá na nás: urobte niečo, čo by na mne basirovalo! Ustaňte vo vysokom lete! Nás netreba dvíhať do vysokých sfér... Každý opravdový Slovák je čistým idealistou... Avšak slovenský idealizmus musí zrieť a dospievať ku konkrétnemu, skutočnému činu. Dost už bolo fantasmagorií! Preč s frásami, ony sa už vyžily!“

Zdaž nejsou to pravé perly? A s mistry takovými setkáváme se na každé téměř stránce. Jsme nuceni častěji se hluboce zamyslet a uvažovati; a to už může knize býti doporučením. Jak by mohla splnit se pak obava, již pronášel básník: či díla moje, dť, pozdvihnú, obodria a oplodnia ju (literaturu) k väčším, dokonalejším, jednotným dielam, které by pomáhaly slovenskému národu povzniesť sa vyššiemu, duchovne svobodnému a samostatnému, slávnému životu? Doma budeme mať z diel Vajanského prospech, pred svetom česť, napsaly Slovenské Pohl'ady. K tomu od srdce jim prejeme!

V. Š. Kronus: Rudé máky. Podblanický rozmar. Humoresky. Díl I. Nákladem R. Prombergra v Olomouci.

Mladý autor, jenž kráčí ve stopách Chlumeckého, Baara, Brodského, vystoupil na kolbiště literární už menší povídkovou prací: „Hilda“; s jménem jeho setkáváme se i v různých časopisech. Ve zmíněné knize, jejíž pěkná úprava navržena je Ad. Kašparem, obírá si náměty z „milounkého koutečka světa“, jak píše, z Podblanicka. Jadrným slovem, kořeněným typickým úslovím lidovým, podává nám prosté příběhy ze života tichých tamějších obyvatel v krátkých humoreskách, jichž celkem šest tvoří obsah knihy: Jsou to: „Vlčák“, „Dvě kamarádské duše“, „Byli v chládku“, „V odvaze štěstí“, „Překonaný rozvrat“, „Bylo prvního apríla“. Nevynikají příběhy ty originalností, jsou běžné a zavřeli byste knihu snad neuspokojeni, kdyby netrýsklo tu tiché uklidnění z pasů, jimiž vpravuje autor v poměry svých krajanů, dává nahlédnouti do jejich domácností a seznamuje se zvyky, jak ovšem ráz a rozsah té které humoresky dovoluje, a to s plnou láskou. Tak podařilo se autorovi vystihnouti přiléhavé typy milého svého podblanicka, z nichž vyniká zvláště „Vlčák“ ze stejnojmenné humoresky a Kasal a Žebra z humoresky „Byli v chládku“. A v tom spočívá cena knihy. Cíle, jaký si vytkla v podružném názvu, plně nedojde: na čistém, volném a delikátním humoru jeví nedostatek; i volba prostředků k jeho uskutečnění není všude zdařilá.

V nejbližší době vyjdou tyto pozoruhodné knihy:

O d v a l i l Fr. vydá studii o „Karlu Huysmansovi“; Sigismund B o u š k a překládá knihy: „Kniha o příteli a miláčku“, zároveň slibuje „Monografii o Fel. Jeneweinovi“; Fr. B í l e k : „O stavbě budoucího chrámu“; J. S. B a a r vydá

v knihovně moderních románů, pořádané nakladatelským družstvem „Máje“: „Farské historky“; Dr. Josef Kratochvíl: „Vývoj problému Boha v antické filosofii“; Alois Jirásek dramatické dílo: „Samota“. — Pražský bohoslovec V. Š. Kronus obdržel autorizaci pro překlad Sheehanova „Lukáš Delmege“.

J. —er. (Br.)

H. GALLE (Br.):

Vzpomínkové črty.

Pošta a obchod u Nedomů v jedné světnici. Jen více do koutu se přitiskl poštovní personal a dřevěnou stěnou se ohradil.

Zvonek u dveří pronikavě zazvučel a do obchodu vešlo jakési děvčátko. Pozdravilo trhavě německým přízvukem a bázlivě kolem se rozhlédlo. Kupovalo cosi a svírajíc v ruce připravené peníze, kladlo je před sebe po jednom na dlouhý stůl. —

Nedostávalo se mu. Ještě jednou je přepočítalo. Připravené peníze ležely na stole — skoro samé dvouhalíře. „Maminka to za tolik nechce,“ pravilo a pomalu sbíralo načítané halíře. Tak divno mně bylo, tak rád bych byl dal několik těch halířů onomu dítěti, ale tak hrdě se podívalo, jakoby úmysl můj vycítilo a myšlenku onu ihned zapudilo.

Ukrojený chléb zůstal ležeti a děvče pozdravivši, odběhlo. Jen jsem ještě zahlédl, jak na ulici jakési ženě o berle se opírající vrací nastřádané a k výměně připravené hnědé halíře.

*

Cikáni, cikáni! Celá vesnice jakoby to zavolala a už se hnala s klacky a puškami za nimi. Na věži rozhoupal se zvon, volaje k nedělní pobožnosti. Volal však nadarmo, jakoby ho ani neslyšeli.

„Co udělali?“ ptal jsem se jakéhosi opozdilce. „Pokradli mnoho v Šla-panicích, Bedřichovicích, Jiřkovících a . . . už jsem ani nezaslechl, co a kde všude kradli a loupili, vždyť pryč i o život šlo. Cikánku starou už zavřeli kdesi v šupni a ostatní musí dostati za každou cenu.“

Byl to divoký hon. Do polí celá vesnice se rozběhla, tak na honem upravená, v bílých košilích jen a s hlavou nepokrytou. — A nešetřili ničeho. Tak jiný kdyby se jim na upravená role opovážil . . . Dnes, jakoby na vše zapomněli, jen k lesu hleděli, kde rýsovalo se pět postav prchajících cikánův. Hleděl jsem za nimi, jak pomalu se ztráceli v tichu nevysokého, jakoby stříbrem pokropeného březoví. —

V šeru vysoké třešně, jež osamělá stála v příkopu bílé silnice, to zašumělo. Listí nepravdělně se pohybovalo, slabší větev se ohnula na chvíli a zase se v menších a menších pohybech vracela na své původní místo. Vše utichlo, o životu ani památky. — Náhle cosi projelo vzduchem, v zeleň třešně zapadlo, a v okolí, v němž ztrácely se houfy prchajících opeřenců, zavzlykl takový bolestný pískot, jako když kosi nad rozbořeným hnízdem zpívají. —

Po silnici vlekli starého cikána a se strany na stranu jím postrkovali. Tak se mi zdálo, že toho ani nepozoroval. Bílé vlasy padaly mu až k skráním a vysoké, nad zahnutým nosem srostlé obočí tmavě barvilo hluboké, jakoby vodorovně v čele vytesané rýhy.

Podíval se k lesu a tichý úsměv, jako když zapadající den, naposled se zaleskne na bílých vrcholech rozpadávajících se skal, přeletěl vyhublou, snědou jeho tvář.

I na třešni už ticho. Jen sem tam zkrvácené peří zvolna klesalo v prach tvrdé silnice a ztrácelo se v něm. Mimovolně mi napadlo, že to zkrvácené peří příčinou, že ti druzí uletěli a zachránili se, a nitro rozehrál mi ten tichý úsměv starého cikána.

*

Po stráních plazil se dohasínávající již večer. Tu a tam ještě v horách na vysokých, červených větvích se zachytil a vyburcovav znavené pěvce, rozletěl se s nimi výše, zatřepotal se a zmizel v šedivých, těžkých mračnách.

V dále kdesi zaduněla rána, zaštěkal pes a za chvíli ozval se nesmělý, tichounký hlas staré koroptve.

Z tmavého lesa zahoukaly sovy. Tichá noc zvolna uléhala. Z údolí stále ruce výše rozpínala a nohama o tvrdé kameny hlubokých, černých roklí se opírala, jakoby se modlila, prosila.

Malá vesnice jako dítě na zrosená její ňadra hlavu si položila a bezstarostně dřímala.

Jen u Hrabalů dosud světlo, takové malé červené, jako co u obrazů hořívají. A nesvítivají ta světla vesele. Bývají upomínkou na cosi minulého, a v takových prý hořkých slzí skoro až k okraji — oleje tam málo — velice málo.

Pod oknem krčily se tmavé stíny. Bylo jich několik a hlavy blízko k sobě nakláněly.

Do malé světničky ho odnesli, život jeho prý už jako pavučina, již kamenem kdosi prorazil. Spadl odkudsi, a snad prý skočil sám, a bude prý mu tak lépe, mnohem lépe. — —

Vesnicí belhal se otrhaný žebrák. Směrem k Hrabalovým šel. Divně jaksi zablikalo v okně světlo a rudé přeletělo kamenitou cestou.

K oknu se stulil, nahlédnouti se snažil dovnitř, aby spatřil milou tvář umírajícího dobrodince. Podánilo se mu. — Bolem však klesl, na zemi upadl. Šedé vlasy jeho barvila řinoucí se krev, bosé nohy o tvrdé a ostré kamení rozedrané bezvládně ležely, ruce se chvěly a ňadra pomalu se zvedala.

Ve statku zavrzla vrata. Z prítmi vystoupila malá postava. Rozhlédla se kolem a zamířila k žebrákovi. Ani se nehýbal, ač tušil, kdo tu přichází. Tupě se zadívala k osvětlenému oknu a koplá do žebráka, až se obrátil.

„Ještě jednou, panímámo, — znovu, stále — jen jste měla ušetřiti jej — — — byl tak dobrý — tichý, milo — — —“ už ani domluviti nemohl, — až k příkopu zaletěl a vrata dunivě bouchla.

Světlo jaksi zesláblo, zrudlo ještě více, a jakoby dohořívalo, uhasínalo.

S nadlidskou námahou doplížil se žebrák k oknu, o tyče zahrádky se zachytil a do okna se zadíval. Užel již jen zapadlé oči a ruce křečovitě zafal.

V duši až odkudsi z hlubin vyrůstal tu obraz, jak ho varoval, prosival — — — A nedal si říci mladý hospodář ani tehdy, kdy před ním klekl a pro Boha ho prosil.

Tak mu to nyní napadlo. A jakoby hustá mlha ho obklopovala, stále houstla, ňadra mu svírala, krk úžila — až cosi prasklo, protrhlo se, a z útěho vydrala se zafatými zuby červená krev — — —

Jen ještě spozoroval, jak otevřenými dveřmi hospodyně přicházela a zavolala:

„Konečně!“

Zlověstný úsměv rozbrázdil její tvář, a světlo pomalu dohořívalo.

Nad vesnicí kaplička jako v pohádce, bělounká, jakoby holubice křídla zatřepetala a na chvíli si tu odpočinula.

Celou neděli ozývá se v ní píseň za písní, modlitba druhé vroucnější. Vyprositi si tam chodívají úrodu na jaře, poděkovati Bohu na podzim. A dlouhé bývají ty průvody, jako o Božím Těle nebo Vzkříšení.

Z očí každého září naděje a radost, že ani nepozoruje, jak přikře kamenitá stezka z hustém akátovi se vine, jak chvílemi se v něm skoro ztrácí a zase mizí v podlohlém záhoně mateří doušky ovroubeném plnými květy vonného šeršku, tu široká a zase uzounká, že ani jedinému bez sehnutí nelze tudy projíti.

Tehdy umlká hudba a zpěv a jenom modlitba, taková tichá a vonná jako to okolí po tmavých listech sjíždí dál a dále, až na volném prostranství u kapličky se rozplyne a letí v Nekonečno.

A rádi tam chodívají — vždyť Bohu tam blíže, jak říkávají, a polí kol do kola do nedozírna.

Ba i z dalekého okolí sem přicházejí. Celá vesnice, jakoby ji něco tížilo, že z nízkých domků najednou vychází a spěchá k Marii, a ta pomáhá, a pomohla už často.

Jindy tam však smutno, jako v kostele, v němž už dávno svíce poshášeny, a jen věčné světlo stále totéž — i ve dne i v noci. Však i tehdy objeví se někdo, s hlavou skloněnou, očima zarudlýma, na kraji poklekne, ruce zvedne a zase odchází.

A pak tu ještě tišeji — — — — —

Často jsem tam chodíval a vždy se na chvíli zastavil. Kolem šepotaly akáty, jakoby se modlily, jakoby ty nedělní písně v nich se rozezvucely, nížeji černé borovice a smrky, jakoby tu píseň jejich na nástrojích doprovázely, a v dolínách voněla pole, a jejich vůně jako hořících svící, zapáleného kadidla.

V posvátné ono ticho dopadly z nitra kapličky trhavé hlasy. Mimovolně jsem se zastavil a naslouchal.

„Zdrávas, Královno, Matko milosrdenství“ — předfíkával kdosi a druhý skorem jako dítě za ním opakoval. — Tu půl slova pouze, tu některá vůbec vynechal, a tak pomalu a opatrně je říkal, jakoby na něco jiného myslil, jakoby se těžce, pracně rozpomínal.

Za chvíli hlasy umlkly. Z kapličky vyšly dvě ženy téměř úplně si podobné, zvolna se pohybovaly, a vyšší o druhou se opírala. Vlasy prokvétaly a vrásky čelo brázdily. A divně se leskly, jakoby čerstvá krev z neskončených ještě bolů stále hlouběji je rozdírala.

Jednu z nich jsem znal, ta druhá byla mi hádankou. Spatřily mne. — „Hleďte,“ pravila známá, „učíme se se sestrou modliti. Jaksi jí to ještě nejde, zrovna jako ta chůze, ale snad dá Bůh, že se to zlepší.“ — Chvíli jsem s nimi rozmlouval a snažil se je potěšiti. Zdálo se mi, že cosi nečekaného, těžkého padlo v tichou harmonii jejich žití, že přerazilo několik naladěných strun, a že nějakou otázkou bych i ty druhé rozezvucel, a ty že by zakřikly pouze tajemným bolem, nepověděly však ničeho. Zvolna jsem odcházel, a ještě dlouho doprovázely mne ostré zvuky, z nichž vyznívala krásná modlitba.

Spěchal jsem domů a prvá moje otázka byla, co že to za ženu ta s Nekupilovou.

A když jsem se dověděl, že je to její sestra, že ji ranila mrtvice a nyní choditi nemůže a mluvití zapomněla, tu v mrazivě sevřeném nitru počalo se rozlévati blaživé teplo oběti oné zdravé, jež ji vodila a učila mluvití slovy modlitby, na něž se v životě zapomíná nejtížeji.

ZPRÁVY Z JEDNOT.

Z BRNA.

Vědoma vznešených svých povinností, sílena nadšením a tradicí svých předchůdců, počala naše „Růže Sušilova“ svoji letošní činnost.

První schůze dne 27. října t. r. zahájena byla pěveckým sborem, jenž za řízení svého sbormistra koll. J. Pánka (IV. r.) přednesl Javůrkův sbor „Na Moravu“. — Na to uvítal předseda Josef Heger (IV. r.) všechny přítomné. V proslovu zmínil se o stavu dnešního lidstva, o jeho neptátelském stanovisku k náboženství a jeho charakteristickém symptomu — výsledku marného hledání pravdy. Jako kdysi Kristus přišel léčit nemocnou společnost lidskou, tak i nám nastává — jeho příštím kněžím — podobná povinnost. — K tomu třeba přiblížit se k ideálu — Kristu — v životě mravním i ve vzdělání obsáhlém. —

Zástupce jednatelů v podal pak první část jednateľovy zprávy o schůzi velehradské bohoslovců a akademiků. Vldp. regens přeje zdaru hojného „Růži Sušilové“, mocné to vzpruze k prohloubení vzdělání a proto vybízí k hojnému účasti se její činnosti v „Museu“ i přednáškami ve schůzích. — Ve výborové schůzi usneseno odebrati tyto časopisy: „Osvěta“, „Vlast“, „Vychovatel“, „Zvon“, „Zlatá Praha“, „Český lid“, „Ottův Slovník naučný“, „Lužica“, „Časopis vlasteneckého spolku musea olomouckého“, „Český časopis historický“, „Rozhledy“.

Program dalších schůzí:

II. 3. listopadu věnována stoletému trvání alumnátu brněnského. — 1. Quartetto (Gamba Karol, III. r.), Růžek Boh. (III. r.), Hill Oldřich (II. r.), Kopaček Frant. (I. r.) zahájilo slavnostní schůzi ukázkou z Haydna op. 1. č. 6., zakončilo pak přednesem jiné ukázky z téhož autora. — 2. Předseda Josef Heger (IV. r.) promluvil ve slavnostním proslovu o dějinách alumnátu brněnského. — 3. Sbor zapěl: Wallinger: Davorija. — 4. Zástupce jednatelů v pokračoval ve zprávě o schůzi velehradské.

III. 10. listopadu. 1. Karel Žák (II. r.): „Marxismus“. 2. Jos. Skácel (II. r.): „Filosofie a život“.

IV. 17. listopadu. Dr. Josef Opletal, bohoslovec v Germaniku, přednášel o poměrech sociálních a náboženských v Itálii.

Bohoslovců je v našem alumnátě 99 (7 Němců); 1 studuje privatně. Přednášky navštěvují dále: 5 kleriků O. C., 4 O. S. A., 1 O. S. B. studuje privatně a koná pololetní zkoušky. V Germaniku studuje 1 bohoslovec. — Do výboru „R. S.“ zvoleni členové: Josef Heger (IV. r.), předseda; František Kunka (III. r.), jednatel; Josef Kružík (II. r.), pokladník; Josef František (IV. r.), knihovník domácí knihovny; Bohumil Kolísek (IV.), knihovník venkovských knihoven; Adolf Vašek (III. r.), místoknihovník, ostatní členové: Josef Rampula (III. r.), Josef Skácel (II. r.), František Pospíchal (I. r.), Karel Skoupý (I. r.). —

Kroužky zřízeny letos: 1. sociologický, řídí Josef Rampula (III. r.), 2. apologeticko-historický, vede Adolf Vašek (III. r.), 3. francouzský, po dlouhé době znovu obnovený, vede Josef Skácel (II. r.), ruský, vede Frant. Pospíchal (I. r.).

Na dušičky položeny byly věnce na hroby: Frant. Sušila, Mat. Procházky, Václ. Kosmáka, preláta Zeiberta, Jak. Procházky, J. Chmelíčka, bohoslovců Ferd. Šoba a Fr. Kosmáka.

Doufáme, že oheň nadšení v počátcích setrvá až do konce ke zdaru naší činnosti! —

Výsledek konkurenční práce (na rok 1906—07): „Církev a vědy přírodní“. I. cenu (40 K) obdržel Josef Heger (III. r.), II. cenu (20 K) Jan Galle (III. r.) a III. cenu (20 K) Frant. Běloch (IV. r.).

Srdečný pozdrav všem jednotám!

J. Rozmahel, zástupce jednatelův.

O jubileu alumnátu napsal „Hlas“ dne 4. listopadu: „Jubileum stoleté památky zřízení bohosloveckého alumnátu a zahájení theologického studia v Brně, připadající dne 4. listopadu t. r., oslaveno bylo v alumnátě soukromou domácí slavností. Již v předvečer v neděli konali alumní slavnostní schůzi literární v „Růží Sušilové“ se slavnostním zpěvem a hudbou, slavnostní básní a proslovem, v němž předseda Sušilovsky líčil stručnými rysy zevnější dějiny a vnitřní život v alumnátě starém i novém a vytkl zvláště význam brněnského alumnátu pro náboženský a národní život na Moravě, V pondělí ráno sloužil J. M. ndp. biskup Pavel hr. z H u y n ů v alumnátě mši sv., před níž měl k přítomným alumnům promluvu, a povzbuzoval je a vyslovil přání, aby z alumnátu vycházeli jen kněží dobří a svatí podle Srdce božského Spasitele, proniknutí pravým církevním smýšlením a naplnění duchem Ježíše Krista. Odpoledne měl vrchní ředitel ústavu kanovník Msgr. Dr. Josef Pospíšil slavnostní Te Deum s požehnáním. Veřejně oslavili bohoslovci stoleté jubileum alumnátu letoší slavnostní akademií sv. Tomáše Aqu. Ku stoletému výročí trvání alumnátu brněnského vydal professor dějin církevních vdp. Dr. Josef Samsour v Benediktinské knihtiskárně „Základy patrologie se zvláštním zřetelem k dějinám dogmatu“ a „Dějiny alumnátu brněn. ského“, které vycházejí prozatím v „Hlídce“ a později vyjdou samostatně. Vdp. Dr. Josef Kupka, professor pastorálky, vydá na oslavu toho jubilea historicko-liturgický spis „O církevním roce“. Spis tento vyjde nákladem V. Kotrby v Praze, a má sloužiti hlavně ku povznesení úřadu homiletického.“

Z OLOMOUCE.

A.) V tomto období pořádala „Literární Jednota“ dvě schůze plenární, a to :

I. (VII.) 1. Zprávu o pouti, schůzi a akademii bohoslovců na posvátném Velehradě podal cthp. Rud. Štýblo z III. r. — 2. Beethoven: Arie Florestanova z opery „Fidelio“ zapěl cthp. Val. Šindler, bohoslovec III. r. a na klavíře jej doprovázel cthp. Bedřich Wiedermann z IV. r.

II. (VIII.) 1. O námitkách proti účtě B. S. Páně a jich vyvrácení pojednal cthp. J. Šimek z III. r. — 2. Felix Mendelssohn-Bartholdy. Op. 49., z hlavního Triu „Andante“. (cthp. Bedř. Wiedermann klavír, cthp. Fr. Bém housle a cthp. Josef Pompelo.)

B.) Ač po celý říjen krásného počasí snažil se každý užiti ve volný čas co nejvíce, přece začaly již jednotlivé kroužky též pracovat; přednášeno bylo:

I. V kroužku apologetickém: Kalmus Alois (IV. r.): „O moderním ateismu“.

II. V kroužku literárně-historickém: 1. Josef Výtisk (III. r.): „Přední zástupci literatury slovenské ze školy Bernolákovy a Šturovy,“. — 2. Josef Výtisk (III. r.): Pokračování.

III. V kroužku sociologickém: 1. Vil. Schmied (IV. r.): „O významu sociologického kroužku pro bohoslovce“. — 2. Rud. Štýblo (III. r.): „Několik glos o moderním socialismu“.

IV. V kroužku včelařském: 1. Merta Julius (III. r.): „Druhy a odrůdy včel“. — 2. Kocián Josef (III. r.): „O podzemních pracích včelařských“.

Předseda:

Z PRAHY.

Letošní činnost „Růže Sušilovy“ začali jsme dne 17. října I. řádnou schůzí (zahajovací). Pěvecký sbor zapěl Bondlův chorál „Svatý Václave“. Po té uvítal předseda v zahajovací řeči všechny přítomné a poukázal na těžké postavení kněze za dnů našich, vybízel ku pilné a svorné práci. Po proslovu předsedově přednesl houslový kvartet Ch. Dancla-a „L'arrivée“, načež schůze skončena.

Správu „R. S.“ vedou letošního roku pp.: Bohumil Jakeš (IV. r.) předseda; Josef Baránek (IV. r.) jednatel; Karel Červenka (III. r.) pokladník; Oldřich Novotný (II. r.) kurátor a zapisovatel a Em. Satinský, výbor z I. roku. — Členů „Růže Sušilovy“ jest 80.

II. řádná schůze dne 21. října o 1. hod. odpo. ve IV. museu. Přednášel vldp. Vlastimil Hálek, farář z Liboce u Prahy na thema: „Kněz a spolek sv. Bonifáce“. Schůze byla velmi čteně navštívena.

III. řádná schůze dne 24. října o 1. hod. odpo. Smyčcový kvintett zahrál R. Schumanna „Večerní píseň“, na to přistoupeno k jednání o časopisech. Přečtena zpráva o odebíraných a zdarma docházejících časopisech. Kromě loni odebíraných časopisů odhlasovány nově „Naše Slovensko“ a „Hlas Lidu“.

IV. řádná schůze dne 31. října. Kollega Frant. Havelka (IV. r.) zapěl s průvodem piana J. Pehela „Ty ptáš se...“ Koll. O. Novotný (II. r.) přečetl svou práci: „Kabbála ve styku s křesťanstvím.“

Mnoho pozdravů všem bratrským jednotám!

Výbor.

ZE „SERBOWKY“ V PRAZE.

„Serbowka“ jest spolek studujících Srbů lužických lužicko-srbského semináře v Praze. Založena jest v roce 1846 od Jakuba Buka, pozdějšího preláta v Drážďanech. Cíl její jest zdokonalení se v mateřštině a probuzení lásky a nadšení pro národ svůj. Že až dosud svůj úkol dobře provedla, o tom svědčí celá literatura lužických Srbů katolických. Bezmála všichni literáti naši katoličtí v „Serbowce“ se vycvičili a rozplamenili pro svůj lid. Vzpomínám jen na J. Buka, M. Horníka, J. Luščanského, J. Skalu, J. Barta-Čišinského, J. Libše, J. Krale, Jakuba a Michala Šewčika, M. Andrického atd. „Serbowka“ má tedy eminentní vážnost pro nynější jak i pro budoucí národ lužicko-srbský.

Právě letos v září začala ročník dvaasedesátý. Členů má letos čtrnáct: tři bohoslovce a 11 gymnast. „Starším“ jest cand. theol. Jan Cyž. Adresa naše: Praha-III, lužický seminář. „Serbske hodziny“ bývají v každou neděli dopoledne od 8–10 hodin. Program náš: Přednáší se mluvnice (letos skloňování), literatura a sociální politika lužicko-srbská, dějiny města Budyšina a lužicko-srbský těsnopis. Dále má každý bohoslovec i vyšší gymnasista třikrát ročně přednáseti, každý dolní gymnasista čtyřikrát deklamovati. Mimo toho má každý člen ročně odevzdati články nejméně 32 stran dohromady, které se potom svazují do knihy „Serbowky“.

To jest náš program, který provéstí nám letos náleží. A s celou silou my jej provedeme energicky a rázně, abychom byli hodní slavných našich otců a věrní heslu našemu: „Bohu k česči, Serbam k spomoženju“.

Jan Cyž, starší „Serbowky“.

Z HRADCE KRÁLOVÉ.

Perspektivu naší činnosti od poslední zprávy lze naznačiti těmito rysy: Poslední valná hromada před prázdninami konala se 10. července. Předněm mimo jiné drobnosti byla volba nového zastupitelstva pro „Jednotu“. Do nového výboru zvoleni: Za předsedu kol. Flegel (IV. r.), za jednatele Jan L. Ježek (III. r.), za pokladníka p. Kuřík (II. r.), za I. knihovníka pan Knyttl (III. r.), za II. knihovníka p. Lukš (II. r.), za III. knihovníka p. Málek (II. r.), za I. důvěrníka p. Augustin (IV. r.), za II. důvěrníka p. Macháně (III. r.), za III. důvěrníka p. Beneš (II. r.), za IV. důvěrníka p. Vacek (I. r.), Za jednatele venkovských knihoven zvolen p. Filip (IV. r.), za I. dův. venk. knih. p. Kopecký (III. r.), za II. dův. venk. knih. p. Jelínek (II. r.), za III. dův. venk. knih. p. Fiedler (I. r.). (Dva poslední důvěrníci z I. r. pp. Vacek a Fiedler schválení teprve valnou hromadou dne 17. října.)

Nové období naší „Jednoty“ zahájeno schůzí, resp. valnou hromadou dne 17. října. Předseda ve své zahajovací řeči litoval, že v posledních letech činnost „Jednoty“ uvázla v jakémsi „mrtvém bodu“ a nabádal členy k horlivé a vytrvalé práci nejen v „Jednotě“, nýbrž i v jednotlivých kroužcích, — Na to je d n a t e l podal svůj referát o sjezdu Velehradském, načež první schůze po některých drobnostech skončena.

Další plodné práci naší „Zdař Bůh!“ — Pozdrav všem bratrským jednotám!

Jednatel.

Z PRZEMYŚLA

Alumni a abstynenicy. — Po wielu kwestyach rozwiązanych i nierozwiązanych, przysła kolej na kwestję alkoholizmu. Jest ona płodem wieku, który zrozumiał, jak wielkie niebezpieczeństwo grozi ludzkości wskutek zaalkoholizowania się szerokich mas ludowych. Zrozumiał także, że droga odwrotu, droga zupełnej abstynency jest jedynym ratunkiem: stąd prąd ten rozbudzony w niedługiej przeszłości rośnie jak rzeka nowymi przypływami, by na swych falach zanieść narody w morze dobrobytu, moralnego odrodzenia i szczęścia.

Jakież więc stanowisko zająć nam należy w obec tej kwestyi?

Środki, którymi się dotychczas w walce z alkoholem posługiwano, wydały wprawdzie owoce, ale ich nie utrwały. Wicniak czy robotnik bardzo często upija się dalej; nie wolno mu pić wódki, od której przysiągł, więc pije piwo, wino lub herbatę z rumem — nie odwyka od działania trunków, a tak po kilku miesiącach lub roku staje się znowu zupełnym alkoholikiem. Tę niestałość obok innych przyczyn tłumaczy także brak naukowego przekonania o jego szkodliwości. Nadto gazety codzienne obfitują często w tablicę statystyczną peknę tych butelek na balach i rantach, w miastach lub małych miasteczkach, a nawet u sąsiadów pod bokiem mieszkających. Czy to nie zaostrza apetytu, nie budzi wiary u mało-oświeconego ludu w użyteczność nektaru uwiecionego tyłu wianami? Zły przykład — to dalsza przyczyna alkoholizmu.

Choroba, tocząca jak rak społeczeństwa powinna znaleźć lekarstwo u tych, którzy są ich przewodnikami, w nich prąd nowy powinien znaleźć gorliwych propagatorów. Chociaż dziś skutek wrogich pism duchowieństwu i kościołowi, podkopano znaczenie i wpływ kapłanów, jednak lud ceniąc jeszcze wyższość materialną i intelektualną da posłuch słowom duchowieństwa. Na prąd bezwzględne uniarkowania nam jako przyszłym duchownym nie wolno

być obojętnymi, lub niezdecydowanymi, bo znajdują się znowu rzekomi zwolennicy postępu, którzy się nim zaopiekują, wykorzystają dla swych celów partyjnych, a my po niewczasie stać będziemy smutni i prawie beznadziejni jak po niedawnej przegranej kampanii społecznej. Smutniejsi patrzeć będziemy na „Etośy“ i „Eleuterye“, które pod ostoną etyki szerzą ateizm i zasady materialistyczne. Dla autentyczności przytoczę słowa z odczytu członka „Etośu“ krakowskiego: „Jazh bowiem ludzka, czyli tak zwana dusza zamiera razem z ciałem, ktoby inaczej myślał sprzeciwiałby się logice i zdrowemu rozumowi. Człowiek nie ma żadnego celu nadprzyrodzonego, cel człowieka jest w samym człowieku. Wszelka zgola nadprzyrodzoność jak dowiedły nauki przyrodnicze, nie istnieje.“

Cała armia podobnych bractw i stowarzyszeń z wywieszonym szlاندawem wstrzemięźliwości uderza na nawę Chrystusa, by zadać cios ostatni — więc my, przyszli duchowni, którym powierzą straż nad moralnością, mamy obowiązek ten prąd ująć w swoje ręce, mamy bronić zagrożanej placówki, zdobywać zajętą. Lecz by bronić i zdobywać potrzeba oręża — potrzeba walki, którą jest praca wśród ludzi z zakorzenionymi nałogami. A jeśli walka nieodzownie nas czeka, konieczną jest rzeczą by kuć zawczasu oręż, by przejąć się ważnością walki. Orężem tym to naukowe, głębokie przekonanie o podwójnem niebezpieczeństwie, tak ze strony samego alkoholu, jakoteż i jego heretyckich przeciwników. Placem musztry powinny stać się seminarya, tu kadry przyszłych bojowników owzniosłą sprawę. Nie utęga wątpliwości, że ze wzrostem abstynencyi wśród alumnów znikną tak częste zgorszenia i wypadnie z rąk wrogów brań skierowana przeciw duchowieństwu. Sami trzeźwi otrzeźwimy lud, a w konsekwencyi podniesiemy jego poziom moralny. W nas leży zwycięstwo antyalkoholizmu, wybawienie od nędzy wiekowej. Zechciejmy tylko z serc naszych stworzyć pochodnię, gorejącą płomieniem trzeźwości, zechciejmy wyruszyć w bój duchowy przez zorganizowanie abstynencyi, zechciejmy pamiętać na złote słowa poety: „Przyszłość do trzeźwych należy“ — a spójnią się słowa Chrystusa: „Ojcie przyjdź królestwo Twoje!“ —

W Przemysłu dnia 7. listopada 1907.

Józef Michałkowski, sem. ob. łac.

IZ CELOVCA.

D r a g i b r a t j e !

Vrnili smo se zopet v semenišče, da si pridobimo duševnega kapitála, od katerega se bodedo živili zunaj v pastirstvu. Nabirati si moramo za delo med ljudstvom dvojne glavnice; jedno z bogoslovskimi, drugo s profanimi znanostmi. Prva nam bo služila v lastni in bližnjega dušni blagor in v boju zoper napadalce naše svete vere; druga v materijelni prospeh našega slov. ljudstva, torej časní blagor bližnjega.

In kje bodedo zbirali to duševno premoženje? Pripomočke za pridobitev prvega nam bode nudila šola, za drugega akademija. Treba bo nakopičiti mnogo kapitála in dobrega; kajti srca širom naše domovine so kakor v zgodnji pomladi razorane njive, ki čakajo s hrepenjem prijaznih sejalec in dobrega semena. —

Zavedajoč se tega smo tudi takoj začeli z delom. Prva akademijska ura bila je namreč že 10. vinotoka, v kateri nas je tov. predsednik živo vspodbujal k marljivemu in vztrajnemu delu. Nato je tov. Šenk poročal o prvem hrv. slov. vsedijaškem kat. sestanku v Zagrebu, ktereга so se udeležili bogoslovci vseh slovenskih in hrvaških semenišč.

Število slovenskih bogoslovcev, kateri so seveda vsi tudi aktivni udje akademije, je letos 21.

Koncem lanskega šolskega leta se je sestavil sledeči odbor: Predsednik. tov. Rožman, tajnik: tov. Šenk, blagajnik: tov. Mörtl, knjižničar: tov. Štritof, urednik „Bratoljuba“: tov. Wastel, tamburaški in pevski vodja: tov. Žel.

Mnogo božjega blagoslova v tekočem šolskem letu in obilo uspeha v vednosti in obilo čednosti želimo vsem bratskim društvom!

Bratski pozdrav!

Franjo Šenk, f. č. tajnik.

IZ LJUBLJANE.

Začetkom julia se je vršil v Zagrebu velevažen shod, ki ga je priredilo celokupno slovensko in hrvaško katol. dijaštvo in ki mu je prisostvoval tudi velik del ljubljanskih bogoslovcev. Ta sestanek ni bil velepomemben le zaradi ogromne vdeležbe — do 500 dijakov iz vseh krajev Slovenije in Hrvatske — temveč mnogo bolj zato, ker smo demonstrirali pred kraljevim Zagrobom za svoje krščansko prepričanje in ker so se na njem okrepile hrvaške in slovenske kat. čete ter se tesneje združile za skupno delo. Shod je sklenil več koristnih resolucij, posebnega vpoštevanja pa je vredna ona, ki jo je predlagal prof. dr. Krek: Bogoslovni profesorji zagrebskega vseučilišča in ljubljanskega semenišča naj prijejajo ob počitnicah skupne znanstvene kurze za hrvaške in slovenske bogoslovce. Trdno smo prepričani, da seboja resolucija izvršila, in če je to bo lep uspeh zagrebskega shoda. — Toda sestanek se ni omejil samo na teologijo. Pokazal je, da je katolicizem voljan in zmožen prekvasiti vso moderno kulturo, in zato priporočal semeniščem, naj ne zanemarijajo nobene, danes važne kulturne stroke.

Zategadelj so jela naša društva takoj začetkom leta delati v tem smislu. Citateljem „Musea“ je že znano, da zastopa v našem semenišču znanstveno in leposlovno smer „Cirilsko društvo“, na socialno delo pa pripravlja „Socialni klub“. In kakor vse kaže, se zdi, da bo letos v obeh društvih živahno. „Cirilsko društvo“ ima pripravljena predavanja že za celo prvo polletje, kar se do sedaj še ni kmalu zgodilo in kar nas spominja na prve čase mladega društva in mladega navdušenja. Letos smo imeli šest rednih shodov, na katerih se je bralo in kritiziralo že več znanstvenih in leposlovnih spisov. — Socialna predavanja je prevzel dr. A. Ušeničnik, ki je tudi pokrovitelj „Socialnega kluba“. V tem društvu sta se vršila do sedaj dva redna shoda s socialnimi predavanji in živahno debato. — Tudi govorniške vaje lepo naprednejo. Namen jim je kolikor mogoče spopolniti bogoslovce v formalnem oziru predavanja. Ta stroka ima med nami nazmerno jako veliko prijateljev, kar je pa tudi lahko umljivo.

Če še omenimo, da namerjajo bogoslovci pod vodstvom prof. dr. Grivca ob priliki petnajstletnice Janeza Zlatoustega prirediti slavnostno akademijo s predavanji in javno disputacijo, smo podali kratko sliko o sedanjem življenju našega semenišča. Ob priliki pa več. — Bratski pozdrav!

Tajnik „Cirilskega Društva“.

ZBOR DUHOVNE MLADEŽI U DJAKOVU.

Izveštaj za upravnu god. 1906—1907.

Puni zanosa i volje bili smo spremni unapredjivati smjer društva. To smo pokazali i činom. Malo nas je bilo, a učinili smo, koliko su sile dopuštale.

Svi naši lijepi planovi, nanjere i težnje nijesu se ipak uza sve to kretale u uskim granicama. Pa ako i nemanio velikog broja radnja, mislimo, da će naši prijatelji iz njih steći uvjerenje, da smo se bavili pitanjima, koja su danas od velike važnosti za kulturne prilike našega naroda. Osobito smo isticali važnost socijalnog pitanja i tako se pripravljali, da danas sutra uzmožemo biti učiteljima svoje okoline i odlučnim faktorima u javnom životu. A da se vidi, u koliko je Zbor napredovao, iznosimo i ove godine pred svoje časne članove i prijatelje izvještaj o našem radu u prošloj godini. — Zbor je imao 2 glavne sjednice. — 2 svečane akademije. — Jour-fixa imao je 12.

RAD. — A. Belettristika. Dominko Šarčević: S krstopuča, vjenčič pjesama. — Roberto Besetzky: Od Beograda do Sofije i od Sofije do Osijeka (putopis). — Vladislav Kulundžić: pjesme: a) Bijela vilo! b) Domovino za te; c) Pjesnikov grob; d) Bratu u tudini; e) Zakletva; f) U proljetnoj noći; g) Ciklus: Trolist na oltaru mile domovine. h) Prijevodi sa slovenskog Jos. Stritar; Mome narodu; i) s njem. M. V. Greifensteina „Oh, ne pitaj srce moje“. j) Smrt Ivana Zrinjskoga. — Josip Tomičić: Ženitba princa Uroša de Molvin (humoreska). — Ante Jurčević: moj svijet, pjesme.

B. Vjerska filozofija. Dominko Šarčević: Laberthonnierov moralni dogmatizam. Usmena rasprava.

C. Socijologija. Dominko Šarčević: a) Rajffajsenove zadruge i socijalno pitanje u Hrvatskoj. b) Socijalna organizacija prvih kršćana (napisao Dr. Krek. Pohrvaćeno). c) Socijalna reforma ili socijalna revolucija? d) Klerikalizam i kršćanskopolitika (preveo iz slovenskoga i popratio; e) Prijevod socijalističkih sistema (usmena rasprava). — Roberto Besetzky: Burzijanski Židov (prijevod po knjižici: Der Jude od Seydla). — Matija Belič: a) Pitanje o izbornom pravu (usmena rasprava); b) javni život naroda i vjera. — Josip Tomičić: Mali posjed i socijalna demokracija. — Ivan Fridrich: Crkva i država (prijevod iz Cathreinove „Moralphilosophie“).

D. Deklamacija. Dominko Šarčević: a) Smrt Petra Svačića od A. Senoc; b) Mučenici od Dr. A. Harambašića. — Vladoje Petz: Izdajica od Dr. A. Harambašića. — Vjekoslav Kosina: Na Ozlju gradu od A. Senoc.

E. Kritika. Vjekoslav Kosina: Plodovi i uspjesi ilirskog preporoda. — Ante Jurčević: Kranjčevićeva poezija u glavnim crtama i zamisao pjesme „Misao svijeta“.

F. Različito. Dominko Šarčević: a) Kulturno i socijalno značenje Zbora (proslav na svečanoj akademiji za proslavu 100 godišnjice sjemeništa); b) Organizacija Zborova u 3 smjera (pozdravni govor na 1. redovitoj sjednici); c) Narodni velikani, spomen slovo na sveč. Jour-fixu u počast Zrinjskog i Frankopana.

G. Historija. Matija Belič: Povjest Zbora duhovne mladeži dakovačke (čitano na sveč. akademiji za proslavu 100 godišnjice sjemeništa).

Pismeno općenje Zbora bilo je vrlo živahno. Osobito se mnogo dopisovalo sa zagreb. Zborom poradi pripreme sastanka hrv. kat. daštva. O istoj stvari dopisovalo se sa hrv. kat. društvom „Doniagoy“ u Zagrebu. Isto tako sa braćom Slovencima u Ljubljani, pa i sa ostalom slavenskom braćom u Budjeovicama, Olumucu te Brnu. — Dopise svoje slao je Zbor u list hrv. kat. daštva „Luč“ i u glasilo češkomoravskih bogoslova „Museum“. — Na sastanku hrv. kat. daštva u Zagrebu bio je naš Zbor brojno zastupan. Bila su i dva referata s naše strane. Jedan „Bogoslov u moderno doba“ preuzeo je Matija Belič, a drugi: „Zajedlički rad bogoslova i laika“. Dom. Šarčević. — Zbor je primaol

50 časopisa: Cvjetnjak Marijin, Čas (slovenski), Dan, Dom in Svet (slovenski), Don Bosko (slovenski), Dušobrižnik, Duhovni pastir, Gospodar, Gospodarski list, Gospodina krunica, Glas naroda, Glasnik Presv. Srca Isusovog, Glasnik sv. Josipa, Glasnik biskupija bosansko-dak. i srijemske, Glas Matice Hrvatske, Hrvatski Branik, Hrvatski Dnevnik, Hrvatske Novine, Hrvatska Smotra, Hrvatska Pčela, Hrvatska Kruna, Hrvatski pravnik, Hrv. Pravo, Hrvatska Straža, Hrvatstvo, Istina, Katolički list, Kršćanska škola, Katolički vshid (organ rusinske kat. bogosl. mladeži), Kölner Pastorallblatt, Luč (list hrv. katol. djaštva), Museum (časopis češko-moravs. bogoslova), Naša Sloga, Narodna Obrana, Narodne noviny (slovačke), Osvit, Prosvjeta, Prava Crvena Hrvatska, Prijatelj Naroda, Pučki list, Ružičnjak, SS. Eucharistia, Stimmen aus Maria-Laach, Slovenec, Starčevićanac, Tršćanski Lloyd, Vrhbosna, Voditelj v bogoslovnih vedah (slovenski), Zeitschrift für katholische Theologie i Zora (slovenski). — Ove časopise primaio je Zbor većinom badava ili uz sniženu cijenu. Slavnim uredništvima budi ovdje izrečena najsrdačnija hvala. — Zborova knjižica umnožala se knjigama „Matice Hrvatske“, „Jugoslavenske akademije“, „Društva sv. Jerolima“, i „Matice Slavenske“ i mnogim socijološkim djelima. — — —

U D j a k o v u, 15. listopada 1907.

Dominko Šarčević, predsjednik.

Roberto Besetzky, tajnik.

Uprava za godinu 1906—1907. — Do 16. lipnja 1907: Predsjednik: Dominko Šarčević. Tajnik: Roberto M. Besetzky. Blagajnik: Tomislav A. Božić. Knjižničar: Vjekoslav Kosina. Trgovac: Ante Jurčević. — Od 16. lipnja 1907: Predsjednik: Dominko Šarčević. Tajnik: Ante Jurčević. Blagajnik: Vladislav Kulundžić. Knjižničar: Josip Sokol. Trgovac: Ivan Rogoz.

ROZMANITOSTI.

O úkolech katolicizmu na Rusi uveřejňuje „Swiat Slowiański“ krásné a informační pojednání z pera Jana Urbana. Pisatel, připínaje na anketu, již už vloni pořádal „Przegląd powszechny“ o úkolu katolicizmu v Polsce, kde obrátili pozornost k Rusku dva hlavně zástupci: W. Gostomski a W. Antoniewicz, z nichž poslední označuje Poláky za prostředníky ve vyjednávání mezi církví východní a západní a oceňuje plně význam letošního sjezdu velehradského jdoucího za ideou, aby byl jeden ovčinec a jeden pastýř, rozvíjí před námi všechny přípravné práce, jež by asi vedly k velikému onomu cíli: k sjednocení západu s východem. Pojednání je opravdu zajímavé a vážné. Proto podám tu některé myšlenky.

Sjednocení obou církví, nedbaje ani motivů čistě náboženských, jest veledůležité i se stanoviska snah vseslovanských. Bez odporunejmočnější překážkou, aby vytvořena byla slovanská solidárnost, je různost náboženství. Slovanstvo, přijavši náboženství ze dvojího centra, jež byla ve vzájemném antagonismu, přeneslo tento antagonismus i v obory jiné a rozšířilo ho všeobecně, rozpadnuvši se tak na dvě polovice sobě nepřátelské. Nebylo to sice úmyslem apoštolů, ani římských, ani byzantských, o čemž svědčí výslovně idea: sdružení východu se západem Slovanů, a to na podkladu slovanském; idea, jež žije

v myslích slavjanofilů, idea cyrillo-methodějská. Vědecký podklad ideí této snažil se dáti Vladimír Solovjev, poukazuje „svaté Rusi“ k velikému ideálu: stvořiti vyšší náboženskou synthesisu východu se západem.

Synthesa ta není ovšem tak snadnou, jak by se myslelo a jak se domnívali nunozi ještě před 50 lety, z nichž zvláště kníže G a g a r i n S. J. za dostatečnou k uskutečnění považoval dobrou vůli cara a vyššího ruského kleru. Dnes vidíme, že je synthesisa zminěná otázkou času, a snad dosti dlouhého. Vůbec-li kde, tož v Rusku sjednocení církevní ba ani snahu po něm shora očekávat nelze, ježto lid ruský, jenž ve všech jiných ohledech tak jest nevolný, v oboru náboženském nedovolí vládě za sebe mysliti a o osudech víry své rozhodovati. Idea sjednocení musí tedy ovládnouti ducha širokých mass lidových; tak jeví se sjednocení dílem snad celých pokolení a věkův, dílem všestranné a mozolné pile a práce.

Z nejpilnějších potřeb za sjednocením směřujících je postarati se o literaturu psanou duchem irenickým, o níž mluveno i na sjездě velehradském. Měl by založen býti časopis jazykem ruským vydávaný, jenž by se podjal informace obou interessujících se stran o nejčelnějších otázkách obsahu theologického, jakož i o smíření sporných bodů nauky církevní. Popularisaci oněch ideí by mohly posloužiti zvláštní, k tomu cíli vydávané letáky a brošury. Nestane se tak bez boje. Boj toho druhu literatury bude spojen s tisíci překážkami — leč jiné cesty není.

Najdou se i v Rusi samé dosti sympatické kruhy ideí sjednocení. S nimi dlužno navázati styky. Jeden repraesentuje úlomek ruské intelligence — a to její výkvět — s M e n e ž k o r o s k i m a B u l g a n o w e m v čele. Slují novokřesťany a přiznávají se k duchovnímu příbuzenství Solovjevovu a spříznění zdají se i s ideami Mickiewiczovými. Celá strana tato představuje nám protest proti bezplodnosti, jalovosti ruské státní církve a šlechtinou touhu, aby evangelické zásady vtělily se ve všechny projevy obecného života. Katolicism sice nepovažují za schopna tohoto sobě vytknutého cíle, leč příčina spočívá v tom, že naň patří barevnými skly predsudků a že soudí dle toho, co spatřují v církvi domácí. A tak svrchu zmíněnému písemnictvu otvírá se zde vděčné pole: bude jeho úkolem představit katolicism oněm novokřesťanům ruským, již poctivě hledají pravdu, jako živou a osvěžující sílu kulturní i společenskou.

Druhý proud je v zástupcích církve pravoslavné samé, šíří se v duchovenstvu, a to v nižších jeho vrstvách. Povstal ruku v ruce s volnějším ruchem v politice a spěje za tím cílem, aby vymanil církev z područí vládního. Nezůstal bez výsledku úplně. On to byl, jenž vrchní hodnostáře církevní přiměl k rozhodnutí, aby svolán byl sobor. Ale zůstalo jen při rozhodnutí a slibu. Sobor nesvolán, a snad, jak se proslychá, vůbec svolán nebude; * hnutí má býti udušeno, proto na př. stanovena přísná censura na časopisy. To budí ovšem nespokojenost, a povázíme-li nekázeti v seminářích, jaké nikde není a snad nebylo, rozklad žití náboženského a všeliké disciplíny se strany jedné a s druhé reakci sfér vyšších, jež nechtějí dovoliti lidem dobré vůle, aby přiložili ruku k opravě smutných poměrů, přisvědčíme, že takovýto stav musí otevřítí oči šlechtnějších zástupcům kleru; že totiž od synodální církve sanace není možná. Tu tedy tisk katolický, pouštěje se zřetele každou polemiku, nechť nasadí páku.

Ruku v ruce s tiskem musí ovšem jíti i hlásání živého slova. Máť Rus katolík právo domáhati se od církve, aby kázáno a přisluhováno mu bylo v jazyku rodném. Proto nesmí církev katolická, nechce-li resignovati na své vše-

* Zprávy časopisecké přináší poslední dobou přece přípravy k soboru.

obecné poslání, nikde se identifikovati s jednou toliko národností, ani sloužiti toliko jí výhradně.

Další otázka je otázka obřadů. Jsou sice mnozí, již přecházejíce ke katolicismu o východním obřadu téměř ani slyšeti nechtějí. Chtějí spáliti za sebou všechny mosty. Než jsou i jiní — a je jich ohromná většina — kteří při své nepochybné náklonnosti pro sjednocení, abychom tak řekli, na kousky dali by se posekali za své východní obřady. Zvlášť u lidu je východní obřad podmínkou sine qua non postupu k sjednocení. A tak kroky se strany katolické musí býti toho rázu, aby v otázce obřadů zůstavena byla každému volnost soudu a výboru dle vlastní sympatie a vlastního přesvědčení. Mluvíti o rychlém vzkríšení řecko-katolické hierarchie k novému životu, bylo by předčasné; věc takové důležitosti a takového dosahu nepovstane ex nihilo a v nynější době není ani vhodného materialu ani rozhodujících činitelů, kteří by byli s to, aby čin takový provedli. Žádouco bylo by tedy, aby nemnohé ony jednotky ruského kleru, jež obrátily se ke katolicismu, směly už nyní konati funkce náboženské v obřadu východním. Netřeba ani dodávati, že by bylo nemístným a zhoubným, aby katolíci slovem či pérem chtěli předností označiti jeden obřad oproti druhému a tak jeden z obou sesměšniti neb zhaněti. Nesmí se ovšem rozuměti obřadem východním ony výstřelky, jež porodilo schisma, které však s čistým obřadem nemají nic společného.

Není možno sjednocení církevní bez shody dogmat. V přípravných těchto pracích však — o nichž tu je řeč — nebylo by dosti rozsáhlé hlavní váhu obracet k dogmatům, jež nás dělí od Východu. Před sjednocením dogmatickým nezbytno, aby nastoupilo sjednocení srdcí, aby se pak při vzájemné oddanosti o dogmatech objektivně jednati mohlo. V této otázce pouze poukazovati je vždy a všude na to, že křesťané vůbec musí sjednocení býti v jedné víře společné; zároveň je označiti, kde je centrum oné jednotnosti. Kdo ve svědomí svém uzná závazek jednotnosti, kdo pozná, kde jej hledati, už tím všechny dogmatické ony otázky budou rozuzleny. (Podobné myšlenky pronáší i „Vrhbosna“ sarajevská č. 15. a 16., 1907.)

Hlavní úvaha nechť obrátí se k otázkám ethickým! Pravoslavi, jež tak málo vlivu má na své vyznavače, vytýká katolicismu hlavně utilitarism v ethice, formalistické a jakoby iuridistické vyjednávání s Bohem, výstřelky i laxism kasuistiky. Příčina výtek těchto jest ovšem nedokonalá znalost a tendenci překrucování zásad naší morálky. Odpomoci lze kázáními v takových hlavně místech, odkud by rozšířila se pověstí a došla k sluchu co nejčetnějších jinověrcův. Svatost a vznešenost zásad ethických řádně objasněna a zdůrazněna byla by asi nejlepší doporučitelka katolicismu.

Konečně jde o společenskou organisaci. Přírozenost ruského člověka je velice společenská a proto příkladně sekty tolik k sobě vábí, že se v nich uskutěčňuje těsnější spojení, živější pocit bratrstva a činnosti. Tak otvírá se katolicismu pole utvoření svazky organisované, na př. osady terciářské a j.

Nejbližší tedy úkol katolicismu v Rusku spočívá předně na pevném ideovém sblížení se k třídám předním a směrodatným, ať světským, ať duchovním za tím cílem, aby blíž a důkladněji poznali katolicism; za druhé na získání sympatií širokých mass lidových pro katolicism slovem, pérem i organisací žití církevního.

Úkol to trudný, mozočný, ale veliký a slibný.

J. H. (Br.)

Schůze akademiků letos na Velehradě nebylo. Očekávali jsme ji a, přiznávám, toužebně. Měla býti nový krok k uskutečnění oněch vznešených cílů,

jaké si položili na schůzi svolané brněnským spolkem českých akademiků roku minulého. Bylo tehdy jednáno hlavně o dvou důležitých bodech: o založení samostatného časopisu studentského pro šíření ideí spolkových — co bylo hlavním účelem schůze — o vytvoření svazu katolického studentstva v Rakousku! — Ale zůstalo jen při resoluci! Během celého roku neslyšeli jsme ničeho o nějakém kroku ku předu a ani výzva v „Museu“, aby — nebude-li svolána zvláštní schůze akademiků — tyto otázky učiněny byly předmětem porad aspoň na našem bohosloveckém sjezdě, nepotkala se s ozvěnou. Snad nepatrná účast akademiků na sjezdě působila tak depressivně a zvrátila veškeré jednání, jelikož se nedostavili ani povolaní zástupci akademických spolků. A tak stojí dle všeho záležitost tam, kde byly před rokem! Ale konečný výsledek bez pevné organizace a čilé práce?!

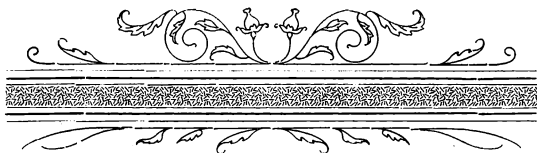
P. M. (Br.)

„Zora“. Glasilo katoliško-narodnega dijaštva (časopis katolicko-národního studentstva) vychází letos už ve čtrnáctém ročníku. Předloni stala se „Zora“ samostatným listem pouze slovinských akademických spolků katolických, když si založili akademici hrvatští zároveň s bohoslovci vlastní samostatný časopis „Luč“ (Světlo). Od té doby vychází „Zora“ pravidelně každý měsíc a letos — což s potěšením nezbytno poznamenati — přináší nové záhlaví: „Srednjišolec“. Priloga Zore. Letnik I. (Středoškolský studující. Příloha Zory. R. I.). Nelze zajisté popíráti veliký význam, jaký má příloha ve výchově mladého dorostu. A u nás? —er (Br.)

Přednášky přátel katolické kultury. S potěšením zaznamenáváme druhý podzimní cyklus přednášek a debatních večerů v Praze, v nichž duchem katolickým projednávají se otázky umělecké, literární, filosofické. Hlavními pořadateli těchto tak důležitých večerů jsou JUDr. Gustav mazanec a spisovatel Vilém Bitnar. — Jarní cyklus potkal se s neočekávaným zdarem a tento jak pro temata svá tak pro přednášející je mnohobližný. Cyklus byl zahájen dne 31. října přednáškou vldp. Dra Karla Vrátného: Dante Alighieri, básník světového názoru křesťanského. Po týdnu přednášel známý filosof český Dr. Josef Kratochvíl: Dncšní myšlenkové proudy a jich poměr ku katolicismu. Na třetím večeru přednáší Dr. Alois Lang o tematě: Angelus Silesius. Německá mystika v poměru k cherubinskému poutníku. Mimo tyto oznámeny jsou následující přednášky. Dr. Karel Vrátný promluví o sv. Kateřině Sienské a jejích listech. Cestovatel Alois Svojsík pojedná o Katolicismu a Kultuře americké. Cyklus pak zakončen bude přednáškou Dra Josefa Kratochvíla: O některých záhadách spiritismu.

Cyklus konati se bude v „Červeném sále“ restaur. „Louvre“ na Ferdinandově třídě, vždy ve čtvrtek o půl 8. hod. Vstup je volný. (Br.)

ALOIS DUDA (O!):

Jan Milíč z Kroměříže.

(Pokračování.)

Že slova Milíčova padla na půdu úrodnou, dokazuje zjev jen té době vlastní. R. 1372. veřejné nevěstky opouštěly houfně domy hanby, činily pokání toužíce po životě v pravdě křesťanském. Aby účinek ten byl trvalým, zařídil Milíč pro kající ženy nejprve v domě Pochově byt, kde kajicnice vedeny k práci a zbožnosti. Císař oceňuje tuto jeho blahodárnou činnost, daroval mu téhož ještě roku tak zvané Benátky, jež Milíč proměnil v ústav s kostelem sv. Marie Magdaleny, sv. Afry a Marie Egyptské, a dal mu jméno — Jerusalem. V jednom křídle ústavu ¹⁾ toho bydlily kajicnice, v druhém družina Milíčova se svým mistrem. Ženám, o jejichž duchovní i tělesné potřeby sám se staral, uložil jistý denní řád, jež musily přesně zachovávat. Stalo se ovšem dosti často, že hříšnice, zvyklé na pohodlný a rozmařilý život, prchaly; než brzy, nemohouce odolati slovům Milíčovým, opět se vracely a dokonale se polepšily. A tak ústav „osvědčiv se, rozvinul se také jiným směrem blahodárně. Pro mnohé z bývalých otrokyň hříchu pobyt v domě Pochově byl jen předehrou k návratu do společnosti. Ústav Milíčův stal se jakýmsi ústavem pro sprostředkování práce. Měšťky pražské obracely se sem s poptávkou po služebných; jiné z chovaneček, zlepšivše pověst i život, odcházely zpět do svých domovů, jiné po bouřích lživého mládí v posvátném zátiší útulku Milíčova připravovaly se na klid života manželského.“ ²⁾ Milíč zvláštními smlouvami s okolními faráři vyňal Jerusalem z jejich pravomoci, chtěl takto utvořit vzornou farnost. Brzy však povstaly spory, a proto se Milíč vzdal práva patronátu v Jerusalemě.

Jerusalem trval jen asi dvě léta; neboť po smrti Milíčově usilovali o zániknutí jeho nepřátelé. Proto císař Karel IV. daroval jej 17. prosince 1374. zvláštní věnovací listinou řádu cisterciackému, jenž umístil tam kolej pro své kleriky. Za doby husitské dostal se do rukou soukromníků, až se tam roku 1660. usadili jesuité, zřídili konvikt a na místě někdejší kaple kostel sv. Bartoloměje, jenž po zrušení jejich řádu byl zamčen; za nejnovější doby odevzdán řádu šedých sester.

¹⁾ Nebyl to první a jediný ústav toho druhu; neboť činí se zmínka o klášterích Magdalenek: V Praze u sv. Havla znám jest takový ústav již před r. 1282, ve Stříbře rovněž před tímž rokem jest podobný ústav, jenž později „pro šeredné chování nekajících sester“ zrušen; u Loun založen stejný ústav od Brunona, rychtáře lounského; u Mostu založen ústav Magdalenek Václavem II. 24. list. 1283.

²⁾ Moravská čítanka.

Zatím zlost a zášť Milíčových nepřátel stále rostla. Neboť při vzorném jeho životě tím více vynikaly chyby jejich. Kromě toho nepřestával nespořádaný život jejich stavěti do nejostřejšího světla. Proto často bylo se mu stavěti před soud arcibiskupův, by se z mnohých nespravedlivých nářků očistil. Než Milíč požívaje ochrany císařovy, a proto že arcibiskup jeho snahám opravdovým přál, vyšel ze pří vřdy vítězně. Vidouce nepřátelé, že marny jsou všechny jejich pokusy v Praze odstraniti Milíče, obrátili se přímo do Říma, kdež ho obžalovali ze dvanácti bludných článků:

1. Pro jeho učení o příchodu Antichristovu;
- 2.—3. pro přílišné rozšíření smyslu slova lichvy;
- 4.—5. že schvaloval příliš časté přijímání Svátosti Oltářní;
6. že kajícím svým ženám uložil jako nějakou řeholi klášterní, a je s jedné strany příliš tvrdě choval, s druhé pak příliš vychvaloval;
7. že veškeré duchovenstvo tupil a hanil, od papeže až po mnichy;
8. že málo vážil pokuty vyobcování církevního;
9. že pokládal za hřích, když se někdo oddal svobodným uměním;
10. že nechtěl ženám žádného i sebe slušnějšího šperku povoliti;
11. že byl hrdého ducha, a pro tu svou hrdost, aby měla posilu, že štal moc světskou na duchovní;
12. že nechtěl dovoliti duchovním, aby měli něco vlastního.¹⁾

Z těchto článků mnohé jsou nepravdivé, jiné překroucené nebo nadsazené, zakládajíc se pouze na pověstech, kolujících mezi lidem, jiné nejčistší křesťanské pravdy mají za bludné, jiné znovu přetřásají dávno již zapomenuté věci. Ze všech těch výtek oprávněnou jest asi ta, že horlivě nabádal k častému přistupování ke Stolu Páně, tvrdě, že každý člověk denně neb aspoň týdně jest povinen přijímati.

Následkem té obžaloby bylo, že hlavně po ústním výkladu zástupce nepřátel Milíčových, pražského to mistra Jana Klonkotha, poslány 13. ledna 1374. bully císaři Karlu IV., arcibiskupovi pražskému a biskupům litomyšlskému, olomuckému, vratislavskému a krakovskému, v nichž se přísně odsuzuje vystupování Milíčovo jako pohoršlivé, bludné ano i kacířské; nařizuje se přísné vyšetřování a pokání bludů v diecésích těch se šířících; a nad to ještě i biskupové pokárání, že dopustili, by se bludy v jejich stádcích tak zmohly. Vyšetřování tedy zavedeno, ale Milíčovi se nemohlo ničeho dokázati; proto úřady arcibiskupské předaly projednání záležitosti té inquisitorovi. Než Milíč, znaje způsob soudů inquisičních, odvolal se i veřejně v kázání ke stolici papežské a v postě r. 1374. vydal se na cestu do Avignonu, kamž se byl opětně dvůr papežský odebral. Tam věci té se ujal dávný jeho přítel kardinál Angelicus Grimaud, který prosadil, že Milíč nejen osvobozen, nýbrž že žalobníci, odvolavše své žaloby, zadostučinění mu dají a za odpuštění prositi musili. Na hod Boží Svatodušní pak 21. května 1374. bylo mu dovoleno ve shromáždění kardinálů přednésti slavnostní kázání, jímž získal si obdivu a přízně všech přítomných.

Brzy na to však zachvácen těžkou nemocí, loučil se svými přáteli. Mezi jinými psal též ochránci svému kardinálu Albanskému, jenž přečta list, prý zvolal: „Ačkoli bratr můj, papež Urban, záranky se stkví, tento Milíč ještě před ním by měl za svatého býti prohlášen.“²⁾ Šlechtnou svoji duši vypustil Milíč 29. července nebo 1. srpna 1374; tělesná schránka jeho pochována s velikou slávou za účasti mnoha kardinálů v kterémsi kostele avignonském.

¹⁾ Pal. III.

²⁾ Slovník naučný.

Literární činnost Milíčova byla velmi rozsáhlá. Celý život jeho prý záležel v tom, že buď četl nebo psal, anebo nevědomě poučoval. Jeho díla svědčila o veliké znalosti Písma sv. a sv. Otců a bývala od studujících horlivě opisována.

Milíčovi připisují se: Spisy latinské:

Libellus de Antichristo; Gratiae Dei i. e. Postilla; Abortivus (Postilla de tempore et de sanctis); Quadragesimale; Prothematia de Beata Virgine; Epistolae. (Jeho dopisy.)

Spisy české: Knihy o zarmouceních velikých církve svaté a každé duše věrné, kteréž mají trpěti od Draka v poslední dny; a o Antichristovi a jeho sedmi ranách posledních a nejhorších, kterýmiž bude všechny volené Boží náramně křižovati, a kterak se mají volení Boží v tom křižování míti;

Postilla a výklad na výroční evangelia;

Modlitby po kázání.

Spisy německé: Kázání; Modlitby po kázání.

Uvádí se tedy pode jménem Milíčovým dvanácte děl, z nichž čtyři jsou česká. Kdyby skutečně ony čtyři české knihy vytryskly z péra Milíčova, pak by byl ukazoval cestu Tómovi ze Štítného, který by myšlenku Milíčovu, že i o věcech duchovních a vědeckých proti dosavadnímu zvyku jest třeba psáti česky, jen dále rozvíjel a k vysokému stupni přivedl. Tím by se ovšem, cena děl Milíčových valně zvýšila. To platí zvláště o „knížkách o zarmouceních“ atd. jež pro svou velikou filologickou a kulturně-historickou důležitost by Milíče postavily do řad nejpřednějších mužů národa českého. Než v nejnovější době bylo dokázáno, že „Knížky o zarmouceních...“ jsou původu pozdějšího. Zajímavé jest seznati příčinu, proč se počalo pochybovati o auktorství Milíčově při tomto díle.

Veden byl spor o počáteční podávání kalicha v Čechách. Starý, všeobecně přijatý názor byl, že již Milíč a žák jeho Matěj z Janova podávali pod obojí způsobou. V novější době se však dokázalo, že tento způsob přijímání jest pozdější; zaveden byl teprve roku 1414. M. Jakoubkem ze Stříbra. V „Knížkách o zarmouceních...“ jsou však mnohá místa, jež nelze jinak vysvětliti, leč o přijímání pod obojí, z čehož nutně plyne, že „Knížky o zarmouceních...“ sepsány byly po zavedení tohoto způsobu přijímání. Pochybnosti takto vzniklé odstranil Lad. Klicmann, jenž ve Filol. Listech r. 1890. dokázal, že dílo to sepsáno bylo M. Janem z Příbrami, znamenitým kazatelem a učeným theologem. Hlavním důvodem — kromě jiných z obsahu čerpaných — pro auktorství Příbramovo jest srovnání poměru jeho s poměry, jež jako své líčí auktor „Knížek o zarmouceních...“, totiž „vyhnanství pro slovo Boží a svědectví jemu vydané.“ — Příbram byl dvakráte ve vyhnanství: Po prvé r. 1422.—1424., ježto byl považován za původce poprav y Jana Želivského. V tomto vyhnanství asi „Knížek o zarmouceních...“ nenapsal, poněvadž nebylo „pro slovo Boží“. Po druhé trávil ve vyhnanství, poněvadž hájil strany mírné proti Táboritům, kteří hlásali a hlájili Wiklifa. Spor tento měl ráz náboženský, a proto asi píše auktor o vyhnanství, jež mu proň bylo podstoupiti, že jest „pro slovo Boží“. V tomto tedy vyhnanství, dočká se mnohého pronásledování a útrap, napsal Příbram „Knížky o zarmouceních...“

„Knížky o zarmouceních...“, jak pravděpodobno, nejsou dílem Milíčovým; rovněž kázání, zvaná Dzikowská,¹⁾ jež mu Jireček přisoudil, nepochá-

¹⁾ Jest to rukopis v knihovně hrabat Tarnovských v Dzikově; kázání latinská i česká prý z počátku XV. stol., s mladším nadpisem: „Kazania niedzielne i swiateczne w jazyku lacijskim i czeskim z poczatku XVgo wieku, podlug kodeksu biblioteky w Dzikowé.“

zejí z jeho péra; neboť prof. Wladyslaw Wislocki dokazuje, že složena byla od neznámého autora v letech 1390.—1401., tedy asi 30 let po smrti Milíčově.

Taktéž o dvou jeho českých postillách ničeho nevíme, ježto se nám o nich současní s ním životopisci jeho vůbec nezmiňují a ničeho se z nich nezachovalo. V olomucké studijní knihovně¹⁾ jest sice zlomek postilly, o němž Jireček v Čas. Musea Král. Čes. 1861. praví, že „povaha jazyka a pútahy věcné vedou k tomu, že kázání tato skládána asi v polovici 14. věku“; výsledek však jeho úvahy zní: „Seberouce všechny okolnosti, můžeme souditi, že v rukopise Dolanském máme nejstarší sbírku kázání od kněze držaných a spolusvědectví, jak ku konci věku 14. stoupenci Waldhauserovi a Milíčovi kázali.“ Z tohoto závěru vysvítá, že kázání ta přisuzuje někomu z následníků Milíčových. Naproti tomu Hynek Hruhy („České postilly“) tvrdí o rukopisu tom, že jest to překlad Waldhauserovy postilly latinské do češtiny, pocházející s počátku 15. století.

Zbývají tedy jediné nepatrné české modlitby po kázání, které se však nikde nezachovaly. Českými spisy svými nemohl působiti tak, aby vzbudil následovníky, jakými byli Matěj z Janova a Tomáš ze Štítného, jako spíše snad svými díly latinskými, nejvíce však svými slovy „ohňovými“. (Pokrač.)

JAKUB ROZMAHEL (Br.):

Chwolson contra Haeckel.

(Dokončení.)

I další věty Haecklovy, že totiž věčné zachování hmoty ukazuje všeobecnou konstantu hmoty ve vesmíru a že nekonečná quantita látky zůstává rovněž neměnnou, prohlašuje Chwolson za nesprávné, poněvadž není tu důkazu žádného pro pravdivost Haeckelova tvrzení, a ukázati není ještě dokázati. Chyba spočívá v tom, že „Haeckel rozšířil zákon světa fysického cestou nedovolenou, poněvadž nevědeckou, na zákon universální“. ²⁾ Tim způsobem ovšem stvořeno bylo vše, co praví Haeckel o zákonu hmoty, který tvoří polovici zákona o substanci.

Druhou polovici tohoto zákona tvoří zákon, jenž dle Haeckela zní: „Souhrn síly, která jest v nekonečném prostoru činna a která způsobuje všechny jevy, jest neměnný.“ ³⁾ Chwolson podotýká předem, než přikročuje k rozboru tohoto pseudozákona, že již elementární učebnice poskytují správnou definici jeho, než jsou též takové, „jichž autorové zapomněli na 12. přikázání a jímž jde více o mrazivá (hrozná) slova než o neznámou jim pravdu.“ ⁴⁾ Nyní přistupuje ke správné definici tohoto zákona. Dříve však třeba znáti pojem práce. Kdy se práce nějaká vykoná? Tehdy, když přemožen jest odpor. Práci vykonati může každé pohybující se těleso, na př. letící koule, plující loď, napjaté péro atd. V každém případě má těleso schopnost vykonati práci. Souhrn těles schopných vykonati práci v prostoru uzavřeném obsahuje určitou zásobu schopnosti vykonati práci, jejíž velikost nezávisí na tom, jakým způsobem jí jest užito. Když skutečně těleso v onom prostoru uzavřeném vykonávají práci, tu zmenšuje se zásoba práce v onom prostoru a když bylo vykonáno maximum práce, zásoba

¹⁾ Ol. Lyc. 2. IV. 3.

²⁾ Chw. str. 43.

³⁾ Haeckel str. 169.

⁴⁾ Chw. str. 44.

vyčerpána, tu ztratil prostor onen schopnost práce. Příklad osvětlí věc. Na př.: Vykonává-li pohybující se těleso práci, tu zmenšuje se jeho rychlost — ku konci zůstane státi — jeho zásoba práce je vyčerpána. „Je-li tedy prostor (v němž nacházejí se tělesa) schopen vykonati práci, obsahuje energii, či zásobu energie, její velikost měří se dle zásoby práce prostoru.“¹⁾ Energie objevuje se v různých formách. Než energie není pouze pramenem práce, nýbrž zároveň výsledkem každé práce. Zdvihneme-li závaží, tu vzniká potenciální energie zdviženého závaží. Lze tedy mluvit o změně jedné formy energie v jinou. — Pročež možno formulovati II. zákon takto: „Při všech změnách jednoho způsobu energie v jiný jest nově vzniklé množství energie aequivalentní zaniklé.“²⁾ čili zákon tento rozšířený na svět fysika zní: Energie světa jest konstantní. Nemluvíme však o nekonečném prostoru Haeckelově. Veliké chyby dopouští se Haeckel tím, že zaměňuje slovo síla se slovem energie, jejichž obsahy jsou různé. O energii byla již řeč. Síla jest příčina změny pohybu a diametrálně liší se od energie. Na př.: Čím více vzdalují se dvě tělesa navzájem se přitahující, tím větší jejich energie a tím menší síla, kterou působí na sebe. Že Haeckel skutečně považuje sílu za identickou s energií, dokazuje množství vět, které vybral Chwolson z jeho díla, z nichž uvádím jednu pro vtipnou odpověď Chwolsonovu. Haeckel praví na str. 93.: „Později byl pojem síly oddělen moderní fysikou od pojmu energie, který byl původně stejného významu. Pro všeobecné pozorování není třeba bráti v úvahu tento jemnější rozdíl.“ K tomu „podotýká Chwolson: „Jak by to bylo hezké, kdyby se dal Haeckel uprositi, a chtěl nám definovati tento „jemnější rozdíl“. Bylo by to nejméně zrovna tak zajímavé, jako kdyby nám někdo jiný chtěl ukázati, v čem spočívá jemnější rozdíl mezi botanikou a římským právem.“³⁾ Následkem toho i další věty Haeckelovy, „ježto tento kosmologický zákon ukazuje na věčné zachování síly a hmoty, všeobecnou konstantu energie a hmoty ve vesmíru“ (str. 8.), aneb: „obě theorie jsou tak úzce spojeny, jako jejich předměty: látka a síla aneb hmota a energie“ (str. 87.) — ukazují nám úplnou konfusi pojmů energie a síla, takže praví Chwolson: „Věříme, že autor jim sám nevěří; jest to sice krásně znějící, dojem činící seskupení slov, jimž však chybí jenom maličkost — smysl.“⁴⁾ — Než Haecklovi bylo třeba této identity síly a energie, ježto by jinak nedospěl k těm závěrům, které již předem byl si učinil. Za jakési všeobjímající perpetuum mobile považuje Haeckel universum; praví: „Tento nekonečný a věčný „stroj vesmíru“ udržuje se sám ve věčném a nepřetržitém pohybu, poněvadž každá překážka se vyrovná „aequivalentem energie“, ježto nekonečné veliké množství aktuální a potenciální energie zůstává týmž. Zákon o zachování síly tedy dokazuje, že představa perpetua mobile jest pravdivou a fundamentálně významnou pro celý kosmos právě tak, jako nemožnou jest pro část.“⁵⁾ — Gordickým uzlem chyb nazývá Chwolson předcházející slova, k jehož rozetnutí třeba jest vytrvalosti beránčí. Slova „překážka se vyrovná“ aneb „aequivalentní energie“ jsou pouhým zvukem, hlavní příčinou nesprávnosti jest záměna práce uvnitř s prací zevně mimo omezený prostor. Tím způsobem dokáže ovšem snadno Haeckel věčný pohyb světa, odvěké změny jevů, aniž mu třeba Toho, ježž příčinou jest všeho ve světě. Jsou-li jeho argumenty v jednotlivých oborech podobny aneb stejný způsobu argumentace v části, o níž právě jest řeč, pak nelze se diviti, že pro Haeckela neexistuje „Ignoramus et ignorabimus“, nýbrž,

¹⁾ Chw. str. 43.

²⁾ Chw. str. 47.

³⁾ Chw. str. 54.

⁴⁾ Chw. str. 55.

⁵⁾ Haeckel str. 99 a 100.

že vše jest již neobyčejným pokrokem věd rozřešeno. Mluví-li Haeckel o fundamentální jednotě obou zákonů, energie a hmoty, jež obhajována jest prý od dualistické filosofie, biologie a srovnávací psychologie, odpovídá Chwolson ironicky k tomu, že neměl tušení, že by tolik nefysiků se vyskytlo, kteří zabývají se tímto zákonem, protestuje pak proti počínání si Haeckelovu, jež přenášejí platnost zákona o energii do oblasti jevů duševních; nemůže si představit, jak může rozum lidský spočívat na pochodech materiálních; než chce tomu věřit, poněvadž to Haeckel praví, a Haeckel jest veliký biolog !

Skrutinium, k němuž přichází Chwolson ku konci, jest pro Haeckela žalostné; neboť i Chwolson prohlašuje Haeckela v oboru fyziky jeho „Záhad světa“ za nullu. Praví :

1. Chwolson prohlašuje zákon fyzikální za základ, za vůdčí hvězdu svého systému filosofického.

2. Haeckel nepovažuje za nutné, seznámiti se s tímto zákonem aspoň povrchně z nějaké elementární učebnice fyziky.

3. Místo toho spokojuje se s ledabylymi populárními elaboraty anebo s vlastními mlhavými vzpomínkami.

4. Nemá ani tušení o obsahu zákona o energii, který má tvořiti polovici jeho zákona o substanci.

5. Každá z jeho hojných vět o zákonu o substanci jest chybná. ¹⁾

Krátce ještě zmíním se o zákonu o entropii, jehož dalekosáhlý jest obzvláště význam filosofický. Dokazuje totiž, že svět není věčný, nýbrž že jest pomíjlivý. ²⁾ V tom případě však, jak sám Haeckel přiznává, ³⁾ vyžaduje i počátek, a proto odmítá tento zákon, poněvadž „obě představy (t. j. vzniku a zániku světa) jsou dle monistického a přesně konsequentního pojetí věčného, kosmogenetického procesu stejně neudržitelné.“ ⁴⁾ Proč ? „Obě odporují zákonu o substanci. Právě tak nemá svět počátku, jako nemá konce. — Druhá hlavní věta mechanické teorie tepla (— zákon o entropii) odporuje první (zákon Haeckelův o substanci) a proto musí býti od ní upuštěno.“ ⁵⁾ Ukázka z Haeckelových důkazů. K tomu odpovídá Chwolson: „Nikoliv, neodporuje druhý zákon (o entropii) prvnímu (o substanci), s nímž nemá absolutně co činiti; odporuje však Haeckelově filosofii, a proto tento zločin, jež zasluhuje smrt, jest odsouzen na základě falešného obvinění k smrti.“ ⁶⁾

Tak zbořen jest chrám monistické filosofie, poněvadž vystavěn byl na písku, nemá kamene úhlavního. Neboť čím jiným jest zákon o substanci než pouhým základem písečným ?

¹⁾ Chwolson ib. str. 61.

²⁾ Chwolson str. 68.

³⁾ Haeckel str. 100.

⁴⁾ Haeckel str. 100.

⁵⁾ Haeckel str. 100.

⁶⁾ Chwolson str. 73.

JOSEF HEGER (Br.):

Církev a vědy přírodní.

(Práce v soutěži první cenou poctěná.)

(Pokračování.)

Vstupujeme do středověku, doby to, jež slove běžným názvem věkem temnoty ohledně vědy, ohledně víry ale je dobou hlubokých a širokých exaltací náboženských. Trsy rozhodných v jasů paprsků vrhne nám pravda dějin, jež mluví tu slovy Ruskinovými. Tato doba časová nebyla toliko věkem víry, nýbrž „věkem v nejvyšší míře tvůrčím pod výborným vedením a vůdcovstvím mužů obdařených nejrozsáhlejšími a nejzářivějšími schopnostmi konstruktivními i spekulativními, mužů, jichž činy staly se romány, jichž myšlenky moudrostí a jichž mínění pokladem tisíciletí.“ Ano, byla tu víra, síla víry a jaká síla dosvědčí nám veliké skutky a činy v základech, které ovšem zatemněny přívěsky z části ještě pohanskými, z části též židovskými porodily nespolehlivost a nekritičnost, která nepipouští, aneb aspoň velice stěžuje udati směr, v němž zvlášť doba před reformací pracovala. Přes vše to ale nutno nezbytně odmítnouti jednostranné snižování středověku voltairianismem kdysi a liberalismem nyní; toť hrubě zneuznání jeho podstaty. Stín sice pekonává světlo, připustíme, ale rozmanitost světlých bodů, a to tak světlých, že by stačily k zahanbení přítomnosti pro stín nesmíme přehlížeti. „Středověk je doba noční lidských dějin, ale je to stkvělá, světlem nesčíslných hvězd ozářená noc.“¹⁾

Tak naladění seznamá se s vědou přírodní, jak byla pěstována ve středověku postupem stejným, jak v době patristické.

V kosmografii přenosným mostem mezi obojím časem: Otců totiž a věku středního je zmíněný už Isidor Sevilský († 636) spisy svými: *De natura rerum*, *Origines seu Etymologiarum libri XX.*, jež jsou vpravdě encyklopedií profánního vědeckého tehdejšího, any pojednávají vedle jiného o grammatice, rhetorice, dialektice, mathematice, již i musika a astronomie se rozumí, medicíně, chronologii, o světě a jeho částech, o zoologii a mineralogii — a k němu skloněný bratrsky Ct. Beda († 735) knihami: *De natura rerum*, *De temporibus*, *De temporum ratione*. Všechny tyto spisy názory svými chtějí se přikloniti k vědě klassické, a tak pouští se zřetele zorný úhel theologický a obmezují se na profánní vědecké poučení, což ovšem zaznamenati dlužno jen ve prospěch obou autorů, jakož i k dobru postupu a prospěchu vědy samé, jež tím ocitla se v prostředí širších a volnějších roznamech. Spisy uvedené jsou vlastně kompilace výzkumů předěšlých se zvláštním zřetelem na katolické Otce církevní. Nelíceně znají se oba výše? Zaznívá otázka tato příliš zlomyslným znehodnocováním. Uboze nízké bylo nepřipravené plémě Gothů a anglosasů, k nimž jako k dětem. oba se sklánějí a účel otázky mizí z obzoru s ní samou. Ba možno říci, v tom že spočívá význam obou pro svoji dobu, význam velikých dosahu, skoro neocenitelný. Vždyť právě svými kompilacemi, sic po různu roztroušené a nepřístupné knihy; učinili přístupnými. Vždyť týmiž kompilacemi položili první položku, jakoby kámen úhelný, na němž měla se věda vyvíjeti v štíhlý kollosální chrám; a tak zasloužili si v plné míře nejen vědku doby své, nýbrž i objektivního a teplého

¹⁾ Hellwald, Culturgesch. in ihrer natürlichen Entwicklung, str. 420.

uznání věků pozdějších. Při svých snahách čerpati i ze studnic vědců antických, klassických po výtce přece jen — a to s důrazem je připomenouti — vážili vědění u Otců, na nich stavějice, a tím důležitost Otců pro vědu vůbec nejen v dobách blízkých oběma, nýbrž i tyto sledujících jistě vzepíata zaujala zářnou posu.

Za úplnosti uvéstí nezbytno podružná více méně díla téhož odstínu, téhož příbuzenství. Vzpomínka nese se k *H r a b a n a M a u r a* († 856) spisu *De universo* (l. VI—XIII) s hojnou dávkou biblických výkladů a mravních naučení, *H o n o r i a z A u t u n u* († 1116) spisu: *De imagine mundi*, dále *dominikána V i n c. z B e a u v a i s* († 1264): *Speculum naturae* s tradicí církví sprostředkovanou, hlubokými však zatemnělou mraky. K nim druží se *T o m á š e z C a u t i n p r e*: *De naturis rerum* († 1263), *B a r t o l o m e a A n g l i c a*: *De proprietatibus rerum*, *B r u n e t t a L a t i n i h o*, učitele Dantova: *Tesoro* (*Thesaurus*). Ani stol. 14. a 15. nevykazuje vědeckých plodů našeho směru směřodatných neb aspoň poněkud více objevy rozčeřujících hladinu vědeckého života. I zde stojíme u kontinuí dob dřívějších v patrné strnulosti. Sem spadá *O s m o n t ů* v spis: *Imago mundi* a spis téhož názvu *k a r d. P e t r a d e A l l i o c o* — pak *P e t r a (V e n e t u s)*: *Summulae rerum naturalium*, v nichž, což ostatně valnou většinou platí o všech tu vypočtených dílech, látka seřaděna kyne nám vstříc dle Mojžíšovy zprávy o stvoření. Jakoby zlatou nití zvláště posledně vypočtenými spisy se vine umravňující spíše, než přísně vědecký charakter, vyběhající často jako rozpustilé dítě v sladké kuriozity a snahu po polyhistorické činnosti sběratelské. Proto nezarazí nás snad poněkud upřílišený, pádnými slovy zaostřený výrok, jaký pronáší o těchto spisech označeného rázu známý *W h e w e l l*: Knihy tohoto druhu mají vznik a berou stravu jen z mrtvolý pravé vědy. Podobají se hmyzu, jenž z hnísajícího těla skvošného zvířete vylézá. Význam mají v tom, že popřávají vhléd do stádií dávno už minulých, probouzejíce zájem historicko-psychologický a kulturně historický.

Zatím uchvátil rozhodné slovo v celém kulturním životě středověkém křesťanský aristotelism počínaje stoletím dvanáctým, když byl odnesl věnec vítězný z bojů proti arabsko-židovským bludům stajeným pod plaidem téže barvy, plaidem aristotelismu. Arabští mudrcové totiž vlastně to byli, kteří se zvláštní zálibou věnovali se studiu největšího z mudrců řeckých osvojivše si k novým vymoženostem jeho výzkumy, hlavně ovšem empirické pozorování přírody, ale i ve vědách exaktních jako mathematice, astronomii, medicíně a chemii pod jeho oteckým dohledem došli k jasným cílům. Prouděním, jaké nastalo mezi Araby a křesťanským západem, přešla pak záliba tohoto studia i na západ, a tam se uchovala, zvláště když se jí ujali scholastikové.

„A právě, dí *H u m m e l a u e r*,¹⁾ prvním rozkvětem scholastiky objevují se plně náběhy vážného a samostatného pozorování přírody, ač scholastiků hlavním oborem byla vlastně spekulace.“

A tak pod tímto vlivem vystupují noví zástupcové vědy, aby pokročili vpřed ve volnějším bádání přírodovědeckém. Aby tento vzájemný vztah byl objasněn a zvláště, aby objevil se jasný obraz a průhledný obou velikých středověkých přírodozpytců, nebude snad od místa malá odbočka od stanoveného plánu. Jak ranní ony červánky rozšířených obzorů ve vědách přírodních vůbec, tak zásluhy obou sloupů scholastikou utvrzených: *Alberta V. z Bakona* budou podány společně.

Nejrannějšími zástupci volnějšiho bádání přírodovědeckého jmenují se zpravidla *Constantin Africanus* z *Monte Cassina*, jenž přeložil arabské spisy medicínské do latiny, jeho žák *Abelard z Bathu* překladem

¹⁾ Die christliche Vorzeit und die Naturwissenschaft. Stimm. a. M. L. 1880, pag. 411.

Euklidova: De eodem et diverso z arabštiny známý, heterodoxní Bernard Chartres († 1130) a žák jeho Vilém z Conches svou filosofií přírody malou a velikou proslulý a později ještě Jan Salisbury, jenž hluboce prodchnut ideami křesťanskými obrací se proti pověrčivosti.

A tak postupem chronologicky sestupným očitáme se u nejučenějšího všech vědců o přírodě ve středověku a v mnohém směru nejdirektnějšího předchůdce výzkumů přírodovědeckých v nynějším slova toho významu. Je to Albert Veliký († 1280), ¹⁾ doctor universalis, vznešený genius třináctého století. Je žákem Aristotelovým, žákem, jenž dovedl se vši vážností a též s výsledky rozsáhlých úspěchů reprodukovati svého učitele s tak dovednou precizností, že nás nezarazí název jiný, jenž mu bývá přidělován: Opice Aristotelova. Albert V. nejvýše stojí v oboru botaniky od dob Aristotelových a Theophrastových. Podivením a úžasem až naplňují ony prorocké vhledy jeho geniality, jež uložil ve svých pozorováních o stromech: o nervech, jež na listech zřel, o geometrické pravidelnosti listových forem, o různém, specificky vlastním druhu vzrůstu, o částech květů a plodů. Nejsou to základní kameny k morfologii v říši rostlin? Než všimneme si vědomostí jeho kosmologických! Tu pochopil mléčnou dráhu, jako seskupení hvězd těsně hustě vedle sebe ležících, odůvodnil úkaz přílivu a odlivu změnou postavení měsíce k zemi, správné celkem je též jeho stanovisko vzhledem k vytváření se duhy. — On první poukázal na process zkamenění vlivem vody mořské neb solných pramenů a podal v podstatě správnou představu o vývoji rašeliny a uhlí. Tak vpravdě můžeme souhlasiti se slovy, jimiž neznámý básník kolínský (kol 1308) opěvuje vědecký jeho universalismus:

Aera, vulcanum, mare, coelum, sidera, terram

Novit et immenso quod tenet orbis aegro.

A k těmto výzkumům vedla Alberta Vel. methoda induktivní, ²⁾ k níž znal se už Gerbert, pozdější papež Sylvestr II. († 1003). Že tu a onde pochybil, je přirozeno. Neměl k pozorování vhodných prostředků a způsobilých nástrojů, leč to mu nikterak zásluh neubírá, uvážíme-li, že žil v době jednostranného a mechanického tradicionalismu. ³⁾

Doctor mirabilis Roger Bacon († po r. 1292) druží se jako vrstevník k slavnému dominikánu Albertovi, anglický to mnich z řádu sv. Františka. Byl tak povýšen nad svůj věk, že vzdělaný historik věd induktivních Dr. Whewell s obdivem prohlašuje: „jest nesnadno pochopiti, jak takový muž mohl tehdy existovati.“ A mluví o jednom z děl učeného mnicha o: Opus majus poznamenává: „Považuji vznik díla takového jako Opus majus za záhadu, která ještě nikdy nebyla rozluštěna.“ Jak hluboko pronikl Bacon do cister vědy, lze poznati i z toho, že současný věk — tak ho předstihl — kouzelníkem ⁴⁾ ho měl a když ochrannou ruku papeže Klementa IV. smř s něho sňala, uvřžen proto do vězení po 14 let asi v něm bolestně strádal. Vynikl hlavně v optice, kde po bok kráčí arabovi Alhazenovi, jehož výzkumy dále vytváří a zdokonaluje. V optice poukazuje na zvětšovací sílu čoček, princip tedy mikroskopu; podává v nejzřetelnějších konturách učení o lomu světla, o reflexi paprsků v zrcadle a popisuje činnost oka ve vztahu k nervu zrakovému, a to s tak jemnou

¹⁾ Cf. Weiß, Weltgeschichte sv. 11.

²⁾ Píšet: Vše, co zde zaznamenáno, je výsledek mé zkušenosti, neb vzato jest od autorů, o kterých víme, že napsali, co jejich osobní zkušenost potvrzovala, neboť v takových věcech jediné zkušenost poskytnouti může jistoty.

³⁾ Jiné zastupce methody induktivní vypočítává jako nejhlavnější Zahha (Věda a učenci katol.): Leonardo da Vinci a Ludovicus Vives, ač Zöckler znalost methody induktivní popírá.

⁴⁾ Svědčí spis: Brother Bacon sepsaný Georgem Greenem.

dokonalostí, jak před Keplerem žádný přírodopyskec. Nepochybně nebyla mu cizí síla střešného prachu ve svých účincích a neznal-li, jistě tušil sílu páry.¹⁾ Bacon postavil i teorii o vzniku nakažlivých nemocí parazitickými zárodky, zkrátka, možno říci, že měl o silách přírodních nejdokonalejší vědění ze svých vrstevníků. A reflexe jeho o mathematice, již má podkladem každého vědění přírodního, čímž i Alberta Vel. předčí, a o experimentu²⁾, jako jediné schopném odhalení tajemství přírody, skýtá mu vavřín a kulminující v jasů místo v dějinách duševního vývoje všech věků.

V tomto odstavci je se nám krátce zmíniti o kalendářích, pokud jde o jich sestavení, jež ořeno jeví se v pozitivní výzkumy astronomů. První náraz na opravu kalendáře učinil mudrc na trůně kastilském Alfonso X. (1252 až 1284): dal opravit tabulky Ptolomeovy, povolav za tím účelem nejosvědčenější astronomy maurské i židovské. Tyto tabulky Alfonsovy přehlédl a doplnil Mikuláš z Cusy († 1464), jenž první poukázal na nedostatek Ptolomeova systému.³⁾ Se zálibou obíral se tímto předmětem, čehož výmluvné svědectví nám hlásá spisem: *De reparatione Calendarii*. Ruku v ruku kráčí s ním v týchž snahách za týmiž cíli kard. Petr z Ailly. Vydal i on spis: *De correctione Calendarii*. Tak snahy po opravě kalendáře razily si půdu a zajímaly čím dále širší kruhy, až se prodraly ke kurii římské. Ochrannou rukou ujal se jich tehdejší papež Sixtus IV. (1471—1484) svěřiv úkol opravy jistě důležitý osvědčenému tehdy, na slovo vzatému astronomovi Regiomontanovi. Že práce za papeže Sixta nedovedla ke konečným cílům žalovati dlužno předčasně a neočekávané jeho smrti. Tak se stalo, že rozhodné slovo pronesl teprve Řehoř XIII. r. 1582. Ze zbývajících mužů, jež lze považovati předzvěstí moderních věd přírodních, speciálně pak astromie, aspoň vzpomínky zasluhují Georg Peuerbach († 1461), „otec astronomie založené na výpočtech a pozorováních,“⁴⁾ jeho žák svrchu už zmíněný Jan Regiomontanus a Pavel z Burgos († 1435), jenž s vědeckým mathematickým aparátem postavil hypotézu o utvoření pevniny a země.⁵⁾

Ale nejen v astronomii počíná rozmach na správném systému vědeckého studia, jímž byl podmíněn, nýbrž i v geografii, která nás učí znáti zemi na níž žijeme „preludují mnozí objevům pozdějším“, jakoby dodávali odvahy a kladli jistý, neochvějný podklad. Daleko zpět až v VI. století máme egyptského už vzpomenuť mniha zeměpisce Kosmu Indikopleusta,⁶⁾ jenž dle Malte Bruna, byl autorem jediného původního díla zeměpisného doby své. Po něm missionáři, kteří na rozkaz papežův provanuti láskou k lidstvu přišli na bludných cestách do krajin dosud neznámých, o nichž dovedli vrátivše se poučiti, zkušenostmi svými napájeli novými prameny geografii, oni missionáři, jež tak krásně nazývá Zöckler „pioniry vědy zeměpisné v habitu žebravých mnichů.“ Tak r. 1246. P. Jan de Piano Carpino s několika soudruhy františkány byl poslán Innocentem IV. ke Kuyak Chanovi, císaři tatarskému a

¹⁾ Mohou býti, píše, zhotovována plavidla, jež veslují bez lidí, takže jako největší lodi po řekách a po moři plují. an jeden jediný člověk je řídí, s větší rychlostí, než kdyby byly plny veslujících lidí.

²⁾ V opus majus: Věda zkušebná, jediná učitelka věd spekulativních, má tři veliké přednosti před ostatními částmi vědy: předně zkouší pokusem nejvznešenější výhody všech jiných věd; za druhé odhaluje velkolepé pravdy, ku kterým by jiné vědy samy sebou nemohly nikterak dospěti ohledně pojmů, s kterými jiné vědy pracují; její třetí důstojnost záleží v její vlastní moci, že bez ohledu na jiné vědy zkoumá tajemství přírody.

³⁾ Zahma: Věda a učenci katoličtí, str. 44.

⁴⁾ Hummelauer, op. cit. pag. 412.

⁵⁾ Zöckler, Theologie und Naturwissenschaft, a a A 1. 469.

⁶⁾ Zahma: Věda a učenci katoličtí, str. 36.

dostal se až k Tibetu; a jiný františkán P. Rubruquis (Ruysbroeck) z rozkazu Ludvíka IX. francouzského vybral se hledat kněze Jana. Při té příležitosti vnikl hluboko do Asie. Jim, tvrdí týž Malte Bruno, svědčí ustavičná vědnost zeměpisců, jako ji zasluhují Kolumbové a Cookové věků pozdějších. Jistě přiznati ji dlužno Ruysbroeckovi. Vždyť dosvědčuje nám historik zeměpisu Dr. O. Peschel a s plnou jistotou vyznává, že podal zprávu o svých cestách, zprávu jasnou, neposkvřenou jakýmikoliv bajkami. Ale největší objevy v Orientě spojeny jsou se jménem Marco Polo, Humboldtem, jak se nazývá, třináctého věku. Obdržev papežské požehnání po třech letech obtížných cest pronikl až k městu nedaleko nynějšího Pekinga. Po 24 let pobyl na východě, aby obohacen proslulými vědomostmi krajin, jež druhou vlastní se mu staly, navrátil se, seznámil Evropany s četnými zeměmi východu, mezi nimiž i Japonsko se připomíná. Tak nenaplní nás obdivem čteme-li u Fr. z Hellwaldů. ¹⁾ Kol polovice 15. stol. byl ve všech směrech starověk překonán obzvláště však v rozsáhlé znalosti zeměkoule... stačí pouze srovnati na obě hranice známého světa ze starověku s oběvy středověkých cestovatelů, abychom se přesvědčili o dosaženém obrovském pokroku a abychom odhalili nicotným tvrzení o ústupu retrogradním.

Sem zařaditi nutno dozvuky hojně rozvířené otázky o antipodech v periodě předchozí. Pochopitelně ovšem, že velmi často vede rozhodčí slovo stanovisko, jaké zaujal v otázce této sv. Augustin a Laktanc, tyto autority dlouho v dobách pozdějších nedotknutelně imunní, ač i mnohé jiné důkazy proti existenci protinožců byly podány. ²⁾ Přes to však i zde jeví se pokrok. Zastávajíc se existence antioikův, obyvatel to oně čtvrtiny země, jež opačně nám je položena, Vilém z Conches († 1130). Další krok ku předu učinil Wolfhelm z Kolína; jasně totiž už pronáší mínění o existenci antipodů i antioikův, které pojímá jako autochthony. Podobně učil půl druhého století později Albert Vel. Leč najdeme mnohé ještě v době Jindřicha Plavce, již popírají antipody opírajíce se hlavně o bibli. Jsou to hlavně kard. Petr D'Ailly a biskup Alfons Tostatus; ba i Kolumbus ještě musel se nechati poučovati o nemožnosti a absurdnosti existence obyvatel protinožců theology ze Salamanky. Nelze ovšem popřiti, že i autority církevní tu a oně vystupovali v této otázce proti zastáncům antipodů, nikdy však nestalo se tak, brána-li otázka ta ve smyslu širším, nýbrž tehdy pouze měla církev ve svých představených za dobré na odpor se postaviti, uznávání-li protinožci obyvateli, s nimiž není absolutně možné spojení, čímž pak popírán společný od Adama původ a účast na společném vykoupení. Nesloť se pak takové tvrzení proti dogmatu, a to je pravdy božské. ³⁾ „Nemožno tedy ve středověku popřiti pokrok, zaznamenává Hummelauer, ⁴⁾ ohledně věd přírodních spočívajících a vyvíjejících se na empirickém podkladě. Již ta okolnost, že středověk nový, trvalý vytvořil domov antické vědě přírodní u národů, které dovedl povznést z pout barbarství, je vznešeně hluboká, byť i povrchnímu pozorovateli méně nápadná zásluha. To však není vše. V první době rozkvětu scholastiky zřítí, jak zmíněno, první zárodky bližícího se novodobého rozkvětu. Albertus Magnus, Robert Bakó, král Alfons X., Mikuláš z Cusy a m. j. jsou právě tak mnohé jeho

¹⁾ Fr. v. Hellwald, Culturgeschichte. Augsb. 1875 str. 643 n. n.

²⁾ Příkladně názor Aristotelův o neobydlitelnosti jižní polokoule pro nesnesitelné vedro, pak stanovení pěti pásem zemských: dvou polárních, dvou mírných, rozdělených pásem ohnivým, konečně názor Makrobiův o čtyřech čtvrtkách kontinentu od sobe oddělených, že jakákoliv komunikace nemožná.

³⁾ Proti Vil. z Conches vystoupil probošt Manegald z Marbachu; podobně obžalován 70letý stařec Gecco D'Ascoli.

⁴⁾ Op. cit. pag. 420.

předzvěsti. A teprve později sledují rychleji a ve větším počtu po sobě v oboru jak geografie tak astronomie. Missionáři 13. století v daleké Asii a Číně připravují benátským objevitelům cesty a tito zase budí genia Kolumbova. Hnutí, k němuž první popud dal král Alfons připoutá k sobě Kopernika. Ve všech těchto zjevech ohlašuje se počátek nové fáse vývojové v duševním životě lidském: v zralosti spekulativního poznání vyvrcholené ve scholastice je splněna poslední podmínka vznachu empirie."

Vedle astronomie a fyzické geografie větší péče věnuje se v těchto dobách i jiným vědám přírodním. Už v době patristické zmínili jsme se o některých zástupcích zoologie. Zájem budil hlavně sv. Basil, jenž, jak ukázáno, vyvíjí v pravdě překvapující pozorování v přírodě, byť se u něho objevovala mnoha tvrzení, která patří spíše v svět pověstí a bájek. Několika stručnými slovy bylo na to poukázáno. Nyní za ozřejmění dostačí snad uvést příklad.

Právě sv. Basil¹⁾ to je, u něhož čteme hluboko do duše s bolem se vrývající dojemnou historii — a jen historii — o ptáku pelikánovi. Nedospělá mláďata svá svraždí, aby nad nimi po tři dny truchlil. Cítíme onu sžíravou bolest podněcovanou vědomím viny, jež dohání k prostředku tak velkolepé očistnému: krev vlastního svého rozdrásaného srdce dá, aby probudil je k životu. Nestojí ovšem tu sv. Basil osamocen. Jako předchůdce jeho je už Klement s Ř. ²⁾ s celým vojem jiných, kteří vedeni zaslepenou, abychom tak řekli, zbožností koří se ptáku phoenixovi, pak po něm mezi mnohými můžeme zaznamenati sv. Isidora Sevil.³⁾ o němž už příčiněna zmínka přechodná, když pojednáno o evolucionismu starších Otců církevních.

A zoologie živena těmito báchorkami oddává se tiché nevýbojně spokojenosti. Pochopitelně. Vždyť pozdější doba méně samostatná s jistotou spočinula na autoritě Otců, kteří první báje takové zavedli; a tak neznajíce hlubších a plodnějších iniciativ s plným klidem dále s sebou je vlekli jako zbytečný balast téměř všichni ti středověcí spisovatelé aspoň poněkud zoologičtí. Anekdoty tyto a legendy po různu sebrané ukládali ve spisech s jinými poznatky, ve spisech, jichž účelem hlavním bylo vzdělání, jimiž mělo se vniknouti do ducha Pisma sv. a pochopiti Písmo sv., zjemnění až do odstínu vzdělání mravní i na odstrašujících příkladech podávaných na zvířatech v bibli se vyskytujících, na rostlinách, kamenech, elementech i tělesech nebeských. Proto vysvětlivky v nich uložené nesly se ovšem za předloženým, předem stanoveným cílem — a jinak ani býti nemohlo — smyslu duchovního (spirituálního), ač přimíseny i jiné přírodní objekty, druhy příbuzné. Jimi doplněny spisy tyto ve formu systematických kosmografií. Celým svým rázem stojí toto písemnictví, ač zahaleno v učenější poněkud šat v bezprostřední blízkosti a styku k mysticko-ascetické symbolice přírodní, v níž jeví se hlavní talí religiosity středověku, té religiosity, která v touhách práhne po stěsnění svých objektů až k uchopení ponětí smyslného. Že tato touha vedla k vnikání do tajemství věcí přírodních, je jasno.

Příroda je všem těm eremitům, všem těm mnichům a mystikům, ať už mniši jsou či odchovanci toliko škol mnišských, nevyčerpatelnou, hlubokou, bohatstvím slynoucí studnicí, cisternou volající pozváním ze suchoparu života k povzbuzení, povznesení a vznachu citu náboženského. Co jiného poví pohled na polohu jich klášterů a poustev, co stvrdí činnost spisovatelů, mystiků i básníků, jichž idylická poesie tak těsně sepiata je s žitím klášterním, prohlásí spisy homileticko-ascetické výmluvnosti? Můžeme si připomenouti jen uchvacující rozkoš a ohnivou výmluvnost sv. Františka z Assisi, sv. Anto-

¹⁾ M. in Hexaem. hom. 9.

²⁾ I. Cor. c. 25.

³⁾ Origines, lib. XII.

nina Paduánského, sv. Bernarda, ¹⁾ z jehož spisů dýchá „léčivá, kořená vůně lesa“, když mluvili o krásách a velikosti děl božích jevících se v světě přirozeném – a přisvědlíme. Můžeme nahlédnouti ve spisy Hugona a S. Victore, ²⁾ sv. Bonaventury, jenž mystickou spekulací i básněmi osvojil si umění „nejmenší kreatury mítí svými bratry a sestrami“, Raymundula Lulla ([†] 1315), Bertholda ³⁾ ([†] 1272) slavného lidového kazatele, jakož i stoupence týchž směrů ve století XV., z nichž přední zaujmají místo: Eckhart, Tauler, Suso) a přikývneme v souhlase.

Než vrafme se po této exkursické odbočce, jež snad nebyla úplně bezúčelnou, k oněm spisům, jež, byť měly podobný ráz, přec jen laborují s učenějším aparátem. Rozčleníme-li, trojí vykáží nám druh, dle toho, převládá-li zájem biblicko-hermeneutický, ascetický aneb encyklopedicko-kosmografický. Zájmu prvému odpovídají spisy zvané *Claves* (Klíče k Písmu sv.). Sloupem právě této literatury nazván býti dlužen Hrabanus Maurus ve spise, *De universo*. Mystický význam věci přírodních činí si objektem svých tu pronesených úvah. Mnozí v dobách pozdějších jdou za jeho praporem, v jeho slépejích. Jako charakterističtí representanti připomenutí zasluhují Garnerus De S. Victore, kard. Petr z Capuy, ⁴⁾ Petr z Rigy ⁵⁾ a celá řada jiných s nimi. Pohlédneme blíže do jich laboratoře! Jakým postupem a směrem chtěli dojiti cíle? Nejlépe zodpovíme si otázku tuto, uvedeme-li příkladem význam asi dvou slov, jak jim připojen. Holub příkladně značí tu: Krista, církev, apoštoly, kdežto Judaea: blázny, svěhlavé. A v podobných kuriozitách pohybují se všichni vzpomnutí autoři ve všech sem spadajících spisech.

Dítkem zájmu ascetického doby této, jak s vrchu o něm zmíněno, byly „knihy mravní“, kde najdeme vzdělávací pozorování o bytostech přírodních různého druhu, zvláště zvířat, k pozorování pak druží se a po většině převládá mravní užití. ⁶⁾ Po předchůdcích Basila a Ambroži otevírá nové horizonty v tomto směru Petr Damianský svým spísem *De bono religioso vitae stat et variarum animantium tropologiis*. Srovnává tu jednání zvířat ať už vylájených, ať skutečně existujících s mravy mnišskými, ut in ipsis pecoribus homo possit addiscere, quid imitari debeat, quid cavere. Počínaje XI. stoletím množí se spisy příbuzného obsahu děkující vznik buď známým, buď spisovatelům anonymním pod nejrozmanitějšími názvy. ⁷⁾

Vedle těchto děl, jichž předním účelem bylo vzdělání vyvíjela se popisná díla encyklopedická, poprávající více místa a uznání zájmům fysiologickým. Jelikož sledují obyčejně jen jeden obor fysiologie dělí se na *Bestiarii* i nebo-li speciálně *Physiologii*, *Herbaria* a k nim látkou přičísti dlužno větší díla kosmografická. *Physiologii* lze považovati za zárodek a předchůdce našich zoologických učebnic. Už z r. 404. lze zaznamenati haeretiky sepsaný *Physio-*

¹⁾ S. Bern. de consider. l. c. S. Bern. in cant.

²⁾ De tribus diebus c. 91.; De Sacramento fidel. I., t. 25. De anima lib. III. Cf. Deutsche Mystiker des XIV. Jahrh. Leipzig 1845.

³⁾ Feld und Wiesenpredigten.

⁴⁾ Viz Dr. E. Greith, Die deutsche Mystik im Prediger-Orden. Freiburg im Breisgau 1861.

⁵⁾ Rosa Alfabetica.

⁶⁾ Hortus Deliciarum.

⁷⁾ Impuls snad k nim první dal sv. Jeroným poznámkou. Mrav lidí je zobrazen v různých zvířatech, jak příkladně fariseové a šaduceové pro ničemnost svou plémě ještětější se zovou a Herodes pro svoji podvodnost liškou sluje. (Comm. in VI. lib. Isaiae.)

⁸⁾ Similitudines, Similitudinarius, De tropis S. Scripturae, Distinctiones, Summa de exemplis et similitudinibus, Compendium morale, Speculum morale, Repertorium morale, Florilogium theologicum, Polylogium; vyskytují se v alfabeticém seřazení a slují pak Alfabetum morale.

logus, připisovaný též - - ovšem mylně — sv. Ambrožovi. Později vyskytuje se u velkém počtu, v četných recensích (řeckých, latinských, staroněmeckých, starofrancouzských, anglosaských, islandských) a pojednávají o 36—40 druzích zvířat; ovšem jsou namnoze přeplněny dobrodružnými, nekritickými kuriozitami, jež dovedly vyhověti pouze středověku. I zmíněná už větší díla kosmografická sv. Isidora, Hrabana Maura, Honoria z Autunu, Vincence z Beauvais a jin. obsahují oddíl zoologický, jež co do obsahu lze zařaditi k Physiologum. Jak nepatrný tu podklad vědeckého postupu a výzkumu. Případně a smířlivě vyzní o nich charakteristická slova Zöcklerova: „Jistě asi zanechají tato duchem kritiky úplně opuštěná seskupení tradicionellních vědomostí o přírodě i hájí v ní,“ — jak nám je podává většina vypočtených děl — „takový dojem jako sbírky naturalii doby naší chlapecké dětskou rukou sice pilně, ale bez správného návodu a jakéhokoliv principu založené. Ty rostliny bez patřičné opatrnosti sušené, dávno vybledlé, ty v stemnělých sklenicích v lihu uchované amfibie, ty špatně po většině napjaté a ještě hůře v uspořádání seřazené hmyzy sotva podají návod pro čistě deskriptivní vědu přírodní, a to hodně nedokonalý. Cena pro doby pozdější obmezí se pouze na to, že dovedeme pohlédnouti ve zvláštnosti jednoho neb několika dávno už přelých stádií. Význam mohou mít historicko-psychologický neb kulturně-historický.“¹⁾ (Pokračování.)

V. KOUDELKA (Br.):

Pane, umíráme . . . !

Pane, umíráme jsouce podnožím hříšných,
neboť Ty jsi trůny jim postavil v sídla pevná,
sílu býků vložil v rameno jejich mocné. —
V naši duši svržení duchové vešli,
když jsme volali je z propasti Hněvu Tvého,
zanítli v útrobách Závisti oheň sirný
a hvězdy Nenávisti vetkli v oko naše.

Pane, sval balvany Hněvu se skal výšin,
ať rozdracena Zloba vlačena je v Deklo
k budoucímu Hoři nepřátel našich.
Třeba pozvědni nás, třeba nechej v prachu,
noha nepřátelská nechť nás stiská,
cestou utrpení nechť jdeme posmívání,
jen když, Pane, Milost svou nám někdy dáš!

¹⁾ Zöckler, Theologie und Naturwissenschaft a a A str. 387.

Ke stoleté památce zřízení alumnátu v Brně.

Děje brněnského alumnátu těsně po celé téměř století jsou spjaty s budovou bývalého dominikánského kláštera a útulného, skromnou a upřímnou prostotou dýšícího chrámu klášterního u sv. Michala. Všem, kdož prožili přípravná léta ve starém alumnátě, vybaví se při oslavě stoletého jubilea milou vzpomínkou chrám, v němž někteří přijali i sladké jeho Kristovo ordinací, vzpomenu zvláště i na starobylou, šerou a povznášející křížovou chodbu, zvanou „Katakomby“. Doslovem k nedávné oslavě přinášíme vyobrazení i kostela i pohledu do katakomb, se stručným historickým popisem, doufajíce, že mnozí ze čtenářů se zájmem je přijmou.

* * *

**Chrám Páně u sv. Michala, bývalý dominikánský, pak alumnátský,
nyní redemptoristický v Brně (1635—1679).**

(Bohatá výzdoba kolem 1735.—1745.)

(Vyňato z díla: August Prokop, o. ř. Professor in Wien, „Die Markgrafschaft Mähren in kunstgeschichtlicher Beziehung“, Wien 1904, IV. Band, pg. 1035.)

Markrabě Přemysl, syn krále Václava I., povolal r. 1230: dominikány do Brna a vykázal jim filiální chrám svatopetrský, patřící ovšem kapitole svatopeterské škodu nahraditi. Roku 1247. doporučil papež Řehoř IX. dominikány biskupu olomuckému za kazatele a zpovědníky; r. 1248. nebyla stavba (kláštera) ještě zcela provedena, jelikož toho právě roku solnohradský biskup každému, kdo by k dokončení přispěl, udělil odpustky třiceti dnů.

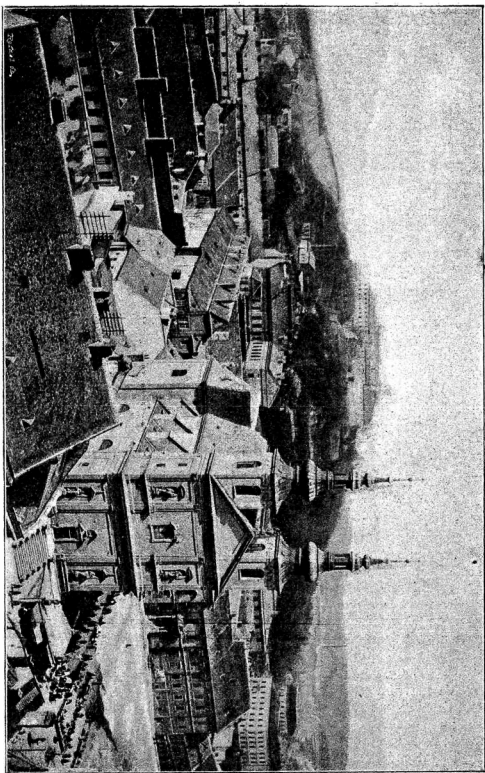
Dle útvaru, jak-svědčí dosud zachovalá křížová chodba, sahá vznik stavby až do doby této. Letopočet 1489, s nímž se tu setkáváme, souvisí asi s renovací. Roku 1588. prodali dominikáni za 1000 zl. část klášterní budovy zemskému sněmu moravskému za příčinou stavby stavovského domu zemského.

Gothický chrám, jenž stál na místě kostela, nypojšího, poněmhu zanikal a se rozpadal: už roku 1628. máme zprávu, jak sleduje: „Kloster- und Kirchengelbau gehen ganz ein und die Gewölber theilen auf einen Haufen einfallen“. Roku 1641. spadla i část klenby chrámové a 31. ledna 1642 vskutku sesul se kostel úplně.

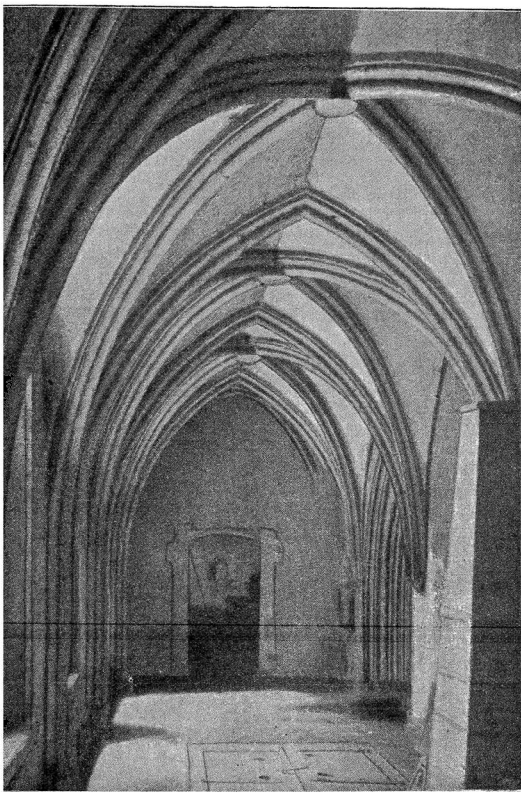
Vrchní zemský soudce moravský Leo Vilém Kaunic (jehož manželkou byla Eleonora z Dittrichsteinn); svým nákladem dal se do stavby nového chrámu, opatřeného četnými empory (Emporenkirche). Roku 1679. byl chrám konsekrován a synem Kaunicovým Dominikem Ondřejem r. 1704. zcela dohotoven. Při stavbě použit (presbytář vyjímaje) základů chrámu starého, o čemž svědčí tvar křížový, obvyklý u gothických kostelů klášterních.

Ve hlavním průčelí strní dvě věže, k nimž uprostřed přiléhá předstín. K této druží se podélná budova o třech lodích s třemi líchami (travées), 6.60 m. dlouhá; nad oběma postranními lodmi pak postaveny empory. Loď přání 11.60 m. hluboká, rozlohou přechází lodi postranní a k ní přiléhá 5.68 m. široká, dvěma líchami opatřený presbytář, zakončený fornou polokruhovou. Loď podélná má úzké lodi postranní (2 m. a s pilíři-včetně 3.55 m. široké), pak loď střední téměř dvojnásob (11.60 m.) širokou.

Ve století 18. byl kostel neobyčejně krásně a bohatě vyzdoben. Oltář zhotoven dvěma bratry laiky řádu dominikánského: Dominikem Kirschnerem

Bývalý dominikánský chrám u sv. Michala v Brně.

Křížová chodba býv. dominikánského kláštera v Brně.

a Damascenem Schwarzem dle nákresu jesuity laika Ignáta Pozza (1747); nádherná kazatelna děkuje původ svůj sochaři Josefu Winterhalderovi staršímu; představuje ve svém figurálním sestavení „Pád andělův“.

Křížová chodba bývalého dominikánského, nyní redemptoristického chrámu u sv. Michala v Brně (kol 1250).

(Vyňato z díla: August Prokop, „Die Markgrafschaft Mähren in Kunstgeschichtlicher Beziehung“. Wien 1904. II. Band, pag. 461.)

Kolem roku 1230. povolán do Brna kazatelský řád dominikánů, jemuž přý markrabětem Přemyslem, synem krále Václava I., značných dostalo se podpor; r. 1248. udělil též biskup solnohradský odpustky 30 dnů všem, kdo by přispěli k dokončení stavby klášterní. Patrně tedy, že ještě r. 1248. budova klášterní úplně dostavena nebyla. Avšak r. 1279. byl v chrámu klášterním Brunonem, biskupem olomuckým, Tobias na biskupa pražského posvěcen: byla tedy budova chrámu dohotovena.

Zde podaný obraz ukazuje pohled do chodby křížové, která tvoří quadraturu za kostelem sv. Michala; její západní křídlo bylo z části zastaveno barokní stavbou chóru za oltářem a dvě křídla dříve už odstoupena byla zemským stavům moravským, kteří je neporušené zachovaly ve stavbě starého zemského domu. —

Tato klášteru a moravským stavům tak rozdělená chodba křížová (zůstalaf dvě křídla klášteru) pochází z polovice 13. století; křížová chodba je 31 m. dlouhá a 26 m. hluboká, má v každém křídle sedm stejně velikých lích (travcůs); směrem k severu lze pozorovati polohu bývalé kapitolní síně a 21 m. dlouhého a 5 m. širokého refektáře. Po zmíněném rozdělení chodby bylo od stavů použito jednoho křídla jejího a nad ním sklenuta stará dvorana pro zemský sněm, nad druhým pak křídlem vybudovány jiné místnosti budovy sněmovní.

Vysoká okna s lomenými oblouky a kružbami na straně ke dvoru quadratury jsou po většině zazděna; jedno pouze téměř nedotknuto se zachovalo. — I klenby jsou dosud zachovány. Žebra v klenutí sklánějí se směrem ku dvoru obrácené až ku dlažbě a spočívají na dekorovaných podstavcích (basích); tu a onde též na sloupcích s hlavicemi z listů akantových; na zdi vnitřní sbíhají se žebra v konsolách; sem tam lze shledati dosud stopy fresek.

Nesmíme se dáti svéstí vzhledem k době, kdy křížová chodba byla zbudována — pozdním datem (1489), jež čteme na podpěrném jednom pilíři. — Křížová chodba — dle architektonického výtvaru — bez odporu je spřízněna se stavbami staršími, takže původní vznik křížové chodby brněnského kláštera dominikánského nezbytno položit do polovice 13. století. Údaj 1489 pochází jistě z doby pozdější opravy.

H. (Br.)

ANT. TOMEČEK (Ol.):

Poznámky o „Cherubínech“.

(Práce v soutěži druhou cenou poctěná.)

(Pokračování.)

Hlava druhá.

Etymologie slova כְּרוּב.

Původ a význam slova כְּרוּב nedá se určit. Neboť slovo toto nedá se ani v hebrejštině, ani v chaldejštině, ani v jakémkoliv jiném jazyce semitském od nějakého kořene správně odvoditi, proto nemůžeme o významu slova tohoto ničeho jistého tvrditi. Bezpochyby pochází slovo toto, jakož i první známost cherubů u lidí z ráje a proto jest nám jeho etymologie pro své účtyhodné stáří neznáma. A kolik učenců zabývalo se rozřešením této otázky, skoro tolik máme různých výkladů; spolehlivého však výkladu nemáme ani jednoho.

V Písmě sv. užívá se slova כְּרוּב (Ž. 18, 11. 12.), plur. כְּרוּבִים; v Pentateuchu obyčejně se píše כְּרוּבִים, v řečtině se přepisuje slovem χερουβ, χερουβίμ. Slovo ch. vyskytuje se tedy ve dvojí formě; jak se zdá, v čísle jednotném a množném כְּרוּב a כְּרוּבִים. Jaroslaus a s. Alexio (Historia I. 220) o příčině tohoto pojmenování praví následující: »Cherub autem consistit in forma hominis alati, si addas faciem bovis est etiam cherub, si leonis est etiam cherub, si aquilae est etiam cherub, si autem omnes quatuor facies (totiž člověčí, býčí, lví, orlí) disponas secundum quatuor partes mundi (jak je to ve vidění Ez.), hunc sunt Cherubim et erunt alac viginti quatuor.« Jakési odůvodnění slov Jaroslavových mohli bychom hledati u Ez., kde se užívá formy plurální a odkud je nám zároveň znám čtyřčet tvář cherubích.

Také učenci se hádají o to, kolik andělů postavil Bůh na stráž ku bráně rajske, zda jednoho nebo více, ačkoliv v P. sv. stojí plurální tvar כְּרוּבִים (Gen. 3. 24).

Jiné názvy pro cheruby, jichž se v P. sv. užívá, jsou následující: Cherubínové jmenují הַיְּחִי הַקֹּדֶשׁ = animalia sancta. Taktéž jmenují se ch. אַרְפַּכְיָד = rotac u proroka Ez. Jméno toto obdrželi ch. asi od kol, která ve vidění Ez. jsou umístěna u nohou ch. Zda by bylo slovo ch. totožno s těmito názvy, toho naprosto tvrditi nesmíme.

Vykladači slova ch. dospěli k těmto výsledkům:

a) Nejstarší vykladači překládají slovo ch. slovy multitudo scientiae πληθος γνώσεως, ἐπίγνωσις πολλή. Mezi těmito jest Philo Judaeus (l. 3. de vita Mos. p. 668. E), který praví: ἡ πνευματική μὲν γλώττι προσαγορεύεται χερουβίμ, ὡς δ' ἂν Ἑλληνες εἴποιεν, ἐπίγνωσις καὶ ἐπιστήμη πολλή.

S ním shoduje se Clem. Alex. (Stromat. l. 5, p. 667, 15) pravít: ἐθέλει δὲ τὸ ὄνομα τῶν χερουβίμ δηλοῦν ἐπίγνωσιν πολλήν. Dále Aug. (Quaest. in heptateuch. l. II. c. 105.), Origenes (In numer. hom. V.) Dionysius (De coelest. hierarch. c. VII.) Hieronymus (Comm. in c. 28. Ezech. 1.) a Hier. (Comment. in 6. Is. v. 2): »Ch. lingua nostra interpretantur multitudo scientiae.«

b) Starí židovští vykladači (Abarbanel, Bechai) i někteří křesťanští (Pfeiffer, dub. Vexal. cent. I. loc. X. Joh. Fromme, dissert. de Cherubim et gladio flamante, in thesaur. philol.-theol. I. p. 121.) skládají název ch. z částice כִּי a z רִבּוּי od kmene רָבִיא puer crescens, adulescens, mladík, což potvrzují také Talmud. V Talmudě (suc. 5^b ob. na otázku: »Co značí

Cherub« odpovídá R. Abahu: »jako mladík, neboť v Babyloně jmenuje se mladík כְּרִיב. (Viz Levy, neohebr. und chald. Vörterb. s. v. כְּרִיב.)

Tento výklad nalézáme také v dikcionáři R. Davida Kimbia (v knize Radices, Venetiis, Hebraice in fol.). O něm zmiňuje se také Abez Hczra (ad gen. 3, 24. — v kořm. v hebr. bibli. vyd. Bucstorf. Basileae 1618.) a cituje je targum aramejské (viz Petav. III. 2. 3.), které překládá hebrejský znak כְּרִיב aramejským כְּרִיב. Ale tento překlad targum samo zavrhuje a praví, že se tím znakem vyjadřuje jakýkoliv tvar (effigies).

K tomuto výkladu zavdal podnět jistě tvar ch., v jakém byli ch. vtlačeni do koberců v chrámu a jaký měly ony sochy ch., které stály na arše; byli »jako mladíci«.

Ale proti tomuto výkladu vzpírá se Jaroslaus a S. Alexio (Scholarum Piarum in Laurinensi seminario Theologiae Professor ve svém díle Theologia Dogmat. de Angelis pag. 221). Ten praví, že כְּרִיב není předponou ve

slově ch. Dokazuje to z Exod. 25, 20. Tu je ku slovu ch. připojen člen, ukazovací zejména הָ. Čte se tam totiž וְהָיוּ כְּרִיבִים. Kdyby bylo כְּ

předponou, nemohla by se před ní postavit jiná předpona הָ. Tak to vyžaduje pravidlo mluvnické.

Na tomto místě však (Exod. 25, 20.) nemusí se jednat právě o ch., nýbrž může se jednat o jakékoliv jiné věci, která se jmenuje v chaldejštině כְּרִיב, což značí nějaký »tvar« všeobecný, tedy i mladistvý tvar ch., tvar, v jakém byli vypodobněni na arše úmluvy. Ať je tomu jakkoliv, tolik však musíme říci, že neznáme odjinud podobného splynutí částice כְּ s podstatným jménem.

c) Jak již jsme se v předešlém odstavci zmínili, může slovo ch. značiti jakýkoliv tvar (effigies).

R. Mojžiš Majmonides (Tract. de fundamentis Legis c. 11.) vykládá slovo ch. jako tvar pozůstávající z více částí (dle Petavia t. III. l. 3. c. 2, 2 ex pluribus constantes formae). Též Keil (Der Tempel Salomos pag. 107.) dává přednost výkladu Aben Ezry, dle kterého כְּרִיב značí צִוְיָה = forma,

imago, obraz. Základní význam scarc, sculper, formare pochází dle syrských slovníků dle syrského kereb (Gesenius: de Bar Ali et Bar Bahlulo II. p. 18. s. Anecd. orient. fasc. 1, 66.) a dle Schultensa (prov. Sab. p. 432. ad Haziri cons. 3. p. 131.) od arabského syrského znaku podobného karaba; Schulteus pak překládá hebrejské כְּרִיב slovy sculpta, γλύπτει. Joh. Spencerus (de Legib. Hebr. Rit. to. II. 1732. Tubingae in fol.) odůvodňuje tento výklad tím, že slovem ch. označovaly se figury vůbec a ony zvláště, které byly postaveny na arše a to z trojího důvodu.

1. Zdá se, že se u starých Hebrejců jménem ch. označovaly tvary, obrazy (figurae, simulacra) od כְּרִיב = simulare. (Hettinger, Smeg. Orient. p. 291. a Lexic. Polygl. in כְּרִיב). V syrštině máme slovo כְּרִיב cherubo, v řeckém pak jazyce κύρις, což se moc neodchyluje od כְּרִיב, což všechno označuje něco podobného soše. Hesychius (ku slovu κύρις) pak vysvětluje nám slovo kiris tímto způsobem κύρις τίλη - ἢ ξύλενος ἄξων, ἐν ᾧ τὸ παλαιὸν οἱ νόμοι ἐγράφοντο — columna vel axis lignea, qua leges antiquitus incisae fuerunt exaratae. Cherub — columna.

2. Grotius (Annot. in 2. ad Thess. 2, 4.) praví, že ch. značilo vše, co bylo andělům podobno, tedy i ony figury na arše jmenovaly se ch., poněvadž byly andělům podobny.

3. LXX. nikde nepřekládá slova ch., nýbrž ponechává je nepřeloženo a pouze je přepisuje znakem $\chi\epsilon\rho\upsilon\beta\acute{\iota}\mu$, čímž označuje sochu jakoukoliv, komposici různých tvarů (jako na př. slovo sfinx).

d) V novější době častěji bylo použito slovníka syrského a zvláště arabského, aby se přišlo na stopu správnému kmeni, od něhož by se slovo ch. dalo odvoditi. Poněvadž se v hebrejštině kořenu כִּרְב neuzívá, hledal se podobný kořen ve starší jazykové pokladně, kterou je arabština. Dle Ludwiga de Dieu značí karabinu navis victoria; toto slovo a s ním spřízněné chaldejské כִּרְבָּא, které značí »pokrývku, ephippia« (Levy, neuhebr. und chald. Wörterb. s. v. כִּרְבָּא) prý poukazují na hebrejské cherubim. Pří-

vrženci tohoto názoru nemohou se odvolati ani na názor o cherubím voze, poněvadž takový vůz neexistuje.

Ale přece se našli muži, kteří holdovali názoru o cherubím voze, a snažili se tento názor i patřičným odvozením slova ch. podepřít. Stalo se to následovně:

e) Transposicí písmen ve slově ch. dostaneme part. pass. od slovesa רָכַב jezdit (כָּרוּב). Gesenius ve svém hebrejském slovníku považuje כָּרוּב za transposici slova רָכֹוב, takže (podobně jako נֹור a נָר a srovnej

Hupfeld zu Ps. 31, 23) Cherubim značí »vůz« nebo »mezek« (Rüdiger. Haller Encyklop.), což nám dosvědčuje také I. Chronic. 28, 18., kde se חֲבֻרִים vysvětluje slovy הַכְּבִיחַ הַמְרַכֵּב. Tak vysvětluje také slovo ch.

Hoffmann (Schriftbew. pag. 180, 318. Viz též Ludv. de Dieu u Giesseta). Dejme tomu, že je tento důkaz správný; ale pak toto přesmykování souhlásek musilo se státi úmyslné, ne náhodou, poněvadž se slovo ch. vyskytuje na více místech; ale úmyslné přesmykování nedá se dokázati.

Dále odvolávají se přívrženci této etymologie na onu představu, dle které Bůh trůní a vznáší se sedens super ch. Ale ani v Genesi 3, 24 ani v I. chronic. 28, 14. 16., kde se nazývá král Tyrský cherubem, není stopy po nějakém trůnu Božím nebo vozu, který by tvořili cherubi a slovo מְרַכֵּב (I. chronic 28, 18.) nesmí se považovati za nejstarší vysvětlení slova כָּרוּב.

Ani s Kurtzem nemůžeme souhlasiti. Kurtz (Gesch. d. A. B. I. pag. 64.) usuzuje ze Ž. 18, 11. na »původní stav« ch. a jejich původní povolání, jakoby byli ch. »tránním vozem, na kterém Elohim, Bůh všehomíra, jezdí.« Neboť básnický obraz עֲלֵי כְּרוּב »I. etl sedě na cherubu vznáše se na

perutěch větrových« odloudil David od archy úmluvy, kde ch. křídla svá rozprostírali nad slitovnici, takže v básni mohli býti ch. znázorněni jako nosiči כְּבוֹר יְהוָה, čímž byla vyjádřena myšlenka, že Jahveh vládne nad

větry a jich užívá ku své službě: »Kommt in voller Glorie seines Wesens als Herr der Naturwesen und Naturkräfte (Hengstenberg Offenb. Joh. I. pag. 279.). Jsa pánem světa, stvořitelem a pánem přírody, který činí větry svými posly a plameny svými sluhy (Ž. 104, 4.) činí také mraky svým vozem כְּבוֹר (Ž. 104, 3.) a vnáší se na perutěch větru (Ž. 18, 11); jako

Bůh smlouvy a král židovský vznáší se na ch. Na nějaký trůnní vůz tu právě tak málo můžeme mysliti jako při רֶכֶב שָׁמַיִם (Deuter. 33, 26) nebo

רֶכֶב שָׁמַיִם (I. Sam. 4, 2; II. Sam. 6, 2; Ž. 80, 2. 99, 1) nepodává

nám žádného důkazu, že by byli ch. vozem nebo aspoň nosidlem Božím nebo vůbec nosiči trůnu Božího. (Viz o tom Handb. d. b. A. von Keil I. p. 89 vyd. Erlangen.)

Aniž vidění Ez. nedá se názor o Božím vozu dokázati, na němž Bůh jezdí. Vysvitá to ze služby, kterou má jeden z ch. vykonati (Ez. 10, 4.)

Uvážíme-li vidění sv. Jana, které se nám líčí v Apok. a které je vidění Ez. velmi podobno, dostaneme podobný výsledek jako z vidění Ez. *Ἰωάν* sv. Jana obklopují trůn Boží a zpívají chvály Pánu. V 6, 4 pak zve jedno *ἄγγελος* proroka »Pojď a viz!« Tedy i zde objevují se nám ch. jako vyšší nebeské bytosti a nikoliv jako součásti nějakého vozu.

f) Dle jiných, kteří věří v byčí postavu ch., má se slovo ch. odvoditi od chaldejského *כרוב* orati, k čemuž se nehodí ani postava ch., tím méně jeho andělská přirozenost.

Přivrženci tohoto názoru dokazují jeho pravdivost ze dvou paralelních míst u proroka Ez.

I. 10.

Et similitudo facierum eorum
facies hominis et facies leonis ...
et facies bovis ... et facies aquilae.

X. 14

facies unius *פני הכרוב* facies cherub
et facies secundae facies hominis et
tertia facies leonis et quarta facies
aquilae.

Srovnáme-li tato dvě místa, pozorujeme snadno, že prorok místo *שור פני* tvář byčí v hl. 1. položil v hl. 10. *פני הכרוב* tvář cherubí. Proč to učinil prorok? Proč zaměnil tvář byčí za tvář cherubí? Zjistě jenom proto, že býk je totožný s cherubem. A je tomu, jak se zdá, skutečně tak! Neboť dá se to také dokázati ze semitských dialektů syrského a chaldejského. V těchto řečích značí znak *כרוב* (cherab) ararē = orati. U židů značí býk *בקר*, s čímž souvisí arabské karaba, což značí terram vomere, proscindere, což bylo zaměstnáním býků, jak nám to dokazuje Písmo sv. i dějiny římské.

Tak čteme u Amosa Cp. 12.: An current in petra equi? aut quis arabit bobus? A Sirach píše v Eccles. 38, 25.: Quo pacto fiat sapiens, qui tenet aratrum, boves agens, et versans in eorum operibus.

Poslyšme také básníka, jenž praví: Navita de ventis, de tauris narrat. orator.

Pohanští Římané nazývali býky triones. Slovo toto pochází buď od (terriones) terra, kterou býci kypřili, nebo striones od stria, quam prosindendo fulcos faciebant

Jak pohané tak i židé užívali býků ku orání, kterýžto výraz by se dal uvést v souvislost se slovem ch.

Ale ačkoliv se nám tato theorie zamlouvá, je přece chybná, poněvadž důkaz, o který se tato theorie opírá, zakládá se na mylném názoru o byčí postavě ch.

g) Nyní přikročíme k názoru, který se katolickým vykladačům slova ch. v novější době nejvíce zamlouvá. (Ferrerius zu Jes. 37. 16. P. Scholz. Handb. d. Theol. d. A. T. II. 48. Scheiner in Frebger. K. Lex. I. Aufl. s. v. Cherubim; Reinke Beitr. VIII. pag. 67.) Ilyde (de relig. vet. Pers. p. 263.) klade slovo *כרוב* = *קרוב* blízký, blízko stojící, asi tolik jako assistent (vlastně přiblížený) od formy *קרב* býti blízko, jak Zschokke správně poznamenává, s čímž se shoduje také Písmo sv. Neboť Písmo sv. popisuje ch. skutečně jako assistenty trůnu Božího.

Dle Freytaga (lex. arab. lat.) má míti karaba (propinquare) a karaba též význam. Ale proti tomu povstává pochybnost, poněvadž souhlásky »k a ķ« v arabštině jenom se smějí zaměňovati (viz Delitsch, Assyri. Gram. pag. 21. a 52.), nikoliv však v arabštině nebo v hebrejštině, ačkoliv Reinke uvádí také v hebrejštině příklady o záměně ק a כ. (Srovnej Herzfeld, Einblicke in das Sprachliche der semitischen Urzeit. Hannover, 1883. pag. 33.)

h) Mocní, fortes prý značí slovo ch. Jmenují prý se tak od karab (כרב = pevně přitáhnouti, připevniti) jsouce silnými, mocnými bytostmi. כרב = sanskr. gribh) což značí mocné, uchvacující bytosti. (Delitzsch, Genesis 159, 160.)

Příbuzný hebrejštině dialekt chald. má podobné slovo כרובא = potens et magnus a od toho כרובותא = vis, fortitudo.

Philo (de Profug. p. 465.) jmenuje ch. τὰς τοῦ ὄντος δυνάμεις τὴν τε ποιητικὴν καὶ βασιλικὴν (potentias eius, qui est, creatricem et regalem).

Feničané nazývali své bohy Kabirim, což značí dle Varrona (l. IV. de ling. Lat. p. 17.) θεοὶ δυνατοί. Theodor Mopsuestanský, který popírá andělskou přirozenost ch., myslí, že slovo ch. značí πάν τὸ δυνατόν, vše, co je mocné.

Starí křesťané, kteří se drželi tohoto výkladu slova ch., užívali tohoto slova k označení andělské bytosti vůbec. Duch sv. naplnil anděly takovými milostmi, že se andělé mohou nazývati fortes. הכרוכים emphatice et per eminentiam.

V Písmě sv. skutečně charakterisují se andělé velmi často jako mocné a silné bytosti (Exercitus caelorum I. Kr. 22, 19. Currus Dei Ž. 68, 18. Angeli robore praecellentes Ž. 103, 20. אַכְרִיִּים fortes Ž. 78, 25. Dal jim

לָהֶם אֲכִרִּים dle LXX. ἀρτόνων ἀγγέλων a Ž. 89, 7 בכני אלים inter filios fortium, což targum vysvětluje slovy אביא מן כנוסי מן אביא inter chorus angelorum. V apokryfním hymnu nazývají se andělé αἱ δυνάμεις Κυρίου Dei potestas vel potentiae. V N. Z. Ἀγγελον καὶ δυνάμεις I. Petri 3, 22. Στρατῖα οὐράνιος Luk. 2, 13 Ἀρχαί. Eph. 1, 21. Colos 1, 16 se nazývají pro svou moc, kterou převyšují jiné tvory.) Když tedy tak často jmenují se andělé silnými, proč by tento výraz »ch.« neznačil také jejich moc a sílu?

U židů ovšem nenalézáme kořen slova ch. ani jiného tomuto slovu podobného výrazu. Ale snad ve jméně města Cherub (Ezr. 2, 59), kteréžto jméno možná poukazovalo na pevnost tohoto města, skrývá se klíč k správné etymologii slova ch. Přivřenci tohoto názoru snaží se své vývody i jinak odůvodniti. Dokazují z Písma sv., že se ch. pro svou moc tak nazývá a to ze slov namířených ku králi Tyrskému. (Ezech. 28, 14.) אהכרוב ממשה t. j. tu cherub (eros), ex quo unxi te... « Zde značí slovo ch. bezpochyby moc a velikost, kterou vynikal král Tyrský nad ostatní národy. Rovněž prý praví se o Bohu jen tenkrát, že trůní nad ch., když se mluví o jeho velké moci. (I. Sam. 4, 4. II. Kr. 19, 13. Ž. 80, 1. 99, 1. 18, 11.) Proto také praví Procopius (In Genes. c. 3. p. 79.) «Scriptura solet vocare Cherubim, qui equid potens est. Id vel inde patet: qui sedet super Cherubim, i. e. qui potens est regnare. — Ascendit super ch. — ἐπιτάθη — i. e. cum multa et magna advenit potentia.

Předměty, které připomínaly přítomnost Boží, nesly též názvy síly a moci. Archa jmenuje se: arca fortitudinis (Ž. 132, 8; II. Paral. 6, 41.). Robur et gloria (Ž. 78, 61; 63, 2. 3.). עֶזְרָא וְכֹדֶד (Eccli 24, 2). In ecclesia altissimi os suum aperiet Sapientia καὶ ἔναντο δυνάμειος αὐτοῦ καυχήσεται

et coram potentia illius gloriabitur: »h. e« praví Grotius (in Ecclum 24, 2) »in templo«, ubi est arca quae **עון** Hebraeis«.

I sanctuarium jmenuje se sanctuarium roboris (Dan. 11, 31) excellentia fortitudinis Ezech. 24, 21. Když tedy i archa i svatyně, které hlásaly přítomnost moci Boží, honosily se tituly moci a síly, proto i ch., kteří se zjevovali všude v přítomnosti Boží, honosili se tímto názvem, jmenovali se silnými, totiž cherubim.

Slovo cherub mělo snad židy upamatovati na všemohoucnost Boží, která je může chrániti, ale též na jeho strašnou spravedlnost (Gen. 49, 24; Job. 36, 5. Jes. 49, 26.).

Ale celá tato theorie, které se přidružuje také dr. Sedláček ve své hebr. mluvnici, je chybná, neboť spočívá na základním bludu Edm. Castellioho, který dal znaku **כרב** význam »býti silný, mocný«. Ba ani syrský kmen kereb, který byl přibrán na pomoc, nemá toho významu, takže tím celá theorie padá.

i) Hůře než jini stojí na tom ti vykladači, kteří se domnívají, že **כרב** = **כרם** karam nobilis fuit. Tedy **כרוב** značilo by nobilis, vznešený (u Maurera comm. ad Jes. 6, 2).

Jaroslaus a s. Alexio (Historia I. 245) odvozuje pak slovo ch. od složeniny **כרב** = jak velký, vznešený. Při tom odvolává se jako na důkaz svého tvrzení na Ezech. 28, 14. 16., kde se srovnává král Tyrský s Cheruby, kterým byl svou vznešeností podoben.

Neudržitelnost takovýchto důkazů každý snadno přehlédne.

j) Jako protivu ku předcházejícímu stanovíme v tomto odstavci vývod Paulusův a Rosenmüllerův (Altert I. 1. pag. 181). V předcházejícím odstavci udělali z ch. vznešené bytosti ideální, nyní však z nich činí bytosti, které jsou postrachem dobrých lidí. Dle tohoto názoru značí ch. tolik co »děsný« nebo »das«. Tito mužové odvozují slovo **כרוב** od karaba, což značí děsiti.

Pokračováním této theorie je theorie o ch. strážcích, kterou podáváme v následujícím odstavci.

k) Pravděpodobně souvisí **כרוב** etymologicky se slovem γούρ γρόπος, aniž bychom museli připustiti, že by byli ch. totožni s draky (γούρ = Greif). Tak soudí Knobel, Hitzig, Thenius. Zdá se, že slovo γούρ (ne představa) pochází z ráje a že si je odtud odnesli lidé s sebou a vypravovali o γρ. svým dětem, takže se i u jejich potomků pohanských uchovalo.

Ale je dosti pochybné, zda **כרוב** souvisí se sanskritským gribh, nebo s perským keriften, gotickým greipan, staroněm. grifan. Rovněž pochybným zdá se býti názor Theniův, který **כרוב** uvádí ve spojení s německým raffen (**רב**).

K tomuto názoru, že ch. byli strážci, kloní se také Gesenius (thes. L. H. s. h. v.). Dle něho je **כרם** = cheram, což značí zakazovati, oddělovati, zasvěcovati. A na základě této etymologie považuje ch. za strážce svatyně.

Hebrejščina má též podobné slovo **כרי** (2 K. 11, 4. 19), které označovalo u židů tělesnou stráž královskou. Strážci byli cherubové; v ráji po pádu prvního člověka střežili strom života. A tělesnou stráž krále králů tvořili též; neboť Bůh se vždycky zjevoval za jejich přítomnosti.

Obtíže nám ovšem působí suffix **ב** resp. **בם**. Ať je tomu již tak nebo onak, s úplnou jistotou theorii této věřiti nemůžeme. Věc není ještě ze

všech stran objasněna. Podobnou myšlenkou jako tato theorie zabývá se theorie následující.

1) Theorii tuto vynalezl Lenormant, který našel jakýsi vztah mezi assyrským ki-ru-bu a židovským ch. Assyrské ki-ru-bu může se psát i tímto způsobem kirubu. Rozhodně tu však musíme vzhledem na posterioritu kultu assyrského souditi na vliv kultu židovského na assyrský, nikoliv však naopak.

Po Lenormantovi Delitzsch (Parad. 150 nn.) odvozuje jméno cherubim od assyrského kirûbu, názvů okřídlených kolossů byčích. Delitzsch domnívá se, že kirûbu je tolik co karûbu od rubû, což značí grandis, potens, ex. celsus, magnus, benedictus. Cherubim by značilo tolik, co »mocní, silní«. Význam tento je vhodný o cherubech, kteří byli anděly kûru vznešeného, mocného. Ale toto odvozování je nejisto. (Viz Ztschr. f. Assy. 1886, 68 s.)

Výsledek našeho zkoumání je: Z uvedených etymologií nemůže žádná činiti nároků na správnost. Ze všech však nejvíce se nám zamlouvá odvozování od קִרְבֵּב, z čehož by se snad i assyrské slovo kirûbu dalo vysvětliti. (Pokrač.)

POSPÍCHAL FRANTIŠEK (Br.):

Ke trůnu Matky.

Ve snivé prostory zářivých hvězd
nesla se duše má hledajíc Boha ...
Hledala odstíny purpurných rouch,
šlápěje, bělostná kde stála noha
Nekonečného.

Hledala v étheru ozvěnu slov
sladkých a nádherně znějících tonů,
dechtem jež nesla se s laskavých rtů,
bouří jež lila se ve chrámu shonu
Umučeného.

Hledala nádherné symboly snů
rodících v myšlenkách plození tvorů .
kmitavé odlesky mijících hvězd,
hledala idee budoucích tvorů
Vždy Tvořícího.

Nesla se duše má ve stíny hvězd
nesla se v prostoru velebným tichem —
Stanula konečně u brány snů
v tvoření úžasem podivně stichlém —
v pohledu Matky.

BENEŠ STANISLAV (Hr. Kr.):

Pokud lze na základě listu Aristeova rozluštěti otázku o vzniku Septuaginty?

(Kritická studie.)

(Dokonč.)

II.

V části následující pokusím se dokázat, že naprosto není možno, aby dílo jmenované vzniklo v době, do níž jest kladeno, t. j. za Ptolemaia II. Philadelphu, nýbrž že spadá do doby mladší.

a) Nejvýznamnější důvody nám poskytují četné anachronismy, historické nesprávnosti, jež by nemohl napsati vrstevník Philadelphu Ptolemaia, tím méně muž, který zaujímal takové postavení u egyptského dvora.¹⁾

α) Demetrius Falerský, na jehož radu — dle listu Aristeova — byl podniknut překlad posvátných knih, byl prý bibliotekářem krále Ptolemaia Philadelphu. Ale Demetrius upadl po smrti Ptolemaia Laga (Sotera) u jeho nástupce Ptolemaia II. Philadelphu v nemilost, byl nucen opustiti dvůr a záhy zemřel. Píšeť Diogenes Laërtios v biografii Demetriově: „Φησὶ δ' αὐτὸν Ἑρμίππος, μετὰ τὸν Κασάνδρου θάνατον φοβηθέντα Ἀντίγονον, παρὰ Πτολεμαῖον ἐλθεῖν τὸν Σωτήρα, κακῇ χρόνον ἱκανὸν διατρίβοντα συμβουλευεῖν τῷ Πτολεμαίῳ πρὸς τοὺς ἄλλους, καὶ τὴν βασιλείαν τοῖς ἐξ Εὐρυδίκης περιθεῖναι πασι· τοῦ δὲ οὐ πειθόμενος, ἀλλὰ παραδόντος τὸ διάδημα τῷ ἐκ Βερενίκης; μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτὴν ἀξιοθῆναι πρὸς τούτου παραφυλάττεσθαι ἐν τῇ χώρᾳ μέχρις ἐκεῖ, ὅτε περὶ αὐτοῦ. Ἐνταῦθα ἀθυμότερον διήγε, καὶ πῶς ὑπνώτων, ὅπ' ἀσπίδος τὸν χεῖρα δηγχεῖς τὸν βίον μετέθηκε, καὶ θάπτεται ἐν τῷ Βουσιρήϊ νομῷ, πλεσίον Διοσπόλεως.“

Proti věrohodnosti Hermippově sice činili obhájci listu Aristeova námitky, ale Hody je vyvrátil. Rovněž i Susemihl²⁾ píše, že Philadelphus vypudil Demetriu, jakmile (r. 283) nastoupil na trůn. Champollion³⁾ dokonce tvrdí, že Philadelphus dal Demetriu popraviti z důvodu u Hermippa uvedeného.

Gerhard a Isaak Voss tento odpor chtějí vysvětliti tím, že prý alexandrianský překlad byl učiněn v době, kdy byl Philadelphos spoluvládce Lagovým. Je tedy prý možno, že Demetrius byl ještě v této době správcem knihovny a dal podnět k Septuagintě.

Možnost tu ovšem jest. Ale z líčení Aristeova vyplývá, že překlad třeba klásti do pozdějších let vlády Ptolemaia II. Eleazar ve svém dopise se zmiňuje jen o Ptolemaiovi Phil., jeho manželce Arsione a dětech, ale ani slovem o otci králově, vlastně starším spoluregentu, Ptolemaiovi Lagovi.⁴⁾ Sňatek s Arsinoou byl konán r. 274, tedy tehdy, kdy již byl Demetrius ode dvora vzdálen.

β) Ostatně dopouští se Aristeas⁵⁾ nové historické chyby tím, že klade do úst Eleazarových pozdrav i dětem Arsinoy a Ptolemaia Phil., nevěda, že z tohoto manželství dětí nebylo.⁶⁾

¹⁾ Některé z násl. důvodů čerpány jsou z díla: Rosenmüller, Handbuch für bibl. Kritik und Exegese, I. sv.

²⁾ Geschichte der griechischen Literatur in der Alexandrinerzeit, I., 6., s. 138.

³⁾ Annales des Laga des I. c.

⁴⁾ Kautsch, die Apokr. u. Pseud. II. sv. Aristeasbrief § 41.

⁵⁾ Kautsch, I. c. § 41.

⁶⁾ Cfr. Kautsch, I. c. II. a. I. úvod str. 1.

γ) Překladatelé prý přišli do Alexandrie též den, kdy slavil Ptolemaios Phil. své vítězství nad Antigonem, neboť praví sám k nim: „Den vašeho příchodu... bude každoročně slaven po celý můj život. Neboť padl zrovna také na den mého vítězství nad Antigonem.“¹⁾ Zpráva tato jest naprosto nesprávnou a jest dosti nesnadno ji vysvětliti. Herbst²⁾ vysvětluje, že sice Antigonos bojoval proti Egyptu, ale proti Ptolemaiovi Lagovi ve spolku s Kassandrem a Seleukem, s nimiž svedl bitvu u Ipsu (r. 301), tedy v době, kdy ani ještě nebyl Ptolemaios II. na trůně.

Hody³⁾ činí hypothesu: „Facile inducor, ut eredam, insignem illam navalem victoriam, quam Ptolemaios Ceraunus, Macedoniae rex, Ptolemai Lagi filius natu maximus, de Antigono Gonata reportasse perhibetur a Memnone Heracleota⁴⁾, Aristaeum ipsi Philadelpho affinxisse, idque hac de causa, quod Ptolomeum illum fuisse filium Ptolemai Lagi filium accepisset.“

Wendeland u Kautsche⁵⁾ míní, že tu lze souditi jen na bitvu u Kosu, v níž však ve skutečnosti bylo loďstvo Ptolemaiovo zničeno úplně, tak že tu Aristaeas mění hroznou porážku ve skvělé vítězství.

Ať tomu je ve skutečnosti tak či onak, rozhodně jest zpráva Aristeova sfašována.

δ) Historickým zprávám odporuje, že byl filosof Menedemos⁶⁾ u dvora Ptolemaia Phil., když židovští vyslanci přišli do Alexandrie. Menedemos, vládce Eretrijský, žil sice ještě za prvního desetiletí vlády Ptolemaia II., ale na dvoře alexandrinském nikdy nebyl, ačkoli styky s králem egyptským udržoval.⁷⁾

ε) Jako toto, tak i tvrzení Aristeovo o Theopompovi a tragikovi Theodektovi jest naprostá fikce. Nesprávné jsou nejen anekdoty, které o nich vypravuje, jak jsem poukázal, nýbrž jest naprostou lží historickou, že by byl ten či onen v době, do níž oba klade Aristaeas, žil.

b) Kromě toho všeho zdá se mi, že list obsahuje nápadné nepravděpodobnosti, které činí autora velice podezřelým a ukazují tak, že list jest výtvorem fantasie spisovatele doby mladší.

α) Není-li přímo do oka bijícím, ba téměř nemyslitelným, že by skoro celých 120.000 židů, v Egyptě žijících, za vlády dynastie tak liberální, jako byli Ptolemaiovcí, nemělo ani jediné synagogy ani bohoslužby ani jediné knihy Písma sv.?

Jakési světlo do této otázky nám přináší Aristobulus, filosof židovský za Ptolemaia VII., jenž dle zpráv Justina⁸⁾ a Clementa Alex.⁹⁾ praví, že již před Demetriem Falerským byly knihy posvátné přeloženy do řečtiny.

Cosí podobného čtu ve slovech Aristeových v § 314 l. c., kde se mluví také o řeckém překladu, který existoval dříve než alexandrinský.

Kdo dobře uváží §§ 52—56 l. c. vidí, že vlastně svými slovy se autor prozrazuje. Odkud pak mohli židé alexandrinští znáti tak přesný popis stolu posvátného v Jerusalemě v chrámu se nalézajícího? Když celý popis darů, které král určil pro chrám jerusalemský, srovnáme s líčením, které podává Mojžiš v Ex. 25., vidíme zde nápadnou shodu.

¹⁾ Kautsch, l. c. II. sv., Der Aristeasbrief § 180.

²⁾ Historisch-krit. Einleitung in die h. Schriften str. 147, 148.

³⁾ De textibus originalibus L.I. c. X. str. 56—58.

⁴⁾ Histor. Heracleae apud Photii Biblioth.

⁵⁾ L. c. II. sv. a. 1. úvod 1.

⁶⁾ Kautsch, l. c. II. sv. a. 1., Aristeasbrief § 201.

⁷⁾ Zeller, Die Philos. der Griechen, II. 1. str. 276 etc.

⁸⁾ Praep. 13, 12.

⁹⁾ Ptrom. 1, 22.

Podobně bychom mohli dovozovati z §§ 129—170.

Židem, jak jsme dokázali, autor rozhodně byl; palestinským však nikoli, poněvadž tomu odporuje podrobná znalost života u dvora alexandrinského a poměrů egyptských vůbec. Tedy byl židem alexandrinským. Jak si však osvojil onu znalost bible, kterou projevuje ve svých řádcích?

Nutně tedy byl mezi židy v Egyptě kodex Písma sv.

β) Nač tudíž posílali pro posvátné knihy až do Palestiny? Proč obětovati ohromné sumy za jediný spis? To se zdálo i Hodyovi podezřelé, neboť praví: „Fidem omnem superat, illum voluisse thesaurum tantum profundere in volumen unicum acquirendum, ut in Bibliotheca sua reconderetur, quae quidem tota vix stetisse tanti. Neque rem perpendentibus dubium esse potest, quin Aristaeus impensas tantas in Legem actas fuisse Judaica vanitate mentibus fuerit, ut fidem faceret, Philadelphum Legem Judaeorum quantivis pretii aestimasse, et tantum in ea posuisse, ut prae illa reliquos omnes libros nullo loco haberet.“¹⁾

Že tomu tak asi jest skutečně, t. j. že originál nebyl z Jerusalema, nýbrž byl v Egyptě, nasvědčuje i ona okolnost, jak uvádí Herbst, že se překlad valně liší od textu kodexu jerusalemského.

γ) Co se týče oněch 72 překladatelů, kteří právě za 72 dnů své dílo dokonali, třeba rovněž věc bráti s náležitou opatrností, ba možno říci, že to jest rovněž fikce. I sám Talmud²⁾ uvádí pouze pět překladatelů a dokládá, že překlad schválilo synedrium o 72 členech. Dle toho lze snadno mysliti, že autor, ať již úmyslně či dle tradice, napočítal 72 překladatelů, přenášeje číslo 72 od tohoto collegia na ně.

Když dosavadní úvahy shrneme a věc uvážíme, vidíme, že musíme z listu Aristoeva mnoho zamítnouti a dojdeme zároveň k resultátu, že dílo to jest podvržený spis, apokryf, a to proto, že 1. spisovatel není osobou, za niž se vydává a 2. dílo obsahuje mnoho anachronismů a nepravděpodobností.

* * *

A jest tedy všechno, co jest v listu obsaženo, jen výtvar autorovy fantasmie nebo je nějaké jádro pravdivé?

Veškeren reálný podklad listu upírají Hody, Eichhorn, Berthold, de Wette a jiní, tvrdíce, že ani egyptský král ani Eleazar neměli naprosto žádné účasti na překladu LXX, jež pokládají za produkt židů egyptských, vykládající vznik LXX analogicky, jako vznikly Targumim. Jako prý bylo nutno pro židy v Palestině aramsky mluvící část Písma sv. po části překládati, tak i podobně vznikla v Egyptě potřeba, aby židům řecky mluvícím byla přeložena postupně bible do řečtiny. Berthold míní, že na počátku byly jen nějaké zlomky, tyto se množily stále, až konečně byly sebrány a od egyptského synedria schváleny.

Theorie tato se mi nezdá dosti pravděpodobnou, a to proto, že bychom pak těžko vysvětlili onu jednotu překladu Pentateuchu (třeba tu mysliti jen na knihy Mojžíšovy), jakou se vyznamenává LXX.

Jiní, jako Hug,³⁾ pokládají list za dílo alexandrinského žida, uznávají však nejen hlavní faktum, nýbrž i většinu vedlejších událostí za historické; zaměnil prý Aristaeus jen osoby králů a neznal vlastní účel královny velikomyslnosti a účel cesty 72 učenců.

Ocitáme se zde mezi dvěma extrémy a třeba tedy rozhodnouti, co jest pravdou.

¹⁾ De text. orig. I. XV. s. 73.

²⁾ Gem. hier. Soph. I. 7.

³⁾ De Pentateuchi versione alexandrina.

Všechno lež a prostý výmysl Aristeův či nyní již vlastně Pseudo-Aristeův býti nemůže, neboť 1. sv. Otcové nám také událost, Pseudo-Aristeem vypravovanou, ač změněnu trochu, podávají ve svých spisech; ku svým zprávám čerpali též z jiných pramenů.

2. Nelze mysliti, že by byli bývali onu zprávu přijali za bernou minci lidé tak intelligentní, jako Jos. Flavius a Philo, kdyby nějakého historického podkladu skutečně neměla.

3. Den, kdy „prý“ byl překlad dokončen, byl dle Clementa A. ¹⁾ každoročně v okolí ostrova Pharů oslavován.

Jaký však věcný, historický základ toho všeho jest, budeme moci posouditi z účelu, jež list sleduje. Rozhodně jest na bíledni, že měl autor dvojí úmysl: sepsati obranu proti utrhačům vznešeného obsahu posvátných knih židovských a vůbec vylíčiti monotheismus jako náboženský ideál a za druhé dokázati, že překlad alexandrinský se shoduje s textem hebrejským.

Prvého docílil velice obratnou komposicí listu. Líčí, že král sám, jeden z nejmočnějších vládců své doby, dal rozkaz, aby knihy ony byly přeloženy, prokázal kodexu božskou počtu, ba dokonce tak byl dojat, že slzy ronil. Překladatelům dával všude přednost před ostatními všemi hodnostáři dvorními i slavnými filosofy. Vylíčil-li pak ještě autor krásu idejí náboženství israelského, dospěl k cíli.

Aby provedl důkaz authenticity LXX a shody její s originálem, položil do svého listu vypravování o cestě 72 nejpřednějších učenců palestinských do Alexandrie, kteřížto přinesše posvátný kodex z Jerusalema, oddali se na ostrově Pharů společně, pilně, vědecké práci; ukončený pak překlad uznán za úplně souhlasný se zněním originálu od sboru k tomuto účelu svolaného.

Jestliže vyjmeme z listu tuto dvojí tendenci, dospějeme k následujícímu výsledku: V Egyptě za vlády Ptolemaia II. Philadelpa byla přeložena „Thora“ od hellenistů ku potřebě židů v diaspoře egyptské a verse pak schválena asi od synedria — odtud i název „Septuaginta“ (synedrion — 72 členů).

Toť tedy vlastní historické jádro celého listu Pseudo-Aristeova.

c) Leč ještě otázku! List jest apokryf; ale kdy asi byl napsán ?

Wendland ²⁾ klade vznik listu do doby r. 96—63 před Kr. Podkladem ku stanovení této doby jest líčení poměrů palestinských za času Aristeova; neboť to lze předpokládati, že při tak chatrné znalosti historické, jakou jeví Pseudo-Aristeas, přenášá poměry své doby na doby Ptolemaia II. Phil. Velekněz Eleazar jedná jako souverain s králem egyptským, jako panovník samostatný, nezávislý na Egyptu. Tomu nasvědčuje korespondence obou stran, ³⁾ Eleazar opatřuje egyptské poselstvo branným průvodem, ⁴⁾ hrad v Jerusalemě jest obsazen stráží židovskou. ⁵⁾ Dle Jos. Fl. ⁶⁾ jest tímto hradem onen, jež vystavěli Hasmoneovci (106—63). Dle Aristeovy zprávy patřily k Palestině současně doby: Samaří, část Idumeje, přístavy Askalon, Joppe, Gaza a Ptolemais. ⁷⁾ Samař získal Joannes Hyrcanus (r. 135—106), též dobyl části v Idumeji. Joppe se zmocnil r. 146 Jonathan, Gazu připojil r. 96 Alexander Jannaeus. Avšak Askalon a Ptolemais nikdy k židovské říši nepatřily. Zde se

¹⁾ De vita Mosis L. II. str. 449.

²⁾ Kautsch, l. c. II. sv. a. 1. úv. str. 3.

³⁾ Kautsch, l. c. II. sv. a. 1., Aristeasbrief §§ 35—40, 41—46.

⁴⁾ Ibidem § 172.

⁵⁾ Ibidem § 100 ssq.

⁶⁾ Antiq. XVIII. § 91; XV. § 403.

⁷⁾ Ibidem §§ 107, 115.

dopouští autor chyby. Samostatnost Palestiny byla zničena vpádem Pompejovým r. 63. Překladatelé sídlili na ostrově Pharos; byl tedy obydlen.¹⁾ Ale od bojů Caesarových s Pompejem byl zrušen.²⁾

Mohl tedy list Aristeův vzniknouti mezi r. 96 a 63. Zajisté slušná difference mezi dobou vlády Ptolemaia II. Phil. a koncem prvního století! Aspoň dvě století!

Jak patrně snad, podán důkaz, že list Aristeův jest apokryfem. Neboť 1. jak vysvítá z prvního dílu důkazu, autor není osobou, za níž chce býti od čtenáře pokládán, 2. list převážnou většinou obsahuje jen fikce, jež se sice zrodily v hlavě autorově, nikoli však v historii, jež takých fakt naprosto nezná, 3. o celá dvě století vznikl list později než jak jest datován pisatelem.

Vzhledem však k otázce o vzniku Septuaginty má pro nás přece důležitý význam, povážíme-li, že jiných zpráv, jiných pramenů, na základě nichž by bylo lze otázku tu na jistou basi postavit, vlastně nemáme. Jsouť zprávy ostatní vlastně nejvíce jen kopiemi, tu a tam rozšířenými či zhuštěnými, tohoto díla. Jak jsme pak ukázali, nepostrádá list Pseudo-Aristeův vši base historické co do obsahu. Fakt sice, jež musíme rozhodně jako falešná škrtnouti, jest značná část, ale o jádru listu lze — ne-li s naprostou jistotou — aspoň s největší pravděpodobností říci, že jest skutečnou historickou událostí.

Tážeme-li se tedy na vznik Septuaginty, t. j. na dobu, kdy Pentateuch byl převeden z jazyka hebrejského na řecký, místa překladu, příčinu jeho a autory, lze dle našeho pramenu (listu Pseudo-Aristeova) odpověděti: „Thorá byla přeložena pravděpodobně v Alexandrii za vlády Ptolemaia II. Philadelph(?) od hellenistů egyptských pro židy, kteří sídlili v Egyptě, a pak nejspíše schválena verze tato od synedria.“ Toť tedy obsah, historicky velice pravděpodobný listu Pseudo-Aristeova. Více tvrditi na základě tohoto dokumentu sotva lze se odvážiti.

JOŠ. VÝTISK (OI.):

Za Kristem.

Kříž máje v ruce kráčel středem města
mnich shrbený a s vráskovitým čelem,
jež sledoval muž v šatě modrém, stkvělém,
až ke klášteru dovedla je cesta.

Mnich stanul u vrat, vedle druh se stává;
i zabušila do vrat kříže hrana, ..
jen okamžik a zapadla zas brána,
mnich nový spojení své s Kristem slaví.

¹⁾ Ibidem §§ 5, 301.

²⁾ Strabo XVII. 6.

Prvi hrvatsko-slovenski svedjački katolički sastanak u Zagrebu.

(4., 5. i 6. kolovoza 1907.)

I. Već dan prije sastanak počeo se sakupljati u bijelom nam Zagrebu hrvatski djaci sa svih strana: iz daleke Dalmacije i Hercegovine, iz ravne Slavonije i Srijema, iz zagorskih krajeva, iz cijele staroslavne hrvatske kraljevine. Napokon dodjoh i braća Slovenci. Na kolodvoru dočeka ih sve djaštvo, koje je u veličajnoj povorci iz grada pred njih došlo. Čim je vlak na postaji stao, zapjeva hrv. pjev. bogosl. društvo „V i e n a c“ divnu pjesmu „S l o v e n e c i H r v a t“. Kad su minuli posljednji akordi pjesme, zanosno i iskreno otpjevane: „S l o v e n e c i H r v a t, Z a u v i e k b r a t i b r a t“, pozdravi ih predsjednik „D o m a g o j a“ g. P a v e l i ć biranim riječima. Sada svi krenuše u prostorije „Doma go ja“, gdje je svakom učesniku dana legitimacija.

U 8 sati na večer sastadoše se svi djaci u prostorijama „S o k o l a“ na izbor predsjedništva i drugog častništva sastanka.

Za predsjednika sastanka bio je izabran doktorand g. Stjepan Markulin, za II. predsjednika g. Mirko Božić (slov.), za podpredsjednike: gg. Ljubomir Maraković, Josip Puntar (slov.), bogoslovi Stjepan Štepinac i Izidor Cankar (slov.), za bilježnike: gg. Ivan Mahaček, Ivan Kovač (slov.), bogoslovi Josip Hajduković i Ignacije Breitenberger (slov.), Predsjednik g. Stj. Markulin zahvaljuje se na povjerenju, što mu učesnici podijeliše ovu čast, te nazdravivši slogi Slovenaca i Hrvata raspušta sjednicu.

II. U Nedjelju 4. kolovoza u 8 sati u jutro bijaše „V e n i s a n c t e“ u crkvi sv. Katarine. Sv. misu služio je mladomisnik veleč. g. Stjepan Cimmerman. Manuduktor veleč. g. mladomisnika presvjetli gosp. Dr. Gustav Baron upravi u svom govoru i nekoliko riječi uzdanici hrv. i slov. naroda, koja se sakupila u Zagrebu, da visoko izdigne barjak u borbu za katolička načela, za najviše i najsvetije idealc, za vjeru i domovinu. Poslije sv. mise podjoh bogoslovi na sjednicu, koja se držala u prostorijama „V i e n c a“, a svjetovnjaci u prostorije „S o k o l a“.

I. Sjednicu u „Sokolu“ otvara predsjednik sastanka g. Markulin. Pozdravlja sve prisutne Hrvate i Slovence i odredjuje, da svaki učesnik imade pravo govoriti. Iza toga podjeljuje riječ bratu Slovencu g. Ivanu Česniku, koji započinja svoj referat „V o d i l n e i d e j e n a š e g a g i b a n j a“. U tom referatu ističe, da je Bog ideja vodilja našega gibanja, a iz nje izvire sve ostalo. Na koncu referata izriče želju, da svaki kat. djak bude kat. demokrat i neka radi u svojem narodu, da mu donese najljepše plodove. Iza njega uzima riječ Slovenec Ivan Dolenc, koji započinje svoj referat „N a š e o r g a n i z a c i j e“. Gospodin referent govori o pojmu katoličkih akademskih društava i o pitanju, kako da je najbolji život u društvima. Naglašuje potrebu udrženja katoličkih djaka u akademskim društvima u svrhu, da se uzgoje značajni katolici medju inteligencijom i da se šire kat. ideje medju djaštvom. Kad je govornik svršio uze riječ g. Andrić stud. agr. koji raspravlja „O p u č k i m p r e d a v a n j i m a“. Ističe potrebu pučkih predavanja. Naš narod u svim životnim težnjama susreću velike zapreke, koje on ne može svladati, ako ga ne prosvjetlimo. Naročito valja saskakati za prosvjetlimo. Treba ga podignuti gospodarsveno, odučiti ga od preobilnog uživanja alkohola i iščupati ga iz ralja nezasihtnih lihvara.

2. Sjednicu bogoslova u dvorani „Vienac“ otvara č. g. Stepinac i daje riječ č. g. J. Poljaku koji referira „O bogoslovnim zborovima“. Svrha zborova mora biti, da proširi školsko znanje bogoslova, jer je vrijeme od 4 godine prekratko za temeljiti studij vaskolikog bogoslovlja. Mora se njegovati apologetika, jer dogmatika ne dostaje, da se predobije moderni protivnik. Filozofija bi se morala sistematički proučavati. Potreban je također studij sociološki. Drugi je referat g. M. Sagaja (Maribor): „Bogoslovska mladež i mladenačko gibanje.“

G. referent punim riječima iziće katolički značaj pokreta slovenske omladine. Boj današnji je boj za narod, a tko hoće da pobjedi mora imati uza se mladež. Stoga moramo nastojati, da zadobijemo mladež za se, a dobit ćemo je, ako se njom više družimo.

3. Po podne u 3 i pol sata bila je skupna sjednica u dvorani „Sokola“, koju je otvorio g. Markulin. Pročitavši brzojave, koji stigoše, podjeljuje riječ g. Božiću (slov.), koji burno pozdravljen započinja svoj referat „O skupnim interesima Hrvatov i Slovencev“. Najviši politički cilj svijui nas je ujedinjenje Slovenaca i Hrvata u socijalnu i državopravnu cjelinu. — S politikom se ne smije baviti kat. narodno djaštvo kao takovo. Ali zato mora i može sudjelovati na polju bližnjega jedino kulturnoga cilja, naime usposobiti oba naroda i hrvatski i slovenski za veliku jedinstvenu akciju. Raditi moraju Slovenci za sebe i Hrvati za sebe, da dignu svoj narod na što viši stupanj kulture. O tom neka raspravlja slov. i hrvat. djaštvo svako za sebe. Zajedničko je djelo pako u tome, da se oba naroda što više približe u svakom pogledu. Kad je svršio g. referent svoj referat predaje g. Markulin predsjedništvo II. predsjedniku g. Božiću, koji podjeljuje riječ g. Lj. Marakoviću. Referent razlaže temu: „Naše literarne prilike.“ Govornik najprije razlaže znamenitost beletristike za svaki narod uopće i za naš napose. Govori o sporu, koji je nastao izmedju „mladih“ i „starih“ književnika. Osudjuje najodlučnije smjer „moderne“ literature, Savremenik i Društvo hrv. književnika. Predlaže, da se osnuje novi kat. beletristički list, jer „Prosvjeta“ je samo pasivno katolički list.

III. U ponedjeljak dne 5. kolovoza bila je u 8 sati sv. misa u crkvi sv. Katarine, a nakon toga obdržavale se tjačke skupštine. Slovenci akademici imali su svoju skupštinu u dvorani „Sokola“, abiturienti u dvorani katoličkog kasina a srednjoškolsko djaštvo u dvorani muške preporandije.

Sjednicu slovenaca akademičara otvorio je u 9 sati drug Mirko Božić, pa predlaže za predsjednika druga Dagarina, za podpredsjednika g. Logara a za tajnika g. Merala.

Predloženi bili su per acclamationem izabrani. Predsjednik se zahvaljuje na časti njemu povjerenoj i daje riječ g. Božiću, koji referira o glasilu „Zora“. Naglasuje ovdje, da djaštvo treba agitirati, da „Zora“ dobije što više pretplatnika i tim će se bolje moći opremiti. Treba da se raširi medju srednjoškolicima i da ih prinuka na rad. Kad je svršio svoj referat, podjeljuje predsjednik riječ g. Cankaru (stud. theol.), koji obrazlaže temu „Slov. liter. razmere s posebnim obzirom na katolsmer.“ — G. referent dao je lijepu sliku o slovenskim literarnim prilikama.

Po podne pošlo je sveukupno djaštvo da razgleda Zagreb. Razgledavši Zagreb podje na „Cmrok“, gdje se djaštvo fotografiralo. Odatle krene na „Mirogoj“, da se pokloni uspeneni velikih naših narodnih velikana.

Na večer bijaše zajednička sjednica, a otvorio ju g. Markulin i pozdravio zastupnike bratetskog nam naroda slovenskoga Dra Kreka i Dra Lampea. Čim je izgovorio ova dva imena, cijela dvorana zaori burnim i

dugotrajnim „Zivio Dr. Krek!“ „Zivio Dr. Lampe!“ Nakon toga zauzima predsjedničko mjesto g. Maraković i daje riječ g. Dagarinu, koji raspravlja temu: „Razvoj kršć. socijalne ideje među Slovincima.“ Istiniti rad po kršć. socijalnim načelima mora preporoditi hrv. i slov. narod. Kod toga nam je temeljem demokracija. Posebna skrb mora se posvetiti staležu seljačkomu, obrtničkom i radničkom. Zatim opominje neka se svaki socijalnom naobrazbom pripravlja za budući rad, jer narodu mora povratiti ono, što mu je dao i pomoći mu do blagostanja.

IV. 1. U utorak dne 6. kolovoza počela je sjednica bogoslova već u 8 sati u jutro, a trajala je do 1 sat po podne. Sjednici prisustvovali kao gosti: Dr. Krek, Dr. Lampe, Dr. Lončarić i župnik Nižić iz Dalmacije.

Prvi referent g. Bačić (Zadar) govorio je „O ferijalnom radu bogoslova“. Velike su potrebe našega naroda, a tim potrebama doskočiti dužnost je hrv. inteligencije, a osobito bogoslova, koji će biti pastiri svog naroda. Za to mora bogoslov zalaziti među narod i ispitivati njihove nevolje i koliko može pomoći. Bogoslov treba da se uputi u zadrugarstvo, u vođenju blagajna, pučkih knjižnica i drugih gospodarskih i narodnih ustanova. I djaštvu valja posvetiti brigu. Za to treba da se družimo što više sa učenicima srednjih i viših škola, bilo da ih od zla odvratimo, bilo da ih u dobru utvrdimo. Drugi referat imao je č. g. M. Čunko (Zagreb) „Klerik i socijalno pitanje.“ Prije negoli je započeo svoj referat, iziće kako se svuda, u Njemačkoj, Slovenskoj, Hrvatskoj (Senj), Djakovo, Sarajevo) dapače i u Kini i Japanu uči u bogoslovijama i socijologija, samo u Zagrebu ne. Stoga, ako bi možda njegovo zalaganje bilo neispravno ili nepodpuno, neka ga se ne sudi preostro, jer je samouk. To je pitanje vrlo važno, te se mora svaki bogoslov njim baviti, jer to je pitanje bijede, a prema bijedi ne smijemo biti ravnodušni. Maleni obrt pada, a tim propadanjem raste sve veći broj radnika, koje kapitalisti vrlo izrabljuju. Socijalno pitanje se vrlo razmahalo, pa se sada pita, tko će ga riješiti? Socijal-demokratizam ga ne može, jer je proti vjeri i narodnosti. Ne može se riješiti ni na temelju liberalizma — nego veritas liberabit nos. Samo ako se društvo postavi na čvrste temelje — kršćanske principe, riješit će se socijalno pitanje. Kad je svršio g. Čunko, uzima riječ g. T. Klinar (Ljubljana) te referira: „Bogoslovac i bogoslovske znanosti“. Govornik prikazuje upliv nauke na javni život naroda. Znanost daje trijeznost mišljenja, ljubav k istini. Pomanjkanje bogoslovne izobrazbe dovelo je Francésku u današnje tužno stanje, dok naprotiv gojenje bogoslovnih znanosti u Njemačkoj, kolikim je uspjesima rodilo. Preporuča bogoslovima, da se što više bave bogosloveskim znanostima. Za njim referira g. Belić (Djakovo) „O zadaćima bogoslova u modernodobu.“ Moderno — poganski pokret zahvatio je i Hrvatsku. Da pako tomu staniemo na put, potrebne su neke reforme u sjemeništima. Knjižnice u sjemeništima su malene. Apologetski smjer dogmatike se zapušta. Upotrebljavaju se njemački auktori, koji se bave objeckijama protestanata, a mi bi trebali dogmatiku za naše prilike. Socijalnom pitanju se ne posvećuje nikakva pažnja. Dužnost pak bogoslova jest, da se svim tim bavi. I jer se u školi o tom ne predaje, neka se zamole gg. profesori, da privatno tumače pojedine struke. Napokon ustaje g. Müller (Senj) i raspravlja: „Bogoslov i profane znanosti.“ Svoj referat razdijelio je u četiri dijela. a) Bogoslov i prirodne znanosti. b) Bogoslov i jezikoslovlje. c) Bogoslov i filozofija. d) Bogoslov i povjest.

Pošto su odobrene resolucije g. referenta, određeno bi, da se u Ljubljani i Zagrebu ima izabrati centralni odbor, koji će biti u doticaju s pododborima u svim ostalim sjemeništima, te nastojati, da se resolucije zaista i provodjaju. Iza toga zaključio je uz kratki završni govor sjednicu predsjednik Cankar.

2. U isto vrijeme, kad su bogoslovi imali svoju sjednicu, držali su također i svjetovnjaci svoju sjednicu u dvorani „Sokola“.

3. Za 4 sata po podne bila je urečena svečana i zadnja sjednica. Bilo je prisutno mnogo odličnih gostiju, među kojima vidjesmo: gradonačelnika Dra Amruša, sveuč. rektora Dra Bauera, narodne zastupnike Stjep. Zagorca i Frana Novaka, kanonike Dra Suka i Dra Premuža i mnogo drugih. U 4 sata dodjše i dragi nam Slovenci, zastupnik na carevinskom vijeću Dr. Kreki urednik „Dominsveta“ Dr. Lampe. Čim ih je djaštvo, zaori dvoranom silni „Živio“.

U 4 sata otvara predsjednik g. Stjepan Markulin sjednicu, te pozdraviv sve goste, koji dodjše na sjednicu daja riječ g. Šarčeviću (Djakovo), koji raspravlja temu „Zajednički rad bogoslova i laika“. G. referent ističe, da smo ovim činom pokazali, da smo sinovi katoličke Crkve, koji se nismo stidjeli pokazati svoje mišljenje, svoje osjećaje za svoju majku — kat. Crkvu. Nismo međju „modernima“, koji pogaziše svoju kulturu, vjeru, baštinu djedova naših, nego smo sinovi onih, koji su u borbi za vjeru i domovinu dobili naziv: „Antemurale Christianitatis.“ Treba da nastojimo, da složno radimo sa laicima, a da je taj rad izmedju laika i svećenstva moguć, pokazuju nam to braća Slovenci. Kad je g. referent svršio, zauzima predš. stolicu podpredsjednik Maraković i podjeljuje riječ g. Stj. Markulinu, koji burno pozdravljen raspravlja svoj referat: „Katolicizam i moderni vjek.“ Moderne znanosti ne će da čuju o Bogu, nasuprot one stupaju proti Bogu. Ne će božanskog morala nego svoj vlastiti. I moderna umjetnost naginje sve više poganstvu. Da se tomu doskoči, potrebno je, da si osvojimo mladež. U školu moramo prodrijeti, te ju tako predobiti zase.

Svršivši svoj referat, zauzme opet svoju stolicu i pročita brzogaje koji stigoše, od preuzv. gospodje grofice Gabriele Pejačević, od zastupnika na carev. vijeću Povšea i druge. Zatim se predsjednik zahvalio svim onim gospodjama, koje su mnogo žrtava doprinesla za ovaj sastanak. Zahvalio se na naklonosti kr. zem. vladi, svećenstvu, koju je iskazalo, predavši javne zavode za stanove, a potom zaključi sjednicu.

4. Na večer u 8 i pol sati bio je svečani komers u dvorani „Sokola“. Kad se dvorana napunila gostima, ustaje predsjednik g. Markulin te pozdravi goste i pročita brzogajni pozdrav i blagoslov od sv. Oca Pape, poslan preko drž. tajnika kardinala Merry del Vala. Zatim predloži za ravnatelja komersa velemožnog g. zastupnika i rektora magnifika Dra Antu Bauera, koji bi burno pozdravljen. Sad ustaje Dr. Bauer i reče, da mu je osobita čast, što može tako odličnom društvu biti stoloravnateljem. Pozdravlja braću Slovence i naglašuje, da se morano ugledati u nje, koji su se u svom katoličkom radu digli do velike visine. Za cijeloga komersa padali su divni govori Hrvata i Slovenaca, a osobito burno bio je pozdravljen govor Dr. Lampea hrv. radništvu, na kojem se je od strane radništva zahvalio g. Dr. Andrljić.

Za komersa lijepo je svirala hrv. domobrankska glazba slov. i hrv. komade, pod ravnanjem zaslužnoga kapelnika g. Muhvića, a uz nju odpjevalo je hrv. pjev. društvo „Vienac“ više hrv. i sloven. pjesama. Pjevana je tom prilikom pjesma. „Naše geslo“ himna katoličkog djaštva, koju je za tu zgodu ispejvao mladi daroviti pjesnik Viktor Novak, a uglazbio ju Maestro Iv. pl. Zajc. S osobitim ushitom i pažnjom primljena je od sveukupnog općinstva pjesna Vilka Novaka „Gorski kraj“ za tenor solom (č. g. A. Petek, predsjednik „Vienca“) te je popraćena bila burnim pljeskom. Zabava se protekla do kasno u noć.

V. U srijedu dne 7. kolovoza podjoše Hrvati i Slovenci na izlet u Samobor, gdje su cijeli dan sprovedli u ugodnoj zabavi, razgledavajući i diveći se ljepoti okolice. Drugo jutro, ostaviše braća Slovenci bijeli naš Zagreb, noseći u srcima najljepše uspomene na boravak među braćom Hrvatima. Tim se svršio „Prvi svedjački kat. sastanak“ a mi molimo Svevišnjega neka ga blagoslovi, da urodi željnim plodovima na korist i procvat mile nam domovine, za jedinstvo i zbliženje obiju bratrskih naroda Hrvata i Slovenaca u radu za vječne idejale, za sreću i slobodu obiju naroda!

Engelbert Svoboda, stud. theol.

V. KOUDELKA (Br.):

Kristus volá.

Zloba až nepřátel urputná, krutá
do srdce prvý ti zaseje bol,
jejich až začne tě šlehati knuta,
výsměšek bude se chechtati kol,
jen přijď, jen přijď!

V srdci až uhasí slední ti radost,
ve zlobě na tebe napřáhnou pěst,
svoji až krutosti učiní zadost,
u Mne tvůj bezpečný útulek jest,
jen přijď, jen přijď!

Smutky až temné ti do duše vkročí,
duši až sevře ti nesmírný stesk,
pohlédni na Mne, v Mé ptaoucí oči,
v nichž hoří lásky a milosti lesk,
jen přijď, jen přijď!

Mozek až z lebky ti budou chtět rváti,
prehni, přijď ve svatyň mlčící sem,
ztracené blaho můj pohled zas dá ti,
utiším bouření ve srdci tvém,
jen přijď, jen přijď!

Doklekni ke kříži, krev Má at kane
do tvých ran vznícených, shojí se hned,
v temnotách duše tvé záře zas vzplane,
radošným výkřikem zajásá ret,
jen přijď, jen přijď!

V. A. MAKOVEC (Č. B.):

Mrtví spí...

Mrtví spí a my neslyšíme dechů jejich hlubokých
my jdoucí, hluší k tajemným šepotům vrb a cypřišů,
již mluví s večerem, a ke svým pěj s hvězdami spícím,
písně tak dojemné v šeru lesů svých — ve stínu křížů.
A zpěv ten, jak lry úder, nese se k srdcím jen snícím,
jichž struny mocnými výkřiky z těžkého probouzí sna.

Mrtví spí a my neslyšíme dechů jejich hlubokých
my jdoucí, slepi ke žárům mystickým zjevené víry,
jež na cestu dává nám světlo, abychom viděli
slova Lásky, bydlící mezi námi, věčná, bez míry.
A unavení tíží života v zem, na niž jsme dleli,
ke odpočinku tlačení jsme těl, již jsou v očekávání —

Zpráva o pouti, schůzi a akademii bohoslovců československých na posv. Velehradě.

Dne 29. a 30. července 1907.

Podává F. KUNKA, t. č. jednatel „Růže Sušilovy“ v Brně.

(Pokračování.)

Rečník dělí hlavní Wagnerova díla v degenerační a regenerační. „Prsten Nibelungů“ a „Tristan a Isolda“ jsou degenerační. Možno říci, že vedle touhy po moci je láska Siegmunda a Siegliny heslem úpadku lidského. Nikde v literatuře dramatické nedosáhla láska „nedovolená“ velkolepějšího výrazu. — Než ani naděje v obrození neschází v této zhoubě rozpoutaných vášní jako germánská mythologie není prosta jasnějších stránek. Siegfried a Brunhilda — svoboda a láska sice umírají, avšak na troskách kletbou vyvolaných vzniká nová říše lásky.

V době, kdy Wagner zabýval se láskou k „Tristanu a Isoldě“, poznal filosofii Schopenhauerovu. Píseř svému nejdůvěrnějšímu příteli Fr. Lisztovi:

„Obíral jsem se nyní výhradně mužem, jenž mi přišel jako dar nebes v moji samotu. Jeho hlavní myšlenka — konečný zápor vůle k životu jest přišerně vážná, ale jedině spasitelná. Mně ovšem nebyla novou a nikdo nemůže ji mysliti, v kom by již dříve nežila.“ Dle mínění p. řečníka byl zbytečný onen boj, jenž vznikl o určení vlivu Schopenhauerova na toto drama; byl by Wagner i bez něho vytvořil svého Tristana, ač k onomu hlubokému pojmutí bez odporu přispěl.

Wagner učinil Tristanem ve své filosofii nový krok. Poznal, že zápor vůle se jeví vždy, jako nejvyšší energie vůle samé, odtud dochází k přesvědčení,

že kdo jasným rozumem poznal úpadek a kdo má zároveň tuto nejvyšší energii vůle, má vše, čeho třeba k regeneraci; zná zlo a jest pánem spásy. Tím vysvětlí se podivuhodná slova W.: „Jistota vítězství vůle dosažena bude poznáním úpadku.“ „Tristan a Isolda“ jest obrazem úpadku; odtud ke spáse již jen krok — k Percivalu.“ Wagner se skutečně spracováním Percivala ve spojení s Tristanem a Isoldou zabýval. „Tristan a Isolda“ nesmí býti považován za credo Schopenhauerismu, an Wagner směle filosofii pessimismu obrátil na jasnější dráhu. Jen tolik způsobil Schopenhauer, že umělec prohloubil své názory — osvojiv si pouze to nejčistší. —

Percival značí ve tvorbě umělcově dílo obrodné. S dílem souvisí těsně spis „Náboženství a umění“ z r. 1880.

Již z obsahu spisu poznati lze v Percivalu rozum, jenž vidí jasné úpadek, poznati lze tím spíše též onu filosofii svatých nadějí, v něž přetvořen systém Schopenhauerův! A Percival stává se silou své vůle pánem spásy.

Jako zářící slunce stojí „Percival“ nad „Nibelungy“ a „Tristanem a Isoldou“. Odkud tato změna? Snad vzpomínky na události radostné — amnestie a návrat do vlasti, přátelství krále bavorského, sňatek s pí. Bülowovou vyzněly v tak jásavý akkord souladu? ! Zajisté všechny tyto události a ještě jiné asi přispěly, ale nikdy nebyly pro tvořící duši rozhodujícími, jak ukazuje život Wagnerův jinde. Pojem náboženství vyhraňuje se a nabývá větší určitosti. Jest nepochybné, že i největšího genia život mnohemu naučí. Hluboké myšlení a pozorování přivodilo u Wagnera prohloubení idee náboženské. Toť onen druhý a mocnější Schopenhauer, jenž přiváděl umělce na jinou cestu. Odtud také nový názor Wagnerův o křesťanství. Ve spise „Náboženství a umění“, ukazuje, že umění i náboženství mají jednu a tuž duši, vyjadřující v rozličných formách snahu a touhu lidskou po Ideálu.

Křesťanská láska byla Wagnerovi v r. 1849. čímsi zcela vnějším a vyumělkovaným; nyní jen láska klíčící ze soucitu a jdoucí až k zlomení sebelásky je spásonosná láska křesťanská. Dříve byla příroda v příkré protivě křesťanství, nyní poznal v něm nejvyšší návrat a nejučinnější lidského ideálu.

Všechna díla Wagnerova jsou hluboce náboženská a Percival je výsloveně náboženské povahy po výtce. Pramenem díla jsou opět jen a jen nejvnitřnější hlubiny bytosti umělcovy, tak že právem Percivala považovati lze za vrchol všeho myšlení a snažení geniova. Percival je též, byť neúmyslným, výrazem přesvědčení, že jen z půdy náboženské vyrůstá dílo regenerační.

Díla umělcova podala světu vzestup a vývoj myšlení Wagnerova jasněji a soustavněji, než by dovedla tak učiniti jiná. Toť polovice života umělcova. Následující léta vytváří mimo jiné nejdůležitější myšlenku, vlastně nauku o regeneraci, jež uskutečňuje se, což mistr neustále připomíná, jedině na základě náboženském: věděti, že Spasitel přišel, zůstane pro člověka pokladem nejdrahocennějším. Vše pracovati má k obrození lidstva, úloha z nejpřednějších připadá u m ě n í.

Vysoký názor o umění přinesl si Wagner ze školy Hegelovy. V ní v umění jeví se idea pro názor, v náboženství pro představu. Není pochyby, že by byl došel k svému pojmutí Wagner sám. Věda, filosofie, umění a náboženství mají býti v harmonickém spojení. Věda nikdy nemůže zcela vniknouti ve vrstvy lidové — vzdělavatelem lidu může býti jen umění.

Náboženství žije jen uměle, jelikož nuceno sáhati vždy k dalšímu vybudování svých dogmatických symbolů a tak zastírá Jedno, Pravdivé a Božské; to pociťujíc, hledá vždy pomoci umění, jež vede k pochopení jeho nejvnitřnějšího jádra — nevyslovitelné pravdy božské.

Ovšem umění nemůže náboženství nahraditi ani vytvořiti, ale dovede ukázati směr, dovede „Nevyslovitelné“ zjeviti nad všechnu myslitelnost pojmovou. Jest úzce spřízněno s oním „nejčistším náboženstvím, jež vykvete ze zjevení křesťanského“. V umění má se lidstvo zušlechťeno poznávati znovu a jeho mohutné, nitro otřásající a povznášející působení má naznačovati cestu k regeneraci.

Idea náboženská, snaha regenerační zdají se nám tak samozřejmými a pochopitelnými, nám je ve formě jiné náboženství vštěpuje od útlého dětství, ale cesty, jimiž Wagner k nim dospěl, byly z nejzvláštnějších a díla, v nichž jsou vyjádřeny lidského ducha nejkrásnější květy.

Doba dnes nad jiné je způsobilá k tomu, aby upozornila nás na základní větu Wagnerova náboženského vývoje: „Nejhlubší základ náboženství zřímé v nicotě světa a z toho plynoucího navedení k osvobození se od něho,“ myšlenka to, již Wagner je v pravdě májákem v bouři životní, již jeví se život a vše, co s sebou přináší, jedinou náplní vysoko vzlétajících tužeb srdce lidského a tak myšlenka nadšeného vzdoru proti světu a hořecné lásky ukazující k nejvyšším Ideálům jest i myšlenka naší a Wagnerův *Parcival* jest i *Parcivalem* naším!

S vzornou pečlivostí a jemností propracovaná přednáška skončena za všeobecného potlesku. Dr. Stojan vzdává vroucí díky mladému řečníku a přeje mu neochabující zápal v další práci. Vítá dva kroměřížské kanovníky vdp. V a c u l í k a a vdp. B i l č í k a. Pěvecký sbor zpívá za nastalého ticha *Thomanův: Sbor Slovanů*. Na podium vystupuje prof. Dr. G r i v e c z Lublaně, aby jménem svého biskupa pozdravil „sjezd křesťanské víry a kultury“. Shro mážďení provolává „slávu“ ndp. biskupu Dr. Jegličovi. Sbor zpívá slovinskou skladbu: „Slovenec sem.“

Za brněnskou „Růži Sušilovu“ přináší vroucí pozdrav ctp. J o s e f H e g e r ve slovech:

„Od delší doby spěcháme sem na posv. Velehrad v tyto povznášející síně, abychom ohněm svatého nadšení zocelili síly své k ideálním koncům. Tu spalujeme všechny překážky, jež metá nám v cestu dnešní moderní svět, jakož i v mnohém nepochopení těch, kteří jsou nám blízcí, abychom bez ústupu a stagnace spěchali v před sílení láskou k církvi, jež zřejmě nese pečeť Ducha sv. — toho Ducha, jenž právě jí vlévá svých sedmero darů, k té Církvi, jež neupadá na jedné straně v suchopar rozumu a na druhé straně v blouznivost citu, v níž vše je v nejkrásnějším souladu. — Tu podáváme ruku bratřím svým, tu poznáváme, že na východě i na jihu stejně trpí bolestí a strasti stejně jejich že jsou údělem a odcházíme s duší plnou plodných iniciativ.

O kěz by ono svaté nadšení znamením nezrušitelným se vtisklo v duše naše, znamením působivým vždy a všude, znamením, jež dovede nás povznéstí nad všednost, ono svaté nadšení, jež čerpáme tu u kolébky víry naší svaté, nad níž v otecké péči se skláněli sv. Cyrill a Method, pod vlivem plamenných slov Strossmayerových a nevadnoucích snah Sušilových, pod záštitou a zárukou, již skýtá nám neocenitelným darem svým slavný papež Lev XIII. (Pokrač.)

ZPRÁVY Z JEDNOT.

Z BRNA.

Od 17. listopadu bylo celkem sedm schůzí.

V. 24. listopadu. 1. Jindřich z Kaanů: Ukolébavka (zahrál A. Macháček I. r.) doprovázen na klavíře A. Martínkem (I. r.). 2. Vojtěch Koudelka (II. r.): „Macharův Řím.“

VI. 1. prosince. 1. Ant. Macháček: „Bedřich Smetana“. 2. Zástupce jednatelův dokončil zprávu o schůzi velehradské.

VII. 15. prosince. 1. Orchestr: Ouvertura z „Hubičky“. 2. Ant. Macháček (I. r.): Bedřich Smetana (dok.). 3. František Pospíchal (I. r.): „Islam“.

VIII. 22. prosince. 1. František Pospíchal (I. r.): „Islam“ (dok.). 2. Beethoven: 1. věta III. symfonie (zahrál Ant. Macháček I. r.). 3. Vojtěch Koudelka (II. r.): „K sociálnímu státu budoucnosti.“

IX. 12. ledna. 1. Metoděj Švéda (III. r.): „O národnosti a náboženství.“ 2. Recitace básní: „Nad propastí“ a „Umrlicova“ (Vojtěch Koudelka II. r.). 3. František Havlík (III. r.): „Církevní boj ve Francii.“

X. 19. ledna. 1. Karel Žák (II. r.): „O problému mravní výchovy.“ 2. Vojtěch Koudelka (II. r.): „Věda, víra a nevěra.“

XI. 26. ledna. 1. Jan Anděl (II. r.): „Vliv josefinismu na poměry národní a náboženské.“ 2. Karel Skoupý (I. r.): „Moderní náboženství“.

Thema konkurvenční práce na rok 1907—08 pro bohoslavce brněnské určeno: „Zásluhy papežů o vědu a umění.“ Lhůta do konce května roku 1908.

Upřímný pozdrav všem bratrským jednotám!

Jakub Rozmahel, zástupce jednatelův.

Z OLOMOUCE.

A) Program plenárních schůzí, jež pořádala ještě v období podzimním „Literární Jednota“, jest:

III. (IX.) 1. Frt. Liszt: „Z Legendy o sv. Alžbětě“, slavnostní pochování světice (sehrál cthp. Bedřich Wiedermann z IV. roč.).

2. „O příčinách nevěry“, přednesl cthp. Al. Kahnus z IV. roč.

IV. (X.) 1. „Ut omnes unum sint“, historický nástin podal cthp. Alois Duda ze IV. roč.

2. Jos. Haydu: „Divertimento (in D.)“: a) Adagio; b) Allegro, pro housle, violu a cello (mistrně provedli cthpp. Bém Frant. z III. r., Hoblík Frant. a Pomp Jos., oba z I. roč.).

V. (XI.) 1. „O lidském štěstí a blahobytu“, psychologická skizze (cthp. Vladimír Kolář z III. roč.).

2. Frt. Liszt: Traskripce na Schubertovu píseň „Sei mir gegrüßt“ (úchvatně zahrál Bedřich Wiedermann z IV. roč.).

B) V jednotlivých kroužcích pracováno velmi pilně a každé volné hodiny použito; přednášeno bylo:

I. V kroužku apologetickém: 2. Mučednictví v církvi katolické (cthp. Jos. Pospíšil z II. roč.). 3. „O descendenční theorii Darwinově“ (cthp. Cyrill Novák z III. roč.). 4. Cthp. Novák pokračoval ve své přednášce. 5. Cthp. Večeřa z I. roč. podal referát o brožurce: Bonthumy „Svobodné zednářství a

velezrada.“ 6. „Výchova mravní či nábožensko-mravní?“ (cthp. Jos. Henek ze IV. roč.).

II. V kroužku literárně-historickém: 3. Příchod Jesuitů do Olomouce a jich působení. (Cthp. Frant. Hrubý z I. roč.) 4. Cthp. Hrubý dokončil svou první přednášku. 5. Idea Messianská dle Solovjeva (cthp. Frant. Vlach z II. roč.).

III. V kroužku sociologickém: 3. „O účincích alkoholu“, podal cthp. Jan Zapletal z II. roč. 4. V předešlém tematickém pokračoval cthp. Zapletal. 5. „O úpadku stavu rolnického a o prostředcích, jimiž by se tomu dalo odpomoci“ (cthp. Frant. Kuřina z II. roč.). 6. „O obilních skladištích rolnických“ (cthp. Josef Kocián z III. r.)

IV. V kroužku včelařském: 3. „O přirozených pudech včel“ (cthp. Vlad. Kolář z III. roč.). 4. V předešlé přednášce pokračoval cthp. Kolář z III. r. 5. „O nemocích včel“ pojednal cthp. Frant. Švačina z II. roč.

C) Na počátku listopadu rozmnožen byl výbor „Literární Jednoty“ pány z I. ročníku. Zvoleni byli cthpp. Beck Ondřej, Hoblík Felix, Hrubý Fr. Na místo cthp. Běhala z III. r., který vystoupil z výboru, zvolen byl cthp. Jan Ertl z III. roč.

Bratrský pozdrav všem Jednotám.

Předseda.

Z PRAHY.

V. schůze dne 7. listopadu o 1—hod. odpo. ve IV. musaeu. Přednášel vldp. Vlastimil Hálek, farář z Liboce u Prahy na thema: „Jak se zřizují a vedou katolické spolky a organizace“.

VI. schůze dne 11. listopadu. Na uctění památky zemřelých spisovatelů našich uspořádána byla ve dnech dušičkových sbírka, která vynesla 26 K. Obnos ten byl dle usnesení schůze tak rozdělen, že na pomník V. B. Třebízského věnováno bylo 16 K, na pomníky Zgody-Křena a Skalika 10 K. — Pod dojmem krvavé události v Černové sbíráno na ujařmené Slováky. Ku sbírce této přispěli všichni posluchači theologické fakulty. Sebrán obnos 90 K 50 h, který byl dle usnesení schůze zaslán prof. Dru. A. Kolískovi s připisem, aby ho laskavě odevzdal vldp. faráři A. Hlinkovi.

VII. schůze dne 14. listopadu. „Hospodine na nebesku“. Chorál. — PhDr. Josef Kratochvíl přednášel na thema: „Dnešní myšlenkové proudy“. — „Překrásné hvězdičky“. Sbor.

VIII. schůze dne 21. listopadu. Ch. Dancle: „Le retour“. Marche. Houslové kvartetto. — „Působnost kněze v otázce sociální“. (Část I.) Přednesl koll. V. Poslední (IV. r.) — G. F. Händl: „Pochod z Jaffty“. Houslové kvartetto.

IX. schůze dne 28. listopadu. S průvodem piana zapěl koll. Vacek (II. r.) K. Bendla: „Já jsem se vždycky modlival“ a píseň ze Slovenska: „Milá, čo robíš?“ — Koll. V. Poslední dokončil svoji přednášku: „Působnost kněze v otázce sociální“.

X. schůze dne 5. prosince o půl 10. hodině dopol. ve IV. musaeu. Přednášel J. Magn. PhDr. Eug. Kadeřávek na thema: „Rozbor a obrana nejnovější encykliky sv. Otce Pia X. „o učení modernismu“.“ Schůzi navštívili vldp. prof. Dr. Kordač, vldp. vicerektor Jos. Soukup, vldpp. adjunkti theol. fakulty Em. Fenzl a K. Farský.

XI. schůze dne 12. prosince. Bohuš z Hvězdy: „Bludička“. Sbor s průvodem piana. — Koll. J. Kaucký (III. r.) přednášel: „Vratme se ke Komenskému“. — Referáty o novinkách v literatuře podal koll. B. Stašek (III roč.).

XII. schůze dne 16. prosince. Patzke: „Bývalo...“ Smyčcový kvintet. — K. J. Erben: „Kytice“ a „Štědrý den“, velmi pěkné přednesl koll. V. Poledne (I. r.). — Kašmayer: „Když jsem plela len“. Smyčcový kvintet.

Pozdravy všem bratrským jednotám!

Výbor.

Z ČESKÝCH BUDĚJOVIC.

Trochu dlouho jsme se snad v našem alumnátě připravovali k práci. Hlavní příčinou toho byl úmysl, sjednotiti všechny tři u nás stávající kroužky a spolky: literární jednotu „Jirsík“, sociální spolek a včelařsko-hospodářský kroužek v jednu jedinou jednotu. Než akce ta potkala se s rozhodným odporem téměř poloviny členstva, takže myšlenka tato nemohla býti uskutečněna. Tím zdržela se také činnost všech tří kroužků. Doufejme, že nyní po dobrém odpočinku dostaví se tím větší chuť k tak potřebné a ode všech žádané práci!

„Jirsík“ počal pravidelně schůze svoje konati 15. prosince minulého roku. První schůze Jednoty byla přechetně navštívena. Předseda nadšeným proslowem ji zahájil, načež kol. jednatel podal svůj referát o pouti Velehradské. Hned na to zahájen rozhovor, které časopisy se mají odbíratí. Usneseno, aby se odbíralo úhrnem 13 revui a kult. časopisů v 16 exemplářích. Další bod programu „reorganisace venkovských knihoven“ byl po návrhu výboru ku všeobecné spokojenosti vyřízen.

II. schůze konána dne 9. ledna t. r. Program: 1. Zpráva jednatele. 2. Kulturní zápas a národní boj na Slovensku od znovuzrození až ke zrušení „Matice Slovenské“. Kol. Pulec (III. r.) 3. Zpráva delegovaných kolegů o stavu jimi revidovaných venkovských knihoven „Jirsíka“. 4. Volné návrhy.

Výbor Jednoty jest ustaven takto: Předseda kol. Rudolf Princ (IV.), jednatel V. A. Pinsker (IV.), knihovníkem Tom. Šlégr (III.), pokladníkem Frant. Friedl (III.), venkovským knihovníkem Václav Makovec (II.). Výbory v jednotlivých ročnících zvoleni: Jan Šrámek (IV.), Jan Pulec (III.), venkovský knihovník V. Makovec (II.) a Josef Rezek (I.).

Činnosti naší Jednoty i všech bratrských jednot z upřímného srdce voláme: „Zdař Bůh!“

Sociální kroužek zahájil svou činnost dne 14. listopadu. Kol. předseda vybízel všechny členy k úsilovné práci na poli sociálním v dnešních pohnutých dobách. Usneseno odbíratí 12 časopisů křesť.-sociálních.

Na schůzích II. (21. listopadu), III. (25. listopadu) a IV. (2. prosince) přednášel vdp. ThDr. Slavík podrobně o letošním sjezdu katolíků ve Vídni. Krásně nám opakoval všechny důležitější řeči v obsírném obsahu.

Na V. schůzi dne 12. prosince přednášel kol. A. Korber z III. r. „O obchodech bursovních“.

Předsedou kroužku jest kol. Hořejší František z IV. r., jednatelem kol. Kůrka Josef z IV. r., knihovníkem kol. Korber z III. r.; výbor: Havlíček Alois z III. r., Posík J. z II. r. a Vosol K. z I. r.

Včelařsko-hospodářský kroužek zahájil svou činnost valnou hromadou, konanou 19. listopadu. Po stručném, k čili práci vybízejícím proslowu kol. předsedy k přítomným členům, jichž letos přihlásilo se 52, doplněny volby funkcionářů s tímto výsledkem: Za I. rok zvolen kol. Chalupa, za II. r. kol. Dvořáček, za III. r. kol. Hůrský a za IV. r. kol. Bruderhaus. Za přehlížečtele účtů ustanoven kol. Hůrský a kol. Král. — Při volném roz-

hovoru prijat návrh kol. jednatele odebíratí o jeden illustrovaný, odborný časopis více.

Potom konány tyto schůze:

II. 26. listopadu přednášel kol. jednatel: „O zazimování včel“.

III. 3. prosince. Kol. Hůrský (III.) počal cyklus svých přednášek „O polním hospodářství“. Po něm promluvil kol. Šuman (II.): „Kterak lze poznati stáří koně dle zubů“.

IV. 10. prosince: Kol. Hůrský pokračoval, a po něm promluvil kollega jednatel o zimních škůdcích včel. — Další práci „Zdař Bůh!“

Jednatel.

IZ ZAGREBA.

Proslava sedamdesetгодишnice „Ztora duhovne mladeži zagrebačke“.

Upravo je ljetos proteklo 70 godina od onaga momenta, kad su naš „Ztor“ prvi puta ogrijale svijetle zrake sunca. Za to je vrijeme društvo proživjelo koješta. Bilo je dana utjeh, veselja, mladenačkog zanosa, ali je bilo i nepravilika na pretek. No — a to je glavno — „Ztor“ se održao usprkos svim nevoljama i nepogodama, što su ga snalazile, on je pače počeo stupati novim stazama, on je počeo djelovati novim silama, e da doprinese. koliko je samo moguće prosvjeti naroda hrvatskoga.

Vremena su danas teška, odlučna. E da se što više zagrijemo za one ideale, za koje se „Ztor“ borio toliki niz godina, da skupimo što više snage i jakosti za budući rad, odlučismo, sedamdesetгодишnicu „Ztora“ ako i čedno, a ono dostojno proslaviti i staviti ga tom zgodom pod okrilje bezgrješno. Začete.

Dne 12.—XII. 1907. upriličili smo u tu svrhu Svečana Akademiju sa slijedećim rasporedom:

1. Proslov. Govori č. g. Stj. Stepinac, predsjed. „Ztora“. — 2. P. Gregor Molitor: „Ave Maria“. Pjeva mali zbor „Vienca“. — 3. Josip Hajduković: „U slavu vjekom čiste Djeve. Deklamuje č. g. Gjuro Magjerec. — 4. J. Canić: „Majčina ljubav“. Tenor (A. Petek) uz pratnju dvojih gusala, harmonija (g. Tomislav Miškulin) i glasovira (g. Stjepan Markulin). — 5. Moderno bezvjerje i njegovi uzroci. Čita č. g. Stj. Stepinac, predsjed. „Ztora“. — 6. Fr. Schmiedt: „Laudate Dominum“, osmoglasni (mješoviti i muški) zbor. Pjevaju pitomci kora prvostol. crkve i srednji zbor „Vienca“. — 7. Nekoliko misli prigodom 70-godišnjice „Zborove“. Govori č. g. Mihovil Pintar. — 8. A. Remec: „Bieli cvietak“, muški zbor sa tenor-solom. Pjeva mali zbor „Vienca“. Hajduković: „Zboru mome“. Deklamuje č. g. Mijo Kovačić. 10. F. pl. Lučić: Himna „Zboru“. Pjeva mali zbor „Vienca“. — 11. Lisinski-Prohaska: Izvadak iz opere „Porin“. Uđara tamburaški zbor „Vienca“. — 12. Franjo Dugan: „Himna Imakulati“. Pjeva veliki zbor „Vienca“.

Općinstvo je — može se reći — bilo ushićeno. Sve tačke programa izvedene su na opće zadovoljstvo. Burni pljesak na koncu svakog komada jamči za to. Akademiju je otvorio predsjednik „Ztora“, drug Stepinac kratkom besjedom, u kojoj pozdravlja prisutne i razlaže svrhu svečanosti. Deklamacije drugova Magjereca i Kovačica ugodno su se dojmile. Drug Stepinac obradio je svoj tema: „Moderno bezvjerje i njegovi uzroci“ veoma pomno. Čini se, da je općinstvo osobito pažnju posvetilo zanosnom i vatrenom govoru, što ga je izrekao drug Tintar. U najkraćim crtama prikazao je govornik povjest „Ztora“ od osnutka njegova do danas. Živim je bojama orisao gorostasne nepravilike,

koje je „Zboru“ bilo proči, istaknuo je rad i znamenovanje njegovo za narodnu prosvjetu. Pokazao je činjenicama, da sjemeništa nijesu i ne mogu biti „rasa-dišta tmine“, gdje fizički i moralno kržljavi stotinu mladih života“ (kako bi litjeli naprednjaci), jer eto odavde se šire svijetle zrake prosvjete, što razgone tminu neznanja puka našega. Stotine hiljada egzemplara Zborovih izdanja knjiga zabavnih i nabožnih poplavile su Hrvatsku — dokaz, kako je rad Zborov narodu mio. Govornik konačno baca pogled u budućnost. Naslućuje, da će biti teška, ali mar, zanos članova i (što je glavno) pomoć Božja i bl. Djevice, pod koje se zaštitu eto stavljamo, sokoli ga i tješi. Svršava apelom na članove: „Jedno nek je u nas src, jedna misao, iste u ustima riječi: „Danas u Hrvatskoj ne poznajemo druge dužnosti, nego Bogu, narodu, domovini služiti!“

Govornik bi nagraden dugotrajnim pljeskom i burnim „Živio“.

O glazbenom dijelu programa ne ću da izričem svoga suda, no mogu konstatovati, da se kritika o njem volo povoljno izrazila. Pjevači „Vienca“, a osobito predsjednik njegov, drug A. Petek pokazase ovaj put, koliko im je Zbor srcu prirastao. Osobiti je efekat pobudila Caničeva „Majčina ljubao“. Sam je autor dirigirao. Bura povladivanja jedva se utišala.

Društvo je primilo mnogo brzogovnih pozdrava (od svih hrv. „Zborova“, kat. akad. društva „Hrvatske“ ie Beča i „Zarje“ iz Graza, Vrhbosne i t. d. i pisama (od Dra Barca, Dra Biničkoga, monsgra Dra Karla Horvata, Akademije sv. Cirila i Metoda iz Germanika i t. d.).

Srdačna hvala svima, koji su bud kako uzveličali našu slavu. Hrvati-katolici mogu biti uvjereni, da će Zbor uvijek odgovarati tradicijama svojih utemeljitelja. Na zagrebačkom I. hrv. slov. sved. kat. sastanku obvezasmo se na što veći, življi rad za kat. ideju. I ova nas je slava imala na to potaći. Jesmo li čemu, pokazat će budućnost.

Nikola Švigir, tajnik „Zbora“.

IZ CELOVCA.

Dragi bratje!

Društveno življenje v naši akademiji je prekinilo ožje pripravljanje za skušnje prvega tečaja. Ozmimo se na pretekli čas sestankov prvega šolskega polletja v naši akademiji in pogledjmo kaj se je storilo o tem času!

Govori, dovršeni v prvem tečaju, so bili naslednji: Tov. Wastel: Socialne naloge kmetskih občin. — Tov. Mörtl: Delavsko vprašanje in krščanstvo. — Tov. Kaßl: O descendenčni teoriji. — Tov. Weiß: Socialni demokratje in njih program. — Tov. Razgoršek: Kako delajo na Koroškem za kmeta Nemci, kako Slovenci. — Tov. Katnik: Kakšna naj bi bila družina po nauku socialnih demokratov. — Tov. Ožgan: Kako mora ravnati mladi gospodar z dolgovi, ki jih prevzame s posestvijo. — Tov. Razgoršek: Kmetijstvo in veda. — Tov. Štritof: Narodnost v katoliški cerkvi. — Tov. Rudl: VII. mednarodna umetniška razstava v Benetkah. — Tov. Koch: O položaju narodne šole v Št. Rupertu pri Velikovcu. — Tov. Truppe: Vzroki modernega ženskega gibanja. — Tov. Žel: Skrb za mladino. — Tov. Mente: Duhovnik in kmet. — Tov. Stich: O agrarnem vprašanju. — Tov. Mikula: Kako vplivajo dobre in slabe knjige na človeka. — Tov. Jastrobnik: Slabo čtivo — posledica nenravnosti mladine. — Tov. Starec: Kaj mora znati dandanes kmet. — Tov. Nagelschmied: Naše šolstvo. —

Posameznim predavanjem je sledila sorazmerno z vsebino daljša ali krajša debata.

Bratsko pozdravljeni !

Franjo Šenk, t. č. tajnik.

IZ DJAKOVA.

Mila braćo !

Vrijeme je već, da Vam se jedared javimo. Već se gotovo 3 mjeseca marljivo radi i u školi i u „Zboru“. Radi se polagano, tiho i skromno, ali rada se svoga ipak ne moramo stidjeti. Vi ćete nam to i sami priznati pročitavši ovaj kratki izvještaj.

Za ovo kratko vrijeme od tri mjeseca u nekoliko jour-fixe-a obradjivana su i predavana su razna pitanja. Tako na pr. apologetsko pitanje (Šarčević: 1. „Kršćanska ideja i kultura“. 2. „Analiza moderne nevjere“), socijalno pitanje (Fogadić: „Abstinentsko pitanje“). Obradjivala se i povjest (na pr. Mijaković: „Kako je franc. revol. djelovala na nacionalne ideje u Evropi?“). Najviše (pak) je bilo ipak beletrističnih radnja, napose pjesama (ističemo: Petrinić: te Kulundžić: „U prvom onijegu“, „Oj pravdo sveta“ itd.). — Kod ovake znatnije radnje razvila se živahna debata, obavila se umnena kritika. Vanredno je zanimiva bila prepirka kod „Apstinentskoga pitanja“. U cijelome naime našem „Zboru“ evo se našao jedva jedan, koji se zagrija za ideje Dr. Kreka na I. hrv.-slov. svedjačkom sastanku o apstinenciji. U cijelom našem „Zboru“ jedva je jedan, koji se poduzeo, da to pitanje i dalje ispituje. Pa i taj jedan je bio utoj debati nemilo osudjivan. Apstinenciji u skrajnjem značenju, rekli bismo, ne će nikada u Hrvatskoj steći više od deset pristaša. Dok bude hrvatskih pjesnika pjevat će oni hrv. „l o z a m a i v i n j a g a m a“, „punim srcima i punim čašama“, a dok bude Hrvatska radjala vinom dotle će Hrvati piti. Tko to bude branio, ne će biti prijatelj Hrvatu. Zato nam sveta dužnost samo to, da pazimo, da se ne bi gdjeod mjera provršila, a što budemo više od toga stražili — možda ne će voditi svrsi. Od pjesama bit će, — po sudu kritičara — najljepša spomenuta: „U prvom snijegu“. U prvom snijegu vlijaže po svijetu „Sreća“. Pohadja redom škrcu, hogataša itd., a napokon se snimi kod siromaha.

No da Vam dalje ne dosadjujemo, završimo!

Dne 16. ov. mj. zahvalio se naš zaslužni predsjednik g. Dominko Šarčević na časti, a s njime ujedno i cijeli odbor. Na to je konstituiran novi odbor ovako: Predsjednik: Ante Jurčević, tajnik: Vjekoslav Kosina, blagajnik: Vladislav Ante Kulundžić, knjižničar: Mirko Šnajder, trgovac: Dragan Teodorović, a cenzori: Dominko Šarčević, Martin Baumšabel i Tomilav Fogadić.

Tako ćemo sad mi pod novim odborom da nastavimo nas skromni i siromašni rad.

Uz bratski pozdrav želimo Vam: „Čestit Božić!“

Vjekoslav Kosina, tajnik.

ROZMANITOSTI.

Z nejnovějších událostí na Rusi. Na Rusi počíná nové pronásledování: na 700.000 unitův je vůbec vyřazeno z carského úkazu z 1. 1906. Práli si, aby území jejich považováno bylo katolickým a prosba byla odmítnuta. Ve vojsku církví úřední je výhradně pravoslavná; vojáci katoličtí nuceni jsou navštěvovati pravoslavné bohoslužby až na ty, kteří až do třetí generace vykazati se mohou příslušenstvím k církvi katolické. Vláda podléhá nyní úplně sv. synodu.

Nejlépe církevní tamnější poměry charakterizuje záležitost vilenského biskupa Roppa. Smýšlením pravý křesťanský demokrat snažně pečoval o to, aby lid polský probudil duševně i hospodářsky a zachránil ho ze spárů židovských. V odměnu zvolen poslancem v prvou ruskou dumu. Tu ale byl trnem v oku skostnatělé ruské byrokracii. A tak se stalo, že 9. srpna ministerský předseda Stolypin k sobě ho povolal a na jevo mu dal, aby se biskupského stolce svého vzdal. Ropp ovšem nepřivoliil poukazuje na to, že dle katolické nauky mezi biskupem a sídlem jeho je svazek pevný, jenž pouze na základě vážných kanonických důvodů a s přivolením apoštolské stolice uvolněn býti smí. Když pak předseda sekty pro jinověrce podobně mu činil návrhy odvolávané se na rozhodnutí státního sekretáře papežského, že totiž nadále biskupem vilenským býti nemůže, zaslal biskup do Říma list, na nějž odpověděla sv. stolice, že se dokonale přesvědčila o jeho nevině a že není důvodu, — tudíž ani ne s užitkem biskupství, — aby se stolce svého zřekl. Dříve však než list tento doručěn, přikvapilo z Petrohradu oznámení, že biskup přijal demissi. Ovšem živě. — Vláda násilím oddálila ho jeho stolce a pak rozhlásila, že učinil tak dobrovolně. Zakázáno mu zdržovati se v 9. guberniích Litvy a Malé Rusi, v Petrohradě, v Moskvě, ve Varšavě. Odňat mu státní plat a vykázáno 100 rublů měsíčně.

Tak tedy státní tollerantní patent nemá vskutku žádné platnosti. Vysocí úředníci raději přikloní se k ateismu než ke katolicismu.

Při petrohradském synodu se ustavila zvláštní komise pro budoucí církevní sobor. Obava jen je u zastanců reformy, že komise připraví pro sobor takový náčrt činnosti, který by směřoval k látce v podstatě bezvýznamné.

H. (Br.)

Jak bude s katolickým náboženstvím? Pařížská revue „*Mercure de France*“ zařídila anketu, jejíž formule zní: Možno-li pozorovati v době přítomné úpadek či vývoj idey a citu náboženského? Celá spousta odpovědí došla na položenou otázku. Jsou velice zajímavé a výslednice z nich svědčí pro nás. Podám jich několik dle lublaňského „*Času*“.

Kratince odpověděl M. Thureau-Daugin, člen Académie Française: „Vaše otázka je už odpovědí. O věcech mrtvých se nedebatuje.“ — Dr. Marcel Rifaux: „Materialism a agnosticism zažily sice několik chvil slávy, ale s nadvládou jsou v koncích. Náboženství katolické je nejmocnější náboženství, ono, jež dříve nebo později zvítězilo nad náboženstvími jinými, neboť jen ono je náboženství Kristovo a Kristus vyšel od Otce, aby přinesl člověčenstvu lahodnou zvěst zítí a záchrany. Ovšem že se bude rozvíjeti, jako vše, co žije.“ — Tyrell: „Pevným mým přesvědčením je, že to, co pozorujeme, je rozvoj a ne úpadek idey náboženské.“ — Maurice Blondel: „Náboženská mysl, náboženské citění vyjadřuje nejlépe podstatu lidského zítí.“

Dnešní krise není úpadek (víra neumíte), není evoluce (víra se nemění), je spíše očistná náboženského citění a opravou katolické pravdy... — *Romolo Murri*: „Ne dissoluce, spíše evoluce, ne rozluka, spíše rozvoj.“ — *Francis James*: „Vše, co je nekatolické, rozpadlo se.“ — Nejlépe vyjádřil myšlenku svou *François Coppée*: „Ráno jsem se modlil a večer při večeři modlitbě zase budu vyznávati: „Věřím v svatou katolickou církev. *Credo in sanctam catholicam Ecclesiam*“. To slovo „Credo“ jako odpověď vezměte na svoji otázku!“ — Některé odpovědi neméně zajímavé přinesl „*N o v ý V ě k*“.

H. (Br.)

Statistiku německých bohoslovců katolických v poměru k theologům protestantským přinesl „*Köln. Volkszeitung*“ a konstatuje na základě jejím aspoň numerický úpadek církve protestantské netoliko v Německu, nýbrž i v Americe a Anglii. Počet studujících na německých fakultách theologických byl 2357; k tomu přistupuje ještě téměř půl tisíce bohoslovců na biskupských ústavech theologických a dále značný počet těch, kteří konají svá studia bohoslovná v Innosti, Frýburce (Švýcarsy) a Římě, takže počet jejich blíží se 3080. Počet evangelických bohoslovců v témž čase obnášel 2594. R. 1887 až 1888 bylo 1123 katolických theologů, jejichž počet vzrostl r. 1903—1904 na 2253. Naproti tomu ve stejných letech evangeličtí theologové ze 4581 klesli na 2136. — Pripomínám při této příležitosti na nedostatek jakýchkoliv údajů statistických z našich československých seminářů, ač by podobná práce, zvláště v jejím rozšíření, byla v mnohém ohledu zajímavá a poučná.

Štašek B. (Pr.)

Několik gloss o mučednících. I. Počet mučedníků. Proti všeobecnému až do XVII. stol. názoru o velikém počtu mučedníků vystoupil poprvé Angličan *Henry Dodwell* v pojednání: „*De paucitate martyrum*“ (Oxford, 1684), opřen o staré spisy církevních autorů, v nichž znám je malý počet mučedníků, tedy bylo vůbec málo mučedníků, a pronásledování křesťanů je v životě církve významu podřízenějšího, než se za to všeobecně má. Avšak již r. 1689. *Benediktin Dom. Ruinart* vyvrátil tvrzení *Dodwellovo* v úvodě ke své sbírce: „*Acta sincera martyrum*“; k němuž druží se rationalistický a atheistický spisovatel *Renan*, pak *Boissier* v pozoruhodném díle: „*Das Ende des Heidentums*“ a hlavně italský učenec *de Rossi* potvrdil hlavní důvod *Dodwellův* dokázal, že mnoho mučedníků a to nejslavnějších není v kalendářích jmenováno. Též v Německu a Anglii žádný učenec nesnaží se počtu mučedníků snížit i podceňovati význam pronásledování (*Lightfoot*, *Mommsen*, *Harnack*, *Neumann*, *Hardy*, *Hamsay*).

II. Pronásledování křesťanů za *Nerona*. Dle všeobecného mínění byl to císař *Nero*, který první křesťany znepokojoval. To potvrzuje docela zřejmě *Tacitus* ve svých *Annalech*. Než *Hefman Schiller* r. 1877. uveřejnil pojednání: „*Ein Problem der Tacituserkklärung*“, ve kterém snaží se dokázati, že křesťané za *Nerona* nebyli ještě vůbec známi a nebylo je lze rozeznati od Židů, což bylo možno teprv za *Trajana*. *Tacitus* dopusil se tedy anachronismu, ježto události, které se stály o polovici století později, vnáší do doby *Neronovy*. Tedy pronásledování za *Nerona* je vyloučeno. Již předem lze nepravděpodobnost této kritiky postřehnouti.

Menšího významu jsou kritiky, které vůbec authenticity *Annálů Tacitových* popírají. Jest to *Hochart*, který v „*Annales de la Faculté des lettres de Bordeaux*“, tvrdí, že zpráva, vztahující se na křesťanech v *Annalech Tacitových*, byla vložena až ve středověku. Toto neuvěřitelné tvrzení bylo úplně vyvráceno historicky i linguisticky.

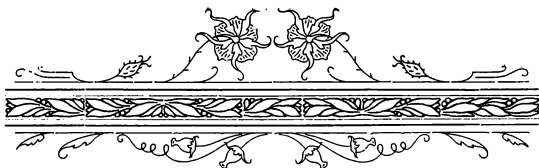
III. Zprávy o martyriích. Kritická bádání obšírně obírají se otázkami a zpravami o martyriích, kteréž poskytují hojně látky k nejruznějším problémům,

Křesťané psali v dobách pronásledování zprávy o průběhu soudního jednání a vyšetřování, která byla zavedena proti jejich spolubratřím pro víru, jakož i o rozsudku smrti. Pokud tyto zprávy se shodují s protokoly úředními, nazývají se »acta martyrum«. V širším slova smyslu může tento název vztahován býti také na osobní vzpomínky zpravodajů, které pak zaznamenali písemně o událostech, vypravovaných jin od současníků. Příkladem podobných aktů, které sice ve formě se liší, ale v autoritě se shodují, jsou: akty mučednické ze Scillia, které sdělují úplný výslech a vynesení rozsudku, a list o mučednicích v Lyoně, psaný od očitého svědka událostí, o nichž vypravuje.

Mnohem menší ceny a významu jsou: »passiones«. Jsou to zprávy o mučednicích, které byly sepsány buď na základě ústního podání, nebo byly vypsány z více méně věrohodných pramenů. Nebylo by záhodno předem zavrhovali spisy tohoto druhu, ale také ne všemu věřiti. Úkolem historiků a kritiků je, by z těchto spisů, co pravdivého vybrali, a jako historickou pravdu konstatovali.

Mr. Vrba (Br.).

HEGER JOSEF (Br.):

Papež Pius X.

Na oslavu 50letého jubilea kněžského.¹⁾

Nedaleko za Římem klene se rozlehlá basilika sv. Pavla, tryskající skvělou nádherou a velikolepostí. Jest to monumentální dílo jednoty všech národů křesťanských, k níž přivedla je láska k apoštolu národů a v něm k Bohu. A tuto neochvějnou jednotu, tuto obětavou lásku hlásající katedrála připadá mi krásným symbolem jednoty v církvi katolické a lásky k tiarou věncené hlavě její: papeži, nástupci Petrovu, lásky, již světuje nám Bůh jako to, co jeho nejdražší a jediné, co s námi má společného. Pro tuto lásku veškeren katolický svět vzdává díky Spasiteli, že v moudrosti své povolal před 50 lety za kněze muže tak apoštolského, jenž vyvolen, by řídil osudy lodičky Církve v dobách soužení; z téže lásky diktována jsou slova dnešního mého proslovu.

Tichá, zapomenutá vesnička Rieso v diecesi treviské jest rodištěm slavně panujícího papeže Pia X. Zde narodil se budoucí papež, Josef Melch. Sarto 2. června 1835. Janu a Margaritě Sarto, chudým, žijícím ze zni malého role a z výdělku otcova, obecního sluhy. Nabyv prvního elementárního vzdělání doma, vstoupil Josef do gymnasia v Castelfranco, kde pod duchaplnou správou tehdejších učitelů absolvoval ve čtyřech letech (1846—50) studia gramatická, aby nastoupil rhetoriku, filosofii a theologii v semináři Padovském, kam přispěním patriarchy benátského, tehdy Jakopo Monika, svého rodáka, bezplatně přijat byl. Vědomý cíl: osvojiti si božskou vědu roznítl vnímavou duši Sartovu

¹⁾ Předneseno o akademii sv. Tomáše Aq. 7. března 1908.

Literatura: Papst Pius X. in Leben und Wort. Geschichtliche Studie von Msgr. Dr. Angelo Marchesan autorisierte Übersetzung von P. Kolumban Artho O. S. B. Einsiedeln, Waldshut, Köln a/Rh. 1905. — Papst Pius X. von Anton de Waal. Allgemeine Verlags-Gesellschaft in b. H. in München. — Epistolae encyclicae: E supremi Apostolatus cathedra 4./X. 1903. — Ad diem illum lactissimum 2./II. 1904. — Incunda sane 12./III. 1904. Acerbo minus 15./IV. 1905. Vehementer Nos esse 11./II. 1906. — Quoniam in re publica 27./IV. 1906. — Der neue Syllabus und Encyklika: Pascendi dominici von Michelitsch. Graz 1908. — Dr. E. Eichmann, Pius X. und Frankreich. Die Kultur 8 Jahrg. Heft 3. — Der neue Syllabus. Julius Besmer S. J. Stimmen aus M. L. 1907. Heft 18, pag. 245. — Enciklika o modernizmu. Franc Terseglav (Gradec) Čas lublaňský 1907. Zvezek 9, pg. 385. — Katoliški modernizem. Dr. A. Ušeničnik, Čas lublaňský 1907. Zvezek 6, pg. 265. — Pojem agnosticizmu. Dr. Josef Kratochvil. Česká Mysl. Roč. IX. (1908) sešit 1.

k horlivému studiu všeho, jsa mu normou a direktivou. Hluboké náboženské přesvědčení zacelilo v brzkou bolestnou ránu, již smrt otcova a otřesené postavení matky v zápětí zasadila jeho citlivému srdci, takže morálně i lmotně udržován farářem v rodišti svém Don Pietro Jakuzzim, studia dokončil, přijav 1851 tonsuru a nižší svěcení a vybyv 4 leta studií theologických, uvítal dávno v touhách vysněný den, kdy biskup Ant. Farina v Castelfranco vložil naň sladké jho Kristovo ordinací 18. září 1858 a kdy v rodišti svém přinesl Bohu první obět. Po několika dnech jmenován byl kaplanem v Tombole. Pln síly, zdatnosti a sv. nadšení, jaké v srdci mladickém jen zahárati může, živeno vědomím vznešeného poslání ujal se vykázané mu vinice. A činnost jeho zde? Nese pečeť životní silou kypícího hesla: *Omnia instaurare in Christo*. Kázáním přivádí lidi do chrámu, křesťanským cvičením vychovává dítky, ve večerních školách učí čísti a psáti dospělé, př. pravuje nadané jinochy do semináře, hojí bidu, sám v ni postaven, vždy cílý, vždy s úsměvem na rtech, stává se zkrátka všem vším, doveda rýžovati z okolností a oplodnit je svému stádcí. Po 9 let věnoval síly své Tombolanům, aby obrniv se nezbytnými zkušenostmi, zmírňujícími zodpovědnost samostatné správy, stal se on „*capellanus de capellanis*“ — tak byl nazýván — farářem v Salzano u Mestre, blíže Benátek (1867). Podceňování a nedůvěru Salzánanů, zvyklých mítí farářem aspoň professora semináře, vyhladil horlivou apoštolskou činností, vlídnou mírností, lidumilnou obětavostí, pro niž tak často na se zapomínal, zvláště za hrozné rádicí cholery v letech sedmdesátých. Všechny tyto vzácné vlastnosti byly příčinou, že povolán na kanovníka v Treviso (1875), kde světen mu důležitý úřad biskupského kancléře a spirituála v semináři. I zde dovedl si Sarto získati uznání. Proto po smrti biskupa Zinelliho a resignaci Msgr. Ant. Paoliho na vysoce zodpovědný úřad kapit. vikáře, Sarto jím zvolen. I zastával úřad ten, až když Lvem XIII. jmenován biskupem v Treviso Don Guis. Callegari, jež po dvou letech vystřídal v hodnosti Msgr. Guisp. Appolonio, tak nezištný a věrný přítel Sartův.

A on právě to byl, jenž r. 1884 pozval přítele svého do soukromé kaple a vyzval ho, by před svatostánkem vzýval o pomoc Krista Euch. v záležitosti proň důležité — a po krátké modlitbě odevzdal mu jmenování biskupem v Mantui. Odvolání a důvody proti neuznány a Sarto pokorně spěje k Římu, kde v tajné konsistoři papežem Lvem XIII. praekonisován a v chrámu sv. Appolináře kard. Parocchim konsekrován. Po obdržení vládního exequatur slavný slavil vjezd do Mantue. Byla-li činnost jeho ve všech dosud mu svěřených úřadech co nejrozvinutější, zde neochabla. Oslaviv důstojně výročí sv. Anselma a sv. Aloise obrátil hlavní zřetel k semináři, chápeje dobře, v něm že spočívá prospěch či nespěch diecese a seč síly jeho byly k povznesení přispěl. Jiným dílem nedohledných dosahů byla synoda diecesní, na niž různé otázky dogmatiky a morálky probrány, čistá křesťanská hudba a chorální zpěv zdůrazněn, ochranná ruka podržena nad uměním chrámovým všeho odvětví, když před tím všechny otázky předloženy kleru, bez něhož biskup možno říci ničeho neučinil. K synodě druží se visitační cesty, jež pamětliv slov: *Diligenter agnosce vultum pecoris tui tuosque greges considera* (Prov. 27), dvakrát během svého biskupování předsevzal bez jakýchkoli nákladných okázalostí, při nichž neváhal zasednouti do zpovědnice, podati sv. Svátosti, a tak bez oklik hledal spásu duší, přístupem všem, i zcela prostému sedlákovi. Toť činnost biskupa odezíraje od množství bolatým a cenným obsahem zářících listů pastýřských; a tak nezarazí nás slova Lva XIII. k biskupu Callegarimu: „Sarto byl mi Vámi doporučen na stolec mantovský co nejvšeleji; on však moje očekávání daleko překonal.“

Tak nakloněn byl Sartovi náměstek Kristův, jenž dovedla oceniti zásluhy neunavného biskupa, na uprázdněný stolec Laurentia Justinianiho za patriarchu ho dosadil (1891), kam po zlomení prudkého odporu vlády, když jí dáno mu zákonné exequatur, Sarto se odebral do města Lagun, královny Adrie. I zde ujal se osvědčenou rukou práce pro čest Kristovu, obranu papeže, spásu věřících. Mimo synodu diocesanní povolal v život biskupské konference za duchovními záležitostmi okresu benátského; za povznesením vzdělání kleru zřídil měsíční církevní konference s rozpravami vědeckými ve formě monografií, uspořádal eucharistický kongress, jenž přinesl věnem veliký užitek pro život praktický a s plnou rozhodností ohradil se proti státnímu zákonu o rozluce manželské. Vedle této činnosti nepouštěl se zřetele zájem s podporou spojený o vědy a umění. Stačí tu vzpomenouti úsilí naučiti se němčině a slovanštině, zřízení fakulty církevního práva s jedné strany a s druhé výrok prof. Scitze: Pius miluje zřejmě vážné náboženské umění výtvarné, jakož i vážnou církevní hudbu a bude ji dle možnosti správně podporovati. Pravdu slov stvrzuje již to, že patriarcha Perosio, jemuž už jako biskup mravně i hmotně ku pomoci spěl, nyní pod prof. Haberlem v Regensburgu vzdělati dal. Hýblo dnešní společnosti: spolky a tisk, neunikly ani zde, jako před tím nikde, jeho pozornosti. O tom dovedli by dáti zprávy redaktoři katol. listů: Difesa, Unita cattolica, L' Osservatore cattolico a j., a i spolková činnost, u jejíž kolébky a prvních vývojů stál hrabě Paganuzzi, slunila se v jeho přízni. Prohlásiv se pro stranu „democrazia cristiana“, utužoval nadšenou účastí spolky ať rolnické, ať dělnické — a ty zvláště ho zajímaly — a zorganizovav větší část katol. mužstva, činil divy; tak veda organizované katolíky, zasadil ránu vládě liberalistické v Benátkách, vynutiv si uznání i židovsko-zednářské „Tribuny“ ve slovích: Pius je politik prvé třídy, jenž podivuhodně dovedl stranu klerikální v Benátkách utužiti a jí pak radu městskou, veřejný život, celé město ovládati. V soukromí byl vždy otcem chudiny: Všichni k němu měli přístup, všichni směli mu strasti i srdce své svěřiti, a kteří nemohli, ty vyhledával sám; zvláště mohutným dojmem působí, žíme-li slaveného knížete církevního v žaláři v kapli skláněti se ve zpovědnici k vyvrhelům lidstva.

A když 20. června 1903 zesnul Lev XIII., zařídív slavné služby Boží za zesnulého, vyzval patriarcha věřící, by modlitby své vysílali k trůnu Boha za to, by dle slov svých: *Suscitabo sacerdotem mihi fidelem, qui iuxta cor meum et animam meam faciet*, dal církvi pastýře dobrého. A jím byl dle odvěkého plánu Prozřetelnosti Sarto zvolen byv v konkláve 31. července při sedmém hlasování, když kard. Puzyrou proti Rampollovi vysloveno veto vlády rakouské. Ač odmítal během hlasování, zvolen, v slzách pozvedl zraků svých k nebi a pronesl: „*Fiat voluntas tua*“ a po daném tak souhlase v mnohonásobných ozvěnách vytrysklého nadšení hlaholila zvěst prvního kardinála jáhna (Macchi): *Annuntio vobis gaudium magnum: habemus papam Rev. et Em. D. J. Sarto*, qui sibi nomen imposuit Pium X.

* * *

Pochopitelně, že celý svět ať přátelsky, ať nepřátelsky zladěný toužně očekával program nového papeže a nemaje jistoty, tonul v dohadech a pochybnostech, jimž měl učiněn býti konec encyklikou, vydanou 4. října 1903 u příležitosti nastoupení na trůn. Byl to vznešený okamžik, když poukázal papež na nehodnotu svoji a těžké postavení, vyplývající ze smutného stavu lidstva, zuřícího v bouřích proti Stvořiteli, jakoby pohaněno vtěleným synem Zkázy a cític se proto krajně nespokojeno přes pokročilé vymoženosti vědy, tone

s výkřikem zoufalství na rtech v nespravedlivosti — vždyť odkoplo Boha, a tím spravedlnost, když slavnostně přes hluboce vyslovenou pokoru přenesl přes rty: „Omnia instaurare in Christo (Eph. 1. 10.)“ potvrdiv a odůvodniv účelnost hesla svého v první allokuci 9. listopadu ke kardinálům.

Velkolepý to úkol, diktující dvojí cestu pozitivní a negativní, jež zde má se vzájemně doplňovati a vésti jistě k cíli; znamená použití každou příležitost a použití vhodné. — Vodítkem k poznání činnosti papežovy budou nám encykliky, jimiž všemi vane lásky plná péče dobrého, bdělého pastýře, přivést svěcené stádece ku štěstí věčnému a časnému.

Po první u příležitosti nastoupení vlády vydané encyklice vychází v únoru 1904 druhá. Neúnavným zdá se papež v krátké době svého pontifikátu v udlení rad a poukazování vhodných prostředků zaručených dějinným osvědčením a neocenitelnou autoritou vlastní; stále čilým je hlas varovný, věstící prohlubně záhuby a kluzké cesty nepravdy a bludu. Hned u příležitosti 50letého jubilea prohlášení dogmatu Neposkvrněného Početí Panny Marie vydaná encyklika je skvělým dokladem utěšené činnosti, vlévající mizu nadpřirozenému životu lidstva aprýstící z pouty panenské Marie, matky Boží, a bolem lásky i matky naší, pouty tiché, v prohlubních srdce klíčí religiozitu, podmíněně zachovávaným příkazáním božích a následováním příkladu Mariina, skytnutého nám za nedostižitelný ideál Kristův a vedoucí k dokonalosti, spočívající na pilních křesťanského života praktického: víře, naději a lásce k Bohu a bližnímu.

A ještě nevyzněly výzvy Piovy, když znovu (v březnu 1904.) ujmá se slova v encyklice *Jucunda sane*, vydané k 1300. jubileu sv. Řehoře, *viri in comparabilis*, aby uklidněn byl pevnou důvěrou v Prozřetelnost, již čerpá v nesrovnatelné plnosti z utěšených výsledků doby Řehořovy, nápadně podobné době své. Byla-li první encyklika více rázu všeobecného, hledající rozšířit símě života v srdce všech, vyznívá tato důrazným appelem na vyvolené boží *κατ' ἐξουχίαν* kněze a biskupy, jimž později vložil na srdce laskavé, leč s důrazem odpor vylučujícím, neumdlévající péči o důkladné vzdělání náboženství ne u dítek jen, nýbrž i u dospělých (*Acerbo nimis*) a biskupům pak hlavně zdůraznil, znovu jim připomenout zásady předchůdce svého Lva XIII. v encyklice: „*Providentissimus*“ o studiu biblickém, rozsah, způsob přednášky i kvalifikaci sil učitelských (*Quoniam in re biblica*), vyznívá appelem, jenž výsledkem je diagnózy v zkázu faticího se dnes lidstva. Lidstvo při všem hlubokém stupni vzdělání po životě netouží, nýbrž spíše nad ním rozmrzelé, obrací se proti církvi a její hlavě: papeži, popírá vše nadpřirozené a vede tak k falešné kritice dějinné, před jejíž forum staví Písmo sv., popírá Boha Stvořitele, Prozřetelnost, možnost zázraků, což vše obrněno aparátém doktrin a nádhrou lichých důkazů mnohé oslnivši, k pádu přivádí s hrozivými následky nesrovnatelného úpadku mravnosti, — víra a mravnost — tyť neodlučitelné — podceňování autority státu, ba rozkladem života rodinného.

Proto chce Pius záchranu lidstva a vychází zase z tanoucího jako fantom před zraky mu hesla: *Omnia instaurare in Christo*, v přesvědčení opřen o jisté nade vše tvrzení dějin o opětných zklamáních při snahách obrody světa bez Krista. O jak opravdu vznešený, byť snad na první pohled jednoduchý, a tak často zdůrazňovaný, přece však vždy jedině správný program zde rozvínuje k záchraně! Vtěliti Krista lidstvu od nejzazšího a nyní tolik opovrhovaného dělníka až k mocným vládům — bojem lásky. *Caritati nos totos* — volá k biskupům a kněžím — *devoveamus*, huic res nostras cedant omnes, huic proprie utilitates posthabeantur et commoda, ut omnia omnibus facti saluten quæramus vel ipso vitæ pretio, povinnost to vyrůstající z nejvnitřnější podstaty

kněžského apoštolátu. Ne v ohledech na vědu, ne v koketerii s ní bude spomoženo, ne kázáním pouze, nýbrž životem lásky, ovocem to hlásaných pravd. Tak zachráněn bude lidstva slední cíl a s ním i prospěch získán pro nejennější statky člověka po duši: pravdu, dobro, krásno. Církev ukazuje bádání cesty správné, církev umění, jako odlesk pravzoru vši krásy, Boha, podporuje: ať hudba jeho, ať malířství, ať skulptura, ať stavitelství. Malým dokladem uvést lze „motu proprio“ Pia samého o zpěvu, v němž jako kodexu iuridickém zdůrazňuje čistý zpěv církevní.

Tak chrání papež nadpřirozený život a plní úkol sobě vytčený, ale s neobyčejnou zároveň rozhodností obrací se proti škodlivým směrům, ať už zasahují v obor doktrín neb práv církve, jako pravý vládce a ochránce svého stáde.

Devátý prosinec 1905. přinesl Francii rozluku církve a státu z rozkazu vlády s naprostým znehodnocením mezinárodní smlouvy, konkordátu to z roku 1801., a to způsobem, jenž strhuje z čnicího pedestalu proslulou francouzskou urbanitu. Bylo to násilí a katol. církev francouzská oclla se v postavení, jež nemohlo zůstatí bez vlivu na hlavu církve celé: papeže. Proto encyklikou „Vehementer“ 11. února 1906. vystupuje papež a přísně odsuzuje rozlukový zákon francouzský po odůvodnění slovy: Itaue apostolici officii nostri memores, quo sacrosancta Eccae iura a quavis impugnacione defendere ac servare integra debemus, Nos pro suprema, quam obtinemus divinitus, auctoritate, sancitam legem, quae rem publicam gallicanam seorsum ab Eccla separat, reprobamus ac damnamus. Slova tato i neochvějná jistota, jaká z nich vane, svědčí zajisté o pevném přesvědčení práva, jež chce a miluje. A právo to měl! — Po revoluci byla Bonapartem znovu zřízena církev sjednáním konkordátu s Piem VII., jenž omezen sice artikuly organickými, byl až dosud podkladem církevního a církevní státního práva partikulárního, utvářejícího veřejnoprávní postavení katolické církve ve Francii. Možno říci, že od té doby hromadily se výbušné látky v atmosféru indiferentismu, ano nepřátelství proti církvi z rozkladu společnosti vždy více se zažirající nevěrou ne bez viny bohužel katolíků, v jejich jménu veden boj proti republice a demokratické svobodě, na něž ani dosti málo nepůsobila výzva Lva XIII. za sklon k republice. A výsledek? Le cléricalisme c'est l'ennemi! Tak dáno heslo k boji proti církvi: zavedeno civilní manželství a rozvod, oddálen kříž ze školy a soudních síní, vyklizeno vyučování kongregací, řády vypuzeny, a když nový vyvstal boj o jmenování biskupů, obyčejně republikánů, bez ohledu na kanonická práva a odpor papežů proto; a proti návštěvě presidenta Loubeta na italském dvoře státním sekretářem kard. Merry del Val protestováno, odvolán vyslanec francouzský od Vatikánu a nepřátelství volný dán průchod.

Po bezúspěšném Combesově návrhu rozluky Bienvenu Marin návrh předložil; návrh odhlasován a 11. prosince publikován.

Církev prohlášena jím soukromou společností s volným kultem, podléhající všeobecnému právu spolkovému, bez jakýchkoli privilegií a dotací k účelům církevním: ty všechny zrušeny. Tak 1. lednem 1906. zrušen ves budget na kultus a stanoveno, aby zřízeny byly tak zvané associations cultuelles během roku z osob soukromých, na něž by jmění církve přeneseno bylo, sic přiděleno bude obci, zakázán jakýkoli náboženský odznak a náboženství vyloučeno z hodin vyučování. Toť nacionální apostasie Francie!

Rozluka státu a církve jako všeobecný systém opětně zavržena apoštolskou stolicí. A učinil-li tak nyní Pius X., kráčešl šlépějemi syllabu (§ 55.) a Lva XIII. (Immortale Dei 1885.), jsa přesvědčen, že jako jednatel musí

ctíti Boha od něho závise, tak celá společnost že povinná jako souhrn občanů, vlastenců, lidomilů k tomu, aby se stát neodkřesťanil, sic ohrožena jednot a svornost, ježž jediným podkladem je náboženství. Tož jeden důvod a druhý? Stanovisko finanční. Církevní majetek r. 1789. státu přičtený o 15 miliardách franků tehdy, skýtal by roční příjem nyní asi 250 mill. franků, kdežto dosavadní budget náb. obnášel pouze 40—45 mill. franků. Nuže, byl to pouze dluh, ježž stát církvi splácel dle smluv v konkordátu. A dnes? Budget náb. zničen a ne dosti na tom: jmění církevních ústavů dobročinných přičteno ústavům veřejným (400 mil. franků) ano sáhuto i na posv. stipendia mší sv. zádušních! A měl mlčeti papež při této tak nestoudné loupeži? Dále. Stát nespokojen rozlukou vražednou rukou sáhá na nejvnitřnější život církve a ruší dosavadní organizaci iliberalně a inkonsistentně zákona rozlukového a snaže se jí vtisknouti organizaci novou zavedením association cultuelles, sborů to osob čistě privátních, na jich vůli trvajících, prohlašuje tyto spolky za osoby iuridické a samostatné nosiče církevních práv, což vše se zřízením katolické církve je v podstatném rozporu, jelikož bylo by to zřízení regimentu laického proti výslovnému ustanovení Ježíše Krista.

K odsouzení v encyklice „Vehementer“ přistupuje nové v encyklice „Gravissimo“ (6. ledna 1907.) týkající se hlavně zmíněných associations cultuelles. Že právem, o tom svědčí i uznání stran nepřátelských: Combessa a bývalého předsedy min. nizozemského Dra Kuypra, jenž prohlásil: „Organisace associations cultuelles“, jak stanoví je zákon státní, jsou ve formálním odporu k pojmu církve Bohem založené.“

Protože spolky zmíněné neschváleny, nebyly zavedeny, a tak vše jmění círk. i budovy přešly státu zákonem 2. ledna 1907.; pokud jde o služby boží učiněny ústupky: kostely, na něž právo dáno představeným obcí, zůstaly věřícím otevřeny a shromáždění v nich nevyžaduje policejního oznámení neb dovolení. Leč i tento zákon Piem X. franc. psanou encyklikou: „Une fois encore“ byl jako zákon loupeživý zavřen. Rozhořčení mezi katolíky ji vyvolané nebylo rozvázné: papež jinak jednati nemohl, poněvadž jde tu o uchování základních principů.

Vůči Francii nemohl jistě Pius kráčet cestou jinou a kráčet-li přímo, počtivě a rozhodně, činil tak z povinnosti, vědom svých práv, nesměje dopustiti, aby s posvátným postavením nehodně bylo zahráváno, a aby odvržen pokus nekompetentních faktorů: vtisknouti církvi zřízení jí úplné cizí. A že jednal správně, dosvědčí dějiny, jichž se dovolává slovy: Očekáváme bez bázně rozhodné slovo dějin! Ony nám sdělí, že zrak náš byl obrácen vždy k obhájení vyšších práv božích, ne ku snížení moci světské, ne k potírání formy vládní, nýbrž k záchraně nedotknutelného díla našeho Pána a Mistra Ježíše Krista.

A zatím co zde neutuchá vřava boje jednotlivých stran, papež, prohlédaje až do nejvnitřnějších sfér svých svěřenců, opět pronáší slova, jimž vše naslouchá: jedni s vděčnou radostí, jiní s zuřivým reptáním, pronáší slova plná morální síly, a to v pravou dobu, slova smutně vážná v dekretu: „Lamentabili sane“ a v brzku na to v encyklice: „Pascendi dominici gregis“, aby zakročil háje Písmo sv., božství Kristovo, božský původ autority, kteréžto principy popřev, na sráznou cestu vkročil Alf. Loisy spisy: *L'Evangile et l'Eglise* a *Autour d'un petit Livre*; z části i Schell, jenž vycházeje z hypotese aktuality (Wundt., Paulsen) přišel k evolutionistickému pojetí Boha a skláněje se k optimismu, došel k mylnému názoru o přirozenosti zla a hříchu a pochybil i v učení o svátostech a církvi a pak i Tyrell. Není to hlas novotou zarážející: už Lev XIII.

r. 1899. listem Eppatu a kleru francouz. na bludy ty poukazoval a Pius sám poprvé vystoupil proti nim allokucí veřejné konsistoře (17. dubna 1907.), listem na feditelství „Institut catholique“ v Paříži a listy na generála řádu dominikánského a lombardský Eppát.

Co v jednotlivých thesích syllabu zavrženo, došlo systematického spracování v encyklice „Pascendi“, nejvýznamnějším to kulturním dokumentu XX. stol., jíž volá papež ku zkoušce o čisté učení a chce způsobit nové duševní obrození krve. — Vznikla pro evolucionism, jak ho filosofové a přírodopytci agnostikové a za nimi protestantští theologové vnesli na pole víry, evolucionism to ničící nadpřirozený řád křesťanstva, podkopávající víru v osobního Boha, jež přijali i někteří katol. bohoslovci: Le Roy, Tyrell, Laberthonière a j. a zavrhlí v důsledku tradice a víru chtěli docela obměnit, sklánějíc se k moderním nedokázaným a nedokázatelným hypothesesám.

Podává pak encyklika to, čeho vlastně modernisté sami dosud neměli: logicky až do sledních konsekvencí provedný systém s velikým vědeckým aparátem, sebraný po nesčetných knihách, revuích, brošurách a časopisech.

Filosoficky spočívají modernisté na agnosticismu, na němž staví nauky víry. Rozumí pak se zde agnosticismem nauka, jež připouští sice existenci Boží, jako základní objekt každého náb., ale popírá, že by možno bylo Boha poznati theoreticky a rozumově. Důsledky jsou dalekosáhlé. Bůh nemůže býti bezprostředním předmětem poznání a tudíž ne historickou osobností, theologie věda je nemožná; motiva credibilitatis jsou zničena; a kdežto gnosticism nalézá v přírodě sebevědomí, v dějinách nadbytek prostředků, jimiž realnost božská dává se poznati a ve vývoji věd zří postupné zjevování Boha člověku, agnosticism odmítá jakoukoliv možnost poznati Boha a připouští pouze oprávněnost víry veň. A tím liší se od atheismu: atheism popírá důsledně i oprávněnost víry, agnosticism slučuje skepsi s fideismem. Jak částečně aspoň patrné, obrovský je význam této spojky doktrinellní, dějinný.

Při uznání oprávněnosti víry nezbytný je její výklad. Modernisté udávají příčinou náb. člověka sama a jevy jeho života. A jelikož každý jev života jest výsledek popudu a zrcadlí se v citu a Bůh je předmětem náb., spočívá i víra v citu vzniklém, analogicky ostatních jevů životních v důsledku popudu, zde touhy po božském náb. a spočívá tedy v sebevědomí, ano při úvaze vlivných podmínek: velikoleposti a nezměrnosti universa s jedné a malichernosti s druhé strany, je náb. jevem podvědomí: v tom záleží náb. vitální immanence modernistů, od níž už jen krok je k pantheismu.

Rozum má zde úkolem, aby prvotní podvědomý a nesrozumitelný cit o Bohu, jako čemsi nepomíjitelném a všemocném vyhranil v určitější vždy a jasnější představu, jíž by vyjadřovaly vhodné formule, které, když učitelský círk. úřad schválí, nabudou významu dogmat. Dogmata tedy nejsou leč rozumem vytvořené symboly o Bohu, odvislé od náb. immanent. citu, jako živý výraz živého náb. sebevědomí, sblížující se potřebám doby. Symboly jsou tedy předmětem víry, ale jím je zároveň Bůh, a proto Bůh je též pouhým symbolem a jsme u druhého principu modernistické theologie: theol. symbolismu.

Ovšem ani motiva credibilitatis nejsou vědecké a historické důkazy učení katol., nýbrž individuální experience náb., čímž liší se modernism od racionalismu, ale sklání se zase k protestantskému lžimysticismu, prohlašuje každé náb. stejně pravdivým a křesťanství o to pravdivějším, oč značí vyšší stupeň u rozvoji náb. vědomí člověčenstva.

Důsledky theol. symbolismu a immanentismu ve sdružení s t. zv. theol. permanentismem, kontinuitou to rozvoje náb., jak podvrtné jsou, patrné. Dogmata jsou vyjádření symbolu Boha, sbírka jich, toť pozitivní theologie,

svátosti jsou pouhé symboly vzniklé z potřeby stělesnění citu náb. ve viditelných znameních, Písmo sv. je slovo boží pouze ve smyslu permanenčním a immanenčním, pokud se v něm totiž jeví lidu vědomí náb. a rozvoj jeho. Církev je útvar vitalní emanace náb. rozvoje; vznikla z potřeby různě zorganizovati náb. vědomí jednotlivců, autorita její zase je pouze vitalní emanace církve a jako církev sama odvislá od rozvoje náb. vědomí, jenž v různých dobách jsa různý, různé činí požadavky: dnes sklon k demokracii.

V pravdě, z dosud řečeného plyne — nazvati lze modernism haeresí všech haeresí: agnosticismem odpírajícím rozumu poznání Boha a připisujícím je citu a náb. symbolismem otevírá cestu atheismu, immanenci vede k pantheismu; tím že neuznává nic vědeckého v oboru víry, nýbrž spočívá klidně ve vědomí čehosi nepoznaného, ničí náb. vůbec; je to krátce přechodný bod k atheismu.

Pátráme-li po počátcích staneme u filosofa protestantismu, Kanta, z něhož vážený jsou empirické a agnostické principy, evoluce dogmat, z části i symbolism; a tak jeví se modernism náb. zabarveným criticismem Kantovým na jedné straně, na druhé — pokud theorie citové se týče — dítkem Schleiermacherovým, dle něhož náb. spočívá na absolutním citu odvislosti.

Tím objasněna by byla, pokud rámec přednášky dovoľoval, — naprostá nesprávnost modernismu theoretická a zároveň i neživotnost praktická. Zákazem však nikdy nepostavila se církev v bod strnulý, tím méně učinila krok retrogradní. Církev odvrhnuvši modernism, vždy prohlašuje se pro modernitu pravou, již rozumí se směr, sledující sociální i intelektuální pokrok, spočívající na principech evangelia a církve. Je to modernism, jenž činí cit jediným faktorem v náb., modernista však, jež v konu víry celou duši člověka na zřeteli má a rozumu a citu roli spoličnitelce vnitřního žití ukládá. Modernism to je, jenž zavírá brány náb. poznání a řádně pochopená modernita, jež v důvodech zkouší různé problémy v theorii poznání, modernism to je, jenž otřásá v základech církvi a dogmaty používaje theorie evoluční, modernista však, jež káže církev sklánějící se během století každému, ovšem zdravému a dobrému směru; modernism to je, jenž na podkladě filosofie nacionalistické budovu víry vztyčuje, modernista, jež pevně zapustila kořeny v tradici, ze scholastiky životní čerpá sílu a dovede zároveň vymoženosti filosofie nové si osvojiti.

V konturách stmělých mýjela nám léta úmorné práce na vinici Páně, když sledovali jsme vyvolence božího od chaty o Rieso až k Pontifikátu. Každý čin jeho vyrůstající z lásky nese pečeť božího požehnání, každý v nádherných barvách hýřící klade se v mosaikový obraz vznešené postate Náměstka Kristova. Ano, Náměstka Kristova, jenž neznaje, než svolávatí požehnání Urbi et orbi, jest za to smýkán potupou a hanou a jenž připraven na to, jako všichni jeho předchůdci v plné důvěře zírá na obelisk uprostřed náměstí Petrova, jenž před půldruha tisíciletí zřel v cirku Neronově prvé potoky krve mučednické a na jehož vrcholu nyní v triumfech vznášá se kříž a dává útěchou kanouti si slova v duši z nápisu: Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat. Jak vznešený to vzor, jak rozechřívající radostnou hrdostí srdce katol., jež může každému, příteli i nepříteli, zvolati vstříc: „Hle, jak důstojného papeže skytla církvi Prozřetelnost“ vždy a zvláště dnes, kdy:

V slávy zážehu plá Vatikánu téměř,
nebes glorií kdy Petra trón se rdí,
sterým ozvukem zdravice plesná letí
z Říma věčného nad rozbouraný svět:
„Pia, Bože, chraň — a zachovej nám, Pane,
viz, jak srdce všech vstříc láskou Jemu plane

a jak modlitbou se nítí každý ret
 „Pia, Bože, chraň!“ — ta prosba dnes se chvěje
 z duší tisíců a tryská v nebes bání
 křídlem nadšení a lásky svaté letem . . .
 Hřímá přes hory a moře přes pečeje
 Pia, Bože, chraň — svým zachovej ho dětem,
 aby nad věrným Tvým stádcem dále bděl,
 aby kříž Tvůj nes' ve slávy jasném lesku
 silou obřímá uprostřed bouře, blesků,
 k metě vítězné, jak silný archanděl.

V. F. STŘÍŽOVSKÝ (Ol.):

K 50letému jubileu zjevení se B. P. Marie Lurdské.

Ó gloriosa Virginum!
 Ty květe úbělný a lesku hvězd!
 Ty úsměvem jsi Boha, metou cest,
 Ty hymnou slavnou Božího jsi trůnu,
 ó rozezvuč nám chladnou v srdci strunu,
 vždyť tvrdý led
 se bortí hned,
 když zžehne Tvé jej lásky hled!
 Ó gloriosa Virginum!
 Již věku půl tam z massabielských skal
 v svět řine tekutý Tvé lásky pal
 a nepozná víc bídy němých bolů,
 kdo Tvého, lilje, zachytil se stvolu,
 ať duši snad,
 či těla hrad
 mu v trosku změnil žití hlad!

Ó gloriosa Virginum!
 My děti Tvé, hle, k Matce lkáme, slyš!
 Nám z řader vypleň pustou viny skryš
 a ohněm, kterým Bernadettě vzplála
 skráň nevinná, když Ty's se na ni smála,
 nám zapal líc
 a nechcem' víc,
 jen pochodní Ti zhořet vstříc!

JOSEF FILIP (Hr. Kr.):

V Horní Lužici.

Cestopisný příspěvek ku slovanské vzájemnosti.

Prékrásný srpnový den počal svítati nad obzorem. Záhy ráno vyzbrojen tlumokem na první svou delší cestu samostatnou — na slovanskou pout do drahé Lužice — spěchal jsem na nádraží ke Kutné Hoře se srdcem nevýslovně roztouženým a otevřeným důvěrně všemu, co mě čeká v následujících dnech.

Po kratičké návštěvě věnované Mladé Boleslavi a okolí vedla cesta do Lužice skutečně českým rájem, rozkošným údolím řeky Jizery, na jejichž březích skalnatých se mihly zříceniny Michalovic se zajímavou „putnou“ a nad samým nádražím v Bakové zbořený hrad Zvěřetice. Uchvatná krajina tamnější i během další cesty se střídala v pestrých obrazech jako v kaleidoskopu. Divoké skály v sousedství s lesnatými vrchy mluvily netušenou mluvou k citem zladěnému mému srdci. Tak uběhla mi cesta. Nevěřil jsem, když ostře zaznělo hvizdnutí parostroje, že ocitám se v Liberci. Jsem již vlastně na kraji svého cíle, neboť Liberec leží ve staré srbské župě „Z a h o s t“ (Zagwozd), která byla teprve později přidělena k českému království. Dnes však cítíte se tam úplně v cizím a chladném ovzduší. Proto rádi ještě s kolegou, jenž během cesty v Turnově ke mně se připojil, opouštíme Liberec, abychom brzo vstoupili na skutečnou půdu lužickou, bohužel již poněmčenou.

Cesta do Žitavy byla pokračováním krás, ba jejich stupňováním, zvláště bystrý tok Nisy dlouho nás provázel. V myšlenkách předstihoval jsem vlak a viděl se již za hranicemi v Žitavě. Za Hrádkem překročuje trať hranice a v krátké době spatřili jsme již v dáli četné komíny továrny a věže žitavské. Vstupujeme do města velmi čistou třídou s moderními domy a velkoměstskými chodníky. Mineme gymnasijsní budovu s vysokou věží zvanou „Johanneum“ a hledáme katolickou faru, abychom se poradili na slovanském konsultátě — u p. kaplana Andrického. Právě doprovázel na nádraží českého abiturienta z Olomouce, ale brzy se vrátil a prvně jsem se setkal s lužickým Srbem, jenž je z nejnadanějších synů svého národa. Prostřední postava slabší, ale přísný pohled jiskrným okem prozrazuje mohutnou energii a nezlomnou vůli velikého Slovana. — M i k ł a w ś A n d r i c k i studoval v Praze gymnasium a theologii na německé universitě a od r. 1895. působil po deset let mezi Srby. Již v Praze vyznamenal se pilným učením se srbské řeči a horlivým studiem slovanských jazyků a literatur. Po osm let sám redigoval měsíčník „L u ž i c u“, zveleboval ji, zdobil obrazy, rozšiřoval a povzněl ji na takovou výši, že může nyní právem platiti za reprezentantku srbské literatury a za zástupce srbského národa a jeho literárních a národních prací před slovanským světem. Za obtížného kaplanování v Budyšině, kdy byl pracemi přetížen, ujal se ještě redakce „K a t h o l s k e h o P ó s ł a“, důležitého lidového týdeníku. Andricki se vyznamenává žurnalistickým přem nevšední obratností; je rozený publicista. Jeho čistá řeč a elegantní sloh svědčí o tom, jak důkladně ovládá srbskou řeč a jejího ducha. I nyní za kaplanování v německém městě blíže vlasti často lze čísti jméno Mikławše Andrického v „Lužici“, kde v loni uveřejnil svůj překlad Jiráskova Gera, ale nejen v „Lužici“, nýbrž i v ostatních časopisech lužických, jakož i ve „S l o v a n s k é m P ř e h l e d u“, kde referuje o lužických věcech.

S úctou prohlíželi jsme jeho bohatou knihovnu, v níž zastoupeny vedle celé srbské literatury hojně i naše, polská a ruská. Sám nemohl již nás provázeti městem, neboť farář a druhý kaplan nebyli doma, dal však nám instrukce ku prohlídce města a slíbil, že se večer sejdem na besedu v hotelu

„Hutter“ u nádraží. Hovořilo se ovšem česky. Nejprve jsme si prohlédli nový katolický chrám, jehož nádherná gotická stavba s příčnou lodí, se stkvostnými malbami v oknech a vysokou kamennou věží stála půl milionu marek. V historické pak části města je největší chrám žitavský sv. Jana s dvěmi nesouměrnými věžmi ve slohu románském, dále bývalý gotický chrám klášterní se štíhlou věží, celá řada gotických kaplí, pomníky to doby předreformační. Zajímavá jest i mohutná budova městské radnice s věží na náměstí. Do městských sadů „Weinau“ vede krásné lipové stromořadí spojené živými guirlandami, jichž purpurné květy v bohaté zeleni mile překvapí oko cizincovo. Rozsáhlé sady, jež tvoří rozkošné háje, nelze nikterak počítati k tuctovým parkům městským; v nich opravdu spadá pouto sešněrovaného života městského, vždyť dýchají volnou přírodou a na pomezí otvírá se výhledka na malebné visky a blízké modravé vrchy.

Veselý a upřímný večer ve stanoveném hotelu, kde ustavil se slovanský stůl, v jehož čele zasedl p. kaplan Andricki, dále učitel s chotí od lázní Bělohradu, akademik byďžovský se žitavským Čechem a my, byl osvětlením pro všecky, zvláště pro nás znavené jízdou a chůzí byl znamenitým občerstvením a posílením k ztřešně cestě na hrad Ojvíň.

Ráno jsme se sešli dle úmluvy na předměstském nádraží ojvínské dráhy s učitelovými, kde českou naši společnost rozmnožili moji krajané z Čáslavě. Miniaturní vlak věru nespěchal krásným údolím, abychom snad lépe užívali krásné vyhlídky na vysoké hradby modravých hor, uprostřed nichž v kotlině tají se útulná víska a nad ní ční skalnatý vrch se společným s vískou jménem Ojvíň. Cesta z nádraží dědinou nahoru je pro lidské oko věru vzácný požitek: strmé stěny divoce rozeklané skály, na níž malebně přilepen bílý kostelík; jen doťerá socha „železného kancléře“ naproti nemile vás vyruší. Nahoře velkolepé zříceniny vysokého gotického chrámu cisterciáckého a zvláště jeho směle proucí se oblouk triumfální zkrusí duši cestovatelovu, stane — a již se noří v dávnou minulost a sní o bývalé zdejší slávě... V tajemném šumění lesa slyší posvátnou hudbu varhan a vidí řadu bílých mnichů stoupati do chóru ku chválám Tvůrce mocného — — pronikavý skřek ptáka však probudí snící duši a člověk stojí jen na hrobě slavné minulosti. Stoupáme výše a okružní cesta (Ringweg) zříceninami starého hradu z dob Přemysla Otokara II. tvoří rozhlednu s úchvatnými obrazy na všechny strany: na vysoký Hochwald se sousedními vrchy, dole tulící se visku, krásné údolí, jež končí v dáli malebným obrazem Žitavy. Zátíší skalního hřbitova ojvínského připomíná nám hřbitov na Hrubé Skále.

Neradi jsme se loučili k poledni s těmito místy a krajany, abychom se vrátili pěšky do Žitavy a odtud jeli dále do Ochranova po stopách české minulosti.

Pod dojmy historie českých bratří vstupujeme do hlavní ulice ochranovské a na dosti prostorné náměstí: všude vzorná čistota, nově stavěné jednoduché domy, některé nápadně podobné a v nich rozmanité ústavy sborové. Nejprve jsme vyhledali sborový archiv s obrazárnou, kde s nevšední ochotou nás provázal archivář Glutsch. Archiv má vzácné a cenné věci české jako Husův rukopis „Sermones synodales“, několik rukopisů Rudolfa II., vzácné rukopisy Blahoslavovy, Melantrichovu bibli, Komenského původní vydání spisů a j., dále zajímavý jsou rukopisy Lutherovy a jeho přítele Melanctona, hebrejské a řecké exempláře Písma sv., jichž užíval Luther při překladu. Obrazárna chová obrazy celé rodiny hrabat z Zinzendorfu, Komenského, biskupa Jablonského a jiných českých a moravských pánů česko-bratrských, dále podobizny všech znamenitých mužů

sborových všech národů, zvláště anglického a švédského, potom obrazy z prvních misijí sborových v zámořských krajinách. — Odtud zpět přes náměstí stoupáme lipovým stromoadím na památný *Hutberk*, na jehož svahu leží rozsáhlý, v lipový sad proměněný hřbitov. Zvláštním dojmem působí pohled na jeho prosté hroby — řady kamenných desk, hlásající bratrství v městě mrtvých; ve středu hřbitova jest osm větších náhrobků na hrobech Zinzendorfů a jiných předních zakladatelů sborových. Na vrcholu pahorku je rozhledna s vyhlídkou na město, do šírého okolí a v zadu na pohraniční hory. Zde odpočívali jsme na lávce ve stínu lípy a při pohledu na živé i mrtvé město „Ochranovských“ vzpomínali na bývalé české vystěhovalce zdejší a na jejich osud. Na náměstí jsme navštívili kostel jednoty, jehož budova podobná jiným sborovým domům liší se pouze malou věžkou a souvisí se školou. Jeho veliký a čistě bílý sál právě po obnovení zdobili chvojím ku slavnosti na zítřejší neděli; uvnitř husté řady bílých lavic s kazatelnou, uprostřed na stěně velký kříž a kůr s mohutnými varhanami tvoří celek vnitřku. Nezapomněli jsme navštívit též jediný v městě sborový hostinec „Brüder-Gasthaus“ a naposledy ethnografické museum blíž nádraží s přerozmantými a vzácnými sbírkami, jež sem snesli sboroví misijníři ze všech dílů světa.

Malé toto městečko chová přemnoho vzácných a zajímavých památek pro cizince a pro Čecha zvláště.

Večer na nádraží před odjezdem do Lubije dobře jsme se pobavili s intelligentním statkářem od Vtelna a v neděli časně ráno unášel nás z Lubije vlak již slovanskou Lužicí k Budyšínu a viděli jsme krásné Bukeyy, evangelickou vesnici, kamž se vrátíme odpoledne na XXXIII. hlavní skhadžowanku srbské studující mládeže, a za nedlouho poznáváme budyšínské věže známé mně již z obrazů.

Konečně u cíle, v centru slovanské Lužice!

Moderní čtvrti spěcháme vzhůru do starého města a teprve nyní vidíme, jak je záhy, neboť ulice prázdný, krámy a sklady zavřeny a teprve na „žitných wikach“ (Kornmarkt) počíná býti živěji. Tu a tam mihly se ženy v katolickém srbském kroji. V Marschnerově restauraci u katolického kostela srbského slavili jsme šťastné shledání s lužickým bohoslovcem a předsedou pražské „Serbowky“, s nímž jsem si již před tím dopisoval. Společně zašli jsme do srbského kostela a těšili se na srbské kázání a kostelní písně, jakož i na národní kroj Lužičanek. Ale ve svém očekávání jsme byli zcela zklamáni: právě byly německé služby Boží. A pro srbské kázání nechťeli jsme zůstat v Lubiju a jedeme tak záhy do Budyšina!

Při krátké dopolední vycházce městem upoutala nás věž prazvláštního tvaru zvaná Reichturm, v její stěně je zazděn holdovací pomník Rudolfa II. z r. 1577. Proti radnici s věží stojí mohutný kolos dómu sv. Petra, jehož gotická stavba pochází ze XIII. století a uvnitř je rozdělena od doby reformace železnou mříží; menší část s chórem má krásný hlavní oltář a pět vedlejších a patří katolíkům, kdežto hlavní loď s pobočnými a vysoká věž se všemi zvony evangelíkům. Služby Boží v obou částech střídavě jsou pouze německy. Nejzajímavější ze světských budov je pro nás nový „*Serbski Dom*“, ohniško veškerého duševního života srbského. Téměř ve středu města Budyšina se zvedá Serbski Dom, vysoký a krásný k modrým nebesům jako královský hrad, pozdravuje na všechny strany srbský kraj a srbský lid a svými zlatými slovy: „*Bohu k česći, Serbam k wužitku!*“ hlásá, že jest pevnou tvří starodávne Srbů zbožnosti a jejich krásné a drahé řeči. V domě umístěna je Matice srbská, slavnostní síň, bohatá knihovna a krásné národopisné museum; dále má tam syn slavného vlastence Marko Smolef srbskou knihtiskárnu a knih-

kupectví, mimo to útulná „kofejowna“ (kavárna) vedle pronajatých místností ku krytí nákladu za dům, který však vyžaduje i dále velikých obětí svého ne příliš bohatého lidu a pomoci slovanských přátel.¹⁾

Dopoledne navštívili jsme ještě na děkanství kazatele na dómě p. Jakuba Šewčika, velkého vlastence pracemi přetíženého, jako na Lužici obvyčejně; zastává jedenácté funkce ve službě církve i národa. Vedle kazatelského úřadu je duchovním správcem pro katolické trestance, kde se stýká i s Čechy, jimž půjčuje české knihy, dále je sekretářem Matice a kustodem srbského musea, redaktorem týdeníku „Katholského Posla“ a jednatelem spolku sv. Cyrilla a Methoděje, kterážto organizace je mohutným sloupem víry a národnosti v katolické Lužici. Vedle jiných zvláště ještě hře účast ve spolku budyšínských Čechů zvaném „Palacký“.

Malý a chudý národ srbský nemůže odměňovati své pracovníky národní vysokými vyznamenáními a řády, pochvalnými sloupci ve světových žurnálech, ani o honoráři nelze mluvit, obětaví vlastenci působí pouze z přesvědčení, že tak žádá jejich národní povinnost, již svědomí prikazuje. V Lužici poznáte, že čím menší a chudší je vlast, tím vteřejší a obětavější vzbuzuje lásku ve slechetných srdcích.

Odpolnedne kol druhé hodiny plnilo nádraží budyšínské četné obecenstvo srbské, spěchající se všech stran Lužice na skhadzowanku do Bukec.

Ve tři hodiny zahájena byla ve vyzdobeném sále Heimrichova hostince XXXIII. hla v n í s k h a d z o w a n k a (sjezd) národní hymnou „Hišće Serbstwo njezhubjene“ a předseda studující theol. Jan Cyž vital na padesát studujících a veliký počet dalekých i blízkých hostí, kteří sem přicházeli na den srbského studentstva. Tam jsem poznal velkou část vlastenecké inteligence srbské, mezi nimi byli pan can. cap. senior Skala z Budyšína, farář Kudica z Bukec, známý již dómský kazatel Šewčík a kaplan Andricki ze Žitavy, dále Polák kaplan Wojciech tehdy ještě v Kulowě (pruská Horní Lužice), který pro Srby kulovské farnosti a bratry Poláky si získal přemnoho zásluh, celá řada srbských učitelů, mnoho studujících a z lidu jmenovitě uvědomělý sedlák Króna, který jménem Bukečanův vital studující a hosti do krásných Bukec. Pestrý obraz poskytovala národní „drasta“ (kroj) katolických žen a dívek, škoda jen, že scházela tu evangelická drasta a z Dolní Lužice.

Na to podávány byly rozpravy od zástupců jednotlivých spolků srbských studujících, jež jsou: „Serbowka“ v lužickém semináři v Praze, „Sorabicum“ v Lipsku, budyšínský spolek gymnasiální „Societas Slav. Bud.“ a „Wlada“ a „Swoboda“, spolky to katolického a evangelického semináře učitelského v Budyšíně. V rozpravách leží jádro skhadzowanky: lid přichází na skhadzowanku své studující mládeže, aby od studujících slyšel, jak se věrně a společně pracuje, zvláště v cvičení se v srbském jazyku, by mohli jednou se zdarem a pozhénáním působiti doma mezi Srby. Lid chce v jejich středu čerpati lepší vědomí, chce nabývat zmužilého ducha, chce se posílit při mladistvém zápalu, a proto chodí na jejich svátek.

Po ukončení rozprav farář Kubica, senior Skala a děkanský kazatel Šewčík upřímnými slovy povzbuzovali studující, aby dále pilně pracovali a vstúpili si do svých srdcí pravou lásku: lásku k Bohu a lásku k Srbům. Když spolek „Palacký“ zapěl sloku „Kde domov můj“, sehrán byl Jiráskův Gero pěveckým spolkem „Meje“ (Meja) z Radwoře, kterážto hra zajisté poučuje Srby a představuje jim obrazy dávných sporů a nesvárův, jaké bohužel dosud víří

¹⁾ Zvláště k novému roku vykupují se Srbové a jejich přátelé od přání za dárek na Serbski Dům kvitovaný ve všech srbských listech. Adresa: J. Šewčík, Bautzen, Domstift. Sachsen.

v celé naší slovanské rodině. Po krásné hře dlouho ještě „rejovali“ mládí a starší se bavili zpěvem a besedou. Skhadżowanka končila v pondělí výletem na památný vrch Černobóh s úchvatným pohledem na celou Lužici.

Po srdečném a bratrském rozloučení se srbskou mládeží vraceli jsme se s dvěma čilými jinochy z Kubšic pěšky do Budyšína, zvábeni jsoouce vyhlídkou na krásný srbský kraj a nadšení dojmy ze skhadżowanky.

Druhého dne nerad jsem se loučil s milým druhem rynchnovským, který se vracel přes Zhořelec do Čech vzhůru na Krkonoše. Dopoledne věnoval jsem vycházce po Budyšíně, shlédl všechny jeho starobylé brány, věže a bašty a mikulášskou branou jsem vstoupil na romantický hřbitov katolický, zvaný „Mikławsk“ dle malé kapličky sv. Mikuláše. Zde odpočívá v rozvalinách kostela sv. Mikuláše největší Srb Michal Hórnik. Naproti za řekou nad předměstím Židovem na Hródzišku je evangelický hřbitov, kde práchniví srdce velikého buditele Jana Arnošta Smolefe. Odtud je nejkrásnější, vskutku čarovný pohled na Budyšín. Na příkré skále třící nad Sprévou se zvedá město se svými věžemi : přímo před námi budyšínský hrad Ortenburk, na levo od něho malebná cihlová zřícenina chrámu sv. Mikuláše, nad níž vyčnívá věž „mikulášské brány“ a za ní věž dómu a dále v pozadí ze skupin domů a zahrad jiných asi pět věží. Po pravé straně Ortenburku poutá zrak náš hrotitá pevnostní věž kostela sv. Michala lužických evangelikův a starobylé věže staré a novější vodárny. Šel jsem dále na pravo po západním břehu řeky malou březinkou maje před sebou panorama Budyšína a dole mezi staveními a stromovím se lesknoucí Sprévu, již jsem překročil před kostelem sv. Michala a stoupal po skalnatém svahu do starého města, minul zříceninu klášterního kostela františkánského a vrátil se kolem dómu do hradu. Prošel jsem však jen zámeckým nádvořím, ježto hrad se právě restauruje ; nad hradní branou je socha Matyáše Korvína, protivníka Jiříkova, urážející českého návštěvníka ; jeť tu představen český lev, jak se svíjí pod nohou Matyášovou. Nové město má široké a stinné ulice, jež věnčí krásné sady na místě bývalých hradeb ; v něm vyniká nový krásný chrám Marie a Marty, budovy středních škol, divadlo a jiné.

Budyšín čítá asi 30.000 obyvatel, z nichž snad pětina je Srbův, tedy celkem město německé, ale přece zůstává i nyní Budyšín středem a ohniskem všech Srbův, neboť je v něm „Serbski Dom“ s Maticí, srbskou to akademií a většina srbských jinochů se tam vzdělává a připravuje k věrnému jednou plnění uložených a zděděných povinností k svému lidu. (D. p.)

V. KOUDELKA (Br.):

Jarní.

(Metrum asclepiadeum II.)

Jaro přilétlo zas přes strmé hřbety hor,
zeleň přineslo v kraj, na nivy živý ruch,
slunce ve pramen svůj upřelo zářný zor
a v něm barvami plane duh.

Kyne smaragdem stráž, písněmi jásá bor,
plesem vítá nás háj, opdělí vůně vzduch,
jara touhami již veškeren ožil tvor,
můj též radostí zplesal duch.

Již k nám přes hřbety hor přilétlo jaro v bor,
nívám přineslo ruch, pramenům barvy duh,
kam svůj upřelo zor veškeren ožil tvor,
zavzněl jásáním vzduch... zplesal duch.

V. A. MAKOVEC (Č. B.):

Meditace.

I.

Tys útěcha má, viz snící oči moje,
jež vřelé lítosti mé velké jsou zdroje,
ó, hudbou andělů je ukolíbej v pláči!
Když tíha žalů v slabá bedra má zas tlačí,
Tys posila má, neb mocné slovo Tvoje!

Tys ve žití touhou, ochranou jsi v boji,
Tvá ať Moudrost všechno Láskou Svojí spojí,
jcž, jak ku zrnku písku stejná ke všem tvorům!
A smilování Tvé ke mojí duše vzdorům
vždy tak veliké je, Bože, z Dlaně Tvojí...!

II.

Udýchán já na cestě jsem stanul žití,
bych zřel, jaké plody zrají, roste kvítí,
po stezkách, kudy šel jsem, jimiž dav se valí:
bodláci, plané keře, dál viděl jsem skály —
v smutku zaplakal jsem, a počal se chvítí...

Cestou novou dál jdu přes trny a hloží,
v níž, jak krokem kvítka každým zřím, se množí,
les stromů dál, jak s tíhou plodů ční do výše,
jichž korun hlas příchozím šeptá vždy tak tiše.
Věztež: počátek moudrosti bázeň Boží.

ALOIS DUDA (Ol.):

Jan Milíč z Kroměříže.

(Dokončení.)

O způsobu jeho kázání nejlépe by nás poučily jeho postilly; avšak kázání, jež se pod jeho jménem zachovala, jsou spíše jenom náčrtky kázání s příhodnými citáty z Písma a sv. Otců, jichž ukazuje nevšední znalost. To platí zvláště o sbírce „*Gratiae Dei*“. Sbírkta ta dělí se na dvě části: *Pars hiemalis* a *pars aestivalis*. Exempláře její jsou nyní vzácnosti; neboť Klicmann na své cestě po knihovnách v Čechách a v Německu našel jen ve Vratislavi jediný úplný exemplář, 1187. a 1188.; druhý jest již kusý. Mnohé exempláře jsou systematicky zkráceny. Vynechána jsou kázání na svátky Kristovy a svatých a ponechána jen nedělní; jiná kázání zůstala snad náhodou nedokončena. Jednotlivé zlomky této postilly našel Klicmann ve mnohých knihovnách slezských, polských i německých, což svědčí o velké její oblíbě.

Jiná sbírka jest „*Postilla de tempore et de sanctis*“, kterou Milíč ze skromnosti nazval „*Abortivus*“. Napsal ji na přání studentstva; byla hojně opisována a proto se zachovala až na naše doby v několika rukopisech. Napsána byla asi před cestou do Říma, ježto se v ní neděje nikde zmínka o protivěnství, jež mu bylo tam trpěti. Postilla ta byla určena pro žákovstvo, majíc účel katechetický; přece však jsou v ní mnohé narážky na současné poměry, z nichž lze sestaviti krásný obraz mravův a zvykův obyvatelstva té doby.

Některé ukázky Milíčova nadšeného ducha tlumočí úvod k postille, z něhož vyjímáme: „*Scis, Domine, quod virtus in me non est, nec cognovi literaturam. Quomodo ergo in tuas potencias introibo et pro iustitia pugnabo, nisi docueris me a iuventute mea et me usque ad senectutem non relinquis, ut senectus mea sit in vinea uberi et non deficiam in confitendo iustitiam et veritatem? Cum defecerit virtus mea, ut vocentur hii sermones gratiae Dei, nullis praecedentibus meritis, sed praeveniente me nuntia tua, ut non ingerat se satanas, transfigurans se in angelum lucis, nec suggerat mihi errorem pro veritate, nec ponat mihi tenebras lucem, et lucem tenebras, amarum dulce et dulce amarum, malum bonum et bonum malum. Instat nam adversarius vere beatitudinis meae, ubique spargens euge! euge! ut aliquid aliud pro te sumens vacuus maneam. Sed quia tuus est dies et tua est nox, in manu tua stant nox et tenebrae, ideo peto, da mihi palatum sanum, quo discernam lucem a tenebris et omne bonum ab omni malo, ut dulcescas super omnes seductiones amarissimas et venenosas, quas unquam suggessit mihi inimicus. . . . Haec tua me caritas ab omni faciat corruptela extraneum et nullius vicio mutabilitatis obnoxium, sed super omnia, quae carnaliter deliquetur, excelsum, dominicae contemplationis avidum, persecutorem, zelatorem virtutum, exquisitorem et reformatorem bonorum consuetudinum atque morum. Haec me doceat sponsae tuae imitorem existere et supra omni correctione propugnatorem canonicae fore veritatis. Haec me declarat legitimum fore fidelem filium matris meae ecclesiae sanctae, quae me foveat, nutriet, defendat, pie corrigat, ut si eravero in hiis aut in aliis scripturis aut operibus, me reformantibus resumam amplexibus pietatis et sic me numero tibi militantium adscribat, ut tandem, cum finita fuerit tentatio, quae est militia vita hominis, super terram, particeps fieri merear omnium tuorum triumphantium filiorum.*“ („*Časopis Katolického Duhovenstva*“ 1864.).

V kázání synodálním, obíraje se otázkou, proč laici nepřejí duhovenstvu, odpovídá: „*Quia non sumus filii lucis sed tenebrarum, quia non lucent nostra opera coram hominibus, ut glorificentur Patrem, sed male agentes lucem odimus.*

Quam ergo causam allegabimus, cur nobis saeculares sunt infesti? Non occurit mihi alia causa ad praesens, licet multae possint assignari, nisi quia transgressores legis sumus nec eam in corde diligimus, nec eam ore predicamus, nec eam opere adimplemus, et sic abutimur dignitate sacerdotii."

V kázání na den sv. Mikuláše pravil: „Quomodo sacerdos hortatur populum ad castitatem, si ipse est luxuriosus, contubernarius, adulter et amator mulierum, chorearum lascivarum, pulchritudinis, strictarum et nodularum vestium, rostreatorum calceorum, quae omnia sint meretricantium signa."

Jak uvoluěn byl život mnohých kněží, líčí ve druhém synodálním kázání: „Breves tunicas histrionum aut minus amplas deferentes, ut a mulieribus reciperentur, . . . verecundantur vocari sacerdotes, qui si sacerdotium non haberent, essent agriculatores seu tribulatores. . . Quidam unam missam dedicatorem vel festum habent, postea iugurgitant se in ebriationibus."

O pověrách praví o sv. Šimonovi a Judovi: „In die Nativitatis Christi: Talis enim intrans ecclesiam spirat, et si anhelitus suus ascendit ad aerem sursum, tunc divinat se victurum per illum annum; si autem anhelitus descendit ad terram, tunc credit se illo anno moriturum. Quidam considerant tempus nascendi et cursum siderum, sub quibus quis nascitur, et sunt genetiliaci. . . ; quidam in manibus signa indicant sive in membris, et sunt cyromantici. -- Quidam adorant lunam et numerant in novilunio pecuniam, ut augmentetur. . . etc."

Původ hromiček odvozuje takto: „In principio eiusdem mensis (Čnora) rapta est Proserpina a Plutone, quam quia mater eius Ceres facibus accensis in Ethna tota nocte quaesisse credebatur, et ipsi (Pohané) ad commemorationem ipsius in principio mensis facibus accensis orbem de nocte lustrabant. Cum sancti Patres consuetudinem ita non possent penitus destruere, constituerunt in honorem S. Mariae Virginis cereos portare accensos, et sic, quae prius fiebant ad honorem corearum, fiunt ad honorem Virginis." —

Že znal Milíč současnou literaturu, svědčí to, že ve svých kázáních častěji na spisy tehdy známé naráží. Tak zná legendu o Jidášovi, již se dotýká v kázání o večeři Páně; na legendu o sv. Theofilovi poukazuje v kázání o Nanebevzetí Panny Marie; na „Fysiologa" naráží na první neděli adventní.

Veliká příbuznost jeví se mezi lidem k papeži Urbanovi V. a prorocství o Antichristovi co do obsahu, neboť v obou jest hlavní myšlenkou volání po všeobecném sněmu církevním, který by odstranil zlořády, jež se zalnázily jak mezi lidem věřícím, tak mezi duchovenstvem.

Prorocství o Antichristovi se zachovalo ve třech rukopisech, z nichž jeden má množství oprav a gloss, mezi nimiž i některé české, jež jsou dosti důležitý po stránce pravopisné. Jeden z českých úryvků zní: „Wuole neplna a nedbawa gest, kterazto chcez dobre mu duchownyemu y nechcze, genzz mnoho ma w mysly, ale malo w czynne, mnoho dobreho poczyna, ale malo dokonawa, na poczatzcze horlywyw czynne, ale zdy ke konczy oblewugye, zdy mnoho dobreho slyssy a rad syc uczy, ale w tom nechutnyw prospye wa anebo nycz so bye hrzyechi oblehczugye, malo dobreho wczynne, to so bye wazzy a tomu se ohogy; dale prospye waty newelmy chwata, slowo Bozzy pro czaste posluchanye neb czenye gemu zlacznye a swatosti a gyne dary Bozzye y modlydwy wede so bye w nedbanye. Ta wuole neczela a tepla, mylugyczy tento zzywot a gyeho pokoy, s tyem zdy chce obdrzzety wyeczny zzywot, anebo magycze bytost w tomto swyetye w chwale w rozkošsy, s tyem syc nadyge nebeske kralowstwyw obdrzzety."

V jakém poměru byl Milíč k Waldhauserovi, Štítnému a Husovi?

Waldhauser nepůsobil tak mocně na Milíče, aby byl jedinou příčinou toho, že opustil výnosné úřady a četná vysoká důstojenství a stal se prostým

kazatelem. Hlavní toho asi příčinou bylo, že se oddal hloubání o pravdách náboženských, což na jeho ducha tak působilo, že boje se o zkázu svou i mnohých z nejbližšího svého okolí, odhodlal se život svůj dle slov evangelia upravit a vystoupiti proti všem neřestem, a tak zachrániti pro život věčný, co se zachrániti dá. Tedy onen duševní boj prodělal úplně samostatně, a přítel jeho Waldhauser byl jen poslední příčinou, že úmysl svůj uskutečnil. V povaze se valně od sebe lišili: Waldhauser byl povahy ohnivě, rvavě, ncostýchal se za své práce bráti sebe větší odměny; — kdežto Milíč vyznamenával se klidem, pokorou, byl proniknut duchem apoštolské chudoby, odmítaje všechny dary s výhradou, že dány jsou pro jeho potřeby, dané. Ostatně žili mužové ti v dobrém přátelství, a Waldhauser zjednal Milíčovi slovy svými mocného příznivce v kardinálu Grimaudovi.

Spisy svými českými nemohl působiti Milíč na Tomáše ze Štítného tak, aby jazykem dosud neobvyklým — českým — psal knihy pro lid; neboť Milíč žádného značnějšího díla českého nenapsal. Víme však, že kazatelská činnost Milíčova spadá do let 1364—74., tedy do mužných let Štítného, jenž nejen byl na vysokém učení v Praze, nýbrž i později často tam přicházel; zvláště když se o Milíčovi roznesla pověst po celých Čechách, tu zajisté i Tóma toužil seznati nadšeného kazatele, jehož „ohňová slova“ naň mocně působila. Právě živému slovu Milíčovu máme děkovati za díla, jež vyšla z pera Tóмова. To vysvítá z mnohých vroucích slov, jimiž se zmiňuje Tóma ve svých spisech o Milíčovi jakožto nadšeném kazateli, což zejména viděti v „Řečích svátečních a nedělních“.

Mezi Milíčem a Husem jeví se sice velká příbuznost, ale bezprostřední vliv Milíčův na Husa nedá se dokázati. Příbuznost jest v základních jejich ideách, totiž v myšlenkách mravokárných, ve snaze napravit mravy a obroditi církev pokleslou v hlavě i údech, očistiti ji ode všech zlořádů, jež se v ústavu její během několika století vloudily a ji na pokraj záhuby přivedly. Kněžstvo zvláště mělo býti vzorem křesťanského života, a proto bylo třeba přivesti je k přesnému plnění jeho povinnosti. To bylo snahou Milíčovou, po tom toužil též Hus; ale Milíč při tom zůstal vždy na půdě církevní, vždy ochoten byl vůli představených se podrobiti, kdyby se snad v něčem od pravdy odchýlil; kdežto Hus přiveden na zcestí háje spisy Wiklifovy, odbočil od cesty církví vykázané, vzešel se autoritě.

V. Novotný vidí „nejužší souvislost Milíčovu s budoucností“ v otázce častého přijímání; praví: „Z otázky častého přijímání na stejném základě a na základě přesného znění bible, již Milíč tak doporučoval, musilo se vyvinouti (po necelém půlstoletí) přijímání podobojí.“ Myšlenka častého přijímání není však původní myšlenkou Milíčovou, který jen oživil u nás ten zvyk, jenž počal tehdy po celé téměř Evropě zavládati, což nutně vyplývalo z tehdejších poměrů. Milíč pak, ona vtělená láska k lidu a hluboká péče o jeho duchovní blaho, nutně musil lidu ony poklady, jež se prýští z častého spojení se se Spasitelem, otevřít; to vyplývalo z celé jeho činnosti; a proto doporučoval svým posluchačům častější přistupování ke Stolu Páně. Jest tedy Milíč v této otázce jedinkým z mnohých prvků, jež na vyhranění její měly vliv. Že v yvine se myšlenka ta v přijímání podobojí, o tom jistě neměl Milíč ani tušení. —

Hlavní působnost Milíčova záležela tudíž v kázání, v živém slovu, neboť byl mužem nadšení, mužem slova. „Zjevení jeho upomínavši mnohého na první zvěstovatele křesťanství, provozovalo v národě českém moc velikou a trvalou. V osobě jeho zajisté byla se takřka vtělila ona jarota citu a obraznosti, ona hluboká zbožnost, ale poněkud bolemyslná, ona čilá jemnost i urputná odhodlanost,

jimiž národ český odjakživa se vyznamenával; a proto on to byl, jenž podporován jsa přízní nejvyšších úřadů světských i duchovních, hnul tímto duchem národním až v samé hloubi jeho a uvedl jej poněkud do ševelení onoho podobného vlnám mořským, z něhož, když se přimísili ještě živlové jiní, vyvinula se později bouře neslýchaná.“¹⁾

Animae Fratrís.

Příteli † Leodegardu Teperovi.²⁾

Bratře, hleď!

Moře Bolu se vylilo po vyhrátých nivách Duše.
Vodstva olovem těžká, temná nenasytně pohlcují paprsky
Radostí a prochvívají přitímím zahorklým eterem zlomené
akkordy stlumených Hovorů Svých.
Slyšíme jen :: Smrt, Kříž -- -- --.
Vše ostatní hyne nedopovězeno.

Ruce zalomené máme, hlavu skloněnou, srdce zatopené, mozek
vypráhlý otázkou: Obětí.

Palma vítěze je neporušená a dýchá Vůni Míru.

A skláníme se a rty se perlí Slova:

Svět oněměl a ztratil tvůrčí Sílu — —
Tvář zjizvenou, skalenou prachem lichých Cest,
jenž rozvířen byl hýřivými tanci Nečistých — —
Dar danajský — za uklidnění bílých Měst,
za Visí oheň duší v Lásece čistých
chtěl dátí Svět — vražedných dráhy Cílů.

Pochopil's k Smrti odporem vysílen;
Života Život na prahu bílých Světů skytne Sen.

Hg.

¹⁾ Pal. III. 1.

²⁾ Zesnulý narodil se v Lukovanech 1. října 1884. Studia gymnasiální absolvoval v Brně na II. českém gymnasiu státním. Do bohosloví vstoupil r. 1905. — Zemřel po delší nemoci 25. března 1908 v objetí těch, kteří ho milovali, v Bilovicích.

J. VÝTIŠK (Ol.):

V zemi zaslíbenou.

(Věnováno podjáhňům.)

Roztáhli plachty lodníci již mladí,
zdvíženy kotvy, jež loď s břehem spialy;
poslední pozdrav letl k nivám rodným,
v neznámé vody pouští koráb malý.

Nesklonil den se ještě ku západu,
udeřil na loď samý pyšný, silný,
v palubu stříkal vzteku svého slínu,
zmítaly lodí nebetyčné vlny.

V blankyt se vznesly plavců prosby vřelé;
Hospodin kynul, ztišilo se moře;
odměnil věncem Dán svých věrných skráně,
vůdcem byl jejich ke svatě až hoře.

Azurem plula tiše loďka dále;
uzřeli plavci ostrov na obzoru,
napíali síly, k břehům jeho pluli
zapěvše hymny díků, chvály v sboru.

Zlomená vesla zanechali vlnám,
znaveným pažím klidu skytli chvíli,
spočetli sbor svůj, scházelo jich dosti;
k žádaným krajům s větší touhou pílí.

PRINC R. (Č. B.):

Před ordinací.

(Svým kolegům.)

Ty sladký Pane můj, na lány polí Svých
mne's přece povolal Svou láskou pohnut ke mně
ó zapal duši mou v nebeských nadšeních,
ať této země prach v mně zdolá Tvoje země.

Ty's v dlaň mi sílu dal a mohu pracovat
od jitra prvního až dlouho do soumraku.
Čekám Tvé vyzvání u Tvojich stoje vrat,
žár nedočkavosti mi v lačném hoří zraku.

Ó zavolej, ó pokyň, Pane rajských luhů,
a bídy děšť a útrap přívál třeba sešli
na hédra schýlená a bij mne — svého sluhu,
jen když mi v zemi Tvé mé jitřní hvězdy vzešly. —

HEGER JOSEF (Br.):

Církev a vědy přírodní.

(Práce v soutěži první cenou poctěná.)

(Pokračování.)

Platí-li výrok uvedený právem o zoologii, ještě větším platí o botanice.

Chudé je v botanice klasobraní, daleko chudší než v zoologii. Zase vzpomene sv. Basilia¹⁾ a vhodných jeho pozorování v tomto směru. Zopakujeme, co svrchu řečeno o Albertu Vel. a jeho znalostech botanických a jsme už u spisů, jež pyšní se názvem Herbarii, jenže — svědčí o tom jiný jim přidělený název Horti Sanitatis neb Regimen Sanitatis — v nich prvé místo drží element lékařský a na druhém teprve je zájem čistě botanický; jsou to, jak charakterisuje Hummelauer, „populární medicínské příručky, jež číší často absurdnostmi a pověrou.“²⁾

Jimi tak ocitáme se u vědy lékařské. Sem můžeme plným právem zařaditi všechny úvahy — ovšem, což přirozeno, ne bez chyb — o stavbě lidského těla, jeho struktuře, jakož i patřičném cíli jednotlivých jeho organů, jak nám kynou vstříc ve spisech některých Otců církevních, hlavně Řehoře Nyssenského,³⁾ Basilia⁴⁾ a sv. Ambrože.⁵⁾ Sv. Isidor věnuje čtvrtou knihu díla Origines a Vincenc z Beauvais po něm třináctou knihu spisu Speculum naturae vědě lékařské a podávají v jakémsi kompendiu vše v oboru tomto dotud známé. A též doba pozdější není chuda na spisy podobné, spisy, jichž autory často jmenují se osoby duchovní.⁶⁾

Pak musíme oceniti zásluhu benediktinů na Monte Cassino o medicinu u nás na západě, jež v duchu Galénově, který, jak ve filosofii Aristoteles, tu rozhodnou hrál roli, ji vyvíjeli. To byla pouhá pozorování bez experimentu. Krok ku předu učiněn byl, když přikročeno ku zkoumání organismu experimentem.

V plénkách jsou v té době vědy pomocné jako anatomie, chemie, či alchymie, z nichž poslední vlastně nebyla zrozena dosud, prvá pak potkávala se, ne-li s odporem a přísnými zákazy, tedy jistě s nedůvěrou církve. Církev prodchnuta jemnou úctou k tělu zemřelých, schránce to Ducha sv., úctou, již už Starý Zákon povzneseným hlásá hlasem a jež prýští hojivým balsamem víry ve zmrtvýchvstání, nechťela anatomie. Což čivu, vždyť pitva děla se bez jakéhokoliv plánu a docela nepostačitelnými přístroji zuřícími v mrtvolách.

Nejzdrárnější a nejvytrvalejšími vzdělavateli přípravné půdy pro vlastní vědu, chemii v moderním slova toho smyslu, jejíž otcem vlastním Lavoisieur, syn krásné Francie, se uznává, byli členové mnišských řádů. „My nyní podceňujeme jejich dílo,“ dí Zahma,⁷⁾ „poněvadž hledali něco, co nám se zdá býti přeludem (všeobecný lék, kámen mudrců a elixir života), ale dlužno nám se rozpomenouti, že vstoupili na pole dosud zcela ladem ležící a že s počátku neznali ani nejjednodušších vlastností hmoty.“ Oni teprve razili chemii cestu a ačkoliv při tom dopouštěli se bludův a chyb, přece jest nám děkovati jim za vytrvalou jejich práci, jež nezůstala neplodnou. Vždyť jim děkujeme za

¹⁾ Homil., V. n. 8.

²⁾ Die christliche Vorzeit und Naturwissenschaft. St. a. M. L. R. 1880 st. 285.

³⁾ De hominis opificis.

⁴⁾ Hom. in Πρωτογενεσ σεαυτοφ.

⁵⁾ Hex., lib. VI.

⁶⁾ Hurter a a VI. b 1598.

⁷⁾ Věda a učení katol., str. 54.

přístroje, které dosud mnohé konají služby v našich laboratořích, jejich pokusů plodem jsou některé z nejdůležitějších zásad kyselin a solí. Prvními červánky označiti dlužno zmíněné už Alberta Vel. a Rogera Bakona, jemuž dle všeho — ač připisuje se obyčejně Schwarzovi z Kolína — známa byla složenina střelného prachu. Ba i veliký theolog a filosof sv. Tomáš Aq. požíval pověsti znamenitého alchymisty, že právem, dosvědčuje dílo nadepsané „Pojednání o bytnosti nerostů“, v němž poprvé vyskytuje se slovo „amalgam“. Jiný takový alchymista byl znamenitý františkán španělský Raymundus Lullus, německý benediktin Basilius Valentinus, Jan Křt. hrabě Hellmont, dle Ludvíka Figuiera původce nejdůležitějšího vynálezu své doby, objevení plynu totiž, na kterémžto objevu zbudovány pozdější theorie chemie.

I v různých odvětvích fysiky jsme zavázáni synům církve za počátek. Srovnáme-li s klassickým starověkem, pak jeví se rozhodný krok ku předu: v optice připravuje se dalekohled i čočky brýlí, v akustice zaznívají nám v této době už varhany, umělecký mechanism hodin zatlačuje hodiny přesýpací, magnetická střílka řídí běh lodí a předtucha síly páry ve připomenutých slovech Bakonových chystá mnohá usnadňující prostředky komunikační.

Ve spisku „Christus und die Naturwissenschaft“ píše Dennert: ¹⁾ „Jest pravda, celý středověk byl pro vědy přírodní neplodným úplně. Celá tato dlouhá doba nemá jiného významu pro vědu, než že sprostředkovala vědomosti starého světa době nové. Vlastní produktivní síla ve středověku vzhledem k délce doby úplně mizí.“ Nezbytno ptáti se po příčině. A tu, ač uvedena v platnost empirie, objeví se nám jako vysvětlení naprostý nedostatek vhodných a dostatečných přístrojů. A to byla příčina nepatrného pokroku. „Nebylo tu brnění,“ píše Zöckler, „aby experimentem tážána byla příroda, nebylo vhodné zbroje, aby docíleno obsažných a korektních resultátů z pozorování, leč dávno známé, dosavadním teoriím a systémům sloužící za podklad. A neleží v malomoci, jakoby se schlipými křídly, jen zpytování nebe pro nedostatek přístrojů, nýbrž souhrnně i všechny ostatní disciplíny: fysika jako popisná věda přírodní nemá dostatek vhodných apparátů, ba většinou pohřešuje i uznání jich nezbytnosti. ... Co znamená pro astronomii nedostatek dalekohledu, to je pro organickou vědu přírodní nedostatek mikroskopu. ... A podobně trpěla mnohá odvětví fysikálního bádání tím, že neměla potřebných nástrojů. Meteorologii a acrostatice chybělo thermometer a hygrometr, barometr a vývěva. Mechanice a statice chybělo závaží a pozorování o něm. Optika neměla temné komory.“ ²⁾

Dosud vypočetli jsme zástupce jednotlivých věd přírodních až k reformaci. A tu v tomto období časovém překvapí nás ne právě vlivem reformace — spíše se dá dokázati opak — široký rozlet po vědách přírodních zavřením staré aprioristické-spekulativní metody a uplatněním naobrat jediné pravé metody indukční; tu už slyšíme plné a milé zvuky dosud z dálky se nesoucí, zvuky jásavé ouvertury k velkolepému onomu dramatu objevů nových.

Objev Španělů a Portugalců s Kolumbem a Vasco de Gamou v čele zlomily v geografii dosud vši mocí se udržující „iurare in verba magistri“ a totéž uskutečnilo se i v jiných odvětvích věd přírodních v brzku. Koperník rozhání mlhy vystoupiv spisem svým „Revoluciones orbium coelestium“ (1543), spisem, jenž si musil pomalu sice, ale s nezdárlivým přec krokem vítězným³⁾ raziti dráhu, což se mu podařilo, zvláště když dědictví přejali Keppler,

¹⁾ Christus und Naturwissenschaft, Stuttgart st. 32.

²⁾ Zöckler, Op. cit., a a s 521 a n.

³⁾ Na odpor postavil se Kopernikovi Baco z Vernlama. Tycho de Brahe postavil r. 1585 svůj systém a dal přednost své neobratné a složité theorii, založené na soustavě

Galilei a Newton s Leibnitzem, kteří v nádherné stavbě pokračovali až ku věžím. Podobným průkopníkem jako Koperník¹⁾ v astronomii stává se v anatomii Vesalius († 1564) dílem „De fabrica corporis humani“. Vesalius totiž s Fallopiem a Eustachiem, přírodopyskem Cuvierem „otci moderní anatomie“ zvaní, první zavrhl „ipse dixit“ Galena, slavného řeckého lékaře, jehož autorita přes tisíc let považována za svrchovanou. Vesalius to byl, jenž dokázal, že „mistr“ v mnohém pobloudil, jemu patří zásluha, že zavedl pytvu ne analogickou na těle opic neb jiných nižších zvířat, nýbrž na těle lidském samém. Reformatorem chirurgie stává se Ambroise Paré. Přirozený systém v botanice vytváří Caesalpin († 1603) a Lobellius. Tu poprvé zavzní nám jásavými ozvěnami jména Galilei, Suellius, Keppler, Harvey. Galileo Galilei, přítel a chráněnc papežů a kardinálů, o kterých by „blouzniví historikové“ namluviti chtěli, že byli jejich pronásledovateli, vynalezl neodvisle od nizozemce Jansena teleskop, který v krátké době několika objevy pobouřil veškeru astronomii. Jím objevil Galilei měsíce Jupiterovy, prsten Saturnův, krateru a hory měsíčné, skvrny na slunci a jeho rotaci kolem vlastní osy. „A zde upozorňujeme na tu okolnost,“ dí Zahma, „že Galileo mnohá ze svých pozorování vykonal v zahradách Quirinálských, náležejících jeho příteli a ochránci, kard. Baudinimu. Zde umístil svůj teleskop a zde také našel — třeba protivníci živě tvrdili opak — přízeň a povzbuzení, které pobádalo ducha jeho k novým objevům a vždy skvělejším činům. A poznamenejme ještě, že Galileo obdržel doživotní pensí, aby mohl pokračovati ve svých studiích, a že ten, jenž zaručil mu tuto roční pensí, nebyl nikdo jiný, než veliký papež Urban VIII., o kterém se tvrdí, že byl prý jeho pronásledovatelem.“²⁾ — Keppler (1571—1630) podává na oltář vědy dary nestárnoucí ceny: svoje zákony, teorii oka a nervu zrakového. Willibrord Snellius († 1626) spěchá se zákonem o lomu světla, Harvey, jehož předchůdcem právem lze označiti jako jednoho už svrchu Caesalpin, Klementem VIII. do Říma povolán stal se jeho lékařem a jmenován byl lektorem lékařství v kolleji „Sapienza“. Smavé jsou plody jeho studií o oběhu krve u zvířat: radikální jimi položen základ k převrácenému utvoření, jak ve vědě lékařské tak v zoologii a organických vědách přírodních. Názor jeho o oběhu krve v lepší světlo postavil Malpighi ukázav, jak krev dostane se z tepen do žil, co právě chybělo Harvey-mu, ozbrojiv se mikroskopem a vypořovav jemné žilky zvané vlásečnice. Za to byl Malpighi povolán Innocencem XII. do Říma a zvolen byl prvním jeho lékařem a komořím. Haygens s Hookem podporují optiku; v mechanice jasně zaujímá místo Torricelli barometrem, Pascal zákony hydrostatickými a označením, jak lze barometru užiti k označení výšek horských; Querikke vývěvou a strojem elektrickým.

Ptolomeově. Veliký byl i odpor církve. Od r. 1616 až do 1757 byl spis Kop. na indexu. Takový odpor je zjevem, jak vhodně podotýká Schanz (Apologie des Christentums III. 419), jenž se opakuje při každém objevu na poli přírodovědeckém. Proto nelze ani opposici církve příliš stroze posuzovati. Byla velká, nebyly však následky pro vědu tak osudné, šla pomaleji snad, ale jistě a věřící Newton učinil poslední konsekvenci. Že by Giordano Bruno († 1600) pro systém Kop. byl upálen, nesrovnává se s pravdou; stalo se tak pro církev nepřátelský spis: „Spacio della bestia trionfante“.

¹⁾ Význam Kop. pro poznání náboženské uvádí Dr. Rudolf Schmied (Das Naturwissenschaftliche Glaubensbekenntnis eines Theologen; Stuttgart 1906). 1. Rozdíl mezi tímto a oním světem tak důležitý pro naši religiozitu pod područním systémem Ptolomeova quantitativní stal se i kvalitativním. 2. Rozdíl mezi nepatrnou nízkostí a vysoce a bohatě obsažným duchovním životem, jímž člověk svým tvůrcem počtén, právě tímto poznáním lze užiti v nedosažné velikosti. (Žalm 8. 4—5). 3. Tím dokonaleji resonuje nyní jásavá píseň tak úchvatná při nedokonalém názoru světovém. (Žalm 19, 2.)

²⁾ Zahma, Víra a učení katolíci str. 45.

Byly to objevy velikého dosahu, připravovaly širý vhléd a rozšíření věd přírodních, jichž odtud chápou se širší kruhy laické přejímající je z rukou duchovenstva, jež dosud až výhradně skoro na pláních jejich pracovalo, aby pokračovaly rychleji ve větších rozsazích a rozměrech, uznávající zásluhu církve. Nejeví se v tom snad zatlačení církve do pozadí. Nikoliv! Spíše krok je tu ku předu, možno říci i ve prospěch církve, jelikož není účelem jejím, aby vědě vyučovala, ani aby bděla nad vědou a ji chránila. Ovšem nemožou pravdy theologické zcela býti odloučeny od pravd vědeckých bez veliké škody těchto pravd, neboť mezi zjevením a přírodou je těsné spojení. Na tento moment poukazuje vhodně kard. Newman,¹⁾ když říká, že pravda zjevená zasahuje z veliké části v obor vědy, filosofie a literatury, a odloučení ji stranou ve prospěch věd světských, znamenalo by prostě tolik, jako způsobiti vědě velikou škodu pod záminkou prospěchu. —

Patrně tedy, že učencům je třeba ještě jiných pravd, než jsou ty, jež odvozeny jsou z pozorování a pokusů. Jest jim potřeba, aby mohli se utéci k jinému, vyššímu řádu vědomostí, ke zjevení, aby nabyli schopnosti k odvozování správných důsledků i ve svých zvláštních oborech bádání. „Beze světla zjevených pravd zajisté sice pronášejí pravdy *excepiis excipiendis*, pravdy, jež však potřebují strážce, pravdy, o něž však nelze příliš mnoho se opírat, aby neklesly pod tíží, pravdy, jež jak veliké bubliny prasknou a rozplynou se v niče, vybuchí-li bez míry a řádu způsobem zhoubným na úkor jiných věd a na úkor theologie.“ Nutno mít tato slova na mysli, pozorujeme-li tíži zodpovědnosti různých sekt a zvláště protestantismu.

Poněvadž počátky rozvoje věd speciálně přírodních jdou ruku v ruce s reformací, a poněvadž obě, jak správně poznamenává Hummelauer, postavily se, poslední ovšem později, proti autoritě v odboj, rádi zvláště akatolici lnutí náboženské — už předem na to poukázáno — v příčinný uvádějí vztah k rozmachu vědeckému. Dal by se na různých odvětvích na každém zvláště ukázati opak tvrzení toho, než dostačí k jasnému ozejmení dokladem uvéstí slova protestanta Dra. Zöcklera.

Nauka orthodoxních protestantů nevede si jinak než scholastika a padá vlastně zpět v náruč aristotelismu. „Nejbliže příští století po smrti Kepplerově a odsouzení Galileově²⁾ lze nazvati stoletím znovuzrozeného aristotelismu a platonismu. Scholastická orthodoxie luteranismu a kalvinismu netrpěla jiného názoru světového, než jaký byl u Otců církevních a starších scholastiků, jenž — jak bylo domnění — vyhovoval doslovnému znění a duchu Písma sv. Pro stanovisko Kepplerovo, jenž při vši hluboké úctě, jakou choval ku svědkům církevní minulosti, přece více cenil přírodovědeckou pravdu poznanou pozorováním a výpočty, neměla tato (protestantská) theorie porozumění (s. 538.). Proti Koperníkovu názoru staví se přírodovědecký katolicismus, luteranismus i kalvinismus až na konec našeho věku, to jest až 1617 . . . Zájem na poli přírodovědy, jako samostatného, vědeckého vysvětlení vyžadujícího faktora theologického rozsahu vědomostí, vychládá vždy více.“

A přistoupíme-li k jednotlivostem, přesvědčíme se, jak Luther heliocentrické soustavě Koperníkově se posmíval jako přechytrnému nápadu „bláznovu“, jenž chce vše umění „Astronomie“ na rub obrátiti a již vyvrací známým

¹⁾ Idea of a University.

²⁾ Galilei nebyl odsouzen proto, že tvrdil, že slunce stojí a země se pohybuje, nýbrž že v obhajování hypotézy své oproti odpůrcům přešel na pole theologické a z astronomické pravdy (de Maistre) odvoláváním se na Písmo sv. chtěl učiniti pravdu dogmatickou (Deschamps, Pravdivost a rozumnost víry, str. 469), ukázal se „nešpatným astronomem (nýbrž špatným theologem“ Weiss, Weltgeschichte, 11. B. p. 261.)

místem s Josuou. ¹⁾ Melanchton vyjádřil svoje představy odporující Koperníkoví výslovně a ve formě doktrinellní ve svých „Počátcích fysiky“, ²⁾ prohlásiv teorii Koperníkovu za čin blázna nebo člověka, který toužil státi se velikým. Kašpar Cruciger († 1548), pomocník Lutherův při překládání bible, byl, byť i dříve ve přívrženec systému Koperníkovu, jako všichni ostatní patřící k této škole, „zástupce astrologických pověr“. Podobně Melanchtonův žák, superintendent ve Wittemberku a professor Pavel Eber († 1569) holdoval „astrologickým šílenostem a pověrám své doby o kometách“. Vůdcové reformovaných, ani Cvingliho nevyjímaje, byli oddáni pověrám astrologickým. Hier. Zanchi († 1590) nezastavoval se jen u teorie sfer, nýbrž rozvíjí úplnou teorii vlivu komet na pozemský osud. Theologa Lamberta Danäa († 1596) fysikální a fysiológické názory objevují se vpravdě starofrancské a retrogradní. Na otázku, stojí-li země, klidně dává praeceptorovi odpovědět silně „ano“. Věřt ještě v existenci šupinatých mořských oblud velikosti ostrova, jako pravých leviathanů Písma sv., vypráví o jedovatých okřídlených dracích, jichž pokrmem je vitr, zastává se skutečné existence satyrů, faunů a jiných podobných netvorů, a připouští působení satana na takovéto tvory, aby jimi strašily lidi. Dříve zmíněný Zanchi podobně uznává mořské obludy, jak je líčí Strabo a Plinius, a zdá se, že bez kolísání uznává i pověst o fœnixovi; Šimon Musäus († 1576) zná v moři arabském úhoře 600 stop dlouhé a 300 stop široké. A takových dala by se uvést celá ještě řada. Jediné v lékařství se zasloužili duchovní protestantští. Divno dosti! Jeť lékařství věda z věd přírodních nejméně se zjevením se stýkající a jeho vlivu nejméně podléhající. Málo tedy domnělého pokroku lze vytěžit z uvedených dat. Jak málo vlivně zasáhl protestantismus v obor vědeckého snažení, ba spíše naopak toto deprimoval, cítí a promlouvají i vrstevníci jeho. „Kde lutheranism zavládl,“ píše Erasmus, vrstevník Lutherův; tam je úpadek věd.“ ³⁾ A humanista Rossen v téže době s bolestí konstatuje poklesnutí vědeckého snažení. „Jaký úpadek věd,“ stěžuje si, „přišel na nás. Nikdo bez ~~se~~ nemůže pozorovati, jak tu všeliké snažení po vědách a ctnosti zmizelo. Obávám se, že barbarství nastoupí, které nepatrné zbytky náboženství a vědy úplně zničí“. Jsou jen slova ta potvrzením slov Möhlerových. Pokud věrně věřilo se učení Kalvínovu a Lutherovu neměla církev protestantská poesie, historie, filosofie. ⁴⁾

Už v zásadě tedy a tím více v aplikaci téže nemá protestantismus žádné vzpruhy v onom vývoji a rozvoji věd přírodních, jehož počátek datuje se od objevů Kolumbových.

Tak dospěli jsme k věku novému, kdy vědy přírodní nás oslňují přímo svojí hloubkou a svým rozsahem, svou podstatou i rozvětvením do detailů. Užli jsme kus cesty v dějinném vývoji kultury, sledujice ho od prvních počátků slibných vlivů církve. A co vidíme? Už od samé kolébky zjevení s láskou sklání se k přírodě, leč lidstvo nebylo tehdy dosti zralé k vědeckému vzdělání přírodních poznatků. Křesťanské zjevení vedlo lidstvo ve vývojích dále od stadia, na němž ho zastihlo. Prohloubilo, zaostřilo a povznese lo v duchu světa římsko-řeckého porovnáním svých základních dogmatů s filosofickými názory svédobými, hloubání spekulativní; jsouc však vyvržena ke kmenům barbarským, poněmáhla, krok za krokem, je povznášela k dokonalému osvojení

¹⁾ Doslovně: Blázen chce celou astronomii převrátiti. Já věřím Písmu sv.; Josue poručil, aby slunce se zastavilo a ne země. (Colloquia etc. Mart. Lutheri, Francof. a M. 1571. Tom. II. 116 b.)

²⁾ Anfangsgründen der Physik.

³⁾ Schanz, Apologie des Christentums III.

⁴⁾ Schanz, Apologie III.

dobrý nadpřirozených, ale též k poznání vzdělanosti a vědy klassické. Ve scholasticce docílují spekulativní vzdělání lidstva prvního stkvělého mezníku. Než spekulace plod je právě zase zrno, z kterého přirozeně nutné vybujení musí vědy exaktní. A tak počíná koncem středověku epocha rozmachu nejdříve ve vědách o nebi a zemi a s nimi i v jiných odvětvích věd přírodních. Rozvoj ten zhaven blahodárného vlivu církve reformati z větší části, přec spěchá k cíli díky pudu lidského ducha poznání přírody a impulsům z doby dřívější k netušenému, vznešenému v pravdě rozvoji a octl se ve středu vědeckých snah. Tak rozvinuty objeví se nám vědy přírodní na prahu nové doby, jež jim děkuje za nejvelkolepější pokroky v teorii i praxi. Všechny nynější výrobní i komunikační prostředky jsou jich dílem. „A ač se zdá, že tento rozkvět realismu je protestem ideální vědy křesťanské, přec tomu tak není. Po celou dobu po reformati až do dnešních časových stadií lze učiniti pozorování, že theologií byly vědy přírodní podporovány, zástupci totiž jejími, kdežto často vlastními přírodozpytci a fedrovateli pokroku kladeny byly překážky.“¹⁾ Ostatně nemají vzájemně pražádné příčiny si vytýkati: „k nemotivované, vědě nepřátelské skepsi mnohých theologů druží se množství příkladů ne méně vážných počtem a významem, příkladů nemotivované a rovněž vědě nepřátelské skepsy u mužů věd přírodních. Tu, jak tam tyranie pražádných školských zkazek a proto mimo-volný obskurantismus; tu i tam domnělá jistota a pokrok, ve skutečnosti však zdržení a ztemnění pravdy vědecké.“²⁾ Byť bychom i doslovně nechali vyznění tato slova bez jakéhokoliv odstínu jemného strachy, jsou theologové omluveni spíše. Mají theologové vyšší zájmy a jasnější cíle hlubších významů a nezdídk nepřátelským postavením přírodozpytců proti křesťanství povoláných zatlačení v opozici. A to platí hlavně v přírodovědě dnešních dnů, jež často nejsou ignorancí pravd křesťanských spokojena, si libuje v sarkastickém snižování a v tom smyslu chce působiti na množství.

Bernou minci odtud jsou slova: co přírodozpytec, to odpůrce Kristův, to odpůrce církve! Jak jsou pošetili a umírající. A kdyby i na krásně slova ta živa byla v pravdě, či byla by otřesena skála církve, nerozbořného křesťanství? Mnozí nyní obrací se proti ní, je jisto! V úvodě už uvedeny příčiny. Odvrácíme se od vědců polovičatých, jejichž značkou je dilettantismus aneb co horšího, zlá vůle. Na zřeteli máme muže, kteří jako přírodozpytci v pravém slova znění uznání býti musí, ty muže, jejichž pracím děkujeme za pokrok v poznání přírody a na prvním místě z nich vlastní průkopníky zpytatele prvé třídy. Je-li rozpor mezi vědou přírodní a vírou v Boha, musí býti poznán nejjasněji nejintelligentnějšími prvního řádu. A najdou-li se v počtu velikých zpytatelů ba i průkopníků na poli přírodovědeckém věřící a zbožní křesťané, pak asi domnělého rozporu víry a vědy nebude.

Lituji, že nemohu podati dějiny jednotlivých oborů věd přírodních aspoň tak úplně jako dosud! Pro nedostatek vhodných pomůcek jednak a ne příliš rozměrný rámec práce je se mi obmeziti na stručný výpočet speciálně katolických zástupců věd přírodních, věrných synů církve, až po století devatenácté. Větší úplnost věnována bude století devatenáctému, že i v naší otázce nejdůležitějšímu.

(Pokračování.)

¹⁾ Cf. Schanz, Apologie III, 420.

²⁾ Zöckler op. c. II, 55.

V. S. (Pr.):

Za Svatoplukem Čechem!

(Připsáno mladým generacím a stranám.)

Dnes tvrdá srdce tisícerych zvonů
co ve „stu“ věží má jich „zlatá“ Praha,
by rozhoupat se měla v teskném stonu,
že usnula nám navždy hlava drahá —
A celý národ směl by beze studu
dnes mužnou slzu setřít s oka řasy
a k Vyšehradu poslat povzdech trudu,
kde ona hlava k spánku ulehla si. —

Však ne jen kovu dojmavou píseň,
ne slzy, vzdechy přejme Mu — ne slova;
spíš skutkem zjevme srdce vděčnou tíseň
a Jeho ducha vzbudme k žití znova.
Byl skromným víc, než aby dobře spala
skráň Jeho s tíhou nežádané slávy:
Když by jen Jeho poctivost se stala
nám navždy heslem, snil bych bez obavy!

V. KOUDELKA (Br.):

Touha po prorokovi.

Proroku, povstaň! nač v hrobě dřímát?
z temnoty vyjdi na svěží vzduch!
modlám svět slouží — můžeš zas hřímát,
jařma by hříchu sprostil se duch!

Proroku, promluv ku svému lidu,
v srdci mu símě ďáblovo zmař,
nedopřej jemu hřešiti v klidu,
nevěru jeho vmetni mu v tvář!

Proroku, přijdi s plamennou řečí,
volej, jak k trestu chystá se Bůh,
hříšní jak budou svjjet se v křeči,
dokavad Jemu nesplatí dluh!

Probuď se v hrobě, proroku dávný,
ty jenom můžeš srdcem jim hnout,
vyrví svůj národ z ďábelských pout,
aby zas Boží přízni byl slavný!!

ANT. TOMĚČEK (Ol.):

Poznámky o „Cherubínech“.

(Práce v soutěži druhou cenou poctěná.)

(Pokračování.)

Hlava třetí.

Postava Cherubův.

Pozorujeme-li svrchu uvedená místa Písma svatého (v hl. I.) jen povrchně, přijdeme k tomu úsudku, že se postava cherubův, jak se nám popisují v historických knihách, liší od postavy, kterou nám popisuje prorok. Příčina tohoto rozdílu vysvětluje se z různého účelu, za jakým cherubové vystupují. V historických knihách zastupují cherubové idey kultu starozákonního, znázorňují službu Bohu povinnou, kdežto v knihách prorockých mají účel symbolický a proto je tu jejich postava tolik komplikována; proto je velmi nesnadno z knih prorockých odvoditi základní postavu cherubův. Jsme tu více odkázáni na knihy historické o proto si jich také napřed všimneme dle pořádku.

a) Velmi zajímavým je tvrzení Theodoretovo, že cherubové u vchodu do ráje nestáli v podobě mladíků, nýbrž v podobě skutečných zvířat. Byl tam tedy jistě král pouště, lev, lítý býk a divý orel a snad roztrhaný Beduin. Ti spouštěli hrůzu na každého, kdo se blížil rajske bráně.

Ale tito cherubové, o kterých se neví, zda to byl jeden nebo více, nemohli míti podobu zvířat, nýbrž musili vypadati jako mladíci. V Gen. hl. 3. posledním verši praví se totiž o nich, že měli meč. A meč přece nenosí zvířata, nýbrž lidé. Jen lidé dovedou vlásti rozumně mečem, zvířata toho nedovedou, nemajíce kromě rozumu ani za tím účelem adaptovaného těla, rovné postavy a rukou.

Již Cornelius a Lapide, který se tím místem Písma svatého zabýval, praví: „Videntur hi Cherubim fuisse humana forma induti, nam habent et vibrant flammeum gladium et in omnes partes versatitem, ut feriant eos, qui paradisum ingredi velint.“ (Comm. ad Gen. 3, 24). Winer (Bibl. Realw. 2. A. Bd. 1. pag. 262.), Vatke (bibl. Theologie I. Bd. pag. 329 pozn.), Paul Scholz (d. bib. Altertümer. d. j. V. I. 160.), a Reinke (Beitr. z. E. d. a. T. VIII. pag. 72.) smýšlejí rovněž jako Cornel.

Namítá se, že slova אֲנֹכְהוּבִים a רָאָה לְהַטֵּחַ הַחֶבֶד jsou předměty. Je tomu skutečně tak. Ale význam jakýsi má tato námitka jen tehdy, mluví-li se tu o nějakém ohni vůbec a nikoliv o ohnivém meči. Jinak meč bez zbrojnoše neuhájí ničeho.

Opět jiní namítají, že Bůh postavil ku bráně rajske „cherubíny“ a že prý se tu děje zmínka jenom o jednom meči.

Co se této námitky týče, tu odpovídáme, že není jisto, zda jednoho „cherubim“ nebo více „cherubim“ Bůh na stráž postavil, poněvadž pře o číslo formy „cherubim“ není rozhodnuta, čímž tato námitka pozbývá ceny.

V Genesi Mojžíš cheruby zvláště nepopisuje, aspoň ne tak důkladně, jak to činí prorok Ezechiel ve své prorocké knize.

Proč tak Mojžíš neučinil, proč nepopsal v Genesi cheruby zevrubně, příčinu toho dlužno hledati v tom, že se jejich postava shodovala s těmi, co stáli na arše, anebo snad opsal Mojžíš onu zprávu o cherubech v ráji ze staršího spisovatele, který psal v době, kdy byla postava cherubův lidem ještě známa z tradice, takže Mojžíš nepotřeboval popisovati cheruby zvláště.

Postava cherubův v ráji byla asi táž, kterou obyčejně brali andělé na sebe, a která je nejvíce přiměřena andělům a lidem se nejvíce zamlouvá — lidská, jelikož člověk je stvořen k obrazu Božímu a zaujímá mezi tvorstvem

místo čestné, vyšší. Postava tato snad byla ozdobena také křídly. Apodikticky toho tvrditi ovšem nemůžeme.

b) Dále o postavě cherubův dovidáme se z popisu soch cherubův, které byly postaveny na arše.

Archa úmluvy zove se אֲרוֹן הַבְּרִית nebo אֲהֶעֱרִית (Exod. 25, 10—21, 37, 1—9); byla to obyčejná skříň z akaciového dřeva $2\frac{1}{2}$ lokte dlouhá a $1\frac{1}{2}$ lokte široká a vysoká, vně i vnitř obložena zlatem; kolem dokola byla ozdobena věncem (וָרֵד), po obou stranách (תְּצַמֹּחַ) na hranách dole byla ozdobena zlatými kruhy, kterými byly prostrčeny dva pozlacené sochory ku nošení příspůsobené. V arše byly uschovány dvě kamenné tabule s „desíti slovy“ (Dekalog; Exod. 25, 16; Deut. 4, 13., 10, 1. 2.).

Na arše spočívala zlatá plotna massivní, tak dlouhá a široká jako archa, zvaná slitovnice כַּפֹּרֶת. Slitovnice nebyla pouhým vikem archy, nýbrž slou-

žila za trůn Boží, za trůn milosti, kde trůnil Jahveh a Israeli zjevoval své milosti. Na slitovnici stáli dva cherubi, kteří však se slitovnicí netvořili jeden celek.

Bähr (Symbolik I. pag. 351.) praví, že postavy cherubův tvořily se slitovnicí celek nerozlučitelný. Kalthof (Handb. der h. A. Münster 1840, Theißing pag. 178.) jemu přisvědčuje, jakož i Calmet. Bähr odvolává se na Ez. 25, 18., kdež se praví: „Dva také cherubíny zlaté a kovové uděláš, s obou stran slitovnice“. —

Pozorujme z toho verše význam „kované“ מְקֻשֶּׁה. Kmen קש značí sekati, řezati, dlabati. Dle toho značilo by מְקֻשֶּׁה vysekaný, vyřezaný, vydlabaný. Poněvadž se tento význam hodí i jinde (Jes. 3, 24. Jer. 10, 5.) a rabbíni (Jarchi in Exod. 25. u Bähra) se s námi shodují, nedá se o správnosti významu tohoto pochybovati. Dle toho mohli býti cherubové se slitovnicí z jednoho kusu zlata zhotoveni. Kromě toho je tu מֶן, které rovněž potvrzuje tuto domněnku. —

Ale přece se dá proti ní něco namítati. Slitovnice, כַּפֹּרֶת, ἑλαστήριον, měla býti z nejčistšího zlata מְהֻרָּר zhotovena. Toto poznamenání však chybí jinde u cherubův (37, 6.). Cherubi tedy nemusili býti z téže látky zhotoveni jako slitovnice. Ve v. 31. užívá se o rourách, které byly z téže látky jako svícen, též pouze מֶן, ale ve v. 32. a 33. stojí ku bližšímu označení יָעָא, což se tu spíše hodí než u cherubův.

Co se týče toho מֶן, neznačí ono celkové spojení. Neboť v Mojž. 31, 26. se praví o knize zákona: „Vezměte knihu tuto a položte ji na straně „מִצֵּר“ archy úmluvy“. Zde se ani mysliti nedá, že by מֶן značilo jednotnost knihy zákona s archou.

Pro náš náhled, že cherubové nebyli zhotoveni z jednoho kusu se slitovnicí, svědčí dále II. Mojž. 26, 34., kde se praví: „Položíš (polož) i slitovnici na archu svědectví ve svatyni svatých (velesvatyni).“

O cherubech se tu neděje zmínky. Rovněž 30, 6., 39, 35, 40, 3. 20. III. Mojž. 16, 2. II. Mojž. 10, 3, 5. 8. Jer. 3, 16. Soudců 20, 27. Byli tedy cherubové od archy odlučitelní.

Dále dle IV. Mojž. 4, 5. byla bez pochyby celá archa šatem ovinuta a tu byli sotva také cherubové ovinuti šatem. Zajisté že byli ku většímu pohodlí š archy sdělání a potom opět na ni postaveni.

Ptáme-li se, z čeho byli cherubové nad slitovnici, když nebyli z téhož zlata, jako slitovnice sama, tu je nám uvážiti následující.

O cherubech nad slitovnici se praví, že byli vyřezáni מִקֶּשֶׁה. Slova tohoto užívá se o práci soustružnické. Proto velice snadno nám napadne myšlenka, že by cherubové mohli býti ze dřeva (jako ve chrámu Šalomounově) a pouze pozlacení, jak se o tom dočítáme u Gesenia (thes. III. p. 1243).

Ale Bähr (Symbolik I. 330) po příkladě Jarchiho tvrdí, že byli vytepaní ze zlata, což by se konečně také dalo odůvodniti.

Archa byla u židů u veliké úctě. Nošena byla všude na cestách a v boji stála v první řadě; proto ji nazývá Prudentius „Deum Circumvagum“. Židé doufali v pomoc Boží skrze přítomnost archy, která označovala přítomnost Boží (Jos. 4. 11. 12. 13. 6. 8. 9. 12. 13. 14. I. Sam. 4. 4. 5. 14. 18. II. Sam. 7. 2 + 11. 11 + 15. 24.) a proto brali Židé archu všude s sebou. Kněží nosili archu na svých ramenech ve slavnostním průvodu (Jes. c. 46); nebo byla archa také vožena na slavnostních vozích (II. Sam. 6. 2. 3.). Archa byla trůnem Božím. Písmo svaté praví o ní: „Inde praecipiam et loquar ad te supra propitiatorium ac de medio duorum Cherubim, qui erunt supra arcam testimonii, cuncta, quae mandabo per te filiis Israel.“ (Exod. 25. 22.).

Těmito slovy je dán také klíč ku vysvětlení částého výroku Písma svatého, že „Jahveh sedí nad cheruby“. (I. Kr. 4. 4. II. Kr. 6. 2. I. Par. 13. 6. Is. 37. 16. Ž. 79. 2. 98. 1.).

Že cherubové netvořili nikdy nějaký „trůn“ Boží.

Bůh se sice nazývá יֹשֵׁב הַכְּרֻבִּים sessor cherubinorum — ale seděti se tu rozumí ve smyslu přeneseném. Seděti bylo přívlastkem králů, soudců židovských a učitelů — což značilo jejich moc a vážnost (Schindler lex Pentagl. col. 814.). Rovněž se tak vysvětluje Exod. 25. 22, kde mluví Bůh jako soudce se svého stanoviska. A v Ž. 99. 1. Jes. 37. 16. II. Jam. 6. 2. Ž. 80. 1., kde se zjevuje Boží moc.

Ani že by byli cherubové nějakým obydlím Božím, nesmíme si mysliti. Tak se totiž domnívají ti, kdož překládají יֹשֵׁב הַכְּרֻבִּים slovy „habitans cherubinos“ čili „cheruborum incola“.

LXX překládá slovo יֹשֵׁב slovem αἰτέω, ἐνοικέω, κατοικέω, παροικέω nebo κατοικίζω, což neznací seděti, nýbrž bydleti jako יֹשֵׁב אוהל habitans tentorium (Gen. 4. 20), חָר יֹשֵׁב ארץ habitans terram (Gen. 50. 11), חָר יֹשֵׁב habitans montem (Judic. 3. 3), יֹשֵׁב קַעֲלָה habitans chilah (I. Sam. 23. 5), יֹשֵׁב צִיּוֹן habitans Sionem.

Zde je však tento smysl zcela správný. Ale o יֹשֵׁב הַכְּרֻבִּים platí slova

Schultzo: „Daß diese Redensart den die Ch. bewohnenden d. h. unter ihren Flügeln wohnenden bezeichnen soll, das erscheint mir sprachlich noch unglaublicher, da lebendige Wesen nicht wie ein Haus bewohnt werden.“ (Alttest. Theol. 2. A. pag. 572.).

Nyní nám však nastává odpověděti na otázku, jaký tvar měli cherubové nad slitovnici.

Grotius tvrdí, že cherubové měli tvar býčí. Bochartus a Spencerus, že tato postava vynikala. Joseph Ant. I. 4. c. 6. formae ignolae, Clemens Alex. jmenuje cheruby sfinges.

Haneberg (pag. 197.) praví o té věci: „Wenn ich alles, was nun vorliegt, zusammenfasse, halte ich für das Wahrscheinlichste, daß an dem einen Ende ein geflügelter Löwe, auf dem anderen ein geflügelter Stier, beide mit menschlichem Antlitze, aber liegend, wie die egyptischen Sphinxen, abgebildet, waren. . . Vom theologischen Standpunkte kann es bedenklich scheinen, daß sich im Hei-

ligtume Embleme fanden, welche mit heidnischen übereinstimmen. Allein eine gewisse äußere Übereinstimmung war überhaupt unvermeidlich, wenn es einen Cult geben sollte. Die Opfer, die Altäre, die Anwendung des Weihrauchs waren Dinge, die auch bei den Heiden vorkommen. Alles kam darauf an, unter welchen Gebeten, zu welchem Zwecke die Opfer gebracht wurden. So kam es bei diesen falksamten Wundergestalten darauf an, ob sie zur Abgötterei mißbraucht wurden, oder zur Verehrung des wahren Gottes antrieben, ob sie Bilder von wahren oder irrigen Ideen und Dingen waren."

Co můžeme ještě tvrditi je, že to byly sochy, simulacra, figurae. Podobně jmenuje cheruby také Clem. Alex. (Strom. I. V. p. 667. 10.) *χρόσα ἀγάλματα*, Josephus *πρόσωποι δῶο* effigies duae, *ζῶα πετεινά* animantia volucra. Nejinak smýšlel Philo, an praví (l. III. de vit. Mos. p. 668.): „Operculum arcae, quod vocatur Propitiatorium, fuisse basim duarum imaginum, quae Ch. nominantur."

Jaký tvar měli cherubové, kteří stáli na arše úmluvy, není zjištěno. Víme o nich pouze tolik, že měli křídla roztažena a že patřili na sebe. (Ex. 25, 20, 37. 9.). —

Z toho již, že patřili na sebe, můžeme souditi, že cherubové tito měli jen po jedné tváři a po dvou křídlech, kterými zastíňovali archu *לְמַעַן*. (Ex. 25, 20.). Tvář cherubů byla lidská, neboť nedá se mysliti, že by tito andělé z vyššího kůru byli jako nějaké obludy zobrazení se zvířecí tváří.

Nyní nám nastává otázka, zda-li cherubové na arše klečeli anebo stáli. Kloníme se více k tomu názoru, že stáli. Soudíme tak se stanoviska, jaké zaujaly cherubové v chrámě Šalomounově, a z II. Chronic. 3, 13., kde se praví, že cherubové stáli „na svých nohou“, t. j. zpřímá, a jejich tváře byly obráceny ku svatyni. Zdá se nám tedy, že dobře analogicky soudíme, když pravíme, že cherubové nad slitovnicí rovněž stáli. (Thenius zu d. BB. d. Kön. pag. 77.).

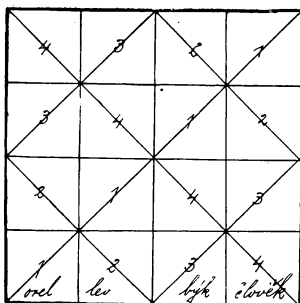
c) Jako ve svatostánku tak také v chrámě Šalomounově byli cherubové zastoupeni, a sice jak ve velesvatyni, tak také v ozdobách opony, na stěnách, dveřích a měděných podstavcích umývadel.

Ve velesvatyni stála slitovnice s cheruby jako ve svatostánku na poušti. Mimo to dal Šalomoun zhotoviti ještě dva cheruby ohromné velikostí, 10 loktů vysoké. Tito cherubové stáli vedle sebe při arše, obráceni jsou ku svatyni. Poněvadž křídla, z nichž bylo každé 5 loktů dlouhé, byla od severu k jihu rozepjata, a poněvadž cherubové stáli vedle sebe, zaujímalá ona 4 křídla celou šířku velesvatyně a mohla tudíž archu i s přiloženými nosidly zastíňovati.

O postavě těchto cherubů není nic bližšího udáno. Z poznámky, že byli obráceni tváří ku svatyni, vysvitá, že měli také jenom po jednom obličejí, jako cherubové na kapporethě. Ostatní svou postavou se asi tito cherubové nelišili od postavy cherubův na arše. — Důležitou zdá se nám býti poznámka, že tito cherubové stáli. Kdyby měli tito cherubové postavu ptačí, rozumělo by se to samo sebou a nebylo by třeba tuto poznámku činiti.

Postavy cherubů byly také vetkány do koberců. Židé vyznali se ve tkaní. Od nich pocházejí také obrazy cherubův, které byly vetkány do nejnížší pokrývky tvořící strop a do opony, která dělila velesvatyni od svatyně. Strop sestával z 10 koberců; každý koberec byl 28 loktů dlouhý a 4 lokte široký.

Jakou postavu tito cherubové měli, nevíme. Ale právě z toho, že se udává čtyřcet loktů a barev, poukazují někteří exegetové na čtyřcet cherubů Ezechielových a praví, že každý loket koberce zobrazuje jednoho cheruba, který byl pouze naznačen jako u Ez. v obrysech a to orel (1) tmavomodrou barvou, lev (2) purpurovou, býk (3) šarlatovou, člověk (4) bílou (hyssus).

Názor tento se však popírá a poukazuje se tu na to, že se dá sotva mysliti, že by se tyto cherubové lišili od cherubů ve velesvatyni, že byli tedy skutečně vyšíti.

Nyní ještě chceme věnovati nějaký okamžik cherubům, kteří byli zobrazení na podstavcích měděných umývadel v chrámě Salomounově.

Podstavce tyto byly ozdobeny postavami lvů, býků a cherubů. Tu se tedy dělá rozdíl mezi lvy a býky na jedné a cheruby na druhé straně, z čehož vysvitá, že cherubi nemohli míti podobu ani těch ani oněch zvířat, nýbrž nejspíše lidskou.

Josephus Flavius při popisování těchto podstavců (Žid. starož. VIII. 3, 6.) zaměňuje cheruby s orly.

Že však tyto cherubové neměli orlí postavu, lze souditi z II. Chronic. 3, 13., kde se praví, že cherubové ve velesvatyni stáli, tedy i tyto cherubové asi stáli, a proto nemohli míti postavu ptačí, poněvadž se o ptácích nemusí říkati, že stojí, když nemohou ani klečeti, ani ležeti, jak to mohou zvířata a lidé.

d) Lidská podoba cherubův dala by se konečně také dokázati z Ez. 1, 5. ze slov **דְּמוּת אָדָם לְהִנֵּה** - „mají postavu lidskou“ („podoba člověka v nich“).

Proti našemu tvrzení domnívá se Fr. v. Meyer (Bibeldeutungen pag. 131.) srovnávaje Ez. 10, 14 s 1, 10, že základní postavou cherubův je zvířecí postava. Neboť jestliže v. 10, 14 kde stojí **פְּנֵי הַכְּרוּב** místo **פְּנֵי יְשׁוּר** (býk) 1, 10, text není poškozen, mohli bychom již skrz člen v **כְּרוּב** slovo ono **כְּבוֹב** považovati za epitheton býka dle syrského kerúbha silný; i v hebrejštině se často užívá slova **אָבִיר** „silný“ o býcích; ale slovo **כְּרוּב** se dá sotva tímto způsobem přeložiti.

Slova „tvář cherubi“ však rozhodně nemohou označovati býčí postavu celého cheruba. Jmenuje se sice zde místo tváře býčí tvář cherubi, ale z toho ještě nenásleduje, že by celý cherub měl postavu býčí.

Záměna těchto slov „býčí“ a „cherubi“ má jinou příčinu. Proto se tu jmenuje místo býčí tváře cherubi, poněvadž onen cherub, který byl tváří obrácen ku prorokovi, vzdálil se od ostatních cherubův, a proto ho prorok tímto zvláštním názvem „cherub“ vyznamenal.

Na lidskou postavu cheruba můžeme tedy právem souditi z Ez. 1 a 10. hl., odezíráme-li od křídel a vedlejších tváří či vzezření cherubů.

S našim tvrzením se dá také smířiti popis cherubů, o kterých se praví, že *כַּחַר גְּלִיחֵם כְּ בַּחֲלֵל עֵגָל* = „chodidla jejich nohou byla jako chodidla telete“. Neboť dle předcházejícího popisu „jejich nohy byly rovný“, t. j. stály rovně, aniž by se ohýbaly v kolenou, může toto srovnání míti jenom tento smysl: „chodidla byla stejnoměrně zaokrouhlena (talířovitá), takže nebylo na žádné straně výběžku“ (Hitzig, k. t. m.).

Můžeme tudíž o cherubech Ezechielových tvrditi, že jejich postava se sice lišila od postavy lidské i od postavy cherubů v chrámě, ale přece zdá se býti základem jejich postavy postava lidská.

Popis cherubů, jaký nám podává Ezechiel v hl. 1. a 10., má asi něco na sobě, co více vyjadřuje symbolický význam ve vidění a nezdá se, že různé pří-
davky, které se cherubům dávají, patřily nevyhnutelně k jejich postavě.

e) V Apok. 4. zjevují se cherubové jako ζῶα zvířata jednoduchá. První je podobno lvu, druhé teleti, třetí má tvář podobnou lidské tváři a čtvrté je podobno orlu.

Dle příkladu Vitingova soudí zcela správně Hengstenberg (z Offenb. 4. 7.) z toho, že se v třetím ζῶον nepraví ἔμειον ἀνθρώπου, nýbrž ἕχον τὸ πρόσωπον ὡς ἀνθρώπου, že podobnost i ostatních třech zvířat s lvem atd. je omezena na tvář, takže se i tato tři ζῶα kromě obličeje podobala člověku.

Tolik můžeme souditi o postavě cherubů z bible.

Také křesťanské umění v biblích na obrazech vždy představuje nám cheruba u rajske brány v lidské postavě s mečem v ruce, kterak ukazuje prarodičům našim cestu z ráje ven.

Také rozum nám dosvědčuje, že se lidská postava hodila pro cheruby nejlépe. Neboť člověk, všeho tvorstva pán, nosí v sobě obraz nejdokonalejší, obraz Boží; proto se nejlépe hodilo pro cheruby, kteří stáli na slitovnici v bezprostřední blízkosti Boha, aby měli podobu nejdůstojnější, ba mohu směle říci podobu dokonalejší lidské postavy, ale nikdy podobu zvířecí.

Uvažujice o otázce, jakou postavu měli cherubové základní, docházíme ku závěru, že to byla lidská postava stojící a ozdobena jedním párem křídel.

Nyní se ptáme, na kterém místě Starého Zákona nachází se tato postava cherubův?

Na to odpovíme napřed záporně: Jistě to není vidění Ezechielovo, v němž bychom marně hledali typ postavy cherubů. Proč to? Z povahy celého vidění je viděti jasně jeho symbolický účel. Ohnivá kola, lesk, oči četné, všecko to naznačuje symbolický účel, který má toto vidění. Jmenuje-li tudíž Ezechiel své „živoucí“ cheruby, není tím vyloučeno mínění, že mnohá věc na postavě cherubů má jenom ten účel, aby znázornila nadpřirozený význam vidění.

Když tedy ony postavy cherubů, jak nám je líčí Ezechiel, nejsou typickými, musíme hledati typy cherubů v sochách cherubů ve svatostánku a ve chrámě Salomounově.

Jiní mužové však i tyto cheruby považují za komposice zvířecí. Všimněme si důvodu, o který se jejich názory opírají.

Znalost postavy cherubů ve svatostánku a ve chrámě prý se předpokládá ve vidění Ez. a proto i tyto cherubové ve svatostánku a chrámě byli prý „zusammengesetzte Wundergestalten“.

Báh připouští sice, že vidění Ezechielovo není vhodno rozřešiti otázkou o původním tvaru postavy cherubů; ale přece považuje zvířecí tváře cherubů ne za additamenta, nýbrž domnívá se, že tyto tváře se jen tehdy dají správně

vysvětliti, když uvěříme, že původní tvar postavy cherubů byla komposice zvířecích těl, ve kteréžto jsou dotyčná zvířata zastoupena; praví: „Die drei Gesichter, die er (totiž Ezechiel) zu dem angeblich alleinigen Menschengesicht hinzugefügt, und in denen die von ihm herrührende Hauptänderung bestehen soll, sind keine eigenmächtigen Guthaben, sondern unmittelbar aus der Grundidee des Cherubs hervorgegangen; was schon der mosaische salomonische Cherub in sich schloß, das liegt im Ezechielischen explicite vor.“ (Symbolik z. A. pag. 380). Též Lämmert jak se zdá, považuje cheruby Ez. za typ postavy cherubů vůbec. (Jahrb. f. deutsche Theol. 12 sv. pag. 612. ss.).

Schultz poznamenává: „Überhaupt erscheint, von Anfang an im A. T. der Cherub als etwas Bekanntes, also seit Urzeiten in der Volksphantasie Lebendes, und es wird durchaus nicht weiter angegeben, wie die Bilder angefertigt werden, sondern den Künstlern dies einfach als bekannt überlassen. Das weist aber meiner Ansicht nach weit eher auf zusammengesetzte Wundergestalten, welche je nach bestimmter Überlieferung, wie die Sphinx, die geflügelten Stiere u. s. w. von jedem leicht, hergestellt werden konnten, als auf geflügelte Menschen, wo auf den ganzen Personeneindruck mehr Gewicht fiel, und jedenfalls wohl eine nähere Anweisung über Ausdruck und Erscheinung nötig war.“ (Alt. Theol. pag. 337. Aufl.).

Nezdá se nám býti jasným, proč právě komposice zvířecích těl dle „jistých podání“ měly býti zhotovovány. Všimneme-li si četných památek umění výtvarného na semitském východě, tu pozorujeme, že lidské postavy i zvířecí jednoduché tu právě tak často se vyskytují jako složeniny zvířecí, čímž názor Schultzův padá.

Ostatně nejsme nikterak oprávněni odvolávati se na názory pohanských Semitů, vyslovené buď v umění nebo v mythologii, poněvadž tyto názory nesmíme vnášeti do theologie židovské. Když tedy někteří exegetové považují cheruby za příbuzné figurám pohanským svou postavou, tu je jejich tvrzení již eo ipso mylné, zakládajíc se na převráceném názoru o vlivu pohanských Semitů na Židy i v náboženství.

Různí mužové o té věci různě soudili; je tu obrazotvornosti ponecháno rozsáhlé pole. Uvedeme několik příkladů jako na zkoušku:

Schultz píše: „So glaube ich bei der früheren Ansicht stehen bleiben zu müssen, daß die Cherubim zusammengesetzte Gestalten waren, auf Stierfüßen, mit Adlerflügeln, mit Löwenmähen und menschlichem Leib und Antlitz, auf rechtstehend und ihre großen Flügel ausbreitend nach dem Heiligtum.“ (Alt. Theol. I. Aufl. pag. 337.).

Ferd. Friedrich shoduje se co do podstaty se Schultzem, s tím rozdílem, že přikládá křídílům cherubův zvláštní význam, čině z nich jakýsi trůn Jahvehův (Symb. d. mos. Stiftsh. pag. 243. ss.).

Dle Zülliga (die Cherubim-Wagen pag. 19.) „scheint der ursprüngliche Cherub gewesen zu sein ein aufgerichteter, zweifüßiger, geflügelter, junger Stier mit menschlichem Angesicht und Menschenhänden“.

Vatke (Bibel Theol. I. 328.) viděl v cherubech podobu draků starého bájesloví.

Tak a podobně smýšleli i jiní exegetové, jako Meyer, Winar, Neumann, Riegenbach, Lund, Schrader, což nedá se s výsledkem dobrým hájiti.

JÓZEF MICHAŁKOWSKI (Przem.):

Wspólne koleje.

Mijały wieki, wspólne życia chwile,
 Gasły przed czasem jak lampka oliwna.
 Czyny i myśli braterskie marzenia
 Znikły jak iskra wykrzesana, driwna
 I noc nastała. Słońca oba zgasły,
 Promieniami swymi nie grzały już siebie.
 Łodzią żywota kierowali sami
 O własnej mocy i o własnym chlebie.

A gdy w ich maszły wiał huragan morza,
 Łodzią zanurzał w strzępy szarpał płótna,
 Płynęli z wiarą nad nieszczęść przestworzą,
 Z młodzieńczą mocą, chociaż śmierć okrutna
 Groziła w drodze tam, gdzie złości zorza —
 I spaja prawdą serca miłość bratnia.

Razem więc znowu wyteżmy swe siły
 Choćby się ciałem lał nam krwawy znój
 Wobronie Prawdy zesłanej przed wieki
 Prawdy Chrystusa — ruszmy w święty bój!...

GALLE JAN (Br.):

Květy pod sněhem.

Studené větry z tmavých dálků
 hučely v černých haluzích,
 a v rozpukané drsné cesty
 sypal se z mračen bílý sníh. —

Kde kvetly dříve slibné květy,
 zelená tráva voněla,
 tam nyní hebece načechraná
 bílá poduška ležela. —

Tak moci v její chladnou svěžest
 svou horkou hlavu položit
 a zadívat se v šepot mračen
 a velebný klid jejich pít

a cítiti, jak sněžné vločky
 v zjizvenou duši padají
 a ztuhlé hroud; černé země
 jak pod ní k životu vstávají.

Z NOVÝCH KNIH.

Dr. Josef Kratochvíl: **Záhada Boha ve filosofii antické.** Knihovny »Nového Věku« svazek II. V Praze 1908. Stran XVI. a 192. Cena 2 K 50 h.

Čestně druzí se k prvnímu svazku knihovny »Nového Věku«: Joris Karl Huysmans Fr. Odvalila, bohaté to studii o slavném franc. romanopisci konvertitovi vynikající nesnadno srovnatelnou plynulostí díkce a jasně pochopenou a zdůrazněnou methodou jemné literární psychologie — v užiti totiž a názorném předvedení rázovitých passů ze všech děl básníkůvých — vědecké dílo chvalně známého českého filosofa katolického Dra. Josefa Kratochvíla, »Záhada Boha ve filosofii antické«. Dílo je výsledkem dlouhých studií a bylo připravováno od delších let. Prvé ukázky uveřejňovány byly svého času v »Museu«.

Autor jasně předvádí nám tu ideu Boha ve staré filosofii a ponenáhly vývoj její. Ukazuje, jak otázka Boha z naturálního pantheismu zrcadličho se v básní (Homer, Orfeus), který, když znázorněn, dal vznik vulgárnímu polytheismu — v očistách vzkvétající filosofické spekulace nabývá vždy vyhraněnějšího řešení. — První filosofové: Thales, Anaximander, Anaximenes tonou v příliš naivním světovém názoru a mají Bohem neosobní, hmotný, immanentní princip všehomíra — hylozoism — ač nedá se jim upříti i rozběh k metafysice, jež ujal se Xenofanes a Parmenides. Než ani tito nedovedli se vyšinouti nad jakýsi mystický pantheism. Od tohoto stadia mystického pantheismu učiněn krok ku předu Empedoklem a Anaxagorou hlavně, jenž sjednotiv výsledky svých předchůdců s patřičným oceněním empirie proklamuje příčinou světa *Noös* nehmotný. V tom jsou počátky dualismu, s nímž ovšem, jak přirozeno, uplatňují se paralelně Demokritův atomism a materialism a zajímavé názory Pythagorovy a školy jeho, jež vlastně nejsou než konfusní pantheism tíhnoucí k monotheismu.

Tato doba plná vědecké hloubky a mravní vážnosti vystřídána byla dobou úpadku ve filosofii sofisty, skeptiky to o bozích i základech mravnosti (I. Cap.), aby opět oživila a došla utěšených rozkvětů jak po stránce filosofické vůbec tak záhady Boha zvláště u Sokrata, jež všim právem nazvati lze prvním zakladatelem důsledného theologického nazírání na svět. Autor kriticky pojednává o dialektice Sokratově, celý druhý odstavec hlavy II. věnuje ocenění a rozboru Sokratových důkazů jsoucnosti boží: psychologického, ethického, historického. Ač jeví se nedostatky důkazů přec slunně jasná je tu už idea Boha jednoduchého, všudy přítomného, všemohoucího, neviditelného. Uznávána i božská prozřetelnost jeví se působením Boha podobným asi způsobem, jak uskutečňuje se působení lidské duše. Po stručném pojednání o Bohu u bezprostředních žáků Sokratových: školy megarské (polopanteism), kynické a kyrenaické (více méně znetvoření nauky Sokratovy II. Cap.) příkračuje spisovatel k Platonovi, jehož záhadě Boha věnována je celá hlava III.

Za snazším pochopením nesrovnatelně na dobu tehdejší vznešené a dokonalé idee Boha u Platona předslán rozbor platonské filosofie, v němž největší péče věnována nauce o ideách, jako pro otázku samu nejdůležitější. Ideologii — stadiem jaksi přechodným — vyšinul se Plato k ideí absolutní dokonalosti, Bohu, jimž rozumí nejvyšší metafysickou dokonalost, bytí par excellence, dobro jako takové, příčinu všech věcí. Po té s patřičným oceněním podána je celá řada logických důkazů Plato-

nových, z pohybu, přičinnosti, existence zákona mravního; jakož i etické názory jeho kulminující ve slovích: státi se podobným Bohu. (Cap. III.)

Další část knihy je velice obsáhlá a důkladná hlava IV., v níž mluví se o Aristotelovi, nejgeniálnějším mysliteli starověku. Vlastnímu pojednání předchází životopis Stagiritův a ocenění vlivných prvků na jeho filosofii, jež je nastíněna základními pojmy noetiky, metafysiky a psychologie, aby vhléd skynut byl a ojasněna otázka Boha. Aristoteles nevěnuje sice Bohu tolik lásky jako Plato, ale dokazuje jasněji a vědeckěji. Důkazy: z pohybu a změny, ze stupňů dokonalosti, z činnosti konu, důkaz teleologický — známé to důkazy ze scholastiky — podrobeny jsou tu obšírnému kritickému srovnání, jehož výsledkem jsou slova: »Aristoteles první dokázal vědecký theism, neklad Boha pouze z náboženské tradice, nýbrž dokazuje jej z principu svého filosofického systému. Není tedy divu, že scholastika a zvláště nejlepší její zástupce sv. Tomáš Aquinský rád přejal a propagoval myšlenky Aristotelovy a na nich zpracoval křesťanskou filosofii« (str. 156).

Záhada Boha v době po-aristotelské, o níž jedná hlava V., nenalezla hlubších myslitelů; ze všech asi nejvíce vyniká Straton z Lampsaku. Krátce pak podán je vývoj filosofie pozdější obracející se v systémech stoiků s Zenonem v čele, epikurejců, skeptiků a hlavně antické mystiky vyvolané židem Filonem, hledajícím náhradu za rozum v extasi, jejíž další výhonky jsou: novopythagorism a novoplatonism přecházející postupem doby v magii a různá tajná umění.

Spisu předestlán je obšírný obsah, ale, co velikého je významu, i obsáhlý přehled literatury, již bylo použito; ku konci pak jest sestaven ukazatel jmen se seznamem filosofických jiných studií autorových.

Knihy jeví se dílem antora hlubokého vzdělání filosofického, at scholastické, at moderní filosofie. Látka projednána s celým, dnes požadovaným vědeckým aparátem, při tom průhledně a jasně, což ovšem umožněno jest pouze autorovi, jež s tak obsáhlou znalostí ovládá filosofii antickou. Kniha přečte se s tichou radostí a obrozením, jako málokterá podobného rázu, jsouc psána lehkým, plynným slohem — což ovšem vyznívá ve prospěch autorovi — při tak těžkých problémech filosofických. Tím kniha přístupna učiněna i širším vrstvám čtenářstva, jest si jen přáti, aby došla co nejširšího rozšíření.

H.

Dr. L. Fonck S. J. **Wissenschaftliches Arbeiten.** Beiträge zur Methodik des akademischen Studiums. Innsbruck 1908. XIII. + 339. Cena 2'60 K.

Dnes, kdy združňuje se vždy více věda a vyspělost její je normou kultury jednotlivých národů i tříd v nich, sama sebou patrna je důležitost i potřeba práce vědecké ve všech oborech. Vědecká práce ovšem vyžaduje zřetelnou metodu a jasný návod, jak vysvitne, uvážíme-li, že těžce z knih vědeckých vyňati a odvoditi lze metodu správnou i pomůcky vědeckého díla. Tyto požadavky — jimž dostáti a s dostatek je vstřípiti mohou jednotlivé semináře universitní — učinil obsahem knihy: *Wissenschaftliches Arbeiten* Dr. L. Fonck S. J., professor theologické fakulty v Innsbromu.

Krátce načrtnut je s počátku knihy historický vývoj vědeckých seminářů universitních od prvních počátků až k jich rozkvětu v XIX. století. Hlavní díl knihy věnován je návodu, jak sestavovati a psáti vědecké rozpravy s obšírným pojednáním týkajícím se sbírání látky, studia literatury dotčeného předmětu, užití a kritiky pramenů, spracování a uspořádání látky.

— Konec knihy vyplněn je velice praktickým návodem, jak vydávati spisy; pojednáno je o rukopisu, nakladateli, korektuře, abecedním seznamu a j. m.

Knihla cenná, instruktivní, jasná, přehledná a praktická zasluhuje plného doporučení a bylo by dobře, aby došla co nejširšího rozšíření mezi bohoslovci a akademiky, jimž je též na předním místě věnována. H.

Dr. Cyrill Sládeček. **Lourdy a jejich význam pro naši dobu.** Úvahy jubilejní. V Olomouci 1908.

Malá sice knížečka, ale plná cenného obsahu. Autor projednává stručně úvahy své o Lourdech ze šesti hledisk pro naši dobu zvlášť významných. Jsou to: Lourdy a nadpřirozené. — Lourdy a křesťanská víra. Lourdy a křesťanská naděje. — Lourdy a křesťanská láska. — Lourdy a pokání. — Lourdy a křesťanský život. — Stručné kritické vyličení zjevení učiniv podkladem k důkazu nadpřirozeného zjevu lourdského, spisovatel přechází ku vztahu zjevení k význačným dříve zmíněným bodům. Rázovitě rysy dějinné slouží tu k potvrzení průhledně, stručně a jasně podaného stanoviska nauky katol. spočívající na podkladě vzorně volených míst Písma sv., Otců a knih liturgických. Poslouží dobře kazatelům skytnutím vhodné látky k bližším se slavnostem jubilejním. H.

A. GOLIK-GORANIN (Senj):

Komunizam i naravno pravo.¹⁾

„Animae sociale et politicum in
communitate vivens.“

Šv. Toma (de reg. princ. I. 1.)

Čovjek jest „ζῷον πολιτικόν“, kako Aristotel čovjeka zove. — Robinzoni ne mogu biti, to su samo iznimke. Dva su ova nazora naravna sila, koju imenuju ova dva mudraca. Čovjek mora narav služiti t. j. činiti ono, što ona tvaži; jer to su zakoni, koji su prožeti cijelim čovjekom. Čovjek nailazi na mnoge i mnoge potrebe, zapravo na svakom koraku i toga radi jest — elasticitet — čovječjih potreba ogroman.

Znamo, da svaki čovjek imade sposobnosti, a k tome se priključuje vefa ili manja marljivost, a uz to pristupa potreba veća ili manja i time nastade razlika izmedju pojedinaca bilo u materijalnom ili intelektualnom polju. Veliko je polje rada u kojem vlada kraljica razlike. — Razlika u materijalnom i intelektualnom polju jest uzrok pauperizma i kapitalizma. Država je morala urediti bolje zakone, koji ne bi bili tako veliki jaz učinili izmedju svojih državljana — već bi utvrdili njihova načela i to — socijalna — na pravednim zakonima. Na to se porodiše mnogi osloboditelji, da narod oslobode od bijede — videć najme, da država ne radi na tom polju ništa, i to — po svojim labilnim principima i vjerskim načelima po svom mijenju kovanin. Tako je država postala sve više protivnija vjerskim načelima — dok napokon ne stupi na temelj ateistički — iz kojega se obavitim maglom perzijanske

¹⁾ Dr. E. J. Krek: socijalizam. — Dr. Constantin Gutberlet: Ethik und Naturrecht — Andrović: socijalizam — Pauly — Majević: socijalno pitanje.

nauke ne pojavi — komunizam. Tako se evo pojavi komunistička nauka na temelju vjerskih načela, ali načela skovanih po svom kalupu. Ta je komunistička akcija htjela proizvesti dvoje :

- a) jednakost ;
- b) zajedništvo posjeda.

I.

Povjest komunizma.

a) O komunizmu n o p ě e.

Danas, da opravdaju komunisti svoju nauku, pozivlju se na kršćanstvo, velec ; prvi su kršćani u Jerusalemu, kako pišu — Dj. ap. 4, 32 — bili svi skupa i imali sve zajedničko. Nu možemo, a i moramo kazati, da u kršćana o komunizmu nije bilo ni govora. Kršćanstvo ne samo nije bilo protivno vlastništvu, već dapače štitilo svako dobro pojedinca. Zaista mi ćemo u sv. pismu naći mnogo mjesta u kojima se izrazuje komunizam — nu to nije komunizam materijalističan, već ona uzvišena kršćanska ljubav, koja je nalagala : ljubi bližnjega svoga kao samoga sebe ; onda : budite jedno srce i jedna duša. — Ta je ljubav činila, da su se u slozi i u miru kretali međjusobno. Jedino pravi komunizam u kršćanstvu nalazimo u samostanima. Ali pogledamo li dobro, vidit ćemo, da to nije prisilni komunizam, već dragovoljni, spojen je taj komunizam sa zatajivanjem samoga sebe u mnogim i mnogim stvarima.

Kršćanstvo poznaje komunizam samo u dva slučaja :

- a) Komunizam u skrajnoj nuždi ;
- b) komunizam ljubavi.

Glavni pak komunizam, kojega kršćanstvo propagira jest komunizam ljubavi.

Tako evo vele protivnici za kršćanstvo i na njega se formalno pozivaju. Nu zašto ? Samo da siromašni narod propagatori koje mu, drage vrste uhvate i zapletu u svoje mreže. Na vjerskim načelima šire svoju nauku, jer znadu, da je prosti narod posvema religiozan i da oni bez vjere ne bi ništa postigli kod naroda.

Kakva su ta načela ? Po njihovu skovana i učinjena, ali pod formom vjerskih istina — dok malo po malo ne privedoše prosti narod u svoj tabor i dok ga ne zarazi materijalističkim vjerovanjem. Toga radi se komunizam i temelji na istinama materijalističkog vjerovanja. Znadu oni što čine, kad narodu izbrišu iz srca svaki vjerski trag. Vjera je najme ona moć, koja čini da čovjek tvori dobro i da je poslušan pretpostavljenima. Gdje je vjera, ondje je i ljubav prema pretpostavljenima — a to bi se protivilo glavnim načelima — najme — jednakosti i zajedništva.

Na materijalističnom se temelju gradila zgrada socijalizma. Filozofija krene skeptičnim putem t. j. sve je dvojbeno, što se iskustvom ne daje upoznati. Tu struju u filozofiju usadiše mnogi filozofi n. pr. Bacon Verulamski (1561—1626) ; Locke (1632—1704) ; Hume (1711—1776).

Sve je veći i veći obseg dobivala materijalistička struja i javno je stala obarati glavne istine vjere i napokon se prenese na političko i socijalno polje. U politici se stala riješavati vjerska pitanja i to po svom mijenju, a onda se uvuku i u socijalizam i tako sebi socijalizam osjigura objekat (t. j. narod). Nasta revolucija. Jedno na drugo udara, ruši i zabacuje. Ne glodaju se, a niti štede i sama temeljna istinska načela filozofije i bogoslovije. Sudište filozofije i bogoslovije posta državni forum, koji preko svojih — spasitelja — čisti, što bijaše nevaljana t. j. njima po čudi. Nu ne potraje dugo, kad se za čas podigne

oblaci nauke enciklopedista, koji zastriješe najprije Francuzku zemlju. Glavne zvijezde enciklopedističke nauke bijahu: Voltair, D'Alambert, Diderot, Lamarche, Holbach i Helvetius. Ta nauka zarazi tlo Europsko, u materijalizmu se sve kretalo u kojem ne bijaše ništa uzvišena, već goli egoizam pod formom socijalizma. Napokon se pojavi zvijezda, koja je htjela razsvjetliti puteve socijalizmu — Rousseau sa svojom naukom — i to : svi su ljudi potpuno jednaki i svi imaju neomedjenu vlast. To je evo socijalni materijalizam, komu bi temelj udaren Rousseauvom naukom. Ali da se svaka uzvišena, nadnaravna sila zataji, još bolje drugi učenjaci sa svojom naukom učvrstiše temelj materijalizma. Darwin pokazuje i dokazuje razvoj čovjeka od majmuna itd. itd. — dok napokon danas, što se tiče čovjeka, ne naslijediše ove-evolucioniste, a što tiče socijalnog polja — socijal-demokrate, a napokon, što se tiče drugih znanosti — moderniste.

U tom se stanju napokon pojavi komunizam na posve bezvjerskom socijalnom stanovištu — a usavrši ga Francuzka revolucija.

b) O postanku i razvitku komunizma.

Što je komunizam ? Komunizam jest socijalizam, podavajuć vlastništvo i upravljenje na jednaki način cijelom nadu, a na temelju nove vjere.

Stara je to igra, koju današnji moderniste obnavljaju pod malo drugačijom formom.

Već početkom petoga stoljeća nalazimo komunistička načela u Perzijanaca. Prvi je komunist — Mazdek — rodio se g. 458. po Kristu u Istakharu. Bio je pravi demagog, polazio među narod, sakupljivao ga i učio komunistička načela, a nauk se njegov temeljio na manijehizmu. Učio je : nema razlike izmedju bogataša i siromaka ; jednakost i bratstvo ; sve zajedničko. Uvidivši pak kralj K e s r a - N u š i r v a n njegova pogubna načela dade ga ubiti i tako svrši prvi komunist, tako svrši onaj, koji je prvi počeo naučavati neomedjenu slobodu i jednakost. Njegovi obožavatelji u najnovije doba jesu : M a r k s, E n g e l s, L a s s a l l.

Kod Kitajaca pak bijaše početnik Vang-ngan-che (1021—1086). Učio je : imetak valja razdijeliti među narod, a sve ovo mora držati u rukama država. Vjera mu bijaše laž, vlastništvo krivica, košto i svaki zakon. Ali sve uzalud — izrodio se.

Prije protestantizma imademo neke vjerske sekte, koje su se temeljile na komunističkoj nauci. B o g o m i l i u 12. vijeku nijesu priznavali nikakvog vlastništva i zakona. V a l d e n c i isto nijekali vlastništvo — nu obe uništi komunizam. Napokon češki T a b o r c i, koji bijahu slični današnjim anarhistima, najme svoje ideje htjedoh provesti silom.

Tako se evo širio komunizam u 13 i 14 vijeku, dok ne dodje protestantizam u kojem obuhvati on čvrsti temelj.

Napokon stupi na poprište svijeta — protestantizam, kojem bi otac L u t e r. On se je borio protiv crkvene vlasti, ali je time ujedno doprinesao kamećak ka razdiranju same naravi. Komunističke se ideje brzo nvukle u protestantizam — jednakost, bratstvo i sloboda — prožme njegovu vjersku nauku i to bijaše ujedno uzrokom, da se protestantizam tako brzo raširio i poplavo srednju Europu. Luterova i Husitska načela bijahu u savezu, a slični današnjim socijal-demokratima. T o m a M ü n z e r, sveprvi počeo učiti komunističke ideje. Počao se sve više i više širiti i odlaziti od vjerskih načela i tako daleko došao, da je držao : grijeh za dobro, a grijehnici vrše volju Božju ; svi jednaki, a imetak zajednički.

U Englezkoj su — Levovci — (t. j. izjednačiti) god. 1651. ; kojim bijaše razum bog, a vlastništvo vražje dijelo.

Onda bijahu — Kvekovci — (t. j. tresući pred Božjom riječi). Začetnik bijaše J u r a j F o x (1691), koji nije priznavao nikakve vlasti, a zabacivao vojsku i svaku silu.

Napokon se komunističke ideje iz Europe presele po učiteljima luterovog nauka u Ameriku, koje padoše na plodno tlo.

Ali da točniju sliku komunizma imadeno pred očima, potrebno je zato da promotrimo glavne zastupnike i stupove komunizma.

Prvi jest:

S a i n t S i m o n (1760—1825). Protivnik vjere, a osnivač nauke utemeljene na novoj vjeri, kojoj je on papa; jer, kako on veli, katolicizam je preživio i nije kadar dati jednakosti među ljudima.

Učenik je njegov — C o m t e — (1798—1857). Zastupnik pozitivizma. a glavno mu bijaše čovječansko društvo. Bi uz Krista postavljen u kalendaru. M a s a f i k njegov tijesni pristaša.

Daljnji su njegovi učenici B a z a r d (1791—1832), koji je zahtijevao, da se tijelu dadu sve pravice. Onda E n f a n t i n (1796—1864), koji je propovijedao čisti panteizam. Bit njegove nauke bijaše: vjera bez osobnoga Boga. Isus jest glavar dogma a St. Simon glavar vjerepapa.

K a r l o F o u r i e r g. 1772. Učio: život se okreće oko dviju osi — bolesti i strasti. Uredio je organizaciju falangama u kojoj bijaše do 1800—2000. Dobitak se ove organizacije strogo po komunističkim načelima razdjelio, i to: $\frac{5}{12}$ za rad; $\frac{3}{12}$ za dar, a $\frac{4}{12}$ za kapital. Njegove stope slijedio C o n s i d e r a n t.

L o u i s B l a n c (1811—1871). Učio: svaki ima pravo na rad, a to pravo proizvire iz prava na obstanak. Jer, ako ima čovjek pravo na obstanak ima također pravo i na sredstva, koja su potrebna za obstanak.

J o s. P r o u d h o n (1809—1865). Začetnik anarhizma. Učio: vlastništvo je krađa, vjera mora propasti, a metafizika nije nikakva znanost. Jedini mu idejal bijaše anarhija i jednakost je jedino tražio u anarhiji.

Napokon imadeno za francuske revolucije N o ě l B a b e u f (1760—1797), koji je postavio komunistička načela na kojim se god 1830 porodila prva ljudska komunistička stranka.

(P. d.)

Zpráva o pouti, schůzi a akademii bohoslovců českoslovanských na posv. Velehradě.

Dne 29. a 30. července 1907.

Podává F. KUNKA, t. č. jednatel „Růže Sušilovy“ v Brně.

(Pokračování.)

Následuje přednáška Národní a náboženské poměry ve Slezsku, v níž se představuje účastníkům sjezdu dp. P. V á c l a v F r y d r y c h, kaplan ve Štěbořicích, jeden z neúnavných a nezištných „zapadlých vlastenců“ slezských.

Pan řečník rozvíjí osnovu své přednášky: Slezsko, ač z perel koruny Svatováclavské, jest veřejností českou zapomínáno. Boj národností, sdružený v poslední době s bojem protináboženským vlekoucí se již mnoho let, následkem této netečnosti dostoupil kritického stadia, a volá po bezodkladné pomoci. Rok

od roku ztrácíme ve Slezsku půdu vlivem mocných útoků Němců z míst, jimž v čele stojí Opava, Fulnek, Bilovec při národní neuvědomělosti a přeceňování němčiny u lidu slezského s jedné strany a naší nedbalosti se strany druhé. —

Neuvědomělost lidu je ovšem zaviněna hlavně špatnými školami s národně odcizeným učitelstvem. Školství samo — totiž české — je stísněno nařízením Stremayerovými z r. 1871., jimiž uvedena do škol slezských němčina co obligátní předmět. Po četných protestacích s české i polské strany změněno ono nařízení v r. 1873 v ten smysl, že školství reorganisováno na základě utraquistickém s nevyhnutelnou podmínkou, aby ve vyšších třídách vyučování dělo se jazykem německým. Nařízení tato se ovšem neprovedla v celém Slezsku — jen tam, kde neozval se hlas odporu. A ustanovení tato v platnosti jsou dosud. Učitelé germanisují celou duší, aby se zavděčili nadřazeným úřadům, jsouce, — až na výjimky — odrodili a naplnění nesmířitelnou záští ku všemu českému, protože vychovávání na ústavech německých.

Neméně zhoubným zlozvykem jest přeceňování němčiny a její důležitosti na úkor mateřského jazyka. Rodičové touží jen po tom, aby děti jejich naučily se záhy německé řeči, vždyť vzdělanec a vůbec „pán“ hovoří jen německy a sami učitelé dávají děti své pilně učit v němčině, aby prý „z nich něco bylo“. Lidu počínání toto utkví hluboko v duši už v zájmu vlastních dětí i nelze se ani diviti, že jeví tolik zájmu ve prospěch němčiny. Následky se ukazují. V Kateřinkách jest 97% českých dětí v německých školách, ve Svinově dokonce skoro všechny. Ba sem a tam ozvou se i hlasy z českých kruhů, aby v jejich domovině místo české školy zřízena byla německá, když znalci jazyka toho otvírá se v životě snazší a pohodlnější cesta k existenci. —

Vedle učitelstva veliký vliv na lid má úřednictvo. A tu zase neslycháno jest, aby úředník mluvil česky. A mluví-li, činí tak s takovým opovržením, že mnohý citlivější a uctivější Slezan učí se němčině, jen aby s ním nemusely úřady vyjednávati v jeho mateřském jazyku od roku 1851., kdy se němčina stala výhradně jednacím jazykem úředním, nedostává se češtině ústupku nejmenšího. Za ministerstva Hohenwartova se poněkud poměry zlepšily, leč po jeho pádu zavládly strasti plné poměry znovu. Veškeré protesty vyzněly na prázdno; bylyť beztoho ojedinelé a úřady si jich mnoho nevšímaly. Byly to starostenské sbory, jež vracely německé přípisy úřadům a žádaly český překlad, ovšem s neúspěchem při roztržitém a svárech ve vlastních řadách.

Úřady totiž posílaly německé listy dál a když jim důsledně byly zpět zasílány, pozvaly si opponenty do města. A když nepřišel, odsoudili ho k pokutě bez ohledu na jeho nepřítomnost. Tím zastrášili mnohé, zvláště ty, kdož zapomněli, že takový boj vyžaduje obětí, a to někdy značných.

V čele poněmčovací akce stojí německý spolek „Nordmarka“ s 20.000 členy a 100.000 K ročního příjmu. Peníze ty věnují se pouze poněmčování. Vyhlédne se obec, založí se odbočka, hojnými sliby získá se několik členů a za krátký čas je v docela české vsi odbor „Nordmarky“, jenž se má čile k životu. Přední germanisátor Dr. Rochovanský neštítí se žádného prostředku. Na svých cestách podává prostým lidem ruce a přivětivě s nimi mluví, a když se dají polapiti na tu vějčku, vyvrve jim aneb alespoň jejich dětem z úst mateřský jazyk. Když jim na některé schůzi vytýká řečník tuto lehkomyšlnost, lid pláče a slibuje, že nedá se už svést; a druhý den prosí pány za odpuštění, že se včera účastnil národní schůze. Mezi takovým lidem postupuje germanisace velmi rychle. V některých obcích vážení jednotlivci jen svým vlivem zdržují lid od předčasné germanisace. Druh lidí t. zv. „deutschfreundlich“ škodí ná-

rodní věci nesmírně. Platí o nich známé přísloví: „Poturčenec horší Turka“ v plné míře.

Vedle „Nordmarky“ uplatňuje se slezský spolek „Jugendbund“. Soustřeďuje mládež — učně, tovaryše i kluky od 10 let. Má-li se konečně státi něco ve prospěch potlačovaných Čechů, sběhne se celý „Jugendbund“ před palácem presidentovým, vzkrikne si několikrát z plných plic „pereat!“ a věc se odloží, aby se „darmo nedráždil německý lid“. Členové spolku mají právo rozbíjet české lebky, provokovat klidné chodce. Za to ho nesmí zatknout policajt, tak že takový uličník v pravém slova smyslu těší se větší immunity než říšský poslanec. „Jugendbund“ vydemostraval z Opavy učitelský ústav a členové doufají, že vystvou odtud i české gymnasium, až se počne stavěti.

S naší strany je činnost daleko menší. Je málo pracovníků i novin. „Opavský Týdenník“ pro vysoké předplatné lidovým listem není. Větším sympatiím se těší „Matice Opavská“. Než činnost její se 460 členy a 10.000 K ročního příjmu v srovnání s „Nordmarkou“ je nepatrná.

Příčiněním P. Vyhlídalá šířeny mezi lidem české spisy. Založen spolek na zakládání knihoven a v krátké době rozšířeno po venkově na 16000 knih. Knihovny však nemají pro slezské poměry toho významu jako noviny. Lid slezský zvláště po politických časopisech rád sáhne.

V posledních letech vystoupili v řadách pracovníků národních pokrokaři Svolali schůzi, odsoudili dosavadní práci a utvořili velkolepý program. V čelo postaven Dr. Dohnálek. Konec byl smutný. Celkový výsledek vykazoval pouze 3 přednášky. Národní socialisté vedle kulturní práce s větším zájmem pěstovali zápas so sociální demokracií, což bylo příčinou, že ztráceli půdu mezi lidem.

Studenti sjedou se na prázdniny, ale více o nich neuslyší nikdo. Teprve v září učiní velkolepý rozvrh osvětové práce v lidu na příští rok než odjedou a tím zároveň počíná i končí studentská akce pro celý rok. Letos rozhorlili se na „klerikály“. Slíbili jednosvorně, že budou mezi lidem náš vliv ničiti. Celkově tedy poměry smutné ve Slezsku.

Stav náboženství za to je daleko lepší než jinde. Lid je zbožný, váží si náboženství, jakož i učitelstvo a intelligence. Nebylo tedy třeba žádné ochranné akce v tomto ohledu. Této nečinnosti použila sociální demokracie ke svým plánům. Dříve než mohl býti vzbuzen náležitý odpor, zapustila dělnická strana tato kořeny. Chudý lid pracující na Ostravsku v dolech dal se snadno zlákatí lichými sliby vůdců. Ještě v čas ujali se akce se strany naší P. Horák mezi kněžstvem, P. Šebela z Kateřinek mezi dělnictvem. Při obětech s naší strany lze doufati v pěkné výsledky. V poslední době založen katolicko-lidový spolek, jenž se těší hojným sympatiím. Zakládání odboček jest v plném proudu. Treba je tedy situace v národním ohledu takřka zoufalá a v náboženském vážná, není třeba malomyslně a ruce skládati nečinně v klín. Jen pomoci třeba — pomoci úsilovné celé české veřejnosti.

Při této příležitosti řečník obrací se na Msgr. Dr. Stojana jménem českého Slezska a prosí ho o účinnou pomoc. Tím končí.

Dr. Stojan zřejmě dojat, děkuje dp. Frydrychovi za jeho poutavou přednášku a slibuje, že pokud bude na něm, vždy bude podporovati českou věc slezskou.

Další pozdrav za Českou Ligu Akademickou tlumočí předseda p. Gaja z Prahy. Podává krátký přehled činnosti spolku, zmiňuje se o ústřích se strany „pokrokových“ kolegů a ličí obšírněji vášnivou agitaci protičlenskou. Z 90 členů polovice podlehlá terroru. Odsuzuje německo-české tažení proti theologické fakultě. Česká veřejnost zachovala se hanebně vůči onomu „paktu“. Česká Liga

odsoudila podobné jednání. Pan předseda žádá vdp. katechety, aby agitovali mezi abiturienty ve prospěch spolku.

Zazpíván sbor Tovačovského: „Orle, pestrý orle.“

Bohoslovec ctp. A. Snój z Lublaně slovinsky přednáší pozdrav svých kolegů.

Dr. Jos. Kratochvíl počíná rozváděti obtížné téma: „Dnešní myšlenkové proudy.“

Řečník krátce uvádí předem celkový ráz filosofie doby antické i střední. V antické době vůdčí myšlenkou filosofických proudů jest touha po kráse: antickému člověku byla ideálem harmonie, soulad, dokonalost. Filosofové Pythagoras, Sokrates, Platon a j. nejvýmluvnějším toho dokladem.

Filosofie středověká je význačna svým rázem náboženským. Nejlepší representant jest sv. Tomáš Aquinský, jenž sebral veškeru filosofii předcházející i své doby v jeden souladný celek a využil ho ve prospěch křesťanského učení.

Dobu starou i střední lze charakterisovati jednotnou myšlenkou, lze určitě přesně ovládající myšlenkový proud; za to doba nová skýtá nám v ohledu tomto obraz zcela jiný. Neobyčejná specifikace a roztržidnost vědění, zamítnutí každé autority, rozvoj věd znemožňují podati synthesu myšlenkových proudů, určitě ovládající směr.

Z nejmocnějších proudů naší doby jest *materialismus*. Vůdčí jeho zásada jest samozřejma: Pravdivé jest jen to, co vnímám svými smysly. Nelze tedy mluvit o nějakém rozdílu mezi hmotným a duševním, an nevnímám nic mimosmyslného. Mimo hmotu vše jest jen pouhé zdání. Nemůže býti nadsmyslno — tedy ani ne Bůh, ani duše. Existují jen neviditelné síly a hmotné částčky, jež jsou vzájemným spolupůsobením principem všech jevů života fysického i duševního.

Názory materialistů svědčí o tom, že logika i vědecký postup jsou jim věci vedlejší. Mluví stále o hmotě, již vnímáme smysly, ale hned na to přičítají jí takové vlastnosti a síly, jichž dokonce nevnímáme, ba o nichž dokonce pochybujeme. Správné dí prof. Krejčí v knize „O filosofii přítomnosti“: „Hmoty a síly materialistů nejsou fakty, nýbrž problémy“, a to jest právě *πρωτον ψευδος*; materialismu“.

Vědecké zvrácení materialismu bylo již provedeno mnohokrát. Proto také ve vědeckém světě skutečně umírá. Za to v praktickém životě materialistický názor světový pojal ve svou rozmarilou náruč mnohé, zplodiv náboženský indiferentismus, lenivost vlastně, jež nechce přemýšleti o více, aby unikla pochybnostem, ale nestará se také o to, co věří jiní...

Velmi blízký materialismu jest *positivismus*. I zde bezpečným východiskem jest zkušenost, t. j. smysly. Kausalita zjevů jest vedlejší, positivismus řeší jen způsob jich dění. Nelze prý všeho vyzkoumati, proto spokojme se tím, co vědět můžeme a řídme se dle toho. Jest tedy positivismus vlastně pouhé systematické spracování vědeckých faktů ve světový názor. Zakladatelem novověkého positivismu jest Francouz August Comte.

V Anglii počali positivismus opravovat, ač ne šťastně. Názory Hamiltonovy, Mauselovy a Stuart Millovy neuspokojily a jen evolucionismus Spencerův udržel svým vědeckým spracováním myšlenky vývoje positivismu při životě.

Zjevem docela protichůdným obou zmíněných směrů filosofických jest novodobý proud *mysticismus*. Právě to, co odmítá materialismus i positivismus, t. j. nadsmyslno, obral si mysticismus za předmět svého zkoumání, a to ne pouhoupekulací, nýbrž smyslovým vnímáním.

Opírají se pak mystikové o dva zvláštní zjevy: telepathii a zdvojeování osobnosti. Telepathie působí do dálky. Člověku vzdálenému dostává se nějakým

způsobem zprávy o nebezpečné situaci druhu. Bývá to pravidelně předtucha nebo nepokoj i někdy úkaz hmotný. Telepathie jest vysvětlena psychologicky, za to zdvojování bytostí opírá se jen o případy málo věrohodné.

Dnes existuje dvojitý směr tohoto učení: *spiritismus a theosofie*. Společnou mají snahu dáti člověčenstvu jistotu o nesmrtelnosti duše a životě záhrobním. Liší se tím, že spiritismu hlavním důkazem jest existence duchů lidí mrtvých, s nimiž se snaží vejít ve styk, kdežto theosofie klade důraz na možnost odloučení se duše od těla i za života člověka v mystické extasi, kterou umožňují posty, odříkání se tělesných požitků, umrtvování a askese vůbec.

Positivismus i materialismus ani se nepokoušely odhaliti tajemné sféry nadsmyslna. Mysticismus pak hleděl proniknouti tuto záhadu, než prozatím bez výsledku — obohativ svoje poznání řadou nezaručených fakt. Což přirozenějšího, že v naší době vyskytl se nový myšlenkový proud, jenž obral si za úkol proniknouti rozumem Nadsmyslnu, Transcendentnu, jenž chce objeviti, co za jevy se skrývá? Proud ten dosud neujasněn — jen tolik možno říci o něm, že jest to filosofický směr, snažící se o rozumové poznání toho, co nám nepodávají smysly, tedy o poznání nadsmyslna. Zvolíme proň název *novoidéalismu*, an přijal hojně prvků z idealismu traditionálního, jenž uznává něco ideálního nad hmotou, připojiv k nim více složek zcela nových. Celá řada proudů a různých tendencí skrývá se pod jedním názvem. Jen v tom se shodují, že odmítají důsledně positivismus i mysticismus a nadsmyslnu hledí proniknouti rozumově.

V Rusku V. S. Solovjev a N. Trubeckoj založili na základech řecké filosofie kvetoucí školu křesťanského idealismu, v Německu obnoveno studium Schopenhauera, Eucken a Wundt stojí v popředí hnutí, v Americe James a tak podobně ve Francii, Itálii, Polsku, u nás směr tento nalézá nadšených hlásatelů. Rok od roku mocnější se šíří takže není vyloučena možnost, že novoidealismus bude asi filosofií našeho století.

Přece však lze v novoidealismu stanoviti dva dosti jasně se lišící směry: Prvý znamená úsilnou reakci vůči všem formám moderního smýšlení a návrat k minulosti, druhý hledí se přizpůsobiti, netaje strohému stanovisku k positivismu, opíraje se o systém Schopenhauerův, uložený v knize „Die Welt als Wille und Vorstellung. Zástupcem směru prvního jest ruský filosof V. S. Solovjev. Podobný směr ač dle svého způsobu obměněný, značí i Tolstoj.

Nelze tedy v naší době mluviti o jednotném myšlenkovém proudu. Jen tolik lze konstatovati, že ve všech složkách duševního vývoje zvučí zlatá struna — oživený náboženský cit.

Vhodným zakončením vzácné této chvíle byl Prausův sbor: „Chorál Čechů“.

Pan Pínsker, bohoslovec z Č. Budějovic, pronáší pozdrav jménem českých bohoslovců, již se na sjezd dostaviti nemohli. Nicméně doufá, že tím nikterak neochabne nadšení pro cyrillo-methodějskou ideu mezi jeho kolegy, až jim bude jednou možno dostaviti se ke zřídlu — na posv. Velehrad — aby načerpali nové síly v těchto trudných dobách.

(Pokračování.)

ZPRÁVY Z JEDNOT.

Z BRNA.

Od 9. února konány schůze:

XII. 9. února. 1. Ant. Machač (I. r.): Antonín Dvořák. 2. Robert Schubmann op. 41 pro šmyčkové quartetto. 3. Frant. Pospíchal (I. r.): Některé skizzy ze starších period indického náboženství.

XIII. 15. března. 1. Ukázky ze sbírky „Slovenské ľudové piesne“ zapěl Jos. Pánek (IV. r.). 2. Kružík Josef: Jak soudí novější doba o darwinismu. 3. Jak. Rozmahel: Instinkt.

XIV. 22. března. Jan Anděl: Individualism a kolektivism v historii. 2. E. Grieg: „Jarní píseň“ pro piano, zahrál p. Machač (I. r.). 3. Ant. Machač: Zdeněk Fibich.

O svatotomské akademii podal zdejší denník „Hlas“ veřejnosti tuto zprávu:

Akademie fečnicko-hudební na oslavu sv. Tomáše Aquinského a jubileí sv. Otce Pia X. i císaře a krále Františka Josefa konala se v sobotu 7. března v aule biskupského alumnatu v Brně o půl 5. hodině odpolední za četné účasti vzácných hostí, mezi nimiž byli J. B. M. ndp. biskup dr. Pavel hr. Huyn, J. M. ndp. opat František Saleský Bařina ze Starého Brna, prelát msgr. Jak. Kapusta, pp. dvorní rada Fr. Navrátil, kanovník msgr. dr. Josef Pospíšil, kanovník msgr. Fab. Roháček, děkan msgr. Cyrill Riedl, zemští inspektori Alois Vlk, Ed. Ouředníček, dr. J. Mayer, ředitelé dr. Fr. Kameníček a Erhart, vrch. fin. rada Kořánek, soudní rada Šašecí, stavební radové Donda a Kosch, školní radové Ant. Machač, Ant. Vorel, Frant. Rypáček, profesoři bohosloví msgr. dr. Robert Neuschl, dr. Josef Kupka, dr. František Bulla, dr. Josef Samsour, dr. Jan Sedlák, ředitel účtárny Jelínek, profesoři dr. Jan Korec, J. Štěpánek, J. Burda, A. Kunc, J. Kašpar, Janoušek, dr. Josef Bombera, dr. J. Váhala, J. Švestka, Plehan, dr. C. Kubánek, assessor Rud. Reitter, děkan V. Oharek, konsist. rada Fr. Chalupa, děkan Albert Mrázek, sekr. techniky Pavelka a j. V průběhu auly v květinovém háji skvěl se obraz sv. Tomáše Aq. a sousoší sv. Otce Pia X. a císaře a krále Františka Josefa. Akademie zahájena byla hymnem na počest sv. Tomáše Aq. od Antonína Hromádky. Dobře nacvičené sbory bohoslovců řídil sbormistr cthp. Josef Pánek. Přednášku o papeži Piu X. měl cthp. Jos. Heger, jenž vylíčil stručně život sv. Otce, pojednal hlavně o encyklikách Pia X. a o otáčkách jeho proti proudům modernistickým. Následoval Musilův sbor „Hold sv. Otci“ na slova Stan Prudíka. Německou řeč o papežství a kultuře pěkně spracoval a přednesl cthp. Josef Folt, jenž činnost papežství charakterisoval jako blahodárnou pro sociální řád, vytkl zásluhy o nerozlučelnost manželství, o vědu i umění. Bellův sbor „Ty jsi Petr“ připojil se k této přednášce a následovala řeč o panovnících z rodu habsburského a církvi katolické, již přednesl cthp. Viktor Jeřábek, poukazuje k tomu, jak jednotliví panovníci z rodu habsburského a císař a král František Josef zvlášť byli oporou a podporou církve katolické a papežů římských. Řeč tuto případně vystřídal nový sbor mistra Frant. Musila jubilejní hymnus na oslavu 60etého panovníckého jubilea Františka Josefa I. na slova bohoslovce cthp. Josefa Hegera. Všecky přednášky i sbory odměněny byly zaslouženou pochvalou. Slova ujal se na konec J. B. M. ndp. biskup dr. Pavel hr. Huyn,

jenž poukázal na význam jubilejní akademie a vyzval bohoslovce, aby v duchovní správě nejen slovem, ale i příkladem byli horlivými hlasateli evangelia, příkázání božích i církevních, zvláště IV. příkázání Božího, jež káže úctu a poslušnost vrchnostem církevním a světským, sv. Otci i císaři a králi. V době, kdy hlásá se heslo pryč s náboženstvím ze škol, třeba povážít, že nejen z důvodů církevních, ale i patriotických jest náboženské vyučování ve škole nutno. Vzpomíná lonské audience rakouských biskupů u Jeho Veličenstva, připomíná kněžím i bohoslovcům, že máme panovníka z milosti Boží. Povzbuzuje k úctě a věrnosti ku sv. Otci Piu X., odmítá útoky, jakoby nejnovější okružní listy ohrožovaly vědecké bádání. Jsou rukověti k výšinám věčnosti stoupajícím, aby nezbloudili, do propasti se nesřítili. Na konec s celým shromážděním provolává oběma jubilantům „slávu“ a všem účastníkům uděluje biskupské požehnání.

Z OLOMOUCE.

A) V tomto období pořádala „Literární Jednota“ ještě jednu plenární schůzi a to:

VI. (XII.) 1. Ed. Grieg, op. 68, č. 54, 55, 58; smyčc. orchestr.

2. O významu tisku a našich povinnostech k němu. (Cthp. Antonín Koutný z I. r.)

B) V kroužcích jednotlivých přednášeno bylo:

I. V kroužku apologetickém: 7. Historicko-filosofický vývoj ateismu (cthp. Al. Kalmus IV. r.). 8. Pračlověk dle přívrženců theorie pithekoidní (cthp. Cyrill Novák III. r.).

II. V kroužku literárně-historickém: 6. Z duševní dílny A. S. Puškina (cthp. Ondřej Beck I. r.).

III. V kroužku včelařském: 6. Bodavost včel a zacházení s nimi. (cthp. Josef Kocián z III. r.).

C. Na konci právě uplynulého roku správního „Literární Jednoty“ podáváme stručný přehled činnosti celoroční.

V kroužku apologetickém konáno bylo za správní rok 1907 až 1908 celkem 12 přednášek, což poznamenáváme s uspokojením, neboť kroužek ten sestávající jen z 19 členů, byl počtem nejslabší. Mimo to scházivali se členové všichni — vyjma některé — ke schůzím důvěrným, kde podávány referáty, debatováno zvláště o praktických themech. — Dík budiž vzdán dp Ant. B u č k o v i, kaplanu v Neplachovicích u Opavy, jenž, ač prací přetížen, ochotně poskytoval kroužku rad a pomoci. Zároveň děkují všem členům s přáním, aby kroužek zkvétal a vysílal ze středu svého horlivé zastánce pravé víry a náboženství.

Alois Kalmus, odstup. předseda.

Kroužek literárně-historický počítal letos 24 členů. Nejvíce pracovalo se v odboru literárním, než i odbor historický, ač slabý, nezůstával nijak pozadu. Přednášek bylo 12, z nichž nejvíce spadalo v obor české literatury. Též slovenské literatury a vztahu jejího k literatuře české dotkly se tři přednášky. Schůze kroužku, až na malé výjimky nebyly pořádány, protože při roztržitém látky, jaká jeví se právě při studiu literatury, kde literatura každého národa má svůj zvláštní ráz, není možno nějak sjednocené pracovati. Více praktickými jsou schůzky dvou neb tří členů pracujících v jednom oboru, v nichž se navzájem podporují. Předsedou pro rok příští zvolen pan Josef Výtisk. Nejlepší oporu bude míti jistě v I. roku, z něhož bylo nejvíce a nejhorlivějších členů kroužku. Kéž jen onen plamen nadšení pro studium literatury v nich nevyhasne a kroužek bude jistě se zdarem pracovati, k čemuž nadšené „Zdař Bůh!“ volá

Methoděj K u b á ň, odstupující předseda.

Kroužek sociologický pořádal v uplynulém roce celkem 12 přednášek. Kromě toho scházivali se členové dvakrát za měsíc k důvěrným schůzím, v nichž byly probírány některé otázky časové; v prvním semestru bylo důvěrných schůzí 5, v druhém 3. Postupovalo se dle Biederlacka, jenž probrán dokonce. Členů v kroužku bylo celkem 41. V kroužku pracováno velice pilně, tak že pro nedostatek místa a času nebylo vůbec ani možno všechny vypracované přednášky přednésti. Mnoho zdaru a hojnost pilných pracovníků přeje kroužku

Vil. Schmied, odstupující předseda.

Literární Jednota i letos dle sil svých prováděla bod od loňska v program svůj opět přijatý — zakládala a rozšiřovala lidové katolické knihovny. — Poslala 374 vázané svazky a to: knihovně ve Slušovicích, Ostravici, Brňově, Laškově, Byslavicích, Hutisku, Vysoké u Jevíčka, Znorovách, Ostrožské Lhotě, Vítanicích a Želechovicích. Průměrem posílalo se po 35 vázaných knihách obsahu zábavně-poučného. Více nemohlo se posílati pro nedostatek peněz. — Z příspěvků nesejde se tolik, aby každá žádost byla vyřízena příznivě a odjinud nedává se pomocné ruky; což tedy divu, že mnohá žádost musí být odmítnuta. Kéž by jen i u kněží našlo se větší porozumění pro snahu naši a též podpory ať už peněžité, nebo knihy — různé, jež by se rozdaly ve prospěch knihoven — pak lépe by mohla Literární Jednota knihovny podporovati.

Kromě toho jménem Literární Jednoty odvedeno bylo 33 K na katolické, české paedagogium v Olomouci.

Literární Jednota jako jiná léta tak i letos vypsala na tři nejlepší práce z kteréhokoliv oboru k soutěži 30 K.

Na počátku března byly provedeny nové volby do výboru „Literární Jednoty“. Zvoleni byli ze IV. ročníku: Metoděj Kubáň a Vilém Schmied (členové přisedici); z III. ročníku: Rud. Stýblo (předseda), Josef Kouřil, Cyrill Novák (místopředseda), Josef Výtisk (za Československou knihovnu); z II. r.: Bedřich Doležel, Jan Sigmund (jednatel), Bedřich Šádek a František Vlach; z I. r.: Ondřej Beck, František Hrubý (pokladník), Antonín Koutný.

Nesním opomenouti vzdání povinné díky všem příznivcům „Literární Jednoty“, kteří ji podporovali buď penězi buď knihami; zvláště P. T. knih-tiskárně Benediktinů rajhradských v Brně, vdp. P. Frt. Pospíšilovi, spirituálu v kn. arc. semináři v Olomouci, dp. P. Rudolfa Linhartovi, kooperatoru v Hl. Hynčíně, vlp. Navrátilovi, podjáhu. Všem těmto štědrým dárcům a příznivcům vyslovuje jménem „Literární Jednoty“ zaplať Pán Bůh a o další přízeň prosí

Předseda.

Všem jednotám bratrským pozdrav.

Z PRAHY.

Zprávy o činnosti „Růže Sušilovy“.

XIII. schůze dne 16. ledna 1908. Paul Kretschmer, „Serenada“. Smyčcový kvintet. — „Římská povaha slavismu cyrillo-methodějského“. Přednesl koll. V. Seifert (III. r.). — K. Harris, „Po plesu“. Smyčcový kvintet.

XIV. schůze dne 23. ledna. Dr. Ant. Dvořák: „Valčík“. — „O antisemitismu“ přednášel koll. V. Prošek (IV. r.). — Pavel Kretschmer: „Dostaveníčko“. Smyčcový kvintet.

XV. schůze dne 30. ledna. Arnošt Gillet: „V lese“. Smyčcový kvintet. — Koll. Prošek dokončil svoji přednášku „O antisemitismu“.

XVI. schůze 6. února. Orchestr zahrál Fr. Procházky „Valse révéé“. Na to koll. Resl Josef (I. r.) přednášel na thema „XVIII. století a jeho souvislost s renaissancí“.

Na XVII. schůzi 13. února koll. Jos. Resl skončil svoji přednášku na thema „XVIII. století a jeho souvislost s renaissancí“.

V masopustní pondělí 2. března pořádala „Růže Sušilova“ domácí masopustní zábavu v zimním refektáři kníže-arcibiskupského semináře. Čistý výnos věnován bude české seminářské knihovně a účelům jednoty. Všem slechetným dárcům upřímně „Zaplať Bůh!“

XVIII. schůze 5. března. Přednášel koll. Kočka (III. r.) na thema : „Z historie paramentův“.

XIX. schůze 9. března měla v programu přednášku vldp. Vlastimila Hála, faráře z Liboce: „O spolupůsobení kněze v katolických organizacích“.

Všem jednotám mnoho zdaru a pozdravů!

VÝBOR.

ZE „SERBOWKI“ W PRAZY.

Dokelž smy w našim towařstwie bohosłowcy a gymnasiacy dohromady, njerozdźělany lěto w towařstwie do dweju semestrow. Postajany a rozdźělany programy hnydom na cyłe lěto. Tuž njemóžemy po prawym dospołnje rozprawy wo přenim semestru podać, ale rozprawjamy z tutym z krótka wo našim skutkowanju wot 15. winowca 1907 hač do 15. měrca t. l.

Naše zhromadźiny „serbske hodžiny“, wotměwachmy po zwučenym wašnju tož lěta njedźelu dopołdnja wot 8 — 10 hodź. Hač dotal mějachmy 17 „hodžinow“. W tutych so deklamowaše, přednošowaše, wuwučowaše, pruhowaše, wuporjedžowaše, wujednawaše. Děkamacijow wuslyšachmy a posudžachmy w tutych 17 „hodžinach“ 15 a přednoškow 28. Přednošowało je so wo „stawiznach serbskeho pismownstwa (lěta ewangelskeho) w 16. — 18. stotku“ (w 6 přednoškach), wo „stawiznach města Budyšina w 15. a započatku 16. stotka“ (pokračowanje o 5 přednoškach), wo „sklonjowanju serbskich wěcownikow“ (w 6 přednoškach), dale wo Swjatopólku Čecha, Janu Gelanskim, Jurju Łusčanskim, K. A. Kocoru, wo serbskim „Šolče“, wo bydlenju našich prjedownikow, wo serbskich lěsach, wo alkoholu a wupłodze džěła atd. — Samostatnych nastawkow čitaše, posudžowaše a wuporjedžowaše so hač dotal 10.

Tež zwonka „hodžinow“ je so piluje w našim towařstwie džělało. Wuwučowachmy so w serbskim rychłopisu, zwjetša sobotu wječor. Podpjerowachmy a dopisowachmy pilnje do časopisow. Tak wozjewichmy n. př. w „Katholskim Póсле“ dotal w tutym našim lětniku: 8 nastawkow a 7 dopisow a rozprawow. Za „Časopis Mačicy Serbskeje“ přeložichmy ze „Słowanskeho Přehledu“: „Sto let lužicko-srbské poesie“ a „Čišinski a nowá doba“. Za skhadžowanku s. s. ml. přeloži so w rytmach z češćiny žort „Mlsaničko“. — Tiž dopisowało je so pilnje ze zjednoćenymi studentskimi towařstwami. Skónčuje njech je naspmujene, za so 1. měrca t. l. wobdźěli wobjerk towařstwa na swjatočnym pohrěbje wulkeho českeho basnika Swjatopólka Čecha, na kotrehož row smy město wěnce 10 hr za „Mačičny Dom“ w Budyšinje wěnowali.

To njech je krótki ryz našeje činosće a džělawosće. Rozprawje pokladnika a knihownika so nětkle nježadatej horjeka spomujeneje přičiny dlawozjewitej so na kóncu lěta.

Bratrowski postrow!

Jan Cyž, starši.

Z ČESKÝCH BUDĚJOVIC.

„Jirsík“ konal w tomto období tyto řádné schůze:

III. Dne 19. ledna, v níž pokračoval kol. Pulec (III.) ve své přednášce „O Slovensku“. Po té bylo jednáno o akci směřující k reorganizaci venkovských knihoven „Jirsíka“.

IV. schůze konána dne 2. února s tímto pořadem: 1. Zpráva jednatele. 2. Ambros: „Selské písně“, mužský sbor. 3. „Jul. Verne a jeho dílo“, kol. Paroubek (I.). 4. „O Slovensku“, pokračoval kol. Pulec (III.).

V. schůze dne 9. února s programem: 1. Zpráva jednatele. 2. „Zimní smutky“, báseň A. V. Makovce (II.). 3. „Jul. Verne a jeho dílo“, dokončil kol. Paroubek (I.). 4. „O Slovensku“, pokračoval kol. Pulec (III.). 5. „O haeckelismu“, kol. Milota (I.).

VI. schůze dne 23. února měla v pořadu přednášky kol. Pulce (III.) „O Slovensku“ a kol. Miloty (I.) „O haeckelismu“. Jednatel pak podal referát o dotazníkové akci venkovských knihoven.

Dne 29. února pořádána akademie na počest Jeho Biskupské Milosti, nového našeho arcipastýře Msgra Josefa Antonína Hůlky. Mimo ndp. biskupa poctili nás svojí přítomností téměř všichni členové vsdst. katedrální kapitoly, naši professoři a představení a četné zdejší duchovenstvo. Všechna čísla hudební i pěvecká byla provedena s obdivuhodnou přesností a odměněna také zaslouženou pochvalou. Proslov byl z pera kol. V. A. Makovce (II.).

Pořad akademie byl tento: 1. Boieldieu: Overture. Orchestr. 2. L. de Rillé: Přísaha lesa. Mužský sbor. 3. Proslovy. 4. Zd. Fibich: Jarní nálady. a) Allegro moderato. b) Andantina. Smyčcový kvintet. 5. Ed. Grieg: Poznání země. Mužský sbor s barytonovým solem. 6. O. Nedbal: „Valse triste“ z bal. pantominy „Hloupý Honza“. Orchester.

VII. schůze dne 8. března měla tento pořad: 1. Zpráva jednatele. 2. „O Slovensku“ dokončil kol. Pulec (III.). 3. „Oběti“, báseň ke dni 8. března. V. A. Makovec (II.). 4. „O haeckelismu“. Kol. Milota (I.). 5. Dotazníková akce venkovských knihoven.

Činnosti všech bratrských jednot vřelě „Zdař Bůh!“ Jednatel.

Z HRADCE KRÁLOVÉ.

Činnost naší „L. J.“ za uplynulé období byla: Plenární schůze od začátku školního roku pořádány. V první schůzi jednatel Ježek (III. r.) podával referát o sjezdu Velehradském. V dalších přednášeli p. předseda Sokol: „Dojmy z cesty po Sumavě“, kol. Beneš (II. roč.): „Schellovo dílo“ a jednatel: „František Bílek jako umělec.“ Mimo to pořádala „Jednota“ obvyklou „Cecilskou“ domácí zábavu se skvělým výsledkem. Nejen pp. účinkující, nýbrž zejména páni hudebníci svými zdařilými výkony přispěli ke zdaru této pěkné zábavy, začež jim vzdává výbor vřelě díky.

Mnohem intensivěji a s větším zájmem pracovalo se v kroužku sociologickém. Svědčí o tom téměř každého týdne pořádané večírky, spojené s přednáškou a debatou, zavedenou o tematě. Debaty tyto schůze navštěvovali četné členové kroužku a došli všeobecné obliby. Jen více živosti a vytrvalosti v další práci! Mimo jiné probírána byla tato temata: Kol. Ježek (III. r.) „Křesťanský demokratismus“, kol. Beneš (II. r.): „Program strany katol. v Č., kol. Římek (IV. r.): „Materialismus jako světový názor dělnictva“, kol. Beneš (II. r.): „Organisace mládeže“, kol. Ježek (III. r.) cyklus přednášek: „Stav a nedostatky našeho národohospodářského života.“

Nutno se zmíniti pochvalně též o čítárně „Jednoty“, která, jakož i knihovna, obohacena byla mnohými cennými knihami a časopisy a zdárně prosperuje, o čemž svědčí četná každodenní návštěva. Žel, nemožno nám z ohledů finančních více časopisů odebírat, jak bychom si přáli, hlavně jihoslovanských, z nichž se čte hlavně „Južica“ a „Kath. Posol“.

Odbohem pro zakládání venk. knihoven v místech národ. a nábožensky ohrožených. Nově založeny byly knihovny čtyry: v Pusté, Kamenici, v Příbyslavi, v Pecce a v Hluku u N. Města n. Met.

Vyměněny v Bystrém u N. Města n. Met., v Kounově a v Nové Vsi n. Pop. Knihovny tyto jsou vždy přes 100 exempl. a výběr jich vzorný. Zajisté vykonáno v tak krátkém čase v odboru tomto mnoho, ovšem že ještě více žádostí bylo nutno prozatímně odmítnouti z důvodů finančních, neboť jsme odkázáni téměř jen na příspěvky členů.

Nemůžeme opomenouti povinné díky všem svým příznivcům, kteří podporují snahy naše, obzvláště J. M. nejdůstojnějšímu panu biskupovi za zaslání časopisu „Vaterland“, „Union“ a j., ndp. kan. Dr. Soukupovi, jenž zdarma i letos dává „Jednotě“ „Časopis katol. duchovenstva“ a „Vychovatele“, dále p. viceděkanovi sem. vdp. Th. C. Jos. Trnkovi, jenž půjčuje čitelné naší časopisy ze sem. knihovny a zvláště „Lidové Listy“ a „Hlas“ týdeník. Rovněž i ndp. prof. dr. Novotnému, jenž každoročně daruje účelům „Jednoty“ 10 K. Všem těmto štedrým dárcům srdečné „Zaplať Pán Bůh!“

Příznávám, že naše intence na začátku roku byly větší a naděje v širší činnost členstva oprávněnější, mohlo se vykonati více, než onen „fervor initialis“, jak již bývá, s pokračujícím rokem ochabuje anebo uhasíná docela. Nicméně můžeme přece býti s činností za uplynulý semestr spokojeni. Aspoň jedné povinnosti jsme učinili zadost dle mého náhledu nyní nejdůležitější, buditi totiž zájem o otázky sociologické. Jest si přát, abychom aspoň s tímž zápallem a s tím nadšením, s jakými jsme pracovali v kroužku sociol., chápali se ždy skutečné činnosti sociální venku mezi lidem, na nivách našich žirných Čech, bojovníky za křesť.-sociální povznesení lidu ještě tak slabě obsazených.

Přátelský pozdrav všem bratrským jednotám!

Jednatel.

Z LITOMĚŘIC.

Je nás 23. Odebíráme (částečně kroužek, část. jednotlivci, něco dostáváme z rektorátu): z deníků „Čecha“ z ex., „Hlas“; pak „Selský List“ a „Našinec“; z týdeníků: „Obnovu“, „Naše Listy“, „Týden“ (laskavosti p. Dr. Rezníčka zdarma), „Nový Věk“, „Lidové Noviny“, „Štít“, „Meč“, „Zvěsti“ (ruskočeské), „Hlas Lidu“. Periodické časopisy čteme tyto: „Křesť. Školu“ s přílohami, „Hlídku“, „Časopis katolického duchovenstva“, „Vlast“, „Vychovatelské Listy“, „Obzor“, „Museum“, „Eucharistii“, „Echo z Afriky“ a mnohé jiné. Kromě toho i brožurky časové z nákladu Tiskové ligy, Vlasti, Kotrby i Frencla a jmen. „Časové Úvahy“ a jiné cenné spisky z Hradce Králové jsou u nás dosti rozšířeny.

Že i dost německého se bere (soukromě) a čte, je již z poměrů našich zde vysvětlitelné.

To je také, bohužel, musíme říci, skoro celá naše činnost. Nanejvýš, že ještě hledíme pomalu dávat vázat knihy, které jsme si sami většinou opatřili. Jeť knihovna seminářská a jmenovitě její český oddíl, ubohá. Skoro se může říci, že zůstala v tom stadiu, jak ji biskup Hurdálek a jiní staří pracovníci založili. Nedá se s ní takřka počítat. A jiných vyhlídek na zlepšení není než svépomoc.

Letos není vůbec obvyklé zábavy masopustní, není tedy ani nutno v tomto směru měřit síly.

Dost by zde bylo chuti k čilejšímu životu, ale dvě jsou okolnosti, o které rozráží se každý náběh: málo nás — a pak schází nám někdo, kdo by nejen iniciativu dal, ale také pln energie a nadšení dovedl zachovati novorozené při životě a vésti ku stále většímu květu a zajistil mu budoucnost.

Doufejme, že snad příští léta přivedou v kruh náš takového muže činu! S radostí sledujeme úspěšné snahy kolegů šťastnějších. Kéž jen všude tam, kde mohou, jsou na svých místech!

Príspevek mesačníka na kroužek máme dosti značný, průměrem 40 h. — Krom toho ještě na spolek sv. Bonifáce se sbírá a pak „kuřácký kroužek“ (většina členů čtenářského) združuje 10 proc. přírážkou členům svým „požitek“ kuřácký, arci za ušlechtilým účelem, na počátku roku ustanoveným. Loni na vídeňský kostel (asi 60 K), letos na Slováky.

Zajímavá by zajisté byla statistika — jak ji ve starších ročnících Musea shledáváme — četby bohoslovců. Kde který časopis, periodický spis, sešitové vydání význačnějšího díla se odbírá, v kolika exemplářích, zda jednotlivci anebo společnou silou nějakého toho „Kroužku“, „Jednoty“ či „Růže“. Takový přehled duševní stravy — teploměr nadšení pro naši věc. Zvlášť české — pak třeba i jinojazyčné. Obtíže by snad nebyly nejhorší.

Milému „Museu“ i všem kolegům v Brně i jinde srdečný pozdrav!

Čtenářský kroužek.

IZ MARIBORA.

Dragi bratje! Tekom tega šolskega leta še niste dobili od nas nebenega poročila. Vzrok pa je ta, ker nismo hoteli že naprej javnosti obljubovati, kaj bomo vse storili, ampak še le ob sklepu I. tečaja pokazati, kaj smo storili.

Važen shod slov. in hrv. kat. dijaštva v Zagrebu ni ostal brez vpliva na naše društvo. Vsi bogoslovci so z velikim veseljem pristopili k društvu kot podporni in delujoči udje, kar se do sedaj še ni zgodilo. Tako je šlo delo v I. polletju vrlo izpod rok. Vsako nedeljo smo se zbrali v društveni sobi, kjer so se razpravljali več ali manj aktualni predmeti v obliki predavanj, vršile govorniške vaje ni debate. Opirajoči se na željo, izraženo na shodu v Zagrebu najbi se bogoslovci vseh zavodov pridno vadili v slovanskih jezikih, priredilismo hrvatski (kurz) tečaj. Razun tega se nekateri prav pridno učo češčine in ruščine. Hrvatski tečaj je vodil tov. Jurak, ki je rodom Hrvat. Predavanja I. tečaja so sledeča: „Razvoj društva Slomšek“ (tov. Erhartič). „Ali je katol. znanost sleparstvo?“ (tov. Škot). „Preporod v Italiji“ (tov. Razbornik). „Židovstvo, tisk, krščanstvo“ (tov. Pavlič). „Potreba Odrešenikovega prihoda“ (tov. Geratič). „Organizacija kmetijskega ni rokodelskega stanu v srednjem veku“ (tov. Božiček). „Razvojna teorija in Darwinizem“ (tov. Žagar). Liberalizem (tov. Jurak).

Slabe so sicer naše moči in prepuščenji smo lastnim močim, a vodi nas zavest, da si jih bomo s vztrajnim delom zboljšali in postali krepki dovolj za težak boj ki nas čaka. Pri svojem delu pa nismo mislili samo nase. Spomnili smo se tudi slavnega, predragega nam pesnika Gregortiča. Priredili smo na obletnico njegove smrti slavnost, pri kateri so se pele mile njegove pesmi: „Soči“, „Naša zvezda“ in „Za dom medbojni grom“, ined prvo in drugo pesmico slavnostni govor in slednjič deklamacija pesmi „Oljka“. Toliko o našem o življenju v prvem polletju.

V kratkem nastopi drugi tečaj in s tem se začne redna predavanja. Naši cilji pa segajo še više. Povodom trojnega jubileja hočemo prirediti slavnostno akademijo, o kateri Vam hočem še poročati pozneje!

Bratski pozdrav!

Tajnik društva „Slomšek“.

ROZMANITOSTI.

Macharův „Řím“ rozvlnil hladinu českého života. Ne sice tak, jak se očekávalo, ale přece —! Nenašla-li kniha příměřeného útastenství ve všech vrstvách národa, vzbudila pozornost aspoň v kruzích literárních. A to zase jen mezi generací mladší; jinak byla ignorována úplně aneb odbyta zastrčenou notickou. Ponenáhlu se složily záhyby vzepjatých vln v bývalý klid: zistný vyvolávác knihy umklk a uchýlil se v zákoutí přepočítati výtěžek — hranice, zapálené autoru nadšenými přáteli, vyhasly, pěstě v zuřivém hněvu vyzdvížené — klesly... „České Credo“¹⁾ bylo vyřknuto. A my, kteří jsme pozorovali náhlé objevení se spisu ve výkladních skříních ochotných knihkupců, marně se domýšlíme, proč asi zas tak — najednou zmizel, když měl býti oznamovatelem „nové fáse kulturního boje“. Může to býti vůbec, aby kniha, jež znamená pokrok,²⁾ jež rozřešila palčivou otázku: poměr českého člověka k Římu tak šťastně — aby práchnivěla v zasmušilém skladišti vedle literárního smeti?! Což došla hrdá slova autorova: „Poněvadž mi žádná kniha nedovedla dosud říci, co je to „Řím“ — pokusil jsem se napsat si ji“, tak málo porozumění?

Arne Novak nemohl odolati,³⁾ aby nesložil kytiici obdivu k nohám všemi přednostmi autorova péra: prostě panegyrikon, jež pro nás věčně ceny nemá. Zvláště příběh „o páchnoucím, škytavém frateru, vztáhnuvším v katakombách ruce nečisté (!) po ctnostné (!!) nihilistce“ jest kritikovi „nezapomenutelným“. Tak prý by to dovedl vylíčiti pouze Heine. — Viktor Dyk konstatuje „polemický a agitatorský ráz knihy“.⁴⁾

Dějinné stanovisko „Říma“ bylo podrobena kritice ostřejší. Pravda udeřená v tvář, zašla mstitele, — „Moderní Revue“⁵⁾ z péra J. Karáska ze Lvovic přinesla obsáhlou rozpravu, dotýkající se jádra knihy. Zodpovědění její vyneslo ortel nad dalším osudem „Creda“. Krátce po tom přinesl i „Lumír“ obsáhlou rozpravu „Macharův Řím“ od prof. Susty. Oba — i Karásek i Šusta zaujali stanovisko odlehle od Macharova. „Ubohá, tristní, šedivá kniha: a měla to býti kniha vzoru, síly, barvy, kniha života. Je to kniha smrti, mdloby — naprostého úpadku stylu, i děje, vkusu. Stačí jen srovnati p. Macharovy útoky proti křesťanství s Nietschovým Antikristem, aby se viděla filosofická výše tohoto a nízké myšlenkové niveau p. Macharovo. To mi vadí na knize, ne že bojuje proti křesťanství, ale že bojuje nízkým, antiklerikálním vtípem a ovzduším“ — píše Jiří Karásek. A dále! — „Řím. Imperium Romanum. Caput Mundi. Pan Machar staví je proti křesťanství. Snaží se rekonstruovati v moderním Římě, o němž zase nepovídá než nejbanálnější, baedeckrovske poznatky — Řím antický. Tyto kapitoly jsou vlastním jádrem knihy. Suše, studeně, mrtvě, autor o p i s u j e tu Livia, Tacita a ostatní historky. Všechno hovorně vypravuje: bajku o žaludku a údech z Mehenia Agrippy stejně, jako výkřik Caesarův před smrtí: „I ty, Brute!“ Nuda, nuda, nuda. Nevíte, proč tu slyšíte věci, jež znáte ze škol, tak důležitě pointované, jakoby nám zjevovaly nové světy. Kdyby byly nově pojaty nebo aspoň nově stylisovány: ale p. Machar se dívá na antiku tak průměrně, tak šosácky.“

„Pan Machar stvořuje jakousi buržoasní antiku. Dobromyslně její hříchy omlouvá. Přepych? Nebyl tak báječný. Lucullus nejedl tolik, byl stridmější než katoličtí páteři i v svých postních hostinách. Plinius ml. radil k přirozenosti,

¹⁾ Naše Doba 1907/8 seš. 1.

²⁾ tamže.

³⁾ Přehled 1907/8 č. 1.

⁴⁾ Lumír 1907/8 seš. 1.

⁵⁾ Mal. Revue č. 1.

spořivosti, střídmosti jako nějaká Ellen Kry. Nahoty nebylo, byla mravnost. Nahé krasavice antické — to je výmysl. Všechno chodilo zahaleno, cudnost nebyla porušována.“ atd. Tedy antika nebyla tak zlá, byla spořivá, mravná, zahalená, pohlavní pud byl krocen, zábavy nebyly krvežíznivější než jsou naše dnešní: tu antikou může milovati kde kdo, její hříchy nebyly tak zlé, jenom „potměšili páteři“ si je vymysleli.“

„Kdybychom se smířili se stanoviskem p. Macharovým, s ubohým jeho pojetím dějinné a kulturní filosofie — jak máme jako důvod proti křesťanství přijímati, že nějaký mnich „soudí hůř než starý pes“ a podobné nechutnosti? Čekáme polemiku, byť sebe zaujatější — místo toho scény jako ta, kde chce znásilnit „syn sv. Bernarda“ „ctnostnou“ nihilistku, nosící v ridiculu pumy a provázající z nedostatku zaměstnání p. Machara po Římě.“

„K čemu to vše? Důvody bychom rádi slyšeli, ideje, myšlenky, a ne taková nechutenstva. Procházeti galerií vatikánskou mimo Rafaela, Murilla, Ticianu — posmívá se p. Machar „chloubám křesťanského umění“, slyšíte výrazy jako „řemeslníci“, „velkovýrobci“, „továrníci“, p. Machar myslí, kdo ví jak odvážných, kacířských názorů nevyslovuje. Je to však nefilosofické, to je stanovisko kulturního dětinství —“

Celá kritika nese se tonem odsouzení. Spis je nazýván „zoufalým pokusem vyloučiti z moderní kultury všechny prvky asketického ideálu křesťanství“, jenž nebyl proveden „vážně“, „oddaně“, se srdcem zapáleným nenávisť“, tím méně s taktem“; jest jen „snůškou feuilletonických nechutností“.

Prof. Šusta důkladně rozebírá poměr antiky a křesťanství,¹⁾ jež nelze od sebe tak oddělovati, jako to učinil Machar. Vývoj křesťanství z antiky byl přirozený. —

Machara se ujal prof. E. Peroutka článkem²⁾ „Diskusse o Macharův Řím“, v němž ovšem nevyvrací z toho, co bylo předesláno, ničeho — jen — omlouvá. Podivný způsob — ač příliš skromný u srovnání s ovacemi, jež provázely „Řím“, když uzlel světlo světa. Dr. Chalupný nemohl se zdržeti v „Přehledu“ poznámky: „Prof. Peroutka musil převzít úlohu obhájce: a to ne obhájce zastupujícího věc, která se hájí sama, nýbrž obhájce, plaidujícího na — polehčující okolnosti. A tomu se česky říká p r o h r a.“³⁾

Tak skončila disputace o „Římu“ . . .

Oslava XV. centenaria sv. Jana Zlatoústého, zvláště na Rusi slavena byla, kde sv. Otec těšil se neobyčejné vážnosti vždy a kde byl hlavním podkladem ruské homiletice, pokud sledovati lze od 11. stol. v různých sbírkách, ať homiletických, ať k poučení lidu obecného vydaných a v překladech pořizovaných od 16. stol. a dovedených v 19. stol. ke konečnému úplnému vydání duchovní akademii petrohradskou. Proto ona nespočetná literatura populární i vědecká v roce jubilejním a pompským oslavě (Perma). — Zajímavá jest oslava ve Vatikáně 12. února 1908. konaná ve dvoraně beatifikační, kde postaven k slavným službám Božím oltář dle předpisu ritu řeckého, aby na něm patriarcha antiochenský Cyrill VIII. s jedenácti biskupy východního ritu sloužil mši sv. v liturgii sv. Jana Zl., po druhé vůbec po mši sv. o pokusech smiřovacích ve 14. stol. Den na to slavnost zakončena akademii v t. zv. papežské kancelarii (HUBA VI. 5.) — K těmto druží se čestně i oslava, již uspořádali bohoslovci vídeňští v církevně historickém semináři dne 24. ledna 1908 s tímto programem: Proslov Dra Wolfgrubera. — *χρίστος ἀνέστη* z liturgie sv. Jana

¹⁾ Lumír seš. 3. a 4.

²⁾ Novina 1908 č. 4. a 5.

³⁾ Přehled č. 26.

Chrysostoma (Fr. Anselm Weißenhofer, klerik kláštera Schotten). — Ideál kněze dle chrysostoma (Fr. Waldhör, alumnus). — Ἄγιος ἔθεος z liturgie sv. Jana Zl. — S. Joannes Chrysostomus tamquam orator consideratus (Fr. Horváth, alumn Pazmanca). — Sv. Chrysostom, biskup Konstantinopolský (Julius baron Josika, chovanec Frintanea). — Tilo Chrystovo prjímite. Píseň k přijímání. Doslov světicího biskupa Dr. Marschalla. (Die Kirche, Beilage zum Vaterland 11. r. č. 4.) — Důstojné oslavy dostalo se též sv. Otcí bohoslovci lublaňskými akademii 27. ledna 1908. Bohoslovec Fr. Onerza zapěl v čest sv. Chrysostomovi krásnou latinskou hymnu v klassických distichích: Chrysostomus — lux ex Oriente. — Fr. Trdan přednesl řeč: Sv. Jan Zlatoustý v církevní a kulturní historii. — A. Snoj podal: Význam sv. Jana Chr. exegety. — A. Bukovič promluvil o Zlatoustém-řečníku. — T. Klikar probral thema: Zlatoustý -- Doctor Eucharistiae. — Ze zpěvných čísel sluší zaznamenati hymnu: Τὸν χρυσόλατον σαλπύγγα P. Gaissera, rektora řecké kolleje v Římě a Veličaj duše moja Fr. Terjančiče. Akademie pořádána u přítomnosti biskupa Dra. Jegliče, Dr. Njaradiho, rektora řecko-katolického semináře v Záhřebu, prof. Dr. Kovačiče z Maribora a profesorů lublaňských. Byly to jistě důstojné oslavy, jichž počet měli bychom i my doplniti aspoň oslavou soukromou. Pokud vím, nestalo se tak dosud v seminářích českých a moravských vůbec. Byl mi zaslán list I. tajnika Cir. Dr. lublaňského Jan ko Č e g n a r a s výzvou k oslavě, z něhož, poněvadž týká se všech nás česko-moravských bohoslovců, vyjímám:

„Predragi! Sv. Krizostom je bil tako velik učenik, da se pač spodobi, da ga slavi ves kršč. svet, njegov upliv tolik, da zadene tudi nas Slovane. Če ga slavi pravoslavni vzhod na najslovesnejši način, ali homo mi zaostali? Ne, tudi mi ga moramo slaviti, mi imamo naravnost dolžnost, proslaviti spomin velikega svetnika, če gar duha sta se navzela slov. apostola sv. Ciril in Metod, predno sta šla vznanjat sv. vero med Slovane... Vi. Saj bivate v krajih, kjer sta v Zlataustovem dnu delovala sv. brata Ciril in Metod. Jako bomo vzbudili velikega ducha sv. Zlatoustu, ki bo mnogo pripomogel, da se zopet združi pravoslavni vzhod s katol. zapadom... Slovesnost, ki se ji vršila v prisotnosti preozviš. knežškofa ljubljanskega, g. Dr. Ant. Bon. Jegliča ni več odličnih gostov izven kranjskega, nam bo ostala v trajnem spominu in le želimo, da na podoben način proslavite tudi Vi, dragi bratje, velikega Zlatoustu. Kažimo medsebojno bratsko ljubezen tudi v tem, da znamo dostojno čislati velike može! Bratrski pozdrav. J. H. (Br.)

Akademické spolky naše oba vedou si čile, pokud můžeme souditi ze statí a oznámení hlavně v rubrice „Nového Věku“: „Studentská Hlídka“, jež — zatímne! — otevřena na návrh olomouckého „Našince“ za vlastní časopis českého katolického studentstva. Tím by aspoň částečně realisován byl důležitý bod programu stanoveného na nadšeném sjezdu velehradském r. 1906. Uskutečnění druhého bodu programu: utvoření svazu katol. slov. studentstva v Rakousku našlo nadšeného fedrovatele ve Slovinci Ph. C. Jos. P u n t a r o v i, jenž uveřejňuje dopis v „Nového Věku“ číse 21. Poukazuje tu na potřebu svazu už vzhledem k protivníkům a vidí osnovu zdravého tohoto partikulárního panslavismu v křesťanském katolickém programu vylučujícím povahou svojí přesné odloučení jednotlivých větví národových. Chce, aby tento program, jenž dovede položen základem zbudovati krásnou stavbu nové křesťanské slovanské kultury, byl rozvíjen a šířen v samostatném, každému slov. národu (Češi, Poláci, Slovinci, Hrvaté) vlastním listě, jehož cílem mimotným by bylo seznamovati své čtenáře s hnutím všeho katol. slov.

studentstva. Tím způsobem sblížení vedlo by snadno ku svazu, jenž by pak čtvrtletně vydával „Věstník“ o celkovém stavu katolického studentstva. K tomu cíli jsou též veliké důležitosti sjezdy, které zvlášť jsou vhodné k sblížení. Slovinci a Hrvaté tak učinili; zbývá nyní sjednocení Poláků a Čechů. Proto zve je na sjezd letoší prázdninový studentstva slovinského, když vloni žádný z delegátů se nedostavil.

S radostí vítáme tato nadšená slova a slibné výzvy a plány a přejeme si toužně, aby krok ku předu učiněn. Vzájemné povzbuzení a vzájemná podpora dodá síly a povede jistě k cíli. Zdař Bůh!

P. M. (Br.)

VIKTOR JEŘÁBEK (Br.):

Panovníci z rodu Habsburského a církev katolická.¹⁾

Plný význam jistého panovnického rodu jasně poznáváme jen tehdy, uvážíme-li poměry a okolnosti časové, v nichž působil; jelikož každý zjev přítomnosti tkví svými kořeny v minulosti a má i na budoucnost vliv.

Pohlédneme-li na rod habsburský, kdy vystupuje na jeviště dějin světových, shledáme, že hluboký rys zbožnosti a synovská přichylnost k Ap. Stolici, jež jako zlatá niť rodem tím se vinou, jasně se již odrážejí v zakladateli moci domu habsburského — Rudolfovi I.

Všeobecným zmatkem, vraždami a loupežemi rozervaná říše, dostává vládce, jenž rozpadlou říši znova upevňuje a pokoj a mír všude zavádí. Ne nadarmo obrátily se při volbě zraků kurfirstů právě na tohoto muže, neboť vlastnosti jeho byly jim zárukou, že uspořádá pokleslou říši. A neklamali se. Nejen že v řízení říše osvědčil se Rudolf I. znamenitým politikem a chrabřím vůdcem, i jeho srdečná a laskavá mysl získala mu srdce všech. Již při svém zvolení ukázal, jakým duchem chce vládnouti. Nemaje k udělování lén říšského žezla, chápe se krucifixu, což pokládáno za dobré znamení.

Jsa věrným synem katolické církve a dobře věda, že říše jeho jen tehdy bude vzkvétat, bude-li papež jeho ochráncem, dovoluje svobodnou, kanonickou volbu hodnostářů církevních, uvádí do pořádku volby biskupů, nedopouští uchvacování obrocí církevních a dovoluje odvolání k Apoštolské Stolici. — Těmito službami, církví prokázanými, chce vyjádřiti dík, poznáváje, že volba jeho je dílo milosti Boží a církve. Takového muže podporovala pak církev; vždyť potřebovala spořádané říše právě tak, jako říše nutnost měla církve: obě byly tajuplnými svazky spjatý.

Důvěruje v Boha, vládí Rudolf I. přísně. Dokazují tak rozvalené hrady loupežných rytířů. Vládí moudře. Dotvrzuje tak nový pořádek v říši německé. Vládí vítězně, jak svědčí země babenberské, jež pod vládou jeho rodu stávají se baštou proti barbarskému východu.

Prostý hrabě, ač povolán, by ozdoben byl nejkrásnější korunou křesťanstva, uchráněn je pýchy a necitelnosti povýšence: jeho šlechtetné srdce se ukazuje

¹⁾ Předneseno o akademii sv. Tomáše Aq. 7. března 1908.

Prameny: Dr. F. X. Kryštůfek: Církevní dějepis II. 2. III. — Dějiny církve katol. s obzvláštním zřetelem k zemím koruny České. I. II. — Hlavinka: Bludy a lži v dějinách. — Ritter: Kirchengeschichte I. — H. Ruchgaber: Handbuch der Kirchengeschichte II. III. 2. — Emmer: Kaiser Franz Joseph I. I. II. — Dr. Ehrhard: Výchozí otázka církevní a úkol Rakouska při jejím řešení. — Dr. Weiss: Weltgeschichte III. 1. IV. 2. — O. Klopp: Deutschland und die Habsburger. — Dr. Frind: Kirchengeschichte Böhmens I.—IV. — Das Vaterland No. 319. Jhg. 1907. — Příslušné svazky Kirchenlexikonu a Ottova Slovníku Naučného. — Museum r. 1898.

nejlépe, když nad mrtvolou Otakarovou horké slzy prolévá a královský po hřeb mu přikazuje.

V něm shledáváme výraznou značku celého rodu. Živá víra, jež se kofí před Nejsvětějším, pökorná mysl, jež církev v jejích služích ctí, rytířská velíkomyslnost, jež Pánu štědře dává, co Mu k počtě slouží, to vše spojeno u něho s udatnou, ale zároveň dobrotivou myslí. — Tento zbožný Rudolfov duch, toto intimní spojení věřící, katolické mysli s ostatními panovnickými ctnostmi, vyznívá jako základní tón, brzy více, brzy méně, vždy však patrně a zřejmě v postavách panovníků habsburských, a to k velikému štěstí národů a zemí jim podřízených, tak že Habsburkům býti věren, znamená totéž, jako církvi býti věren.

Že tato věta jest oprávněna, dokazují nejlépe dějiny K a r l a V. Protestantské stavové neváhají volati na pomoc odvčkého nepřítelc Habsburků — panovníky francouzské, chtějící tak rozvrátiti ne moc císařskou jen, nýbrž církev katolickou v Německu. A Karel V., rozmrzen počínáním jejích, vzkládá korunu císařskou v bl:hé důvěře na hlavu F e r d i n a n d a I.

Ferdinand I. plně osvědčil se hodným důvěry a důstojnosti svěřené. Jako v pravdě nábožensky smýšlející katolík, ač dalek každého fanatismu, rozhodně vystupuje za uchování staré víry a tonží čínorodě po zlepšení náboženských poměrů. Proto žádá na koncilu Tridentském přijímání pod obojí manželství kněží, národní řeč při bohoslužbě, zrušení štolových poplatků; veden nejlépším úmyslem: ztracené ovce církvi získati, slabě udržeti. Ale jsa přesvědčen, že Duch sv. řídí katol. církev v celku i ve shoru otrů na koncilu shromážděných a s nejvyšší hlavou církve sjednocených, ochotně podrobuje se dekretům a ustanovením koncilu. Dobře věda, že lepší budoucnost jen vzdělaná, zároveň však duchem katolickým provanutá mládež zemím zploditi může, obnovuje v Praze a zřizuje v Innspruku universitu, světuje je nejlépším paedagogům a učencům Jesuitům, a na Petra Kanisia vznáší úlohu vzděláti katolické katechismy, jež pak ve svých zemích zavádí.

Láskou a péčí o národy, Bohem mu svěřené, nesen, zamezuje sváry a rozbroje v té době, kdy různost názorů o věcech náboženských mysli všech v horečném napětí udržovala a dělila. Byla to doba kritická. Ferdinand I. však ukázal, jak spojení lze trpělivost a shovívavost s největší oddaností k vlastní církvi. Proto nachází lásku a úctu nejen u svých věrných, nýbrž i u svých nepřátel. Veškeré jeho jednání, posvěcené jen blahu národů, vychází z upřímné zbožnosti, jejíž velikost klade kard. Commendonovi v ústa tato slova: „Kdyby jeho zbožnost rozdělena byla i všem knížatům říšským, přece každý z nich by značný podíl obdržel.“ A tato vlastnost charakterisuje i dědice jména jeho — F e r d i n a n d a II. Zříme jej pod vlivem živé zbožnosti putovati do Loreta, kde před obrazem Matky Boží činí slib, že ve svých zemích katolické náboženství i s nebezpečenstvím vlastního života obnoví. A dostál slibu svému! Aby hájil a rozmnožil víru, neleká se podstoupiti i hrůzy války, jejíž konce však se nedočkal. S jakou horlivostí započal katolickou restauraci v zemích alpských, s takovou pokračoval i v zemích českých. Učení církve katolické hájil opravdově a jistě měl k tomu více práva, než reformátoři k zavedení učení nového. A činil-li to pomocí mocných knížat církevních, zakládáním katolických škol a jiných ústavů, kdo může jej za to kárati? A netrpěl-li v zemi těch, kteří mohli nebezpečně býti katolíkům, církvi i státu, činil tak jen ve vědomí své povinnosti. Než jako kdysi Petr v zahradě Gethsemanské, tak i on ve své horlivosti tasí meč na podporu úřadu missionářského, zapomněv rozkazu Spasitelova: „Schovej

meč svůj do pochvy.“ (Jan 18, 11.) Ač násilných prostředků, jichž k rozšíření katolické víry užíval ve všem, schvalovati nelze, přece uznati musíme, že nepřestoupil mezi, jež mu vykazovaly zákony zemské a říšské.

Tato jeho horlivost plynula z pevné víry, jež stálosti mu dodávala i v okamžicích velmi kritických. Vizme jen jeden obrázek z jeho života! Na severu revoluce, na východě vítězně postupující Betlen Gabor, v Dolních Rakousích bouřící se stavové, Vídeň obležená Thurnem — a císař, bez peněz a bez moci ohrožován je protestantskými stavy. V nejvyšší tísní padá na kolena před obrazem Ukřižovaného, u Něho hledá útěchy a posily — a nebyl zklamán! Signál kyrysníků Dampierrových rázem mění situaci pro císaře i církev katolickou tak nebezpečnou.

Pohlédneme-li na řadu panovníků habsburských, poznáme, že žádný z nich nebyl tak nadšen pro víru katolickou jako Ferdinand II., který se svým přítelem Maxmiliánem Bavorským je jedinou oporou církve. Právě dějiny tohoto císaře ukazují, jak důležitá úloha uložena byla božskou Prozřetelností rodu habsburskému v té době, kdy běželo o zachování nejvyšších statků lidstva a kdy divoké vášně nanejdvůh byly rozpoutány.

Obraťme list v dějinách! Jaký obraz se nám tu naskýtá! Turecký půlměsíc, požáry hořících dědin a měst ozářených a kivi křesťanskou potřísněných, stane u bran vídeňských, aby rozmetal tuto baštu křesťanských bojovníků. Avšak chrabrost Jana Sobieskiho a úpěnlivé modlitby všeho křesťanstva zahánějí sveřepého nepřítele do ponurých močálů multánských — a Leopold I. i církev dýchají volněji, vždyť zbaveni jsou obloudy, která ohrožovala jak moc rodu habsburského, tak existenci církve.

Než jak smutná doba vítá nás o 100 let později! Duch liché osvěty a nevěry francouzské vnášen je v mocnářství naše a zásady galikanismu a febronianismu vynikají v organismus církve, která stává se služkou státu. Církev zotročena, církev spoutaná patenty císařskými pročelává těžkou krizi, než červánky příští svobody se již ukazují. Otěží vlády chápe se mladistvý František I., jenž poznáv, kterak otec jeho Leopold II. vzdávati se musil zamilovaných myšlenek Josefa II., vrací národům to, co tito svým štěstím nazývají, neboť přesvědčil se, že právě reformy dlužno zaváděti znenáhla a že panovník před uznáním svědobým právem musí chovati úctu.

Jakou důvěru vkládala v tohoto panovníka církev, nejlépe lze poznati ze slov papeže Pia VI., jimiž vítá nového císaře římského: „Milosrdný Bůh, který církvi své vždy pomáhá, daroval jí císaře Františka I., v němž nalezneme mocného ochránce.“ Dále pak chválí jeho bázeň Boží, horlivost náboženskou a dobrotu srdce, v nichž katolické náboženství i Stolice Apoštolská mocnou ochranu mají pojištěnu. A císař, jehož mysl na počátku vlády zaujímají jen boje s Napoleonem I., brzy obrací zřetel svůj také na poměry náboženské a již r. 1802. vydává dva vlastnoruční listy císařské o církevní reformě světského i řeholního duchovenstva, jimiž dovoleno biskupům zřizovati vlastní semináře jimiž pojištěno trvání klášterů a zanedlouho potom odevzdává dozor nad národními, středními a vyššími školami duchovenstvu. Tyto dekrety pokládali osvícenci za patrný důkaz, že vliv duchovenstva se vzrůstá a že katolické náboženství obživuje, což skutečně se dalo, hlavně rozšiřováním dobrých theologických časopisů, ponějvíce zahraničních, které měly ten dobrý účinek, že padaly u kléru staré zásady josefínské a vrchu nabýval směr církevní; mladý klerus porozuměl tehdejšímu poměru církevnímu a idea svobody a nezávislosti církve nebyla mu nadále cizí.

Že dobré snahy císařovy se nesplnily ve všem, není jeho vinou, nýbrž vinou jeho rádců, kteří byli namnoze nepřátely církve. Císař byl pevně přesvědčen, že není o země jeho v církevním ohledu dobře postaráno, proto píše ještě na smrtelném lůžku Metternichovi list, v němž jej důrazně vybízí, aby konkordát, jehož uzavření nedlouho před tím se rozbilo o neschopnost vyjednavatelů císařských, uzavřel ve smyslu zásad církevních: „Svůj pokoj v hrobě skládám do vašich rukou,“ tak výslovně praví v onom listě.

Úloha však, uspořádati záležitosti církevní, zůstavena byla nástupci jeho — Ferdinandu V. Dobrotivému; věc ta stávala se stále akutnější, poněvadž vědomí katolické mohutně rostlo a touha po svobodě církevní jednou i životní síla její nemohla se plně uplatniti, vždyť první vůdcové věřících, biskupové, byli v první řadě byrokraty a na stolec biskupský dosazováni byli po nejvíce mužové, již zákonodárství josefínské pokládali za výkvět práva církevního. Události z r. 1848. úmysl císařův o uzavření konkordátu nadobro zmařily. Když Ferdinand V. dal zemím svým ústavu, přijala ji církev s obvyklou oddaností; vždyť církev chová se přátelsky ke každé vládní formě, nebrotí proti ní, nýbrž žádá jen od ní svobodu; kde pak tato se potlačuje, tam vzniká boj mezi církví a státem. Bohužel zvrhla se svoboda národům udělená v revoluci, jejíž ostří záhy obrací se také proti církvi, což ani jinak býti nemohlo, ježto revoluce se vždy skládá ze živlů odporujících pozitivnímu náboženství.

Když pak zahájen říšský sněm, záležela úloha jeho také v tom, upravití poměr mezi církví a státem a vytknouti body, v nichž se sbíhají zájmy obou. Byl to důležitý okamžik pro církev! Proto pokládali biskupové za svou povinnost, předložiti říšskému sněmu pamětní spisy, vztahující se k této otázce. První tak učinili tehdejší arcibiskup olomoucký Sommerau-Beckh a biskup brněnský hrabě Schaffgotsche. Jejich memorandum naplnilo kleru, upřímnou radostí, ježto vidělo ve svých představených věrné strážce vinice Páně a bojovníky za svatou věc. Mimo to předložena říšskému sněmu také petice duchovenstva českého a velkého počtu laiků. Krásná jsou v ní zvláště tato slova: „Církev měla v absolutním státě zdánlivě přednost, ale ve skutečnosti byla rozmanitým způsobem ztotožněna. I ona má v novém státě dosíci postavení, jež jest důstojno vznešené úlohy, které se jí božským Zakladatelem dostalo. Okovy, které národové zlomily, nesmějí nadále jí tížiti; naopak církev musí každý pokus těch, kdož nové okovy rádi by na ni vložili, byt to byli okovy ze zlata, diamanty zdobené, rozhodně a důstojně od sebe odmítnouti. Církev, jsouc toho vzdálena, aby nároky na přednost nebo výsadu činila, žádá pro sebe jen to jediné, co všichni sobě žádají, totiž dokonalé udělení a pojištění svobody.“

Avšak brzy na to císař, prokávav svým národům velkou dobrodůlnost: zvláště udělením ústavy a prohlášením rovnoprávnosti národů a jejich jazyků, odstupuje a místo jeho zaujímá císař František Josef I., muž v plné životní síle a svěžesti ducha. Úloha nového panovníka nebyla nikterak snadná; měl do pořádku uvésti rozhárané politické i církevní poměry státu rakouského a zkrotiti revoluční hnutí, což také šťastně provedl. Již r. 1849. pozval biskupy na sjezd do Vídně, aby pojednali o poměru církve ku státu a návrhy své předložili. Císař byl pro jejich návrhy brzy získán, což se stalo hlavně přednáškou hraběte Lva Thuna, jenž vřele ujímal se požadavků biskupů a vybízel k uzavření konkordátu. Jeho přednáška je hrobem soustavy febronianské a státní církve rakouské na jedné, na druhé pak straně vzkříšením církve katolické. Císař upřímně jsa oddán církvi své a nakloněn jsa žádostem biskupů, vydává roku 1850. dva patenty, které tvoří základ církevní svobody v Rakousku a jimiž

přetrhána pouta, ochromující dosud život církve katolické. S jakou radostí uvítány byly od katolíků patenty ty, nejlépe dosvědčující slova Hurterova:

„Dnové vítězství u sv. Lucie, Novarry a Világoše budou se v dějinách skvíti jako dnové, jež oťfesenou monarchii co do zevnějšího trvání znova upevnili; ale den prohlášení patentů císařských bude v letopisech zaznamenán jako den, kdy uznána je nutnost vnitřního posvěcení říše, kteréž jedině může přinést uzdravení.“ Zákony tyto byly již etapou k definitivnímu rozluštění otázky církevní — ke konkordátu. Vyjednávání o konkordát z počátku velice se protahovalo, ale vystoupení J. Veličenstva, jenž ze srdce si přál dávným steskům katolické církve přítrž učiniti a požadavkům oprávněným vyhověti, přivodilo rozhodný obrat, tak že právě v den narozenin panovníkových (18. srpna 1855.) podán císařské vládě tento vznešený dar, jímž přátelství mezi církví a státem pojištěno a pokoj mezi oběma utvrzen. Radost nad dokonaným dílem projádl císař Papeži Piovi IX. děkovacím listem, v němž praví: „Od onoho okamžiku, kdy mne Pán nebe i země trůnem mých předků obdařil, snažil jsem se skutkem dokázati katolické církvi oddanost a věrnost, jelikož jest mou chloubou, že jsem jejím synem.“

Než radost jejich brzy měla býti zkalena! Konkordát, ač neporušoval práv ostatních náboženských vyznání a ač ani církví katolické nepropůjčoval zvláštních privilegií, přece setkal se s odporem josefinistů a liberálů a již roku 1868. porušen zákonem manželským, školským a interkonfessionálním, ovšem k velikému bolu J. V., který jen s vnitřním odporem a s velikou nechutí zákony ty potvrdil; výslovným pak jeho přáním bylo, aby nové zákony prováděny byly způsobem nejmírnějším. Než na tom nebylo dosti! Když prohlášeno dogma o neomylnosti papežské, použil toho ministr Beust, aby konkordát formálně byl zrušen. Korunou pak veškerého proticírkevního jednání byly zákony květnové z r. 1874., z nichž však první císařem potvrzen nebyl, protože byl by zasadil klášterům ránu smrtelnou. Katolíci vidouce, kam všechny nevěrecké a liberální snahy a zásady směřují a obávající se smutných následků, sbírají své síly, opírají se proti liberálnímu proudu, svolávající sjezdy, které velice přispěly ke oživení ducha katolického, tak že v letech osmdesátých nastal obrat i v zákonodárství a jítienka krásnější budoucnosti katolíkům zazářila pod moudrou vládou všemi národy rakouskými milovaného panovníka jubilanta, jenž vše, co katolické církvi prospívá, dle možnosti blahovolně podporuje a hájí.

Brzy po nastoupení vlády své před 60 lety proslavil při jedné příležitosti mladistvým císař a král František Josef I. tato památná slova: „Kéž propůjčí mně Bůh všemohoucí tolik síly, abych vedl národy v Rakousku ku šťastné budoucnosti, což úmyslem mým a svatým účelem života mého.“

Podle tohoto šlechetného předsevzetí jednal vždy po celých šedesát let pozeňhaného panování; blaho národů bylo mu vždy nejen cílem, nýbrž i vodítkem veškeré snahy a činnosti, jak v dobách válečných, tak obzvláště v dobách míru, který hleděl vždy a všude zachovati i utužiti, tak že i cizí národové nazývají jej míru světového a mezinárodních práv záštitou a předním strážcem. A šlechetnou snahu svou o mír vnitřní tak důkladně vytkl známými slovy: „Chci míti mír mezi svými národy.“ Jeho neutuchající péči a štědré podpore děkují vědy a umění, obchod i průmysl, zemědělství i řemeslo svůj rozkvět a mnoho-slibný rozvoj. On je ochráncem sv. náboženství, povinností jeho věrným plnítelem, lne k církvi katolické i k náměstku Kristovu láskou upřímnou. Proto snad žádný kníže netěšil se větší lásky a věrnosti u svých poddaných, větší oblibě a důvěře u sv. Otce, jako císař a král náš. Protož my, připoujice se k apoštolskému po-

žehnání, jímž sv. Otec všechny jeho práce a snahy provází, voláme z hloubí srdcí svých: „Domine salvum fac Imperatorem ac Regem nostrum et exaudi nos in die, qua invocaverimus te!“

305. VÝTIŠK (OI.):

V zemi zaslíbenou.

(Věnováno podjáhňům.)

II.

Zavály větry, nové přišly bouře,
ocean chladný pohřbil mnohé z bratří,
v úskalí loďka narazila časem;
ke krajům svatým marně oko patří.

Po čtyři léta líbaly loď vlny,
třikrát slabé sklonili v klín paže,
oddechli sobě, opět pluli dále . . .
povinnost svatá rychle spěti káže.

Spatřili plavci roztouženým zrakem •
obrysy tmavé vytoužených břehů,
uzřeli město na posvátném vrchu,
kopule v třpytném topily se sněhu.

Orlími vmachy přirazili k zemi,
spustili kotvy, vystoupili z člunu,
širokou stezkou k výšině se brali,
kroky se nesly k Nejvyššího trůnu.

Na prahu stojí, před nimi síň tmavá,
kol kolem davy sbíhají se lidu;
okamžik jeden, vracejí se mnozí,
nechtějí nésti samoty chlad, bídu.

Zapadla brána za poutníky těmi,
umřeli světu, jeho slastem lživým;
pastýři ovcí Beránek je zvolil —
lačné je mají sytit chlebem živým.

Epilog.

Vítání buďte, plavci vyvolení,
na svatém prahu zaslíbené země,
přijměte misku Grale drahocennou,
spějte s ní na posvátné hory téměř.

BENEŠ ŠION (Pr.):

»Na oltáři . . .«

Na hoře Tábor ve stkvělém jase
zjevil se Kristus v vznešené kráse,
jako sníh bílý se třeptem v tváři —
Onť jest, jenž bydlí tu na oltáři.

Stánkem mu oltář ve svaté chvíli,
kam touha boháče — chuďasa cílí
píti, ach píti ze zdroje věčně
u Toho, lásky jenž je nekonečné.

S oltáře Páně v starostí víru
leje ti balsám útěchy, míru,
vine tě k srdci vždy v každý čas
Ten, jenž je odleskem nebeských krás!

BENEDIKT (Br.):

Sonet.

Být mrtva zdá se — žití na vrcholu.
Sem k starým bukům, k polím oko zvedni,
ni cikady neslyšíš o poledni,
když slunce nejvýš, schází, schází dolů

Bys rozuměl těm tklivým zvukům stvolů,
bys rýmy četl všechny i ty slední,
jež v azuru jsou, větrem šepcí bezdní,
zda soudil bys, že patříš na mrtvolu?

Ta píseň přírody, jež v srpech ženců
zní bolně, řinčí, jiskří, sviští,
smrt zahání a život dává nový,

co umřelo, je plno květných věnců.
Naposled severák vše rve a piští
již jaro šatí v zeleň sytou rovy.

ANT. TOMEČEK (Ol.):

Poznámky o „Cherubínech“.

(Práce v soutěži druhou cenou poctěná.)

(Dokončené.)

Hlava čtvrtá.

V ý z n a m p o s t a v y c h e r u b ů .

Poněvadž jsou cherubové duchovými bytostmi, má jejich zevnější postava viditelná ten účel, aby přítomnost jejich člověku byla poznatelná. Že však tato postava není vždy stejná ve všech zjeveních cherubů, má příčinu v účelu symbolickém, který se dle okolností mění.

Gen. 3, 24. kde se nám poprvé zjevují cherubové, ale nepopisují, zjevují se zároveň s ohněm a mečem, čímž poukazují na svůj význam a příčinu svého zjevení jako odznaků trestající moci Hospodinovy.

Dle Cornelia a Lap. (ad Gen. 3, 24.) vykládali toto místo Ambrosius Lactant. Basil. allegoricko-typicky o očištění.

Rovněž allegoricko-typicky, ale o jiném předmětu vykládá toto místo Rhabanus Maurus, který píše: „Item, quia Cherubim scientiae multitudo sive scientia multiplicata interpretantur, bene cherubim et flammens gladius ad custodiendam viam ligni vitae collocatus esse perhibetur, quia nimirum per disciplinae nobis scientiam caelestis et per laborem temporalium afflictionum reditus ad supernam patriam patet.“

Dále jak bylo již řečeno, setkáváme se s cheruby na arše úmluvy. Co tito znamenají ve spojení s archou, povíme, jak podává Spencer (pag 879).

Archa úmluvy prý vyznačovala sama o sobě otcovskou přívětivost, s kterou Bůh snášel viny lidu svého. Ve spojení pak s cheruby připomínala prý archa lidu israelskému Josefa egyptského, velkého svého dobrodince pozemského.

Výklad tento Spencerův zakládá se na pochybném názoru o původu archy, a proto se jím dále zabývatí nebudeme.

Všimněme si však na cherubech, kteří stáli ve velesvatyni, těch částí, které jsou nám zvlášť popisovány. Všecko ostatní patří ku typické postavě cherubů a o té budeme později uvažovati.

Při popisování cherubů ve svatostánku děje se zmínka o držení křídel cherubů, a proto zmíníme se o jejich symbolickém významu.

Na etymologickém výkladu slova כְּרֻבִּים a typicko-allegorické symbolice starověku zakládá se výklad svatého Augustina, který podáváme v zájmu historie. Svatý Augustin vykládaje text Písma svatého o svatostánku, praví následující: Duo vero cherubim pennis suis obumbrant propitiatorium i. e. h o n o r a n t velando, quoniam mysteria ista ibi sunt et invicem se attendunt, quia consonant, duo quippe ibi testamenta figurantur et vultus eorum, sunt in propitiatorium, quia misericordiam Dei, in qua sua spes est, valde commendant . . . Porro si creatura rationalis in multitudine scientiae, quoniam hanc interpretationem habent cherubim — duobus ipsis animalibus significantur, ideo duo sunt, ut societatem claritatis commendent; ideo pennis suis obumbrant propitiatorium, quia Deo, non sibi tribuunt pennas suas i. e. Deum honorant virtutibus, quibus praestant et vultus eorum non sunt nisi in propitiatorium, quia cuicumque profectui ad multitudinem scientiae spes non est nisi in misericordia Dei.“

Novější vykladači různí se ve svých názorech. Riehm spatřuje ve křídlech charakteristickou známku cherubí postavy, poněvadž cherubové jsou dle něho personifikací oblaku, který zastírá „slávu Hospodinovu“; držním křídel prý se symbolisuje nepřístupnost Hospodinova.

Ponevadž však Riehmův názor o personifikaci oblaku je mylný, zbylo by nám pouze prozkoumati, zda aspoň cherubové na kapporetě byli k tomu určeni, aby zastírali slávu Boží a tímto způsobem naznačili jeho nepřístupnost.

Alc ani tento výklad se nedá udržeti vzhledem na cheruby Šalomounovy, poněvadž držení křídel cherubů Šalomounových nedá se tímto způsobem vyložit; ačkoliv tyto cherubové měli též účel, jako starší zobrazení cherubů na arše. Již měly i sochy od Šalomouna postavené zastíňovati slitovnici: toto zastíňování však nesmí se zaměňovati se „zastíňováním či zahalováním“, poněvadž sochy stály vedle sebe. Ponevadž ani Ezechieľovy cherubové nic „nezahalovali“, nemůžeme tu právě na nějaké zahalování velebnosti Boží, na označení nepřístupnosti Hospodinovy myslet.

Jiní vykladači jako Ewald (Die Altert. d. jüd. Volkes pag. 139), Knobel (Exod. u. Levit. pag. 265), Thenius (D. BB. d. Könige pag. 77 ss.) Lämmert (Jahrb. f. d. Theolog. XII. 597; „Die Cherubimbilder sind symbolische Darstellungen der sein heiliges Gesetz bewahrenden Macht der Herrlichkeit Gottes“); ze starších Abarbanel považují cheruby ve velesvatyni za strážce, poněvadž cherubům vůbec přiděluji úřad hlídačský, jako hlavní funkci. Držením křídel cherubů prý se má naznačiti péče, s kterou Bůh bdí nad neporušitelností svého zákona.

Ponevadž však úřad hlídačský netvoří hlavní funkce cherubů vůbec, nýbrž jen cherubů v ráji, a poněvadž obrazy cherubů ozdobeny byly také jiné části svatostánku a chrámu, kde o hlídání není ani řeči, jest nutno hledati jiný význam obšírnější pro držení křídel cherubů.

Ti, kteří tvrdí, že cherubové vetkaní do koberců znázorňovali různými barvami Ex. cheruby se čtyřmi tvářemi, mají svůj zvláštní výklad, jak nám ho podává Schegg.

Orl (1.) prý označoval smlouvu Hospodinovu s národem židovským. Odvolává se Schegg na Písmo svaté, na slova: „Na perutích orlových vyvedl jsem tě z Egypta“, t. j. na základě své smlouvy s tebou uzavřené.

Lev (2.) prý byl symbolem královské moci Boží, a proto prý byl na koberci označen barvou purpurovou. Na důkaz toho uvádí Schegg num. 15, 39; kde je řeč o purpurovém olemování vrchního šatu: „kteréžto když uhlídají, ať se rozpomenou na všechna přikázání Hospodinova.“ Podobně čteme také v Midraš Raba: „Kdo se na tyto tkanice (v. 38.) dle rozkazu zákona podívá, toto platí tolik, jakoby viděl trůn slávy.“ (Num. 15, 184. col. 3.)

Býka (3.) považuje Schegg za symbol života, který obdrží ten, kdo smlouvu Hospodinovu zachová. Vyznačen prý byl na koberci šarlachem.

Tvář lidská (4.), kterou označovala bělostná barva (byssus), je prý symbolem světla, náboženského poznání.

Cherubové jsouce nebeskými duchy, jsou přirozeným způsobem průvodci Hospodinovi a tudíž, kde se oni zjevují, tam je i Bůh přítomen; proto jsou také ve velesvatyni, aby naznačovali přítomnost Boží, který tu stále čel. Jelikož „sláva Hospodinova“ nad slitovnicí trůnila v oblaku, byla od cherubů zastíňována; v širším smyslu je celý prostor velesvatyně obydlen Božími, a proto rozprostírali cherubové Šalomounovi svá křídla, která náleží vůbec k typické postavě cherubů, přes celý prostor. Chrám pak, dům Boží *κατ' ἐξοχήν* nesl na stěnách, veřejně a nápadně tyto symbolické svědky „slávy Hospodinovy“.

Poetický obraz, který nám znázorňuje Boha, jezdícího na cherubech (ž. 18, 11. II. Sam. 22, 11.), neobsahuje bližšího vyličení postavy cherubů. Nesmíme však přehlédnouti, že tímto výrazem je zvláštní myšlenka vyjádřena. Slova básníková se nesmějí bráti doslova; cherubové nejsou equi tonantes; obraz nám spíše zobrazuje Boha jako všemohoucího Pána; veškerého stvoření, nad nímž vládne Bůh, je representováno v nejvyšších bytostech.

Chceme-li mluvit dále o vidění Ezechielově, které se vyznamenává zvlášť bohatou symbolikou, musíme mít stále na očích, že cherubové tito nejsou pouhými symboly, nýbrž skutečnými bytostmi; že postava cherubů Ezechielových se namnoze liší od základního tvaru cherubů a že tyto odchýlky se správně symbolicky vyložiti dají jen z účelu celého vidění, který tuto krátce podáváme.

Bůh se tu jevuje za různých znamení, symbolů, které jsou nám již od jinud známy. Vichor a mrak je znamením soudce (Soph. 1, 15, Joel 2, 2); od severu přichází, přináší neštěstí, trest. (Jerem. 1, 134, 61, 6, 1. 19. 22. Ž. 96, 2—5.) Světlost je znamením nebeských bytostí.

Bůh trůní nad cheruby jako ve svatostánku. (Exod. 25, 22. I. Paral. 28, 2. Ž. 98, 5. 131, 7. I. Kr. 4, 4; II. Kr. 6, 2. Ž. 79, 2.) Je to znamení Boha smlouvy, na což nás upamatuje také obloha, což nám všechno připomíná zjevení Boží na Sinaji a 70 starcům v Exod. 24. 10. Nad celým zjevením klene se duha na znamení milosti; ještě nepřichází totiž Bůh k soudu poslednímu. Cherubové tedy mají rovněž moc Boží znázorňovati.

Poněvadž však též jsou činní při soudu, jsou rovněž označeni odznaky síly a moci. Na svém těle nesou oči, skvějí se leskem, v nich jsou zástupcové viditelného tvorstva sjednoceni.

Pokusím se nyní jednotlivé části postavy Ezechielovy symbolicky vyložiti.

Na postavě cherubů spatřujeme čtveru tvář: člověka, lva, býka a orla. Co značí tu tvář? Je pravda, že mnozí toto slovo vysvětlují o tváři obyčejné. Ale jiní tvrdí následující: Slovo toto značí více než obyčejnou tvář, značí také viditelnou část věci nebo člověka, zevnějšek, vzezření, rozpoložení, tvar, jak již Pradus tvrdí a novější učenci též dosvědčují (viz Gesenius Thes. p. 1110. — Fürst-Gesenius-Buhl Handrob. ed. 13. p. 667.) Proto nemusíme ihned mysliti na čtyři tváře skutečné, nebo dokonce na čtyři škrabošky, jak tvrdil Schmalzl, a ani na čtyry hlavy na jednom krku. Ale jak svého času tvrdil Pradus, můžeme si cheruby mysliti s jedním obličejem, vyznačeným čtyřmi zvířecími formami, což si ovšem těžko představíme.

Tyto čtyry tváře slučují v sobě vše, čím se dle orientální symboliky vyjadřuje rozumnost, síla a vznešenost tvorů.

Též židovští vykladači spatřují v oněch čtyřech tvářích cherubů symbolovanou rozumnost, sílu a vznešenost. Tak na př. schir-haschir. rabba, 3, 1. Midraš lillim 113, 19.: „Quattuor excellunt in mundo leo inter feras, bos inter iumenta, aquila inter volucres, homo vero super universa.“ (Srv. Schöttgen horae hebr. p. 1168.)

Postava lidská cherubův označuje jejich inteligenci, k níž se druží lív vznešenost, síla bytí, rychlost orlí.

Cherubové dle toho jsou bytostmi, které mají vlastnosti tvorů dokonalější.

Assyrijské umění potvrzuje tento výklad. Považují sice někteří assyriologové okřídlené býky a lvy s lidskými tvářemi za postavy bohů (Ninib, Nergal) a ne za symboly; ale i tu držíme se svého názoru, poněvadž v komposicích zvířecích je znázorněna u pohanů intelligence; jiné komposice na př. postava

Nisrochova (okřídlený člověk s orlí hlavou) a Dagonova (z polovice ryba, z polovice člověk), jsou ovšem původu čistě bájeslovného, tak že se na ně odvolávat nesmíme.

Tento výklad je však jen tehdy přípustný, mluvíme-li o symbolech předností cherubů, nikoliv Božích.

Větší se nám stává obtíž v cestu, vykládáme-li symbolické části postav cherubů o vlastnostech Božích. Jest tu ovšem přenecháno libovůli vykladačové klásti větší důraz na tu aneb onu vlastnost Boží. Proto jsou zde také větší odchylky při výkladu, na což právem poukazuje Bähr (Symbolik. pag. 413.). Nekonečná dokonalost Boží činí však každý pokus, jeho bytost znázornit symboly jednotlivých vlastností, nemožným. Vykladači tohoto směru tvrdí následující:

Cherubové jsou čistě židovské symboly, připouštějí dvojí výklad. Bud po dávají svou postavou a svým tvarem obrazný názor božství samého a božských vlastností, nebo symbolisují myšlenku, která má svůj podklad ve stvoření.

První výklad je velmi starý a všeobecný. Všeobecně se připouští, že cherubové mají význam symbolický, co se týče božství a božských vlastností.

Již Philo (de vita Mos. 3.) vidí v cherubech obrazy obou nejvyšších sil božských, tvůrčí a panující (ποιητική και βασιλική) a Grotius (ku II. Mojž. 25, 18. Žid. 9, 5.), vysvětluje cheruby jako symboly božských vlastností dle čtyř tvář cherubův a sice dobroty (člověk), spravedlnosti (lev), rychlosti v udílení dober (orel), shovívavosti (býk).

Podobná vysvětlení nalézáme u Bocharta a Rosenmüllera.

Jiní jako Wette a Gesenius (hes. L. H. s. h. v.) vidí v cherubech výraz síly, moci, moudrosti a rychlosti Boží.

Ale Kalthoff (Haudb. d. hebr. Alterth. 179) tvrdí, že cherubové vyjadřují svou skloněnou postavou velebnosti Božské patřící čest a slávu, na které i oni berou účast, tím že směřují patřit k Boží tajemství.

Jak jsme nyní právě pravili, vykládají význam cherubů symbolický někteří theologové tím, že značí božství nebo božské vlastnosti.

Proti tomuto výkladu obrací se Bähr (Symbolik I. 355.). Nedá prý se větší inconsequence mysliti nad toto tvrzení, že by směli někdy Židé zobrazovati bytosti vyznačující božství nebo božské vlastnosti, jimiž patří bohopocta. Bylo to u Židů pod trestem smrti zakázáno.

Odvolává se Bähr také na to, že všude vystupují cherubové v podřízeném stavu, hlídkají strom života, příslušují Bohu, a tím se zdají spíše vyznačovati síly přírodní, jak už de Wette (bibl. Dogmatik § 110) o cherubech se vyjadřuje, že jsou: „Personifikation der im Dienste Jehovas stehenden Naturkräfte.“

Všimněme si jiných částí těla ve zjevení Ezechielově. Oči, jimiž jsou těla cherubů pokryta, vyznačují vysoké duševní přednosti, zvláště bystré poznání. Souvisí to s účelem vidění. Jako Boží oko všude zírá a svůj soud provádí také nad skutky skrytými, tak také v jeho poslech a vykonavatelích soudu jsou ony přednosti znázorněny. Rychlost pohybu, schopnost jíti na všechny strany bez otáčení se je vyjádřena v kolech a čtyřdílnosti postavy cherubů. Týž účel má také zvláštní tvar nohou, které jsou v Písmě svatém zvlášť popsány.

Vyložili jsme zvláštnosti postavy cherubů u Ezechiela, a proto vyložíme nyní ještě postavu cherubů typickou, k níž patří lidská postava s křídly. Tak si totiž představují cheruby exegetové vůbec.

V lidské postavě zjevuje se anděl vždy, kdykoliv se setkáme s člověkem. Proto také cherubové mají tuto postavu ve Starém zákoně, poněvadž se tato postava hodí co nejlépe ku znázornění duševních předností cherubův.

Co se týče křídel, musíme doznati, že se s křídly jinak nezjevují andělé v Písmě svatém. Příčina tohoto rozdílu je tato. Cherubové se totiž různí od jiných andělů, kteří se jmenují mal-ach (מלאך) tím, že se neposílají ku člověku, nýbrž vždy jsou zaměstnáni u Hospodina. Doprovázejí dle starozákonních názorů Pána, zvěstují jeho trestající, chránící a milostivou přítomnost nebo jeho příchod k soudu. Poněvadž jinak než ostatní andělé zjevují se a činnost cherubů není vázána na zemi, proto mají cherubové za odznak volného pohybu křídla.

Křídla patří, jak jsme se již zmínili, k typické, základní postavě cherubů. Užívají jich dílem k létání, což jest jejich přirozeným určením, dílem zahalují jimi své tělo podobně jako serafíni; je tím znázorněna veliká úcta a zbožnost cherubů před Pánem.

Uvažovali jsme nyní o významu symbolického cherubů, jak se nám jeví v jednotlivostech. Uvedeme nyní také jiný symbolický výklad, který vyjadřuje myšlenku, že cherubové značí plnost života ve tvorech.

Dle tohoto výkladu značí cherubové život, a to život dokonalý, plnost života. Vyjadřuje to již čtyřčet obličejů. Jsouce tvory Božími a vyjadřující plnost života ve stvoření, označují svou přítomností Boha Stvořitele jako původce tohoto života. Tímto významem svým vyjadřují cherubové také pravé náboženství, které rozlišuje přírodu od Boha a Boha od přírody, a proto vyjadřují cherubové svým zjevem rozdíl pravého náboženství od pohanského, které Boha s přírodou konfunduje a přírodu zbožňuje, personifikuje, čí ní z ní Boha. Tento význam cherubů zahrnuje v sobě základní názor mosaismu o Bohu a náboženství.

Cherubové vyznačují plnost života, což lze souditi z popisu cherubů. (Ezechiel. I, 5. 13, 14—22. 10, 17.) kde se jmenují cherubové hajóth, což LXX překládá slovem ζωα a apokalypse užívá slova ζωα rovněž o svých čtyřech zvířatech. (4. 6. 7—9. 5. 6—14. 6. 1—7. 7, 11. 14, 3. 15, 7. 19, 4.)

V těchto slovech obsažen je pojem života dokonalého, ale ne života stvoření veškerého, ne animantium, nýbrž animalium (conf. Spencer de Leg. Hebr. rit. III. 5, 4. 2. Traktat Schemoth, rabba 23 u Schöttgena hor. Hebr. 1108.)

Písmo svaté to dokazuje dále: Cherubové byli ustanoveni strážci stromu života v ráji. (Gen. 3, 24. srv. 2, 15.) Cherubové byli na rozkaz Boží postaveni na slitovnici, místo usmíření s Bohem, odkud tedy v pravdě život milosti proudil pro Izraelity. Cherubové byli asi oni andělé, kteří se zjeví při narození Krista Pána, původce života duchovního; cherubové, kteří jindy doprovázeli všude Boha, kdekoliv se zjevoval.

Cherub Gabriel zvěstoval Vtělení Syna Božího, který nám vydobyl — vítězství nad smrtí. Již jméno cherub dle etymologického výkladu značí snad „plnost“. Možná, že toto jméno utvořeno bylo právě od tohoto symbolického významu cherub. Jistoty netvrdíme.

Zásahu o zjištění tohoto symbolického významu cherub má Bähr. (Symbolik I. 340—360. Srov. Hävernik com. Ezech. pag. 4, 5. Keil. com. in d. Bl. d. Könige pag. 88.)

Jako závěrek uvádíme slova: „Am ehesten ließen sich die Cherubim noch fassen als Repräsentanten des ganzen geschöpflichen Lebens überhaupt. Aber dann muß man jedenfalls aufs strengste unterscheiden zwischen rein Idealen und wirklich existierenden Repräsentanten, und nur in letzterem Sinne kann man diese Auffassung gelten lassen, sofern sie danach nicht als abstrakte Begriffe, sonder als reell existierende Wesen der höchsten und vollkommensten Art erscheinen, die eben deshalb auch Gott, als dem Urquell alles Lebens und

aller Vollkommenheit zunächst stehen anderseits alles geschöpfliche Leben in seiner höchsten Potenz und Gesamtheit in sich repräsentieren.“ (Katolik, 1858, pag. 263.)

Podobně Scheiner v Kirchenlex. v. Wetzer u. Welte, 1. Aufl. s. v. Cherubim, Haneberg, Geschichte der bibl. Offenbarung, 2. Aufl. pag. 27, Ann. Zschokke, Theologie der Propheten, pag 205.

Konečně také musíme se zmíniti o typickém významu cherubů, jak nám je podává Ephraem Syrský (opp. seb. Syrolatina tom. I. ad Ez. I. p. 166.) a po něm také novější exegetové. Typická theologie chopila se snad první cherubů a snažila se význam cherubů s této stránky oceniti. Učinil tak Carpzov (Apparat. crit. 269.), jehož pojednání je dosti přesné, ale chudé na důkazy. Toto vysvětlování cherubů v theologii typické nese na sobě ráz své doby. Výklad tento je následující:

Bůh trůnil nad dvěma cheruby nad archou úmluvy jako Bůh úmluvy. Kdo jsou cherubové? Jaký mají význam? Čtyry křídla označují duchovost nevázanou na zákony hmoty. Čtyry ruce značí činnost, převyšující činnost lidskou. Oči po celém těle poseté značí bdělost jejich. Čtyřmi hlavami vyznačují plnost života. (Střeží strom života, jmenují se živoucí; jistě tedy stojí v nějakém poměru ku sprostředkování božského života lidem); nový život má nastati v — Novém zákoně, kde již nebude archy úmluvy, kterou zahrabal prorok Jeremiáš na hoře Nebo, a která chybí při vjezdu Boha do nového chrámu (jako skutečně chyběla v chrámě Zorobabelově). Nový chrám bude založen Vtělením Syna Božího. Cherubové doprovázejí Boha při jeho vjezdu do nového chrámu, — andělé doprovázejí Syna Božího přicházejícího na tento svět; vše to vztahuje se na budoucí říši Boží. Duchová kola dvojnásobně zkřížena, mohoucí se na všechny čtyři strany bez obracení pohybovati, označují Boží prozřetelnost, která se stará o celý svět. Čtyřčet cherubů značí všeobecnost (Ez. 7, 2. Is. 11, 12; Mt. 24, 1. Zach. 6, 5.). Bůh smlouvy, který tu vystupuje, rozšíří smlouvu svou, kterou byl uzavřel výhradně s národem židovským, na všechny národy.

Dle Cocceia (opp. tom. III. comm. in Ezech. c. I. § 18. ss.) jsou cherubové se čtyřmi tvářemi typ církve svaté (ecclesia ex omnibus gentibus seu homines, in quibus Deus habitat, qui faciunt voluntatem eius); podobně B. Schäfer, který poznamenává: „Das neue Reich, das der menschgewordene Gott auf Erden gegründet, ist vor allem ein katholisches; deshalb erscheinen seine Engel in der Vierzahl, womit die Katholicität, im Gegensatz zur Territorialität oder Partikularität angezeigt wird. Diese Zahl deutet die Ausbreitung nach allen vier Weltgegenden an und diese Idee wird noch verstärkt durch die vierzahl der Hände und Flügel, durch die Viergestalt des Hauptes.“ (Wetzers Welte Kirchenlex 2. A. s. v. Ch.)

Zajímáti nás bude také typický výklad starověku a též novějších bohoslovců, dle nichž čtyři tváře cherubů jsou typickým symbolem čtyř evangelistů. in apoc. IV. 6, p. 406. sq. Popírá Ode, Comm. de angelis de nom. kerúbim.

Čtyři tváře, s nimiž se u Ezechiela c. 10. vyskytují cherubové, tvář lva, býka, orla a člověka, nás ihned upamatují na symbolické odznaky sv. evangelistů; neboť i tyto jsou čtyři a mají počobné odznaky jako cherubové, totiž lva, býka, orla a člověka.

Pro křesťanství vůbec mají cherubové velký význam. Oni jsou svědky příslibu Božích a theofanií nejen Starého, nýbrž i Nového zákona. A jako byli přítomni kdysi při příslibu Vykupitele v ráji, tak zpívali hosanna při jeho příchodu na svět a nyní opět dli v nejbližší blízkosti Boží ve svatostánku,

což se křesťanské umění snaží naznačiti tím že po obou stranách svatostánku, staví jejich obrazy. Čtyřčet cherubův představuje evangelium. Toto evangelium čtyřdílné, které představují, rozšiřuje se po celém světě, jak je to naznačeno u proroka Ezechiele, z jehož knihy hlava první se čte na svátek evangelistů, a bude se toto evangelium rozšiřovati dále, až dostoupí oné dokonalosti, o které psal svatý Jan v Apokalypsi.

Mystika zmocnila se též postavy cherubů a snažila se z této postavy stanovit vlastnosti, a to vzhledem k Bohu (Jeho moc. Ž. 99. 1. Jes. 37. 16. Ž. 18. 11. Apoc. 4. 8. Jes. 6. 1. 2. 3.) a k andělům. Tak praví Bochartus (de animal. sac. P. 1. col. 770. 20.): „Cheruborum formas, quod attinet per leonem significatur in angelis robur, generositas, maiestas Dei hostibus terribilis. Per bovem constantia, potentia, firmitas, assiduitas in obeundo munere sibi a Deo demandata. Per hominem humanitas, lenitas, φιλανθρωπία. Per aquilam naturae coelestis vigor, agilitas, nisus ad sublima.“ Vzhledem ku chrámu značí přítomnost Boží a vzhledem k lidu Boha zástupů. (Ž. 82. 1.)

Nyní zmíníme se o některých výkladech odchýlných, pokud se vztahují na symbolický význam cherubů vůbec.

Nejzajímavějším z těchto výkladů je ten, dle něhož je znázorněn ve vidění Ezechiellově celý svět. Podáváme ho proto na jiném místě.

Příčina kultu hvězd a slunce byla příčinou zajetí židovského a zboření chrámu. (Ez. 5. 6, 7, 8.) Kola tvoří sféru a firmament, oči na kolech jsou hvězdy.

Kola byla snad dvě. Počet se nedá určit z Písma svatého. Mají dva názvy 'ōpan sing. 1, 15 a 'ōpanim v. 16. plur. c. X. haglal; jsou to názory astronomického původu (598 Revue bibl. que) a účel mají, odvrátiti židy od špatné astrologie chald. Podobají se globu, což vyznačuje také jejich pojmenování haglal (globus, σφαίρα). Galgal značí celý svět (caelorum orbem). Cherubové představují čtyři části nebes: sever, východ, jih a západ.

Uprostřed si musíme mysleti ohnisko, z něhož se bere oheň v hl. 10. Ezech. (slunce). System heliocentrický byl Babyloňanům před Koperníkem znám. Spiritus animalium jest duch, o kterém pravili staří, že je v celém světě přítomen všem definitivně jako andělská bytost.

Židé žili v zajetí. V zajetí tomto stále vězeli v nebezpečí státi se modláři podobnými svým vítězům. Prorok měl jim ukázati, že bohové pohanů nejsou bohy, nýbrž že jsou od jediného pravého Boha stvoření, a proto se zjevil Bůh za příznaků moci Boží nad celým světem i nad slunci i nad hvězdami. Něco podobného máme v Novém zákoně. V Novém zákoně stali se podmaniteli Židů Římané; Římané neuctívali slunce jako svého nejvyššího boha. Původní kult starých Římanů odnášel se více k životu v přírodě, nikoliv ku podporovateli života (slunci). V tomto životě spatřovali Římané staří působení bohů svých a je hlavně uctívali (genii, penates, *δαίμονες*). Tito bohové, kteří ovládali celou domácnost, lidem škodili i prospívali. Proti škodě se mohli pohané různými prostředky chrániti, jako zaklínáním. Když tedy Židé byli podmaněni od Římanův, mohlo se velice snadno státi, že aspoň Židé, kteří žili mezi Římany (a bylo jich velmi mnoho) mohli zpohanštit. Ku odstranění tohoto nebezpečí a ku obrácení pohanů v říši Římské užíval Bůh zvláštního prostředku. Užíval k tomu posedlých, kteří v této době hojněji se vyskytovali než kdy jindy; na těchto nešťastnících se měla osvědčiti moc učení Kristova a tímto způsobem měla se pravá víra rozšířiti a zachovati. Kristus, per quem omnia facta sunt, vládne nad přírodou.

Účelem tedy Ezechiellova vidění bylo odvrátiti nebezpečí hrozící Židům od pohaných Chaldejců. Nebezpečí toto bylo veliké. Židé mohli znáti dosti astro-

nomii, neboť žili za mládí svého v Egyptě, v zemi na slovo vzatých astronomův (Schegg 361) a později v Babylonii (mágové Chalde ci kasdim Schegg 612), kdež rovněž mnoho se pěstovala astronomie. Astronomie nebyla tedy Židům neznáma. Vyskytuje-li se v Písmě svatém málo pojmenování hvězd (Job. 29, 3. 9. 9. 38, 32. 3, 8. 26, 13. Is. 13, 10.) a dosti málo poznámek astronomických, má to svou zvláštní příčinu. Pohané znali dosti dobře astronomii. Ale právě proto, že znali oblohu a síly její a nedovedli si tyto síly a zákony vysvětliti bez moci Boží, bez Boha, jenž by byl pouze tvůrcem zákonův astronomických, protože pohané stáli na stanovisku pantheistickém, stotožňovali hvězdy, v jichž pohybu pozorovali zákony moci vyšší, s bohy. (Aristoteles de caelo 2, 12. Plato Tim. 38 E.)

Na zcela jiném stanovisku stáli Židé. Oni věřili v osobního Boha. Byli Theisty. Ale jako všichni Východané znali jistě také oni nebe dobře. Ale museli pohlížeti na hvězdy jako na stvoření neživé a nesměli mu vzdávati božskou úctu. Židé, kteří všechno uctívali, cokoliv bylo v Písmě svatém obsaženo, a nebylo zakázáno, byli by zajisté uctívali i hvězdy, a tak by zapadli do bludů pohan-ských, nanejvýš babylonských, kteří se klaněli slunci. A proto omezil se auctor v Písmě svatém pouze na nejnnutnější notice astronomické, aby ukázal Židům, že hvězdy nejsou ničím vyšším, že nezasluhují úcty božské. Ba vzpomene-li se něco astronomického v bibli, bývá to za tím účelem, aby se Židům ukázal rozdíl mezi nezměnitelným Bohem a prchavým časem, jehož znaky jsou hvězdy ve svém oběhu. (Job. 26, 13.) Bůh je jejich pánem; na to poukazuje vidění Ezechiellovo.

Jiný výklad: Kliefoth vidí sice v cherubech skutečné bytosti jako my, nebeské duchy; ale tvrdí, že při každém zjevení se cherubů zjevoval se také Bůh, jako dárce milosti, což označovali cherubové.

Poznamenáváme k tomu tolik, že i Gen. 3, 24. i knihy básnické, ve kterých se líčí jízda Boží na cherubech, jakož i vidění Ezechiellovo, vyžadují jiného výkladu. Theol. Zeitschr. v. Dickhoff u Kliefoth 1802. pag. 417.)

Hoffmann vychází od svého etymologického výkladu slova kerub a spatřuje v cherubech skutečné bytosti, jejichž spojení s každou theofanií má ten smysl, že tímto způsobem Bůh naznačuje svou přítomnost ve světě a přo svět; proto jmenuje cheruby: „Geschöpfe, durch welche er sein ewiges Sein zum Sein für die Welt vermittelt . . . mittelst deren (Ch.) der in sich selbst seiende Gott sich als den der Welt übernatürlich gegenwärtigen setzt. Sie sind,“ praví (Schriftbew. I. 369) „für den in der Welt gegenwärtigen Gott etwas Ähnliches, wie der Wagen für den darauf einherfahrenden.“

Poněvadž Hoffmannova etymologie je nanejvýš nejista, padají též z ní odvozená tvrzení. Jmenují-li se dále (Hebr. 9, 6.) cherubové *χερουβιμ δόξης* tedy mají aspoň cherubové ve velesvatyni jiný význam, než jaký nám podává Hoffmann. Jeho význam cherubů je velmi passivní, kdežto ve Starém zákoně si ho musíme mysliti více aktivní, jak nám dokazuje Gen. 3, 24., vidění Ezech. a patřičné k tomu místo v Apokalypsi.

Dle toho, co jsme z této úvahy poznali, musíme považovati cheruby za skutečné, nebeské bytosti, význam jejich měnivé zevnější postavy je nám odvoditi vždy ze souvislosti dotyčného textu.

V. A. MAKOVEC (Č. B.):

Vyšší život.

Vůně květů příštích umlčena dechem světa
v chladu opácných polů umírala,
než v chladu těchto polů přec květ jeden rozkvétá:
květ zloby a hříchu — zasvěcen ten cti jest Bůla.

Ří v duši citelů jich tak bouřno, v duši jich vír —
ba v zdar jeho kolem výš zvedá se číš!
To cíl jest davů — starý to život. Kde pokoj a mír?
Ří hlas neznámý všept' mi: „Což chechtot sfyngy neslyšíš?“

Než i v bolestech duše myšlenky velké se rodí.
Vyššího toužil jsem spatřit života tvář;
hledal jsem tam, kde mlčení spolu s pokorou chodí:
a v hlubinách duše Tvé, Pane, tváře našel jsem zář.

PRINC R. (Č. B.):

Post communionem.

Pláč utich' v nitru mém a píseň přesladká
mí k srdci doráží jak nebes pohádka.
V churavé duši mé Host nejlaskavější
hovoří tajemně a bolest konejší.

Tak nadarmo jsem přec u Tvojich nestál vrat,
můj Otče pečlivý, vždyť utíši's můj hlad,
do zahrad Svojích pak's mne nechal pohledět,
bych radost tušit moh' Tvých nekonečných let.

Ří slunce hoří tam, zářívá jeho líc
v úsměvu líbezném všem duším plane vstříc
a v hájích rozkoše zní sladkých písní div
a vůně líbezná se vznáší z jasných niv,

a v srdcích blažených radostí plyne proud,
vždyť vánky milostí ty neustanou dout,
v ovzduší dokola se zdá, jak by se třás'
dech skrytých andělů a jejich hymnů hlas.

V sny slastí skolébán rozpínám náruč v dál:
Můj Pane milosti, přitěže duše spal,
a jemnou rukou Svou než sevřeš moji skráň,
dřív plamenem Své lásky mé chladné srdce raň,
ať poznám předtuchou se srdce zachvěti,
než křídly touhy své se k Tobě rozletí!

J. VÝTIŠK (Ol.):

In dubiis.

Šel bouřnou nocí poutník osamělý,
mu v duši pochyb čeřily se vlny,
zda pravou cestou krok se nese smělý,
kde pohár štěstí kyne jemu plný.

Tam za ním zvolna světlý paprsk hasne,
— to ideál, s nímž dosud krácel žitím —
on s něho strhal skvosty, vděků třásně;
„já k vyšším snahám,“ děl, „své nitro vznítím“

Zřít, v dáli jak se tyčí silhouetta
a v pozdrav vysílá mu záblesk sporý,
cíl nový — bludička jak matná létá —
zda dojde k němu poutník slabý, chorý?

Ří jako Ĥerkul na rozcestí stojí;
zda kráčet dál, či navrátit se zpátky; ...
cíl v dáli láká luznou tvář svojí,
šle druhý za ním poslední vzdech, krátký ...

Jen jeden pohled upřel ještě k dáli;
zpět kráčí poutník, odkud vyšel za dne;
nic nedbá, že mu všechno lidé vzali
a z ideálu střepy sbírá chladné.

Ří znova v nitru dřívější chrám staví,
dal v obět zívá svou slávu, statky,
vzplál idol v duši, pochyby se taví,
je blažen poutník jako v klíně matky.

HEGER JOSEF (Br.):

Církev a vědy přírodní.

(Práce v soutěži první cenou počtená.)

(Dokončení.)

V a s t r o n o m i i žáci Galileovi Cassini, Maraldi, Castelli, tvůrce nového odvětví hydrauliky a Bianchini odkaz přejavše v díle učitele svého pokračovali a hloubavými pracemi se zasloužili jak v astronomii, tak i v jiných oborech věd fyzikálních. Slavný abbé Cassendi první pozoroval přechod Merkurův přes kotouč sluneční a určil jeho průměr. Z počtu abbé a duchovních řádových připomenouti lze hlavně L a c a i l l e h o, neobyčejně pilného, brzy zesnulého astronoma, Rechrera († 1762), Pingrého († 1796), jenž zasloužil se o historii astronomie a proslaven je jako kometograf. Astronomickým pozorováním

v Bagdadě proslul cisterciák Josef de Beauchamps († 1801). Slavní jsou těž jesuité: 1) Jos. Roger Boscovich 2) v Miláně († 1787) a Christian Mayer († 1788) předchůdce Herschelův v objevech dvojhvězd. Více než kterémukoliv muži od dob velikého řeckého pozorovatele Hipparcha je astronomie zavázána „Kolumbovi malých planet“ Theatinu Piazzimu (1746—1826). Piazzí objevil Ceres, první z planetoid v Palermě 1. ledna 1801., sestaviv už před tím katalog 7 tisíců hvězd s velikou přesností a dokonalostí, tak že Airy, královský hvězdář v Anglii vyslovil se o něm takto: „Všichni astronomové uchylují se k němu jako ke katalogu klassickému a jako k největšímu dílu z děl astronomů moderních.“ Piarista Giovanni Inghirani († 1851), představený hvězdárny florentské, založené jesuitou S. Ximenem evropského dobyl si jména dokonalou mapou Toskánska, již zhotovil sám, jakož i práci na mapě hvězdného nebe, již sestavovala akademie berlínská. Nástupcem jeho v úřadě byl Philipp Gecchi († 1887), rovněž piarista, jenž proslavil se v meteorologii. Témuž řádu příslušel Alexandro Serpieri († 1887), jenž zařídil meteorologickou stanici, tak proslul, že po zrušení řádu dána mu možnost zvoliti si stolicí na universitě italské kterékoli. V tomže oboru, v meteorologii totiž, pracoval barnabita Francesco Denza († 1894), zasloužilý návodem k fotografování nebe.

O pokrok astronomie dobyla si zajisté stejných, ne-li větších zásluh, jako kteříkoliv jiní proslulí učenci moderní, trojice jesuitů De Vico, P. Perry a P. Secchi. Jménem nejschopnějšího hvězdáře všech věků poctěn učený jesuita Francesco de Vico († 1848) za objevení osmi komet, za pozorování o Saturnovi a hluboké výpočty. Spisem o sluneční fysice a zemském magnetismu zapsal se nesmazatelným písmem v dějiny astronomie Josef Perry, ředitel hvězdárny v Stony-hurstu. „Spíše činnost rozsáhlé vědecké společnosti než jediného individua reprezentuje P. Angelo Secchi († 1878), jehož jméno vyslovováno je s úctou v kruzích vědeckých. Všeobecně uznán je největší autoritou o slunci a jeho konstituci, nejpřednějším badatelem ve valeduležitých odvětvích moderního hvězdářství, v spektrální analýsi, již razil nové dráhy, pokud jde o fysikální útvar slunce a hvězd. Nemenších zásluh dobyt si o meteorologii hlavně vynálezem přístroje, jenž samostatně zaznamenává různé objevy z oboru fysiky spekulativní. Heslem byla tomuto velikánu památná slova: *Ve vědě jdou za přírodou, v náboženství za papěží* m. Současně se Secchím v Římě pracoval Lorenzo Respighi († 1889).

„Zkoumatelé nebe, od nichž hlavně nové utvoření této vědy původ svůj vzalo“ 3) bez odporu jsou Bessel a Gauss, z nichž poslední spíše je matematikem. Věřící hluboce Bessel, prof. v Královci, pomocí brémského lékaře Obbersa, z komího při neobyčejném svém nadání stal se astronomem a to tak dokonalým, „že dle slov Wolfových nevíme, čemu se máme obdivovati, počtu-li a dokonalosti theoretických prací, či hloubce a bystrosti jeho pozorování.“ Hvězdné nebe jižní polokoule zobrazil a mléčnou dráhu prozkoumal astronom prvního řádu John Frederik William Herschel (1792—1871.), který při úctě své, v pravdě zbožný, odmítl atheism a s opovržením, pobouřen v duši, sáhl nešetřně na materialism v článcích „O atomech“ a „O vzniku síly“. 4) —

1) O zástupcích z řádu jesuitského ve vědě pracujících velice důkladně a dopodrobna se šíří „Cretiveau“ Joly v dějinách Tovaryšstva Ježíšova v IV. sv. v III. a IV. hl. pag. 201—365, sv. V. hl. VI.

2) Cf. Dr. Matěj Procházka, Missie jesuitské; Dědictví sv. Cyrilla a Metoděje, Brno, č. XX. r. 1886.

3) Wolf, Gesch. der Astronomie 525.

4) John F. W. Herschel, Familiar lectures on scientific subjects, Londok 1867, 452—459, on atonis, 460—475, on the origin of force, nazýváje mluvení o tom, že atomy existovaly a že „poslušni své podstaty“ byly činny — pouhou slovnou formou.

Neptun, nejvzdálenější planeta slunečního systému, byl objeven Urbain Jean Josef Severriercem, „velikým mistrem theorie planet“ (1811–1877), a to způsobem tak znamenitým, že zařazen stkví se na všechny časy mezi největšími matematiky a nejznamenitějšími hvězdáři. Vypočítal existenci Neptunu a určil místo, jež hvězda ta zaujme v určitou dobu a dle toho Galle pak spatřil ji poprvé v Berlíně. Vysoké ceny jsou jeho práce o theorii planet jednotlivých, práce dlouholeté. A kdo byl Severrier ? Byl to řídící francouzské národní hvězdárny, a tak rozhodný a oddaný katolík, že ve Francii všeobecně zván byl klerikálem. Dvěma věcmi honosil se ve své hvězdárně: obrovským teleskopem, tehdy na světě nejkrasším a — křížem. U něho pojila se věda a náboženství družně a sestersky se objímající po celý život, až do posledního dechu, jímž byl zbožný povzdech díků: Nunc dimittis, Domine, servum tuum. O vlast dělil se Leverrier se svérázným astronomem Hippolytem P a y e m († 1902), jenž v úvodě k dílu: „O vzniku světa“ vyznává, že pozorování přírody musí vésti k poznání Boha.

K Francii¹⁾ druží se Bavorsko, zápasíc téměř o prvenství, proslulým Bavoňanem Janem z L a m o n t, řiditelem hvězdárny mnichovské, odchovancem benediktina Deassona († 1855). Slavné jsou jeho výzkumy, jež učinil na skupeninách hvězd a částech mlhoviny, jakož i na poli tellurické fysiky. — „Lamont byl zjev milý, bystrý pozorovatel, hluboký myslitel a co víc, byl charakter, nejhodnější, celý muž a křesťan.“²⁾

V Praze působil Karel K r e i s l († 1862) rovněž benediktinem P. Bonifacem Schwarzenbrunnerem astronomii získaný. Obíral se hlavně studiem magnetismu zemského. Náboženské přesvědčení jeho, jež mu bylo hluboko v srdce vštípeno, nebylo překážkou jeho vědeckým pracím, nýbrž naopak mohutnou vzpruhou, z níž vždy nové čerpal síly.³⁾ 5421 hvězd, jež lze neozbrojeným okem ve střední Evropě pozorovati, přenesl ve velikolepý atlas (jehož jeden exemplář poslal Piu IX.) Eduard H e i s († 1877). První zobrazil též přesně mléčnou dráhu, zamítnuv úplné popis Ptolomeův, dle něhož až dosud byla podávána. Příliš dlouhá je řada těch, již ke cti jsou astronomii i církvi, a proto buďtež tu vzpomenuť pouze: Jan Frant. E u c k e († 1865). Z. R e b e u r - P a s c h w i t z († 1895) proslul, ač v 34. roce skončil, užitím horizontálního kývadla; Rudolf W o l f († 1893). Alfred G a u t i e r († 1881) a m. j.

Tot slavní mužové v astronomii, stavící se do řad věřících, mužové veliké váhy, pracující na hvězdárnách evropských, jichž valný počet děkuje za vznik hlavně mnišským řádům: benediktinům, jesuitům, a augustiniánům.⁴⁾

Plným protestem odmítá, jak jsme sledovali, astronomie ve svých upřímných zástupcích, v repraesentantech jí, jako vědy, s patřičným uznáním mezi vědeckých, bez touhy zasahovati v oblasti cizí, intoleranci vědy a víry, jakož i krátkozrakých, pohodlných výtky, jakoby nejen astronomie, nýbrž věda přírodní, oboru už jakéhokoliv, vůbec strhovala člověka s ideálních výšin náboženství dolů k zemi, k přírodě, dávajíc mu klesnouti k bezednu bahna materialismu a atheismu. „Nikoliv vědy a její praví a ryzí zástupcové a podporovatelé nezasluhují předhůzek a znehodnocování, které jsou jim jistou stranou metány v tvář, jakoby člověku to, co božského odcizovali a člověka dokonce atheistou činili, obviňování to, jež nemá vůbec podkladu. A hlavně v astronomii dá se

¹⁾ Schafhäuti in hist. pol. Blt. LXXXV.

²⁾ Hr. Marschal v Les Mondes Paříž 1863, 403.

³⁾ Tak založeny university: v Římě, Florencii, Benátkách, Miláně, Parmě, Avignoně, Lyoně, Lissaboně, Marseilles, Vídni, Würzburgu, Mannheimu, Styřském Hradci, Praze Vladislavi, Poznani a jinde.

dokázati, že spíše pravý opak se naskytá, ba že astronomie především je povolána ona přesvědčení probudit a upevniti, jež právem jsou považována a ceněna nejvyšším dobrem pokolení lidského.“¹⁾

Ale protestuje i geografie! — Pod ochrannou záštitou sv. Kříže Kolumbus odkryl nový svět; za ním Vasco de Gama obeplul mys Dobré Naděje a zavítal až do Východní Indie. Magelaň následuje kříž, objel mys Horn; zahynul sice na ostrovech Filippínských, ale lod „Sancta Victoria“ obeplula poprvé zeměkouli. Balboa a Cortez prozkoumali Mexiko a Střední Ameriku. Ameriku jižní učinili si cílem Pizarro a De Soto. Kanadu navštívili synové katolické Francie: La Salle a P. Marquette, jesuita Hennepin a Mcbré, františkáni prozkoumali jezera od Montario až k jezeru Hořejšímu. Objeviteli pevniny severoamerické byli Jan a Sebastian Cabot. Dolní Kanadu a řeku sv. Vavřince našel Jakub Cartier. Jezero Huronské františkán Josef le Caron, jezero Champlain a Ontario Samuel de Champlain. Jesuité zhotovili první mapy jezer Ontaria a Hořejšího. Dlouho daly by se vypisovati činy synů církve. „Vidíme šlépěje jejich od Vinlandu objeveného od Ericksona a jeho katolických Normanů, až k daleké Aljašce, jevišti bádání a prací sv. arcibiskupa Seghersa. Na každé stránce dějin naší země (Ameriky) katolictví objevitelé, misijnáři a učenci zanechali svůj otisk. Verazzano, Ponce de Leon, Pineta, Comez, Miruelo, Ayllon, Gordillo, Tristan de Luna, Coronado, Castagnada, Du Lhut, Joliet, White, Sir Georg Caliert, Lord Baltimore, vesměs katolíci — jsou jenom malou částkou těch, kteří by mohli býti jmenováni z dlouhé řady oněch, kteří rozmnožili činy svými čest církve i vlasti.“²⁾

Ustaňme ve výpočtech jednotlivých objevitelů různých zemí, ač mnoho by donesly zajímavého a svědčícího ve prospěch církve katolické, leč bychom aspoň dva z nejnovějších uvedli. Jsou to Claude Desaultes de Freysinet († 1842) a Antoine Thomson d'Abbadie († 1897). Freysinet nesmrtelným učinil se spisem svým o prozkoumání Austrálie,³⁾ Abbadie zase výzkumy v Abessinii, jichž ztělesněním byla první mapa této země. A nyní myšlenky poneseš nás ku geografii v hodnosti pravé vědy. Na tuto výši vědy povznesl geografii Karel Ritter († 1859) jím založenou methodou srovnávací, zásluha to zajisté ne nepatrná. A tohoto muže „čím hlouběji vnikl ve vědy, tím pravdivější, tím vícejší byla víra.“⁴⁾

Fyzikální geografie a mořská metereologie děkuje za vznik svůj americkému důstojníku námořního loďstva, jenž sluje Matteu Fontaine Maury († 1873). Maury učinil přítrž tradicionellnímu zvyku plaviti se týmiž cestami, jež předchůdci našli a ustálili a vzav v úvahu proudy mořské, sestavil jich mapu, proudů to, jež, byť i cesta nebyla zrovna přímá, dovedou plavbu urychlit. Tím stal se „zákonodárcem pro mořské plavby všech lodí světa.“ Materiál vědecký k tomu účelu ze suchoparu statistik mnoholetou prací a námahou sebraný vydal ve spise: „Fyzikální geografie moře“, spis to, jenž prozrazuje jeho náboženské přesvědčení mnohými narážkami na bibli, zvláště na knihu Jobovu. Svědectví těchto dvou velikánů nám úplně pro rámec našeho obrazu dostačí. Jsou to duchové samorostlí, s naprostou neodvislostí ducha, mužové, již neklání v pokoře hlav před dosavadními poznatky vědeckými, nýbrž podrobují je ostří řádné kritiky. Ejhle vysvědčení! samolití duchové, velicí učenci bývají

¹⁾ J. H. Mädler, Reden und Abhandlungen über Gegenstände der Himmelskunde, Berlín 1870.

²⁾ Zahma, Op. cit. str. 44.

³⁾ Voyage de deconcoerte aux terres australes pendant les années à 1800. 4 sv. Paříž 1824.

⁴⁾ Ratzel, Allgemeine deutsche Biografie XXVIII. 688.

hluboce nábožní, aneb aspoň nikdy tolik neodporují učení křesťanskému, jak dovedou to duchové nepatrní.

Poměrně mladou vědou přírodní je *geologie*. Protestant Jean André de L u c († 1817) stojí dle Cuviera v čele prvních geologů, nyní sic už zastaralý, velkého však významu pro dobu svou. A tento „z největších, dle slov K. G. z Leonhardů, z geologů svědobých“, ač protestant, takovéhle vydává svědectví naší katolické církvi. „Jsem přesvědčen, dí, že zjevení je uchováno jen v církvi katolické, že všechny církve protestantské vedou k deismu. Kdyby se mi podařilo nešťastníka jakéhos obrátiti, pak bych mu poradil, aby vstoupil do církve katolické.“¹⁾

Novou theorii o útvaru hor založil a nesmrtelných zásluh pracemi o stáří systémů horských si získal professor na Ecole des Mines a Collège de France, Léonce Elié de B e a u m o n t († 1874) „tento neunavný, vytrvalý, spolehlivý pozorovatel, svým způsobem básník křesťan všude a křesťan z přesvědčení. Tak jeví se nám Elié de Beaumont v obdivuhodné ustavičné práci, a tak zůstal po celý život.“²⁾ Laskavou jeho dobročinnost, jakou objímal chudé, velebí slavný též geolog Charles Sainte-Claire Deville († 1876) hlavně experimentálním uzákoněním vulkanických zjevů a sil proslulý.

Naše Čechy obral si v palaontologii půdou výzkumnou známý Francouz Joachim B a r r a n d († 1883). „Epochálním zásáhnutím jeho staly se Čechy klassickou půdou pro nejstarší formace fossilní.“ Roku 1852. věnoval silurskému ústavu v Čechách velikolepé dílo, jemuž není snad v palaontologické literatuře podobna. Ve XXII. mohutných quartových svazcích s 1160 podivuhodně provedenými tabellami popsal Barrand od r. 1852. až do své smrti (1883) v českém silurském útvaru nalezl trilobity a jiné krustacee, molusky a brachiopody. Jak velmi úspěšná byla jeho práce patrné z toho, že třináct druhů trilobitů známých v době, kdy počal svoje výzkumy, při své smrti rozmnožil na 50.000, zanechav je českému Museu. A velikolepé toto dílo své psal pod ochranou Matky boží. Připomenutí toto dostačí, aby jasné bylo hluboké náboženské jeho přesvědčení.³⁾

Z nejznamenitějších geologů vzpomínky zasluhuje Gabriel August D a u b r é e († 1896) proto, že poukázal na umělé sestrojení různých minerálů a proslavil se obsažnými studiemi o meteoritech. „Zřídka byl život výhradně vědě věnovaný, dí o něm Laparente, bohatší jasnějšími úspěchy a počty: nechybělo mu veřejného uznání a v plně ovládaje duchovní schopnosti, byl ctihodný stařec povolán z tohoto světa, an s klidným odevzdáním křesťana žlél, jak smrt se blíží.“ Jméno Albert Laparente s tímže leskem číste lze na spise všeobecně oceněném, jímž učenec zařazen k nejvýtečnějším zástupcům své vědy: *Traite de Géologie*, jako v seznamech spolku sv. Vincence.

Neobyčejně plodnou vědeckou činnost rozvíjel v oboru palaontologickém Svýcar Oswald H e e r († 1883). Nejdůležitějším dílem jeho je *Flora tertiaria Helvetiae*, v němž popisuje asi 900 nových druhů rostlin, když už před tím pojednal o fossilním hmyzu. Dílem populárním je spis: *Die Urwelt der Schweiz*, dílem nejobsáhlejším: *Flora fossilis arctica*. A tento plodný učenec byl hlubokého citu náboženského: „Jenom víra, přiznává, ve vševědoucího a všemoudrého tvůrce, jenž nebe i zemi dle plánu od věčnosti stanoveného stvořil,

¹⁾ Elie Meric, *Hist. de M. Emery II*, Paříž.

²⁾ *Comptes Rendus LXXIX*, Paříž 1874.

³⁾ Jednotlivé svazky díla jsou datovány podle církevních mariánských svátků. Jeden z přátel Barrandových pronesl své mínění o dedikaci P. Marii a Barrand odvětil: *Monsieur, vous m'avez bien compris. (De la Valée, Revue desques scieul. XVI. Bruxelles-Paris 1884.)*

může rozluštiti hádanku přírody a života.“¹⁾ K Heerovi druží se neobyčejně jemný, pilný a duchaplný pozorovatel Bernard Studer († 1887) spisem *Geologie der Schweiz*.

A hojná byla by legie ještě zástupců geologie věřících aspoň v Boha osobního, když ne právě přísně katolických a církevních vědců. Jen ještě několik jmen důležitějších budiž uvedeno! V Itálii je zástupcem geologie kněz Antonio Stoppani, v Belgii Jean Babt. Julien d'Omalus d'Halloy († 1875) „praktický katolík“. Tento přívlastek dává mu André Dupont († 1857), jenž věnoval náboženství právě tolik úcty, co geologii výzkumů. Jiní jsou: W. Buckland († 1856), Roderig Impey Marchison († 1871), Američan James Divigh Dana proslavený obsáhlou studií o geologii Tich. Oceánu, Ed. Hitscheock († 1864), skotský kazatel Mac Culloch († 1835), W. D. Conybeare († 1857), A. Sedwick († 1872). Z vynikajících geologů kanadských sem přísluší William Dawson († 1899) svými apologetickými spisy o poměru bible v přírodě.²⁾ Učebnici chemické a fyzikální geologie řadí se v počet znamenitých chemiků bonnský prof. Karel Gustav Bischof († 1870), jenž podal správný názor o teplotě země vnitřní.³⁾ A s ním jiní dva geologové, přátelé jeho a orthodoxní protestanté Gerhard vom Rath († 1888) a Jindřich von Deschen. S nimi ve spojení byl Bedřich Aug. Quenstedt († 1889), jeho žák Oskar Fraas († 1887). Pak sem náleží Bedřich Pfaff († 1886), Bruno Geinitz († 1900) a z novější přírody mimo vzpomenuť Heera a Studera, Karel z Ranmerů († 1865) tím hlavně zajímavý, že jako paedagog jsa prof. v Erlangách, naléhal na přísně náboženský výchov,⁴⁾ ač proto mnoho musel trpěti a na konec dva němečtí geologové Karel August Lossen († 1893), docent petrografie na universitě berlínské, věrný syn církve katolické, již s hrдостí nálezel s dětskou zbožností a pevným přesvědčením, až k poslednímu vřelému pohledu na křesťanství nad jeho ložem zavěšený; a Vilém Waagen († 1900), jehož jméno nerozlučně je spojeno s geologickým prozkoumáním Indie, jež provedl, jsa assistentem na Geological Survey of India. Byl rozhodným katolíkem.

Než opusťme geologii a obraťme zřetel k vědě rovněž tak mladé, — k mineralogii! Prvním vědcem ve vědecké krystalografii je kněz Reue Just Hauy (Häuy) († 1743), tichý učenec a svědomitý sluha Páně, jenž za revoluce pronásledován a vězněn, nedal se odtrhnouti od práce a právě během revoluce dokončil své veliké dílo o krystalografii. Vznešené svědectví o svědomitěm plnění úřadu kněžského píše o něm Cuvier: „I nejvznešenější spekulace nebyly by ho zdržely i v nejméně závažném cvičení, jaké mu předpisovaly zvyky církevní.“⁵⁾ V mnohých názorech odporoval Hauymu, nikoliv však v přesvědčení náboženském, Jan Nep. von Fuchs († 1856), praktický chemik. Vynalezl též stereochromii. Plně skloněn pod vůli nejvyššího, dokončuje spis o stereochromii: Dárci všeho dobra přináším toto dílo vedle jiného, co jsem při tom trpěl, v obět. Omnia ad majorem. Dei gloriam.“ Jeho život a smrt je tak nový a hlasitý důkaz drzé nevědomosti těch, kdo tvrdí, že vědy přírodní, zvláště geologie — více oddalují půdu. Často obhajoval náboženství v pařížském Institut Catholique v otázkách krystalografie pracující Fraçois Sulpice Beaudant († 1852). Jiný mineralog je věřící protestant J. G. L. Hausmann († 1889), pak Francouz Arnošt Mallard, jehož vznešený, křesťanský názor

¹⁾ O. Heer, *Die Umwelt der Schweiz*, subscriptions. Aufl., Zürich 1883, 690—691.

²⁾ *Nature and Bibel*, New York 1875, *The origin of the Worh according to revelation and science* a j.

³⁾ *Populäre Vorlesungen über Naturwissenschaftliche Gegenstände*... Bonn 1843, 5.

⁴⁾ *All. deutsche Biogr.* XXII. 420 n. n.

⁵⁾ Cuvier, *Recueil des éloges hist.* 168.

na cíl člověka nelze tu přejíti mlčením. Tento hrdý názor uložil v přednášce nadepsané „Dějiny světa“ a v Rive de Gier uveřejněné. „Nejsme tu, hlásá s plným důrazem, abychom užívali a v tom svůj našli cíl. To by byl smutný cíl, kdyby na to jen obmezovalo se určení člověkovu. Nikoliv! Jsme tu, tak nám dí náboženství, abychom Boha milovali a jemu sloužili; jsme tu, dí tak věda, abychom zkoumali a božskou vůli a myšlenku pochopivše, ji se podívovali, té-li dobře chápeme, jsou obě tyto odpovědi jednou.“

I v různých odvětvích fyziky věrní synové církve nepoložili pouze začátek, nýbrž vrhají i jasné světlo v nejhlubší taje této vědy. Leonhardo da Vinci a později Galileo se svojí školou, již tvořili Toricelli, Viviani, Borelli a duchovní Castelli, Mersenne a Gassendi, utvořil známé obory vědy fyzické: mechaniku, hydrostatiku, hydrauliku a hydrodynamiku. První pohřbili v propast zapomnění tradice starých a opření o zkušenost věty Aristotelovy a nauky školy alexandrijské nahradili. Dokonale postavili a cele zákony o pohybu pevných a plynných těles, tak dokonale, „že poměrně málo zbylo pro pozdější badatele.“ Všechny tak dalekosáhlé objevy provedeny pod ochrannou záštitou církve a mnohé z nich duchovními neb řeholníky. Castelli, tvůrce nového odvětví hydrauliky byl benediktin. Mariotte, známý svými výzkumy a objevy pneumatickými, byl premonstrát. Otec akustiky Mersenne byl z řádu minimů. Jesuita Grimaldi první podal pokusy o interferenci světla. Schyrte de Rheita, kapucín, první užil vypouklých čoček k dalekohledu, první sestavil dvojitý dalekohled, operní kukátko. ¹⁾ Roku 1626., už tedy sto padesát let před dobou Wattovou, P. Leurochon v díle: *Recreations mathematiques* pojednává o síle páry a praktickém užití parních motorů. Padesát let později abbé Hautefeuille rovněž promlouvá o stroji pohybovaném rozpínavostí páry. P. P. Galien a Sava první pokoušeli se o vzduchoplavbu a abbé Mouger Desforges a učený benediktin Oliver z Malmesbury sestrojili první stroje létací.

Ve století 19. doznala fyzika rozhodných pokroků hlavně ve třech směrech: v říši světla, tepla a elektřiny. Podivuhodné a dalekých vlivů výzkumy podány jsou hlavně na poli elektřiny, tak že plným právem nazvati lze století 19. stoletím elektřiny. Tři hlavní velikáni stojí na této půdě průkopníky: Volta, Ampér, Faraday. Alessandro Volta ²⁾ († 1827) to byl, jenž objevil proudovou elektřinu r. 1794. a zdůvodnil ji geniálně sestaveným sloupem, po něm „Voltův sloup“ zvaném, jehož sestavení a účinky nestaly se náhodou snad, nýbrž po hlubokém, vytrvalém a úspěšném přemýšlení. Vycházel tu Volta od náhodného objevu trhání svalů žabích svým předchůdcem terciářem Galvaním († 1798), boloňským lékařem, dle něhož obdržela tato elektřina jméno. A znamenitý Volta nestyděl se účastniti se veřejné mše sv. a úkonů náb. vůbec, ba neměl pod svoji důstojnost v neděli odpoledne ve farním kostele Comském dítky kol se shromážděné vyučovat katechismu. Vycházejí od objevu Oerstedtova, že galvanický proud odchyluje jehlu magnetickou ukázal André Marie Ampère, že magnetism dá se převést na elektřinu a že vůbec proudy elektrické na se působí buď odpudivě, buď přitažlivě, a tím stal se objevitelem elektrodynamiky. Skoro všechny přístroje užívané k objasnění zákonů elektro-magnetických Ampère vymyslel. Výzkumy jeho, píše J. Bertrand, „jsou nejpodivuhodnější výtvary moderní vědy a snad nejrozsáhlejší a nejdokonalejší podklad stavby,

¹⁾ Galileovi bez odporu přísluší sláva vynálezu mikroskopu, jež sestrojil daroval králi polskému, ač přechází se obyčejně tento jeho jistě v principu správný vynález a připisuje se Němci Janssenovi z Middlebur z r. 1619.

²⁾ Gf. W sto lat po odkryciach Volty i Davy' ego. Rzut oka na rozwój elektro-techniki i elektromedycyny w XIX. wieku. Przegl. dra I. Zanietowskiego. Przegląd powszechny 1901. LXXI. 130. LXXII. 464. Kraków.

již od dob Newtonových vědecké přemýšlení zplodilo.“ A přesvědčení Ampérovo náboženské? Odvrhnuv indiferentinu a propracovav se pochybami, jimiž byl sužován, „stal se proslulým živou vírou. Pak vzal Ampère, „ krásně svědčí Ozanam,“ široké své čelo do rukou a zvolal: Jak veliký je Bůh, Ozanam, a naše vůle je nic.“ Toť týž učenec, jenž na smrtelném loži se přiznal, že zná Imitatio Christi z paměti.¹⁾ Přistupme ku třetímu v trojici, největšímu experimentátorovi, jehož kdy svět zřel! Je jím Michal Faraday. Podati obraz jeho činnosti, bylo by dle Dumasa napsati obsáhlý dokonalý traktát o elektřině. Důkladně objasnil proudy indukční, poukázal na zjev diamagnetismu a na chemické působení elektřiny. Nuže toto znamenité trojhvězdi, před nímž všichni vědci se sklání v uznání, věří v Boha; ba první dva učinili si křesťanství předmětem svých studií. A ještě jiní jsou, ne sice takového významu, přece ale důležitosti značné.

Z laiků důležitý je J. B. Fourier a s ním Regnault, Dulong a Petit, Coulomb († 1806), jenž dle Whewella, náleží k nejznamenitějším fysikům a filosofům předešlého století. V molekulární fysice pracoval Ohm; znám je dle něho pojmenovaný zákon. Sem náleží předchůdce Ampérův Hans Christian Ørstedt († 1856), jehož heslem bylo: „každé dokonalé poznání přírody vede k poznání Boha.“²⁾ Dosud uznávané theorie na vysvětlení elektřiny postavil James Elmer Maxwell († 1879), učenec, jenž denně byl v čele modlic se své rodiny a měsíčně přistupoval ke stolu Páně. Theorie stroje dynamního ustálil zase Bernard von Siemens († 1892) a theorii podmořských kabelů Vilém Weber († 1891) a William Bober Grooc († 1896). Toť hlavní vědci zástupci v oboru elektřiny.

Vedle elektřiny mnoho pracováno o theorii světla a tepla. Vedle vzpomenutých dříve už tu a onde pracovníků ve vývoji o učení a světle byli to učenci hlavně prvé polovice 19. století, kteří toto učení dokonale rozvinuvše, přivedli k vrcholu. A slavná to jsou jména: Fresnel, Frauenhofer, Fizeau, Foucault a m. j. Geniálním zakladatelem moderní theorie světla je Aug. Fresnel († 1827). Nejsou mnohé jeho spisy o lomu světla a interferenci, za to ale každý z nich je „mistrovské dílo prvního řádu“. Svých výzkumů prakticky dovedl využití; jeho totiž zásluhou zdokonaleny přístroje hodin věžních. A na tohoto genia nevěra nikterak odvolávati se nesmí. Vždyť od nejútlejšího mládí kolébán byl Fresnel náboženstvím a dal se jím hýčkati celým životem až k loži smrtelnému, kdy spočinul v myšlenkách výhradně v Bohu s díky na rtech Všemohoucimu za nadání své práce v zápětí jeho vykonané a ač mlád umíral, chmura nezastřela jasné horizonty jeho duše. Byl plně klidný a utěšený byl jeho vhléd do budoucnosti okem víry v přesvědčení, že člověku kyne vyššího cos, než věda je a geniálnost. Světelnou fysiku obohatil o čary spektra slunečního, jež právem z největších slují vynálezů století, Josef Frauenhofer († 1826). On to byl, jenž určil rozptylování a uchylování světla — pozorování to nevšední ceny theoretické, určil délky vln barevného světla, položiv tak základy theorii undulační. A možno tu vzpomenouti i záslužných zdokonalení přístrojů astronomických: dalekohledů příkladně, ať co do částí měřičských, ať co do čoček bezvadných, jimiž otvírány astronomii nové cesty. V pravdě veliký to učenec, ale právě tak veliký katolík. Netřeba na dotvrzenou mnoho uváděti slov a dat. Stačí připomenouti nepatrnou úsic

¹⁾ Stojí za vzpomínku jeho výrok, jehož užil o Mojišovi jako spisovateli: On Moise avait dans les sciences une instruction aussi profonde, que celle de notre siecle, on bien, l' etait inspire (Ampère u Pozzy, La terre et le récit biblique de la creation, Paříž 1874).

²⁾ Ørstedt, Der Geist in der Natur II. 227.

okolnost, z níž hloubka víry jako tuň, ale jasná, zazáří. Náhodou pozvaní hosté musili se u něho podříditi zákonu postrannímu, jak církev předešla.

Stejnou délku a neměnnost vln světelných, jakož i v duchových, byl i sebe dále pokročilý, ukázal Armande Hippolyte Louis Fizeau († 1896) a zasadil ránu smrtelnou tak zvané látkové teorii světelné, dokázav rychlejší pohyb světla ve vzduchu než ve vodě a první poukázal na použití a význam monochromatického světla. S přesvědčením byl křesťanem a plnil své náboženské povinnosti. V mnohých výzkumech byl Fizeauovi společníkem a pomocníkem Leon Foucault. Znám je hlavně pokus jeho s kývadlem, aby podal důkaz, že země kol osy se točí. S počátku dráhy životní choval se sice nepřátelsky k náboženství, než nemoc, do níž upadl, aby nepovstal, sblížila duši jeho hlubokou Bohu a s církví smířen, vypustil ducha. Ač mrtvici porouchán měl jazyk, přec — podivně — v zábavách o Bohu a Ježíši mu nescházelo slov.¹⁾ Z nejmladších fysiků zasluhují uvedení Eduard Ketteler († 1900), pak kněží katoličtí abbé L. a B. a Aug. Stark († 1839); pokusy s fluorescencí známý Georg Gabriel Stokes († 1903), za jehož náboženské názory a přesvědčení nám záruku skýtá jeho „Natural Theology.“²⁾

Už svrchu promlouvajíc o prvních počátcích chemie jsme označili otcem chemie vědy v smyslu slova dnešním a pravém Lavoisiera. Antoine Laurent Lavoisier († 1794) prvý totiž položil patřičný důraz na měření a vážení při chemických pozorováních a podav vysvětlení úkazu spalování, prvý udal pojem chemických složek a stal se tak původcem kvantitativní analýse. Lavoisier objevil též kyslík, ač plyn tento současně objevili také jiní dva chemikové, totiž Priestley a Scheele. Několik jen slov stačí, aby vysloveny nejdůležitější vynálezy jeho a přece tyto objevy způsobily úplný převrat v metodě a nástrojích chemického bádání. Mnoho dalo by se říci o náboženském jeho smýšlení, jež neodložil, kráčeje jím jako jasnými duše zahrady, věrný až na popraviště pod guillotinu katovu za revoluce. — Tři nejznamenitější, nedávno zemřelí chemikové nové doby, hlásí se s hrdostí k Římu. Miníme Jean Dumas a Chevreula, oslavovaného stoletého starce, jenž pronesl: „Jsem učenec, ale ti, již mne znají, vědí, že jsem zrodil se z křesťanských rodičů katolických, jako katolík že žiji a jako katolík chci zemřít.“³⁾ A Ant. Cesara Becquerella, tvůrce vědy elektrochemické.

K nim zařaditi lze Liebiga († 1873), praktického chemika a věřícího muže.⁴⁾ Stůjž zde dokladem jeho výrok! „V pravdě pozná velikost a neskonanou moudrost Tvůrce světů ten pouze, kdo v nekonečné knize, již je příroda myšlenky Jeho pochopiti se snaží; a pak vše, co o něm lidé vědí a mluví, objeví se prázdným, malicherným tlacháním.“⁵⁾ K Liebigovi druží se odchovanec kněží Jean Ant. Chaptal († 1832) a Kristian Bedřich Schönbein, jenž protestant, prohlásil: „Nemůžu býti obmezenějšího a bezpodstatnějšího názoru, než mítí církev katolickou za ústav, jenž vzal původ v lakotě a panovačnosti úkladných a lstivých kněží.“ Tu probereme ještě několik, jež svědčí pro nás.

Je to brzy po Dumasovi zemřelý slavný chemik francouzský Karel August Wurtz († 1881), mineralogickými a chemickými zkoumániami pro-

¹⁾ Moiquo, v Les Mondes XVI. Paříž 1868. 344.

²⁾ Natural Theology. The gifford Lectures delivered before the University of Edingburgh in 1891.

³⁾ Dopis uveřejněný v Le bien public z 17. IX. 1886.

⁴⁾ Allgemeine Deutsche Biographie, Leipzig 1853. 603.

⁵⁾ Zöckler II. VI. 282.

slavený professor Sorbonny Charles Friedel († 1899) a Louis Henry, jemuž industrie aluminiová děkuje za svůj vznik.¹⁾

A co říci lze o učencích ve fysiologii? Jest jisto, že fysiologie stojí nejlhžší vyšším otázkám filosofickým, než kterákoliv jiná odvětví věd přírodních. A z tohoto tak blízkého vztahu plyne, že špatný z uplatňování této vědy na půdách a rýžovištích neoprávněných je výsledek: sklon k materialismu. Nelze ovšem říci, že by právě tento obor vědy přírodní první byl toho příčina! Je to úzkoprsost a jednostrannost mužův, jež neznají jiného, než svou vědu a zapomínají na obory jiné a tak přehlížejí fakta jiného zařízení a s nimi i důkazy pro duchovní duši. Proto skoro pravidlem se stalo, že všichni tohoto oboru pracovníci jsou materialisté. Než nejsou to přece všichni.

Už učiněna byla zmínka o ustavení fysiologie na vědecký základ v 16. století Vesaliem, Fallopiem, Eustachiem a Fabriciem z Aquapendente; promluvíli jsme o Harveyovi. Z jiných učenců, jimiž může se pochlubit církev aspoň některé ve stručném přehledu uvedeme. Stůjtež zde veliký Morgagni, vynálezce patologické anatomie, Spallanzani, jenž první ukázal pokusem původ nálevníků z atmosferických zárodků proti těm, kteří hájili theorie samočinného plození, Bichal, jenž dal podnět k důkladnému studiu anatomie, slavní Puré a Desault, tvůrci klinických a ranhojičských studií. A tu ocitáme se u reformátora studia medicínského Dr. Jana Müllera († 1858). Německý tento Cuvier, jak bývá nazýván, je zakladatelem fysicko-chemické školy vědy fysiologické, již pozvedl z vědy spekulativní na výši vědy pozitivní. Téměř nepochopitelná je jeho činnost spisovatelská, jeť v pravdě obrovská.²⁾ Přes vysokou slávu nechyběla mu křesťanská pokora a jako na místě, kde společně Bůh uctíván, tak doma, v soukromí, sloužil Bohu a obdivoval se jeho moudrosti a velikosti, čím více vnikal ve hloubky vědy.³⁾

První mezi mladšími fysiology je Du Bois Reymond a Theodor Schwann, professor v Lüttichu († 1882), světoznámý zakladatel nauky o buňkách, již nesmrtelné získal si zásluhy. On první nesoulasil s t. zv. „silou životní“, již ještě Müller se ujímal a pouze člověku stanovil princip životní substanciálně různý od hmoty. Charakteristická jsou slova, jimiž zdeptal materialism: „Vždy hledaje příčinu účelnosti, o níž evidentně mluví celá příroda, dal jsem přednost hledati ji v tvůrci, než ve tvorech.“ V Lüttichu byl rovněž professorem znamenitý Bedřich Aug. Spring († 1872). Pak nesmíme opomenouti výtečného francouzského učenice Claude Bernarda († 1878), jenž zařídil první laboratoř fysiologickou, vzor všech laboratoří toho druhu. On první užil zkušební metody ke studiu činnosti vegetativní u člověka a zvířete strávil studiem jejím veškeren téměř život a pronesl běžné nyní nauky o těchto funkcích. Ač byl zastancem absolutního determinismu, nepopíral pravd metafysických. U lože pak jeho smrtelného stál kněz a tak měl štěstí náš učenec křesťansky skončiti život zasvěcený plně vědě.⁴⁾

Na poli fysiologie postavil se i chemik Louis Pasteurs († 1895) jeden ze zakladatelů stereochemie. Vynalezl bakterie a bacilly a podal důkaz, že jich lze užiti i jako prostředku léčebného. Proslulé jsou též experimenty, jimiž dovedil nemožnost a absurdnost praplození. Dalekonosné byly výzkumy Pasteurovy. Při vši své velikosti však byl řádným katolíkem. Když se ho kdysi tázali, jak může jako muž vědy býti tak horlivým katolíkem, dal v odpověď: „Právě proto,

¹⁾ F. X. Růf v „Stimmen aus M. L.“ XLIV, Freiburg 1893, 51.

²⁾ Během 37 let 950 tiskových archů, každý týden tedy 3½.

³⁾ Brošura: Joannes Müller, Koblenz 1898.

⁴⁾ Revue des deux mondes 1878 15. Now.

že tolik důkladně jsem studoval, raduji se z víry bretoňského sedláka, a kdybych mohl ještě více studovati, k víře bretoňské selky bych dospěl.“ Často přijímal sv. svátosti a duše jeho odloučila se, an v ruce třímal malý měděný kříž; poslední pak slova jeho byla vyznáním víry naší a naděje. Zakladatel cytologie, cellulární biologie je Jean Bapt. C a r w y († 1899), belgický duchovní, jenž později jako profesor počínal své přednášky znamením sv. Kříže. Výzkumy ve funkcích jednotlivých částí mozkových, v anatomii a zvláště fyziologii kostí zvučného jména získal si Marie Jean Pierre F l o u r e n s († 1876), rozhodný odpůrce materialismu. Šťastný badatel v oboru fyziologie nervové — odůvodnil nervy citové — je Angličan Sir Charles B e l l a († 1842), jenž „přilíši hluboce měl zakořeněnu víru v Prozřetelnost, než aby nebyl vděčen za svůj osud.“¹⁾ A ještě mnoho, mnoho dalo by se uvést fyziologů. Pracemi v oběhu krve proslul Karel von K e r o r d l († 1881), pathologickou fyziologií obíral se frankfurtský lékař Gustav Adolf S p i e ß († 1875) a s ním rozhodný odpůrce materialismu, slavný lékař oční Chr. Jiří Theodor R u e t e († 1867). Sem zařaditi dlužno Rudolfa W a g n e r a († 1864), profesora v Göttingách a ještě několik, jimiž jsou: Gaspar Laurent B a y l e († 1816), J. N. H a l l é († 1822), Jules Emile P e a u, Jos. H y r t l, professor pražský, jenž materialism nazval pouhou domněnkou, nikoliv *cognitio recta ex principiis certis*.

Zbývá nám ještě zmíniti se o botanice a zoologii. Italie to byla, jež nejvíce přispěla k rannému rozvoji hlavně botaniky. Cesalpino byl „pravověrným a soustavným botanikem“, založiv slávu svou dílem „De Plantis“, v němž rozvíjí metodu tak přesnou, vědeckou a logickou, jako je metoda kteréhokoliv nejvýtečnějšího botanika moderního. Zbudovav dílem svým dobré základy, výbornou prokázal službu těm, kteří po něm ve stavbě pokračovali. Takovým byl Antonín J u s s i e († 1836), člen „slavné botanické dynastie“ francouzské, jehož práce dokončil a vydal vnuk jeho Antonín ve spise: *Genera Plantarum* (1889). Cuvier zaznamenal o tomto díle, že tvoří snad tak důležitou dobu ve vědě pozorovací, jako chemie Lavoisierova ve vědě zkušební. Sem patří i n ě svou umělou soustavou. Jak v zeměpise, tak i v botanice za velikou část svých vědomostí děkovati máme katolickým misijnářům, hlavně mnichům.²⁾

Spisem „*Flora Monacensis*“ postavil se v čelnější botaniky moderní Karel B. K i e l m a y e r († 1844). K němu druží se mnozí jiní, jichž dal by se vypočísti celý voj kněžů: Jan Lentis, Frant. Hladik, Castrane degli Auteminelli, Filip Parlatore a m. j.

Zakončením tohoto odstavce buďtež slova vynikajícího freiburského botanika Max. Westenmayera. „Falšování toho, co je psáno v knize přírody proto je zvláště schopno duchy kaziti; že stejná cena je položena na pravé poznání přírody, jako na pravé poznání Boha. Všem lidem i pohanům, kteří nikdy ni slova neuznamenali o křesťanství, je otevřena cesta k poznání Boha; a všech rozumných lidí povinností jest po ní kráčet. Poněvadž pravé poznání přírody je cosi tak velikého, musí též zfalšované poznání přírody míti tak zhoubné následky v zápětí.“

¹⁾ Dieti onary of National Biography IV. London 1885, 156.

²⁾ Tak P. F. Lopez de Gomara seznámil Evropu se znamenitou florou meckickou. Šest tisíc rostlin amerických popsal P. C. Plumier z řádu Mínimů, léčivými bylinami v Peru a Chile obíral se P. Ludvík Feuillée, P. Michael Boym poprvé floru Číny; P. P. Acosta, Kamel, Qui Fachard, De Beze a De Londeiro floru Indie, Filipin, Siamu, Malakky a Kočinciny. Brasilii prozkoumal v zájmech botanických Karel B. Filip v. Martius († 1868), jenž v rubáš svůj dal si vyšíti zelený kříž. „Kříž“, říkal, „že jsem křesťanem, zelený na počtu botaniky.“

V zoologii obmezíme se pouze na některé významnější zástupce doby novější. Vlastním zakladatelem novější nauky o protozoích je Christian Gottfried Ehrenberger († 1876), rozhodný odpůrce darwinismu.¹⁾ V temnou oblast parazitů vrhl světlo P. J. Van Beneden († 1871). Štěstí, jaké plynulo mu z víry, zaznamenává Carnoy: „Van Beneden byl vírou svojí šťasten. Přirozené a s přesvědčením plnil povinnosti, jak náboženství mu je ukládalo. V nejceněnějších hodinách, jež potkával učenec na své cestě, vyřinula se ze srdce vřelá a upřímná modlitba k Bohu.“ Spisem: *Der Vogel und sein Leben* vyznamenal se kněz Bernard Allum († 1900), president německé ornithologické společnosti, jehož předchůdcem ve vzpomenutém úřadu byl Ferdinand von Drostch-Hülshoff († 1874). Téhož roku zemřel slavný ornitholog Bernard Aimé Léonard Vicomte du Bus de Gisquies. — O ptačím světě v Číně pojednával missionář z řádu Lazaristů P. Armand Dawid († 1902) a P. Petrus Heude († v Schanghaji 1902), zasloužilý pracemi o Conclylích. Z tvůrců entomologie vzpomínáme katolického kněze Pierre André Latreillea († 1833). Epochálním dílem Genera des Coléoptères vyznamenal se Jean Theodor Lacordaire († 1871), bratr slavného kazatele. Autoritou ve všech odvětvích entomologie, zvláště ale v oboru mikrohymenopter platí Arnold Förster († 1884), professor reálného gymn. v Cáchách. Věřící katolíci.

Mluvíce o Otcích, několika slovy přešli jsme a odmítli snahy některých usilujících dokázati, jakoby Otcové stáli na stanovisku evoluce. Nyní aspoň tolikéž slov budiž popráno evoluci moderní. Při vši rozmanitosti fauny, píše Kneller,²⁾ ať už rybní si všimneme, či jiných odvětví, lze pozorovati, že podkladem všech těchto forem je jeden a týž základní plán, jeden a týž typus... Tato jednota při obdivuhodné rozmanitosti skýtá problém. Ode dávná řešil se takto: Celá říše živočišná je dílo rozumného Ducha, Intelligence, která uznala případným utvořiti celou tu hemživou rozmanitost dle jediného plánu základního, a tak vtiskla pečeť jednoty celému nepřehlednému bohatství forem a hrubé látce pečeť ducha.“

Než integrální odpovědi jsme na tuto otázku nedali. Vtírá se tu otázka jiná: Povolal Bůh bezprostředně v život jednotlivé ty druhy, aneb vznikala specie jedna z druhé? Aneb dokonce ustanovil Bůh praformu, z níž vše se vyvinulo, či jedinou jen prabuňku, jejíž vývojem je ta rozmanitost, jak se jeví? I kdybychom odvětili kladně na tyto otázky, není tu odporu proti Bohu. Nikoliv. Naopak, bylo by tu cosi podivuhodného, cosi tajemného, cosi záračného; a hlouběji sklonili bychom v podivu duši svou, abychom vzdali patričný hold jásavý Prozetelnosti. Leč theorie evoluční bylo zneužito. Úkolu toho podjal se monism pod oteckým vedením Haeckelovým. A výsledek? Vytvořil se většinou názor, že idea evoluce je úplně atheistická, diametrálně křesťanství odporující. Není tomu tak! Dosvědčí nám to mužové, věřící křesťané, po většině katolíci, zastánci umírněné theorie evoluční, již nezřeli v ní nijakého odporu s křesťanstvím.

Zakladatelem theorie evoluční obyčejně označuje se Jean Baptiste, Pierre, Antoine de Monet de Lamarck († 1829), jenž prohlásil, že vše povstalo z prabytosti, z kousku organické hmoty. A tento zakladatel hned ve spise svém „*Philosophie zoologique*“ nepopírá Boha a není odpůrcem účelnosti v přírodě. Můžeme se v naší otázce obrátiti i na Geofroy Saint-Hilaireho, jenž dává vzniknouti nynějším druhům zvířat dle plánu třikrát pozměněného ze zvířat antidiľuviálních. Byl stížen ku konci svého života slepotou a vidí v tom

¹⁾ Hlavně ve spise: *Mikrogeologische Studien*, Berlin 1873, 1--380.

²⁾ Kneller, *Christenthum und Naturwissenschaft*, 336 n. n.

zasáhnutí Prozřetelnosti boží.¹⁾ Myšlenky této — umírněné evoluce — přidržel se Ampère, horlivý katolík a Belgičan d' Omalius d' Halloy.

Právě do této doby spadá vystoupení Darwinovo, jenž jako agnostik spíše než ateista, ač ne bez váhání a častých duševních bojů a rozporů, obrátil celou theorii vývoje proti víře. Než zůstali i na dále přírodopytci neochvějní a věřící, rozeznávající theorii vývojovou a theorii vývojovou. Tak Vilém Haagen (* 1900) pronásledován pro své katolické stanovisko, zástupce vývojové theorie v palaontologii se nezalekl a s ním pevně přimknuli se k čisté víře nepokálené prachem vědecké sic, přec však jen všednosti A. K. Losen, slavný lazarista Armand David, Oswald Heer a Fr. A. Quenstedt, pak Alexandr Braun, Angličan Dana, American Asa Gray²⁾ pařížský professor palaeontologie Albert Gaudry, A. J. G. Romances a žijící jesuita Wasmann.

Jsmo u konce. Přes neúplnost a nedostatky práce jasné přec jen vysvitá, že odporu mezi vědou a vírou není. Poznali jsme v krátkém dějepisném přehledě, jak výbornými pracovníky křesťanští učenci vždy se osvědčovali a pak díky jejich víře a zásadám zdravé filosofie podařilo se jim, ani prozkoumali širé prostanství přírody, vystříhati se písní bludu a vniknouti do zahaleného svatostánku vědy a pravdy. Seznali jsme, že největší učenci světa jsou a vždy byli nejvroucnější muži víry a nejvznešenějšího náboženského smýšlení. Byli to mužové, kteří jako slavný Barrande vypravují nám, co viděli a ne, co si vymysleli. . . . A tu ku konci přiléhají vhodně slova Zahmova. „Věda je služkou náboženství. Obě jsou spojeny pouty, jež nemohou býti roztržena. Náboženství může býti bez vědy, věda ale nemůže činiti pokroku bez náboženství, nemůže ignorovati zjevení. Jediné pod bedlivou péčí náboženství našich otců, jediné pod ochranou katolické církve může naléztí věda onen blahodárný vznět, jenž podporuje její rozvoj a jenž vede ji k slavným triumfům, jichž dobývatí má.“

O. Z TEPENCE (Ol.):

Na shledanou!

Zas v moři věčnosti rok práce leží
a o krok blíže ku svému jsme cíli
a čerpat chceme nově k práci síly
a čerpat nadšení a mysl svěží.

Čas jen běží
bez otěží,

nám boufný pozdrav větry vanou:
Na shledanou! Na shledanou!

¹⁾ Dieu a voulu cette donleur pour racheter l' excès de ma bien vive satis faction
Soyons reconnaissants des faveurs de la Providence.

²⁾ Zahma, Věda a učenci katoličtí, 132.

Do chýže rodné toužně každý spěje,
kdy všechno z plodů zasloužených jásá,
kdy všude zpěv a klasů plných krása
a požehnaní nebes na zemi se leje.

Čas jen běží
bez otěží,

a hvězdy nám na cestu planou:
Na shledanou! Na shledanou!

Než chvilka znikne, opět budem v díle,
nás s černou zlobou žití v boji spatří,
nás tužby družné, ideály sbratří
a v plody uzrá hořký pot a píle.

Čas jen běží
bez otěží,

necht naše sny se pravdou stanou!
Na shledanou! Na shledanou!

J. VÝTIŠK (Ol.):

Za přítelem † Adolfem Petrem.¹⁾

Sny jarní zlíbaly tvé čelo,
i usnuls tichým, sladkým spánkem,
skráníš vidin pásma obestřelo,
že kráčíš k slunci za Beránkem.

Řa stoupals vzhůru k sněžným horám —
až mráz tě ovál žhavým dechem;
duch vzletl tajů ke prostorám —
máš budí tělo bolným vzdechem.

Žal němý duši rve a pálí,
že nitro osykou se třese
a v uších znějí z bezdných dálí
tvá slední slova: „Modlete se!“

Tys dříve dospěl k slunným metám —
my jdeme ve tvých stopách jasných
sluch kloníce k pozdravů tvých větám:
Smrt děsí . . . S Bohem v krajích slastných.

¹⁾ Adolf Petr zesnul v Pánu v objetí svých rodičů, kteří měli v něm jedinou útěchu, po dlouhé nemoci dne 28. dubna se slovy na rtech: Modlete se!

GALLE JAN (Br.):

Na křižovatce.

(Kollegům novosvěcencům.)

Na křižovatce bílých cest,
co kříže stojí šedé,
co Kristus na nich bolestně
tiskne své retы bledé,

co ruce v dálky rozpíná
k cílům svých přikázání —
tam sešli jsme se nedávno
touhou svých duší hnáni.

Tam ruce jsme si podali
tak tužbou k sobě spíati
a láskou, již nám věstili,
šťěstím ti Boží svatí.

Ā lány duší zkypřených
rozkvetly jasem novým
a v modlitbu se snoubily
se zpěvem slavíkovým,

jenž bol i štěstí napoví,
jak úsměv bledých tváří,
jak vzpomínka, jež v nitra noc
přináší milou záři.

Ā již nám jaro odkvétá,
již práce léta pílí:
kéž kroky naše Vůle Tvá,
Kriste, dovede k cíli.

STAŠEK B.:

O prázdninové činnosti bohoslovců na poli lidové výchovy.

U všech kulturních národů projevují se poslední dobou úsilovné snahy, směřující k rozšíření vzdělání do širokých vrstev lidu. Lidová výchova, jakožto nejnovější zjev moderní kultury, stala se důležitou stránkou současného života. Záslužné této práce vzdělavací účastní se nejen samí odborníci, ale i vůbec uvědomělá intelligence: professorstvo, učitelstvo, studenti atd., kteří všichni se snaží zvýšiti vzdělanostní úroveň prostého lidu.

Jakým způsobem to činí a do jaké míry lid vzdělávají, o tom zatím pomlčíme, zde pouze konstatujeme, že se nám zdá, jakoby tato lidová stránka vzdělávací nebyla dosti inteligencí katolickou respektována. Jsou sice jednotlivci — at jmenuji na př. horlivého profesora Nábělka — kteří snaží se vhodnými tematy šířiti a prohlubovati vzdělání posluchačstva, ale práce jejich jest více ojedinelá, není usoustavněna, dosti zorganizovaná, jako u strany protivné, v níž se zařizují osvětové instituce, svazy, pořádají vzdělávací přednášky, otevírají čítárny a knihovny.

V poslední době chopilo se vědomě a s největším úsilím této zanedbávané stránky našeho programu samo katolické studentstvo, jakožto výkvět nábožensky smýšlející inteligence české, aby na základech náboženské kultury uvědomovalo lid a rozšířilo jeho národní a životní vzdělání. Akce nadšených pracovníků těchto, jež těší se největší oblibě a zájmu u vědomilovného posluchačstva, nabyla ohlasu i v našich seminářích, v nichž dán vznik myšlence, aby i bohoslovci užili svých prázdnin k horlivé práci lidovévýchovné na základě výsledků svého studia a soukromé práce vzdělávací.

Chci se vyvarovati možných námitek, jež tu a tam snad by mohly povstati, a proto o věci samé několik slov.

Na otázku všeobecného vzdělání a jeho potřeby odpovídá již sám demokratický duch naší doby. Privilegované výsady jistých tříd společenských kácí se jedna po druhé a pád jejich, jak zkušenost učí, je nezadržitelný. Tento axiom moderní doby je nutný a jeho platnost je patrna ve všech směrech dnešního života. Také ve vědě a vzdělání ponenáhlu mizí tradiční hranice, jež dělily po věky inteligenci od prostého lidu. Odtud jsme svědky, kterak sami odborníci populárními spisy, vědeckými články, brožurami, přednáškovými extensemi universitními šíří vědu z kruhů ryze vědeckých na široké vrstvy lidové.

Tento způsob vzdělávací, jenž jde v cizině ještě dále a otevírá i dělníkům síně universitní, jest bez odporu moderní, časový a princip jeho správný.

Čím více vzdělání, čím více světla, tím lépe pro hmotný i duševní blahobyt jednotlivce, národa i celé společnosti lidské, neboť kultura založená na správných základech, přemáhá sobectví každému tvoru vrozené a působí nejen ve svůj vlastní, ale i cizí prospěch, povznáší lid národohospodářsky a vychovává jej i politicky. — Proto také přední hlavy všech národů vždy schvalovali a uznávali potřebu vzdělání lidu. U nás v zemích českých, první pokusil se o to dávný český filosof Tóma ze Štítného a druhý Korcenský, kteří toužili zachrániti svůj národ vedle hlubokého obrození náboženského, též rozšířením jeho vzdělání, obnovou a napravením škol. Také národní naši buditelé vycházeli křísiti lid český ze spánku národního indiferentismu pod heslem osvěty, podobně jako Havlíček a zejména Palacký věřili, že jen silou vzdělanosti a náboženské mravnosti můžeme zvítěziti ve svých politických a kulturních zápasech národních.

Nejplatněji projevila se však tato snaha lidové výchovy teprve v dnešní době, ve které potřeba vzdělání vyššího lidu je zvláště odůvodněna novými formami moderního života. Hnutí sociální, jež cele zaměstnává mysl dnešních lidí, bere se novými, lidovými směry, které nutně vedou k účasti stále větší všech vrstev občanstva na kulturních i politických záležitostech národa. Toto účastenství lidu o rozhodování všech veřejných otázek, nemá-li ho býti zneužíváno, vyžaduje povznesení inteligence mass lidových všemi směry. Odtud, domnívám se, že je dostatečně odůvodněna potřeba, aby i katolicismus, jakožto kulturní a sociální směr par excellenc, jenž bývá těmito důsledky moderní doby

nejčastěji zasahován, zahrnul zmíněný ruch vzdělavací do svého programu a účinně jej prováděl. Jen tak a ne jinak bude lze, aby správně řešena byla od lidu otázka náboženská, v jejíž znamení naše století stojí, jak nejednou jsme slyšeli z úst vědců a politiků světových. Sapienti sat!

Problém všeobecného vzdělání krystaluje se v každém národě jinak, dle jeho povahy a potřeb: to jest druhá otázka, jež vyžaduje řešení.

U nás, v národě česko-slovanském, nebude asi lze odložit stránku národnostní od stránky náboženské. Aspoň celý dějinný vývoj národa českého a jeho nejznamenitějších epoch mluví o největším vlivu náboženském na naše národně-politické, kulturní i hospodářské poměry české. Plamenným a krvavým písmem ryje historie do vědomí lidu českého pravdu, že kdykoliv na smrt tonul národ náš politicky neb hospodářsky, vždy tonul i ve zmatcích náboženských. A zaskvěl-li se kdy blahobytem a všestranným rozkvětem, byl vždy zakotven svým duchem v dávných tradicích pevně, neochvějně víry svých předků. A také dnes je toho dokladem národní naše nesvornost a rozervanost českých politických frakcí, jež tkví pouze v různém jejich poměru k náboženství křesťanskému.

Náboženství tedy jsouc základem činnosti společnosti, koná vzácnou službu uvědomění národnímu, a proto jsme toho nezvratného přesvědčení, že jedině a správně rozřešení otázky výchovy lidu lze se může na základě vytknuté idee nábožensko-národní tak, aby lid odstraňováním předsudků, ukazováním předností víry a zdůrazněním výsledků její na poli kulturním a sociálním navrátil se k ideálům, ke křesťanskému názoru životnímu, jenž jediný může dodat národu našemu schopnost rozvoje a udržovati jej v ní, jakož i vraceti jej na cesty dobré, kdykoliv by se z nich uchýlili.

K tomu úsadku musí dospěti každý jednotlivec objektivním studiem dějin minulosti české, neboť historie — dávná učitelka národů — nejlépe nám osvětluje přítomnost, určuje potřeby, ukazuje nevydělané lány, jež zasluhují péče a vzdělání, téměř při všech oborech národního života našeho:

1. V politice: Tu jeví se nehlouběji potřeba zvýšení vzdělání lidu, jenž přes všechno ujišťování o pokroku a osvětě, tkví často v úžasně nevyspělosti a slepě přijímá všechny podvržené ideje politické, nepřemýšleje o jejich nemravných důsledcích v ohledu národnostním, sociálním i kulturním.

2. V národohospodářství, jež z nevědomosti se cele přenechává v monopol několika jednotlivcům a nečetným třídám kapitalistickým. O českém obchodu dnes nelze mluvit a podniků jen nepatrné procento máme ve svých rukou, a to jen v důsledku toho, že prohlášena omnipotence hmoty za kardinální princip soustavy společenské čili že materialismus ve formě kapitalismu pronikl veškeren život hospodářský.

3. Ve vědě, v níž moderní kultura beznáboženská zachvátila téměř všechny obory, rozšířivši svůj záhubný vliv pod heslem osvěty a uvědomování lidu i na široké massy lidové. Hlasatelé její s vědeckou povrchností, často až ignorancí — srovnej na př. řeči mluvené o slavnostech Husových a pod. — píší a mluví lidu o nejdůležitějších a nejkomplikovanějších otázkách náboženských a vědeckých, šíříce tak celá pásma lží a nedokázaných hypotéz, jež strhují nemyslné davy na půdu proticírkevní.

4. V umění, této nejvlastnější stránce lidové, jeví se bohužel rovněž značný úpadek. Jemná, umělecky naladěná duše prostého lidu, jak se vždy jevila v jeho písni, pověsti a umělecky zpracovaných výrobcích domácích, dnes zhrubla, stala se neplodnou k uměleckému tvoření, jakoby prachem blátivé hmoty příliš obtížená nemohla se povznést k bývalé své ideální výši:

V těchto uvedených bodech a jest jich ještě více, potřebuje výchova lidu nejhlubší reformy a rychlého osvobození z vlivů vlídnoucí kultury materialistické, jež počíná hluboko do lidu vnikati a svou rozkladnou práci mezi lidem vykonáváti. Tu jest třeba nadšené, obětavé práce, která by paralysovala snahy těch lidí, kteří pod záminkou popularisování vědy v různých institucích osvětových, jak jsme je na začátku uvedli, otravují tisíce nezkažených, ideálních duší. Proti těmto škůdcům kultury jest třeba postavití hlasatele kultury pravé, křesťanské, která by vysoko vstoupila nad zbahnělé prostředí dnešního světa čistý ideál Kristův se světlou naukou jeho.

Úkolem této výchovy, na křesťanských zásadách založené, musí býti poučení lidu slovení a tiskem, zvýšení jeho inteligence všemi vzdělávacími prostředky, plynoucími ze skutečného vědění a očištěnými od frásí, planého kriticismu a lži, které se neuvědomělému lidu tolikerým způsobem se všech stran podávají. Budou-li se jemu poskytovatí správná fakta od lidí opravdu vzdělaných, inteligentních, kteří nemají zájmů vedlejších, naučí se konečně i ten lid klidně mysliti a tvořiti si správný úsudek, jakýsi názor světový a nebude věřiti lesklým frasím neschopných politiků a prostředních vědců.

Jest to úkol veliký, nesnadný, ale nikoliv nemožný.

Dospěli jsme k třetí otázce: Kdo jest povinnen touto lidovýchovnou prací ve prospěch národa.

Na tuto otázku odpovídá každý dle svého sebevědomí a osobního přesvědčení. Přece však bude málo těch, kteří by nesouhlasili, že práce národnostní má se účastniti každý jednotlivec dle svých sil a nadání, ať jest kdekoliv: kupec, továrník, lékař, právník a konsequentně nebude ani bohoslovec z této činnosti vyloučen.

Bohužel, musíme uznati, že účast seminářů na kulturním životě našeho národa bývala v minulých dobách značnější, než jak dnes se jeví. Není možno bez zvláštního pohnutí pročítati staré, sežloutlé listky z dob dávno minulých, na nichž byly kdysi od bohoslovů zapsány budoucím věkům na paměť tak mnohé skutky ideální lásky k národu a jeho kulturním potřebám. Neboť to jest nepopíratelné, že české semináře měly veliký význam pro vzdělávací život český. Sledujeme-li jeho nemalý vývoj až k počátkům, musíme nutně vkročiti do našich alumnátů. V nich rozžata a rozdmýchána byla jiskra národního uvědomění, která časem vzrostla v daleko šlehající plamen. Dobu znovuzrození národa českého patří integrálně do našich seminářů.

Kladu na tuto historickou stránku naší stavovské minulosti zvláštní důraz. Právem říká se u nás na mnoho historismu, to není v něm, ale to by nebylo neštěstím, jen kdybychom historii historicky pojímali a z ní se učili.

Potřebovala-li která doba uvědomělých, nadšených pracovníků, jest to právě doba přítomná, v níž děje se nový process znovuzrození našeho národa, důležitější předěšlého, process obrození náboženského, jenž má vliv nejen na časné, nýbrž i věčné zájmy naše. Tomuto zjevu, jenž přímo nutí k nadšení, obětavé práci, nesmíme přiblížeti trpné my, uvědoměli nositelé náboženství křesťanského a rozhodní jeho hlasatelé, nechceme-li znesvětili dávné, slavné tradice českých alumnátů a sami trpěti výtku chladnosti a neuvědomělosti.

Tu jest třeba pracovati hlavně o prázdninách, ve svém nejbližším okolí, mezi příbuznými a zvláště v katolických spolicích, ovšem nejen jako pilní posluchači a horliví navštěvovatelé schůzí, nýbrž i jako řečníci. K tomu úkolu se připraviti má každý bohoslovec i čas, aniž by tím trpělo jeho studium, i příležitost, aby si vypracoval vhodnou přednášku populární a mnoho jiných vlast-

ností, kterými může prokázati platné služby ku povznesení úrovně vzdělanosti českého lidu na základech náboženských.

Tato prázdninová činnost bude zajisté znamenitým prostředkem sebevýchovy, neboť bohoslovce je na prvním místě povolán, aby lidovou práci se vzdělával a připravoval pro příští své kulturní a sociální poslání, aby nabyl rozhledu na tomto poli budoucí své činnosti a poznal jeho vady a přednosti. Theoretické vzdělání, jehož se mu dostává v semináři, nemůže, třeba by bylo důkladné a hluboké, nahraditi praktické výstupy veřejné, jichž je mu třeba, zvláště bude-li povolán, aby již v prvních letech své kněžské působnosti samostatně a bez vůdčí ruky veřejně vystupoval. Často se nafiká, že seminářská pravidla nedovolují ve školním roce účastňovat se veřejného života, jakoby tím trpěla budoucí činnost sociální, nuže „Hic Rhodus, hic salta!“ A kdyby toho všeho nebylo, domníváme se, že nikdo neužije snad hůře svých prázdnin, zabýváje se svrchu řečenou prací. Naopak přiučí se mnohemu pro praktický život, zvláště řečniti a veřejně vystupovati.

Druhá příčina, která musí přímo bohoslovce k veřejné práci donutiti, jest činnost inteligentního, hlavně studentského dorostu z táborů protivných. Strany nám nepřátelské mají silnou generaci z řad studentských a vůbec inteligentních sestavenou, která prokazuje jim neobyčejně platné služby svou veřejnou činností. Pověstná je v té příčině akce studentstva směru pokrokového a sociálně-demokratického. Naproti tomu křesťanský názor světový má jen neveliký zlomek studentstva a intelligence, kteří by propagovali náboženské idee mezi lidem a lid v nich vychovávali. Okolnost tato nutí, aby i bohoslovci, jakožto číste inteligence katolické, nestranili se veřejného života, nýbrž hleděli rozmnožiti neveliké řady vzdělaných laiků a s nimi šířením křesťanských ideí paralysovatí vliv pokrokových pracovníků.

Před nějakým časem byli jsme vyzváni k této spolupráci na poli křesťanské výchovy lidu od katolicko-národního studentstva, které si vzalo za úkol po příkladu svých kolegů s protivné strany usilovat i o křesťanské uvědomění lidu. V tom případě žádá naše čest, abychom se hojně účastnili prázdninové akce a podporovali tak nábožensky smýšlející studentstvo v jeho ideálních záměrech. Doufám, že nebude jediného bohoslovce, jenž by se po prázdninách aspoň několika přednáškami, hlavně z oboru národohospodářského a vědeckého, porádanými po nejbližším svém okolí venkovském nemohl vykázati.

Úkol předsevzatý jest veliký a vyžaduje všestranné činnosti. Ve znamení pozitivní, upřímné práce pro církev a vlast počínáme svou akci, ve kterou klademe veliké naděje a očekávání pro náboženské obrození lidu a příští renesanci katolickou. Cítíme již její dech ve zdvojeném úsilí nepřátel kříže, pracujeme tudíž nadšeně, horlivě! — — —

V. F. STŘÍŽOVSKÝ (Ol.):

Z cyklu »Zlomky«.

Snad!“ Eva první vyřkla směle
a „Budíži!“ Boha zbledlo v ráz
neb na stvořeném zřelo čele
to první skepse šedý mráz!

„Snad!“ první vmetlo na břeh ráje
vln kalných rozpěněný splav
a šero první lidstva báje
svůj na tvář slunci věsí háv!

„Snad!“ vře a kypí lidstva během,
„snad!“ v děs je vrhá orgie —
nač v žití chodit trním, sněhem,
když věčně člověk nežije? —

Tak skepse rázem zvrhlé duši
„nic!“ vpaluje na čela hlaf —
„snad“ hříchem zapalo jí uši —
ví, proč se věčna žití bát!

Zda, noc-li temná visí v kraje,
hvězd zhasl tenký čarosvit?
Ne! svítí dál, ať dole laje
houf prostovlasých Eumenid!

Ó lidská duše, plná sporů!
nuž uznej mužně klamu stín,
jenž při pyšném ti rozhovoru
um parou kalí pěnných vín!

Vždyť cítíš, „nic!“-li řekneš, tvore,
že šustí kol tě světů říš —
proč chvíš se v beznaděje choré,
v tvář nirvaně-li sinou zříš?

Ty slyšíš — duch už ustal šťvaný
se jekem pástí světa scén —
tam ze záhrobí hučet hrany
a v tělo růstí nocí sen! —

A. GOLIK-GORANIN (Šenj):

Komunizam i naravno pravo.

„Svaki se radje brine, kad upoljo onim, što je njegovo, nego ti, šta je mnogih ili svih.“

Sv. Toma. 2. 2. q. 66. a. 2.

II.

Komunizam je zračna riječ.

a) Komunizam je nemoguć.

Naravnim je već zakonom dano čovjeku pravo, da može imati stvari za svoje t. j. prisvojiti si. Čovjek, kruna sviju stvorova na ovoj zemlji, jest stvoren od Boga i za Boga, a buduć je čovjek kruna, to mu moraju svi stvorovi služiti t. j. biti sredstva za postignuće njegove uzvišene svrhe. Toga radi si ih čovjek može prisvojiti t. j. biti mu vlasništvo. Čovjek pako nadaren razumom i slobodnom voljom, koje nije nipošto dio skupnoga razuma i volje, promatra i bira, što mu je svrsi shodnije. Razum sili čovjeka, da ostvari svoje misli, koje su mu vlasništvo. Komunizam ruši sve ovo. Obara se i na samu eksistenciju čovjeka, jer postojećem čovjeku već po naravi pripadaju sredstva, kojim će polučiti svoju konačnu svrhu; a ta mu sredstva nema pravo nijedan oteti, jer je on vlasnik.

Čovjek je gospodar svojih sila i što on svojim silama proizvede jest njegovo, ono jest vlasništvo sila njegovih, a vlasnik pak sila je sam čovjek. Čovjek je dakle vlasnik sila svojih i može ih prepustiti po volji drugomu u korist, a može ih i sam za sebe upotrebiti. — Nu podjimo sada na komunističko stanovište i sudimo je li moguć. U komunistu nema privatnog vlasništva, već se svi posjednici moraju odreći svoga posjeda za zajedničku moć i korist. — Nu, hoće li se svi svoga odreći? Nemoguće. Ali sila? Odvratit će komunisti. Za silom ve nepravda uvađa, a upotrebljava li silu komunizam čini nepravdu. Nepravda je, da se posjednik sili na odricanje svoga, a u korist množine.

Na dva je načina dozvoljena — eksproprijacija — i to:

a) Ako postoji tvrdnja, da zemaljska dobra samo izvorno čovjeku pripadaju — *in communi*. —

b) Ako imade država — *dominium altum*. —

Prva tvrdnja ne stoji, jer svaki čovjek može steći vlasništvo. Naravno pravo traži, ako si tko hoće nešto prisvojiti, ovo:

a) da stvar nema gospodara;

b) da je i volja prisvojiti si; ali to ne smije biti samo u srcu, već to mora i vanjskim činom prokazati n. pr. obradivanjem itd. Na ovo imade dakle čovjek pravo, jer mu to pravo izviro iz samog naravnog prava. Nu danas takova šta imade vrlo malo; jer je već sve, što je shodnije u posjedu. Ali drugo je polje na kojem si može svaki čovjek barem nešto zezlužiti i prisvojiti, a to je — rad. Što si čovjek radom proizvede, to je njegovo vlasništvo u koje se ne smije nijedan dirati želi-li, da se ne ogriješi o pravda. Rad je vlasništvo čovjeka, jer je on sam njegov uzrok i izvor i što dakle proizilazi iz njega je njegovo vlasništvo. Biljeg protivnosti udara komunizam, jer on sve ovo ruši i ide proti naravnom pravu.

Druga tvrdnja, da imade država — dominium altum — opet ne stoji i ne vrijedi; jer to može biti samo u pojedinačnim slučajevima, gdje traži javno dobro. Za to:

a) Javno dobro ne traži nikada obćenitog lišenja, jer baš obratno — pravo jest vlasništva temeljito nuždni temelj države.

b) Ako se i posluži država ona mora onda nadoknaditi štetu, a odgovarajuća odšteta je nemoguća; jer stanje je posjeda nejednako i nikada se ne može po pravici nadoknaditi pojedincima šteta.

Znademo, da naravno pravo daje pravicu do vlasništva, a nipošto država, već država mora vlasništvo braniti i štititi valjanim zakonima. Toga radi imade čovjek potpuno pravo na vlasništvo, a država imade samo pravo štititi i braniti izvore vlasništva n. pr. rad i radnike.

Da li čovjek može imati neomjedjeno pravo na vlasništvo? — Nipošto. Protiva toga ustadoše već crkv. oci, kao: sv. Bazilije, sv. Ambrozije i sv. Augustin. Ovi su bili, ne kako komuniste vele za komunizam, već su štovali vlasništvo — nego su oni udarali na one, koji bi htjeli sve imati t. j. na radikalne egoiste. Ali nadalje znamo, da vlasništvo ovisi od Boga i društva, prema tome je nopoće ludo govoriti o absolutnom i neomjedjenom vlasništvu i slobodi. Naravno pravni red svakako priznaje vlasniško pravo; a to pak pravo ne stoji samo za sebe, već je ono u svezi sa drugim naravnim pravima, a sa ovim pak sa cijelim naravnim redom.

Za to na koncu kazati moramo, da svaki koji traži neomjedjeno vlasništvo ruši i obara kao i komunist samu narav.

Prema tomu ne preostaje nam drugo, nego kazati: Komunizam jest iluzorna riječ, utopija, kula u zraku, nemoguć.

b) Komunizam jest nepravedan.

Bez nepravednosti jednakost ne može postojati. — Svi su ljudi jednaki — geslo je komunista. Prema tomu kad su svi ljudi jednaki, moraju imati i ista prava, vele oni. Ako su svi ljudi jednaki, zato se mora svaka nejednakost bilo u političkom ili socijalnoj polju odstraniti. Uzalud je sve činiti, da postade jednakost, kako veli — Lav XIII. u enciklici „Radničko pitanje“: „Ma koliko se budu promjenjivali oblici vladavine, obstojat će vazda ona razlika i nejednakost staleža, bez koje se ne može dati i niti pomisliti čovječje društvo“...

Nu kako će se dohodak podijeliti? Ili po masi rada ili po raznim potrebama? Ako se hoće svima jednako podijeliti čini se najme javna nepravda. Zašto? Svi najme nemaju jednake sposobnosti duše i tijela, vještine i volje za rad, niti mogu jednako proizvodjati i dobivati — toga radi ne mogu imati ni ista prava. Da li će šteduša i bitanga biti dva brata s obzirom na marljivost rada? Nemoguće — neizvedivo — nepravedno. Razlika jest i mora postojati u moralnom, juridičkom i ekonomičkom redu.

Miješaju komunisti pojmove jednakosti; jer posve je drugo: svi su ljudi po naravi jednako ljudi — od — svi su ljudi po naravi jednako energični i krepstni. U narovnom su pravu svi jednaki, ali u stečenom pravu toga ne može biti. Ali da komunisti međjusobno ukinu razliku pojmova upotrebljavaju silu kojom će se sve ovo izjednačiti — tim oni rade prisilno i preko volje pojedinca — nepravedno.

Zar da bude jednakost izmedju radina i lijena čovjeka, krepstna i moralne propalice, vjernika i bezvjernika, dobra i zla? — Nemoguće. —

Za to komunisti čine potpunu nepravednost izjednačujući ove, jer tine samo ruše moral, ruše vjeru, a s ovim kopaju državi temelje propasti u kojoj će se svi strovaliti u anarhiju svakog, dobrog i plemenitog dijela.

Komunizam jest sam sebi principierna protimba. Komunizam jest uzrok propasti svega, što je dobro i plemenito.

c) Komunizam jest štetan.

Bacimo-li pogled na malo društvanje prvih kršćana ili pak vjerskih redova, to vidjamo, zajednički duh, koji brani svakog pojedinca od zla n. pr. kradje, paleža itd. Ali gdje su takova društva? Takova društva čini samo krepost, t. j. krepostni ljudi puni samo — odricanja. Danas pak u velikoj državi, osobito u bezvjerskoj, komunističkoj nema ni govora o takovom društvu.

Komunizam je htio ostvariti ono, što se ostvariti ne može. Komunizam nosi u krilu svome samo štetu duševnom i tjelesnom životu. Komunizam ubija klicu svakog napretka. Kako? Mnogi će na ovo. — Evo: napretka najme bez vlastništva nema, jer. naobrazba raste samo u vlastništvu. Gledamo li narode kulturne, to ćemo vidjeti, da su baš oni gojili vlastništvo. Narodi pako koji bijahu komuniste nalažahu se na nizkom stepenu kulture, kako nam to pokazuju primjerom nomadski narodi. Na dalje mi znamo, da je cijelo čovječanstvo priznavalo vlastništvo i njezine pravice. Samo nekoji su tajili vlastništvo, a ti su sprovodjali nomadski život. Protiva same narave rade komunisti, jer sama narav teži k napretku, a napredak je samo u vlastništvu, koji se onda po njem razvija. Ista sloboda radja nejednakost, jer se u slobodi različito radi i čini, a za napredak je nužna sloboda, tim najme čovjek radi i slobodnije radi i bolje napreduje u znanosti i umjetnosti. U komunističkim mrežama ne može čovjek ni kreirati slobodno učiniti. A što svim tim komunizam ne donosi, ako ne — štetu.

Veliku silu na rad čini samo nada na posjed — a komunizam toga ne poznaje. Po komunističkim će se načelima umnožiti samo broj neradinih, jer svaki znade, da ga čeka dio, košto i onoga, koji je radio. Silu, vele oni u tom treba upotrebljavati, a takova što za čovjeka jest nedostojna, robski.

Ako dakle komunisti postave nagradu kao sredstvo za marljivosti — dvoje je moguće. Prvo: ili će ta nagrada sastojati u časti — onda slabo, jer čast je prazna i kratkotrajna riječ. Drugo: ili u posjedu, a tim pak padaju komunistička načela.

Sama narav čovjeka jest tako uređjena, da teži za posjedom, t. j. za onim, što je svojim silama prištedio, zaslužio. Čovjek bi pa i potajno uz sve n oguće straže postavljene štedio. Tim bi opet pala komunistička načela.

Svako društvo mora imati činovnike, koji nadziru i ravčaju, ali činovnik kao čovjek uvijek imade subjektivnosti, a tim bi se onda nanosila šteta komunistima i — nezadovoljstvo.

Sve uzalud! Komunizam jest sam sebi principierna protimba. Ruši, obara ono, što je narav usadila u porodjaja u srca ljudska. Ruši i obara sve, što je lijepo i plemenito i postavlja čovjeka u red servilizma. Ubijam klicu slobode u srcu od Boga usadjene. Ubijam musvaki napredak tijekom života, a vodi ga samo zajednički misao bilo dobru bilo zlu.

V. KOUDELKA (Br.):

Nad srázy propastí...

Nad srázy propastí noha má bloudila
po stezkách křivých, vždy ústících v peklo,
světélka bludiček v bahna mne loudila,
tisíce duší kde žíznících leklo.
Pochodně zloby a hněvů mi svítily
v úvalech zamklých šedivých skal,
v pralesů temnotách kulich mi zbloudily
o smrti na věky žalmy své lkal.

Ří když jsem klesal již ve smrtné závratí
v hlubiny bezedné s vrcholků skály,
když jsem se obětím darem chtěl podati
svržených andělů mocnému králi,
poslední květy když v duši mi uvadly
požáry vášněné spálené již,
temno kdy lilo se ve zrak můj zapadlý, . . .
náhle mi s vysoka zazářil kříž.

Paprskem slunečním zazářil s výšiny
v daleký horizont červánky šíře,
zasvítl do duše přitmělé hlubiny,
v srdci mém vzrůstí dal květině — víře.
Rostla a rostla, až vysoko vyčněla,
na dějí radostnou vykvetla teď,
na lístcích květů svých lásko u se zarděla . . .
Kriste, jen dále mne cestou svou veď!

JOSEF FILIP (Hr. Kr.):

V Horní Lužici.

Cestopisný příspěvek ku slovanské vzájemnosti.

Rozloučil jsem se konečně s Budyšínem, bych podnikl druhou část své slovanské pouti — cestu po katolické Lužici. Zásluhou p. kazatele Šewčika poskytl mi se vzácnou a srdečnou pohostinností slovanskou pan kaplan Jakub Žur v Ralbicích útulné to v klíně lesů se tulící visce, na faře volný pobyt, odkud pak blíže měl jsem seznati celý katolický kraj srbský.

Nezastav ale pana kaplana Žura, rozhodl jsem se, že se podívám zatím do Róžanta za P. Štěpánem Kocianem, rodákem z Ústí n. Orł.

Úchvatný pohled skýtal malebný, rovinatý kraj, jímž vedla mne cesta. Což divu, že oddal sem se dumání. V tom však vyrušil mne cyklista, a než jsem se nadál, stanul a oslovil mne. Byl to k nemalému mému překvapení pan učitel

Hajna z Konjec, známý obětavý adminitrator „Lužice“. Jede do „Kláštra“, uslyšev ale na faře o mém příjezdu a cestě do Róžanta, pustil se za mnou. Za hovoru mjíme „Lazku“ s hajnkou „Wjaclawka“ a před námi v úrodném kraji leží vesnička Róžant s velikým poutnickým chrámem mariánským. Jinou cestou jsme se vraceli s p. učitelem, živě rozprávějice o srbských věcech a poměrech. Z prvního tohoto srdečného styku jsem poznal vzácnou povahu slovanskou a hned jsem byl cele oddán tomuto mladému, ale energickému vlasteneckému učiteli, jehož všestrannou činnost jsem později blíže seznal.

Večer setkání s p. učitelem bylo dovršeno poznáním mého hostitele, kaplana a administratora P. Žura.

Jak octl sem se v kruhu dvou mladých lužických mužů zlatého srdce, vychovatelů svého lidu — kněze a učitele — kteří jedině bývají vůdci svého národa. Tehdy poprvé v jich středu za srdečného hovoru v krásné lužičině cítil jsem se tak šťasten a blažen . . .

Nikdy na ten okamžik nezapomenu!

Nyní čekaly mě krásné chvíle mého pobytu v „Delanach“ (Dolina); tak se jmenuje tato část severozápadní Lužice saské, jež se táhnou i dále k severu do Braniborska. Ve společnosti těchto dvou vzácných přátel učil jsem se znáti srbský lid a jeho malý sice, ale krásný a požehnaný kraj katolické Lužice, v jejichž útulných vesničkách dosud zní národní jazyk v plné své kráse a velebnosti, zní ještě slovanská píseň a všady bije tepna srbského života. Zvláště pak farní osada ralbičanská je ryze srbská, což dokazuje nejen zachovaný národní kroj katolických Hornolužičanek, ale i čistá řeč lidu.

Nejbližší svátek Nanebevzetí Panny Marie poskytl mi poutavý obraz zbožné mysli u srbského lidu. V neděli a ve svátek není nikoho dospělého v domě, kdo by se nesúčastnil služeb Božích, dívky jsou v lavicích s rodiči a muži a ženy ve svých odděleních. Lid zde chodí často k sv. svátostem i ve všední dny, zvláště pak v neděli a ve svátek. Dojemný je pohled na komunikanty, ženy v černém rouchu, na hlavě s bílými rouškami, upomínají na jeptišky. — Jedna ukázka z pastorače páně kaplanovy: V den před nedělí nebo svátkem přicházejí lidé po práci do chrámu k sv. zpovědi až do desáté hodiny, ráno pak zase zpovídá po půl paté až do první mše sv. ve čtvrt na šest. Před osmou hodinou opět sedí ve zpovědnici a pak v osm má druhou mši sv. zpívanou. Po této mši sv. slyšel jsem konečně první srbské kázání, z něhož jsem dosti rozuměl. Chvilí jsem hleděl na lid, který vyplňoval celou prostorou chrámovou, muži rovnali se počtem skoro ženám; ze zbožné jejich srbské písně vane vroucí duch, s jakým přichází vesnický lid do přibytku Božího. Z kostela se valily zástupy zbožných věřících, jejichž pestrá směs, typ i kroj nemálo zájímají každý pak muži, ženy i dívky si nesli v ruce stejnou knihu modlicí „Wosadnika“ od nezapomenutelného Hórniku. Při nešporách, které trvají půl druhé hodiny, neboť lid dlouho zpívá celé písně na začátku, pak se modlí růženc, litanie a po požehnáni zase dlouhé písně; i tu jsou lavice plny. — Kostel je vloni restaurován, v jednoduchém, ale vkusném gotickém slohu, hlavní oltář sv. Kateřiny a dva poboční, z nichž jeden je zasvěcen sv. Janu. Zvláštním dojmem také působí „Angelus Domini“, kdy po každém klekání trojí úder na veliký zvon v pauzách tříkráte velebně zavznívá krajem, tu každý ustane v díle a tichou modlitbou povznáší mysl k Bohu.

V pátek odpoledne jsem navštívil školu v Konjecach a poznal jsem srbskou rodinu p. učitele Hajny. Paní učitelová v „drasté“ a jediný synek malý Felix jsou milé dvě slovanské bytosti, jimž jste oddáni prvním okamžikem. Nyní jsem byl zasvěcen p. učitelem do jeho administratorských prací, které možno 300 exemplářů „Lužice“ expedovati, spravovati finance časopisu, udržovati

korrespondenci v několika slovanských jazycích, je práce pro „Lužici“. Dále 32 hodin týdně ve škole s dětmi z počátku neznajícími vyučovacího jazyka německého, práce literární — upravil a zpracoval několik divadelních kusů pro srbské jeviště, přispívá jmenovitě do „Kathol. Posta“ pak jest dirigentem pěveckého spolku ralbičanské „Lilije“, kde pracuje celou duší. Co jen hektografovaných hlasů zhotoví pro „Liliji“ a jiné srbské spolky, práce v oboru paedagogickém ve spolku katol. srbských učitelův a v hlavní organizaci katolíků srbských ve spolku sv. Cyrilla a Methoděje. Pracuje neúporně z čisté obětavosti pro Boha a pro vlast, pracuje v skrytu, tiše, beze všeho troubení do světa o svých činech a jen vnitřní radost ze zdaru a blaha svého lidu je mu dostatečnou odměnou za všechna namáhání. — Podobných mužů má Lužice více.

Při nejbližší návštěvě v Róžantu jsem poznal P. Štěpána Kociana z kláštera „Marijiny Hvězdy“, který od r. 1900 jako kaplan v Rožantu osvojil si srbskou řeč ve slově i písmu a později jako administrator působí co pravý přítel lidu, mezi který jej zavedla vůle Boží. Téhož dne odpoledne podnikli jsme s p. učitelem výlet do Kulova, jediné katolické osady, čítající daleko přes 3000 Srbů v pruské Horní Lužici. Cesta daleká, jež sokolika neleká, ale jen v saské Lužici; jakmile překročíte hranice a vstoupíte do pruské „Bramborsky“, končí ráj. Visky jsou daleko od sebe a nemilý dojem působí jich domy dle bramborského způsobu zcela nenahozené, kolem pak šírá planina po řídce s pochmurnými lesy, před vámi jen písečné lány a po dlouhé a nudné cestě zřítě věž kostela, vyčnívající z doliny nad plán. Kulow se spíše podobá rozsáhlé vesnici a je velmi již poněmčilý, život národní tam skorem spí, není vůdcův, kteří by se obětavě ujali lidu. Tak smutno je v těch uličkách, jen tu a tam plaše mihne se známý kroj katolických Hornolužičanek temné barvy a při tom pohledu opravdu se vás zmocní těžká дума... Po prohlídce starobylého gotického, lavicemi přeplněného kostela jdeme k známému kaplanu Wojciechovi, jehož jsme však nezastihli doma.

Navštívil jsem též ve volné chvíli s p. kaplanem školu, rád se dívaje na tu drobotinu v národním kroji, jež se vám zdá na první pohled placha a zadumaná, ale brzo čtveračivě jejich oko prozradí bezstarostné mládí. Nebo prohlížel jsem ve volných chvílích lužické knížky, jichž je už hezká řádka, zvláště sbírky básní Handrija Zejleře a moderní poesii Jakuba Barta Čišinského, četné ročníky časopisu Matice srbské v nichž je uloženo nejvíce lužického díla, důkladná statistika Muova s mapkou Lužice, Libšova syntax a jiné menší spisky; tak jsem se trochu seznamoval s nejmenší slovanskou literaturou, které se však nedostává odběratelů. Zde se nám naskytá nejlepší příležitost přispěti hrstce lužických bratří a odebíratí jejich časopisy a kupovati knihy, z nichž mnohé byly by pěkným obohacením našich knihoven, a tak by byl také umožněn bez velikých obětí snadnější a velice užitečný ruch lužického písemnictví.

Druhá naše vycházka s p. učitelem byla přes Róžant do srbských lázní Smječekce na mírném návrší krásné lesnaté krajiny s rozkošnými rybníky. Moderní lázeňská budova, za srbské peníze zbudovaná, je nyní v rukou německých a sluje Jánské lázně, kdežto staré lázně „Marienborn“ jsou asi pět minut blíže k vesničce Smječekcím. Krásné zátiší tvoří nový kostelík s vížkou na výšině, tulící se uprostřed bohaté zeleni. Z vesničky jsme zaměřili dolů k Worklecím; k jihozápadu zřeli jsme „Kláštr“ a za ním kostelík ve Wotrowě, před námi jižně uprostřed žirné, málo vlnité roviny, lemované polokruhem porůzných vrchů lužických se bělal kostel největší lužické katolické osady, zvané Khróscicy, k níž je přifařeno 33 vesnic, více než se 4000 obyvateli. Ve Worklecích je proti parku hrabat ze Štolberků rodný domek Hórnikův, nyní ovšem přestavěný a

vloni byla na něm odhalena pamětní jeho deska od „Serbowky“. Proti zámku je nemocnice s románskou kaplí, kde je zámeckým kaplanem Čech Papež od Pacova, byl právě doma ve vlasti. Zpět zajímavá cesta podél potoka břízami vroubeného a několika útulnými vískami.

Nejdůležitější výlet po katolické Lužici byl s p. kaplanem do „Marjiny Hvězdy“, Kukowa, Paňčic a Wotrowa, neboť tehdy jsem poznal předního básníka lužického faráře em. Jakuba Barta-Čišinského a největšího mecenáše srbského, staříckého pana kanovníka a faráře Jakuba Herrmanna (svým nákladem vydává „Lužici“). Kukow a Paňčicy leží v rozkošném dlouhém údolí „Lipju“ (Lipjo) a ve středu stojí starý ženský klášter cisterciácký „Marjina Hvězda“ a celek tvoří malebný obraz města uprostřed velké zahrady. V této čarokrásné zahradě stála Čišinského kolébka a nyní v jeseni života vyhledal si zde poetické Tuskulum a veškerou sílu a čas obětuje jedině milovanému lidu a mocným a rázným slovem vystupuje za jeho přirozená práva. Tam poprvé jsem spatřil výraznou tvář s úsměvem trpkého příděchu tohoto geniálního muže, v níž se odráží nitro básníkovo, jak je sám odhaluje básník. U něho se mluvilo mnoho o srbských věcech, též o našich českých a slovanských věcech. Viděli jsme i básnickovy troje z loňské návštěvy v Král. Dvoře n. Lab. Po prohlídce kláštera, zvláště velikého gotického chrámu, mířili jsme k idyllickému Wotrowu, kde jsem poznal p. kanovníka a faráře Herrmanna, jehož stříbrné šediny zbělely ve službě církve a národa. Přijel právě nedávno z Jánských lázní v Čechách, kdež byl s professorem Dr. Mukou. S velikou radostí ukazoval nám dopisnice správně srbsky psané od prostého lidu jemu do lázní. Na západních hranicích jest hostinná fara wotrowská, vskutku silná tvrz, jež pevně hájí milé Srby, jejich řeč a staré zvyky. Prohlédli jsme si též mohutné Hrodiško wotrowské, které ční s druhé strany výsky proti návrší s kostelem a farou. Při návratu rozloučili jsme se ještě v Paňčicích po dlouhé besedě s Čišinským.

Následující pondělí byl projektován plán do Kamjenca a Njebjelčic, rodiště to pana kaplana Žura, po srbském způsobu „na kolese“. V Lužici jízda na kole je všeobecná; myslivec s puškou projíždí stezkami svůj revír, sedlák jede na pole, selka na trh s máslem do města, selská děvčata bosa na kole s — lirábemi na seno jsou obyčejné obrázky z lužického venkova. Pan kaplan mě přinutil, abych se assimiloval a že pojedeme tentokráte na „kolesach“. Elegantní jízda starých i mladých Srbů a Srbek mě povzbudila k první cestě na kole 14 kilometrů do Kamjenca k horám stále proti větru a získal jsem bez vážnějšího úrazu půl hodiny proti pěší cestě. Město Kamjenc leží v krásné poloze na úpatí hor a nad celým městem vévodí hlavní chrám s mohutnou věží. Nádherná budova gotická svou polohou na skále připomíná velice chrám P. Barbory v Kutné Hoře. Vysoká okna s bohatými kružbami a malbami, uvnitř čtyry stejné vysoké lodě se štíhlými sloupy a klenba s bohatými žebry, v presbytáři zcela zachovalý hlavní oltář z katolických dob se sochami Panny Marie a biskupa Brunona, chórové lavice a uprostřed vysoká kamenná křtitelnice. Mohutný vnitřek však je znešvařen celým pásmem dřevěných lóží z novější doby. V sakristii ukázali nám bohatý starý ornat červený, jenž se na pravém rameni zapínal, zvláštní chórovou rochetu dlouhou a ve zdi tajemně skrytou pokladnici — bez pokladův. Kolem chrámu je krásný hřbitov s kaplí zvanou „Katechismuskirche“ a z něho se otvírá pěkná vyhlídka na město a sousední vrchy. Proti chrámu je místo, kde stával rodný domek Gotholda Ephraima Lessinga a označeno je pomníkem s obrazem bývalého domku. Z jiných budov vyniká nová radnice, druhý jednoduchý chrám dosud zvaný „srbský“ a katolický kostel, který se však bude stavěti nový.

Z Kamjenca po větru nejrychlejší dosud mojí jízdou asi ve 20 minutách byl jsem v Njebjelčích, kdež jsem v rodině Žurové poznal nové dobré duše slovanské. Vysoký kostel stojí na návrší a právě byl plný lešení při restaurování. Při zpáteční jízdě jsem se svěřil pod ochranu p. učitele Hajny, ale výsledek byl stejný, až na rychlejší tempo jízdy po větru.

Ve čtvrtek 29. srpna vykonal jsem poslední výlet z Ralbic s p. kaplanem do Bačona a Khróscic, kde jsem shlédl velikou část rozsáhlé osady khróscičanské. V Bačonu jsme navštěvovali kantora Symanka, který nás ochotně provedl novým gotickým kostelem se štíhlou věží, s kamenným jehlanem; v kostele je poboční oltář zasvěcen slovanským apoštolům sv. Cyrillu a Metoději. Na faře jsem poznal faráře Jiřího Libše, vynikajícího znatele slovanských jazykův a bystrého kritika. Vzpomínal na Prahu, kde se stýkal s Douchou, jenž ho navštívil v Lužici, na probošta Štulce a P. Mužíka, kteří se zajímali o Lužici. Libš byl v dřívějších letech literárně velice činný, nyní však stále churaví.

Z Bačona jsme se vrátili bohatým krajem do metropole katolických Srbů — Khróscic, kde je největší chrám a nová škola v katolické Lužici.

Poslední srdečný večer jsem trávil na hostinné faře ralbičanské s drahými dvěma přáteli slovanskými . . . Tak srdečně, jak mě přijali, se také se mnou rozloučili.

Ráno záhy jel jsem z Rakec k Budyšínu a na cestě se stavit ještě v poslední katolické osadě farní v Radwoři se známou již z Bukec „Mejou“. Krásné městečko se zámek má tři kostely: původní chrám je nyní v museum proměněný se vzácnými památkami kostelními, zvláště starými řezbářskými pracemi, útulný kostelík na hřbitově a novou basiliku, nejkrásnější kostel v katolické Lužici, kterým by se mohlo každé město pyšnit. V rodině tamního učitele Jana Andrického, bratra p. kaplana žitavského, jsem se cítil jako v konječanské škole. Vždyť radwořská „Meja“ a ralbičanská „Lilija“ získávají největších vavříků na kolbišti života spolkového!

V Radwoři jsem se rozloučil s lužickým venkovem a na krátko staviv se ještě v Budyšině, jel jsem do Lubije, kde naposledy jsem si tiskl ruku se Srbem, čilým spisovatelem farářem Wingerem. Jiným krajem Čech přes Českou Lipu unášel mě vlak k domovině, kde mě již čekaly na uvítanou „z lubých Delan do rodneje zemje“ vzácné zásilky: Obraz Hórnikův, věnované starší ročníky „Lužice“ a krásná podobizna — rodiny Hajnovy.

Vzpomínám rád a vděčně na první svou pout po Lužici. Kdy uvidím milé Delany zase . . . ?

V. KOUDELKA (Br.):

Proč mlkneš, písni . . . ?

Proč mlkneš, písni, v smutném šeru duše,
kde plouhají se stíny zašlých chvil,
jež v prchlém mládí rozevketly hluše,
jež v touhách šílených jsem promarnil
v hon dav se za vavřínem lidské slávy,
jež zdobí dnes a zítra padne s hlavy?

Proč mlkneš, písni, v smutném šeru duše,
vždyť tebou žít a mřítí byl můj cíl,
ty umkla jsi, jakby ve předuše,
že cestou života jsem zabloudil
v hon dav se za vavřínein lidské slávy,
jež zdobí dnes a zítra padne s hlavy?

Proč mlkneš, písni, v smutném šeru duše,
když chtěl bych hymnus zapět ze všech sil,
když nových světů horizonty tuše
jsem duší smutnou náhle zatoužil
jen trní vinout kolem svojí hlavy
a takto hledat vavříin Boží slávy...?

DOLEŽEL JOS. (Ol.):

Moderní náhrady za křesťanství.¹⁾

Moderní svět, jenž hrdě hlásal, že náboženství je překonáno, snižuje se najednou se své kulturní výše a jest naplněn živým zájmem o náboženství otázkou, jak to v nejnovější době nescíslná pojednání o náboženství se strany odpůrců dosvědčují. Tento obrat nepřekvapí ovšem toho, kdo uvážil, že duch lidský má svoje metafysické potřeby, kterých neukojí vědy přírodní. To zkusil moderní svět na sobě v plné míře a hledá teď pevnou půdu, v níž by zakotvil svoje náboženské přesvědčení.

Tento proud času je úrodnou půdou pro nejrůznější pojmy náboženské, počínaje od přívrženců epikurejského materialismu až do nejnovějších apoštolů buddhismu. Velmi případně nazývá Weiss²⁾ poslední dobu dobou zakládání náboženství, a kdo nahlédne do anglické státní knihy, nalezne tam úředně zapsána 264 společenstva náboženská³⁾ a dá mu úplně za pravdu. I moderní pohanství, ba i čirý ateismus zoufale si osobuje název náboženství. »Nemůžeme se vzdát náboženství,« praví Strauss,⁴⁾ »tím méně, poněvadž jsme zvyklí vlohu k náboženství pokládati za přednost lidské přirozenosti, ba za její nejpřednější diplom šlechtický. Jistojisto je, že zvířeti s tím, co nazýváme rozumem, i tato vloha chybí. Národové, kteří ponechali cestující v nejistotě, mají-li náboženství, shledání byli vždy i v každém jiném ohledu nejchudší a nejbližší zvířatům. V dějinách vědy kráčí vývoj náboženství

¹⁾ Kritický posudek — druhou to část práce — přinese ročník příští. Pozn. poř. Prameny: K. Braig, Das Wesen des Christentums. Freiburg i. B. 1903. — E. L. Fischer, Die Modernen Ersatzversuche, Regensburg 1903. — Hardy, Der Buddhismus nach älteren Pali-Werken. — H. Gruber, Der Positivismus, Freiburg i. B. 1891. — A. Lang, Buddhismus, Ostrava 1904. — T. Pesch, Die großen Welträtsel, Freiburg i. B. 1884. — P. Schanz, Neue Versuche der Apologetik. — Sinthem, Buddhismus u. buddhistische Strömungen in der Gegenwart, Freiburg i. B. 1907. — Stimmen aus Maria Laach: sv. 33, 40, 43, 51. — A. Weiß, Die religiöse Gefahr.

²⁾ Weiß, Religiöse Gefahr, str. 111.

³⁾ Weiß, l. c. 115.

⁴⁾ T. Pesch, Welträtsel, II. 464.

s kulturní cenou národů ruku v ruce.« Ovšem, zůstalo jen jméno, význam slova náboženství v ústech moderního světa je pravým opakem toho, co dříve slovo to znamenalo, je to vlastně popírání náboženství, určené k potírání každého pozitivního náboženství.

Tedy na místě, kde se pnul dříve velebně křesťanský chrám k nebesům, vystavěl si moderní svět Pantheon, plný nejrůznějších variací náboženských. Weiss¹⁾ vypočítává abecedně dlouhou řadu existujících již náboženství. K existujícím již řadí se ještě celá řada »náboženství budoucnosti,« ba Jean Fimot²⁾ slibuje nás oblažiti náboženstvím úkladné vraždy.

Pokusy ty chtějí podati náhradu za »překonané« křesťanství, náboženství vyhovující požadavkům moderního světa. Účelem tohoto pojednání jest, sestaviti přehledně aspoň čelnější z evangelií moderních, co nejstručněji nastíniti jejich plýtkost, že jsou to pouhé fantomy, které při bedlivějším ohledání v nívě se rozpadnou.

Moderní pojmání náboženství.

Chceme-li však porozuměti náboženským systémům moderním, třeba předeslati celý process falšování pojmů náboženských. Až dosud znamenalo náboženství způsob, jak lidé svůj poměr k Bohu pojímali a jej v praxi bohoslužbou uskutečňovali. Dle pravého pojmání není tedy náboženství výplodem osobních náklonností a citů, nýbrž spočívá na objektivních faktech, které platí pro všechny lidi.

Proti tomuto pojmání povstal příkrě moderní racionalismus a omezil náboženství na čistě subjektivní, nejasný cit, cit touhy po něčem velkém, vznešeném. Zakladatelem moderního pojmání náboženství jest Kant, proklamaci neomezené autonomie moderního člověka, prohlášením náboženství za pouhou fikci citu, abychom si mravní povinnosti představili jako božská příkázání. Idee Boha, nesmrtelnosti, jsou prázdné předpoklady praktického rozumu pro plnění zákona mravního. Člověk jest si účelem, dává si mravní zákony a jest sám sobě zodpovědným. Tím podkopal Kant půdu náboženství v starém smyslu, které záleží v odvislosti tvora od Tvůrce. Na Kantově základě budovali racionalisté 19. věku dále a dospěli k pestré směsi pojmův o náboženství. Podávám některé ukázky, více ukázek lze se dočísti u Pesche v citovaném díle.

Vstupme předně do tábora idealistův! U nich jest podstatou náboženství povznesení se ducha nad skutečnost, poetické rozpoložení citu, pěkný sen. Müller³⁾ definuje náboženství: »Náboženství je spřízněno s uměním, není však uměním ani věcí rozumu, nýbrž je to obrazné, básnické, umělecké tušení nekonečna v konečnu, vzlet citu pro krásno k věčnému jakožto nejvyššímu ideálu, je to záliba v souladu Všehomíra, je to ona povznesená nálada, která časno zkrášluje a nás přenáší z nepěkné skutečnosti v říši původního krásna.«

S podobně nejasnými představami setkáme se v táboře moderních realistů. I u nich je náboženství snem bez podkladu, jak je definoval Feuerbach u Spencera, jehož filosofie jest arsenálem pro četné naše učence, je náboženství kultem skepticismu, vědomím úplné nevědomosti. Člověk poznává, že podstata moci, která se kolem nás ve vesmíru jeví, je nepoznatelná. Uznati tuto nepoznatelnost boží je dle něho náboženstvím.

¹⁾ Weiss, l. c. 173—179 vypočítává skoro 100.

²⁾ Weiss, l. c. 180.

³⁾ Weiss, l. c. 75.

Dle těchto uvedených, subjektivních pojmů o náboženství není objektivních, všeobecně platných pravd náboženských. Každý si tvoří sám svůj názor světový a nazývá a nazývá to svým náboženstvím.

Do teologie první uvedl Kantovy ideje Schleiermacher. Schleiermacher odkryl pravé tajemství náboženství v nitru, v nepřístupné svatyni srdce. Zde se cítiti s Bohem sjednocenu, to je víra, zbožnost, náboženství. Dle něho pozůstává náboženství v citu. Náboženství není věděním, články víry jsou Schleiermachrovi cizí. Můžeme sice přemýšleti o tomto náboženském citu, ale výsledek přemýšlení není náboženstvím, nýbrž jen věděním o náboženství. Poněvadž náboženství pozůstává v citech, padá rozdíl mezi náboženstvím pravým a nepravým, neboť jen zásady mohou býti špatny, ne však cit. Tím jsou vyloučena dogmata z náboženství a proklamováno křesťanství bez dogmatu, které je dnes náboženstvím většiny vzdělaných protestantů.

Ohlasec, zpracováním moderního pojmání náboženství jsou ony nesčetné systémy náboženské moderní.

Náboženství humanity:

I. Positivism:

První, kdož se pokusil nahraditi »přežilé« křesťanství něčím lepším, byl Comte, zakladatel pozitivismu.¹⁾

Základní princip, od něhož Comte vychází, jest: Člověk jen to poznává, co svými smysly pojímá, tedy jen věci reální, pozitivní. Na tomto základě vystavěl Comte duchaplně svůj filosofický systém, své nové náboženství. Na místo Boží postavil bohyni --- lidstva. Člověk má dvoje bytí: objektivní, za svého života, kdy přímou slouží lidstvu, subjektivní, po smrti, kdy žije ve svých dílech a takto zůstává částí »veliké bytosti« lidstva. Positivistická nesmrtnost jest tedy jen subjektivní, ideální, v srdci lidstva.

Positivistický základní princip, že jen to poznáváme, co smysly pojímáme, je nesprávný. Přece cítíme, myslíme, rozeznáváme tyto akty od sebe, ačkoliv nepadají do našeho poznání smyslového. S principem padají též důsledky. Poznáváme nadmyslové věci, tedy může existovati i něco nadmyslného, což pozitivism popírá. Ostatně neprovádí Comte důsledně svůj základní princip. Omezuje se na reální věci. Hned při tvoření božstva je nedůsledný. Bohyně --- lidstvo! Pojem »lidstvo« je pojem abstraktní. Bohyně pozitivismu není tedy pozitivní, poněvadž není skutečná. Pak nazývá své božstvo »nekonečnou věčnou« bytostí, a přece pozůstává z omezeného počtu lidí a jistě byl čas, kdy neexistovali lidé.

Pěknou to náhradu dává Comte svým stoupencům. Za křesťanského Boha, dokonalejší samu, nabízí něco abstraktního, lidstvo s chybami a nefestní. Podobnou náhradu dává za křesťanskou nesmrtnost. Předně přiči se taková nesmrtnost samému principu pozitivismu, poněvadž je to něco neskutecného, pak je to velice smrtelná nesmrtnost, vždyť zkušenost učí, že památka člověka po smrti brzy zaniká. Učení pozitivní o konci a cíli člověka je též nelogické. Po smrti se má člověk spojit s božstvem! To je nemožné se strany člověka, vždyť po smrti dle Comta zaniká se strany božství (lidstva), vždyť smrti je právě odlučuje člověk od lidstva.

¹⁾ Dle Fischera, I. c. 1—79.

Jak vidíme, to vše jsou hořé fráze. A přecemá kult lidstva tolik přivrženců. Mill¹⁾ též vidí v soustředění citů a přání v lidstvu ideál náboženství. »Když Římanům po celá století představa města křma vlávala tutéž mravní oporu, tentýž enthusiasm, jako židům jejich Jahve, neměla by pak láska k celému lidstvu ještě větší divy tvořiti?« Že však náboženství humanity nevyhoví náboženským potřebám, dosvědčuje sám Mill tím, že si pro případ, že by nedostačilo, nechal do zásoby manicheism.

II. Buddhism:

Dále sejdeme se v chrámu humanity s moderními buddhisty. Tito jsou teď ze všech protivníků křesťanství nejvýbojnější. Není divu, vždyť buddhism odpovídá nejlépe nynějšímu duchu časovému, hovoří nejvíce požadavkům moderního srdce. Je to velké náboženství bez Boha, zaručuje úplnou svobodu, samospásu, bezstarostnost o osud posmrtný a k veliké radosti duší citlivých odporučuje lásku i ke zvířatům. Pro toto prázdné protináboženství pracuje se teď s obdivuhodnou pilí. Máť nyní celou literaturu, má katechismy, ba i »Následování Buddhya«.

Blouznění pro buddhism je hádankou. Jak je to možné, že člověk se zdravým rozumem neodvrátí se s odporem od takového systému! Příčinou toho je předně hledání světového náboženství, jímž se zabývá srovnávací věda náboženská. Křesťanství plaše pomíjejí, jen aby zvelebili výtvoř indické fantasie. Druhý moderní proud náchylný k buddhismu je theosofie. Zásluhou theosofických společností, které si osobují ještě název křesťanů, je znovuprobuzení buddhismu na Ceyloně k novému zdánlivému bytí.

Moderní buddhisté stavějí na hypotézi, že křesťanství je odvislé od buddhismu. Než vztah mezi buddhismem a křesťanstvím, vliv báje o Buddhovi na evangelia se historicky dokázati nedá. Zdánlivé analogie v životě obou zakladatelů náboženství jsou důkazem jen povrchnímu pozorovateli. Odborníci již dávno pozdvihli svůj varovný hlas proti takovému důkazu.

Život Buddhův nedá se srovnávat s životem Kristovým, vždyť schází již pevný základ pro srovnání. O Buddhově životě neexistuje ani jediné věrohodné zprávy. Všechny oplývají směšnými báchorkami, a život Buddhův byl již ve 4. st. př. Kristem mythy obetkán, jak dokazují nápisy z těch dob. Není divu, že mnozí vidí v životě Buddhově mythus sluneční. S pravděpodobností můžeme tvrditi o Buddhovi, že žil asi v 5. st. př. Kristem.

Tím méně snese nauka Buddhova srovnání s učením křesťanským. I buddhism je náboženství spásy. Ale pojem o spáse má zcela jiný než křesťanství. Od čeho chce spasiti? Od fyzického zla. O mravním zlu, o vině není zmínky. Člověk se má spasiti od fyzického zla, cílem jeho je blaženost nirvany, bezcitnost. Jak vysoko stojí nad takovou blažeností blaženost křesťanská spočinutí v Bohu, kde dojde všechna touha a snaha duše pravého uspokojení! Čím je vlastně nirvana? O tom ani buddhisté neucí nic určitého, ani badatelé naší doby nemohou to vypátrati. Buddha jest jen zdánlivý člověk, stroj, člověk bez podstaty. Ideál blaženosti je klid hrobový, ideál svatosti buddhistické živoucí mrtvola, ctnost, která má u nás centrální postavení, má u nich úlohu podřízenou. Mravnost jejich obsahuje většinu zákazů. Věru je div, že naše kritické, ethické století, jež ukazuje proti sebe

¹⁾ Pesch, I. c. 478.

menšímu stínu v křesťanství příliš citlivé nervy, na druhé straně i sebe větší nesmysly aktivně přijímá, jen podávají-li se mu jako dovoz buddhistický.

Veliká protiva mezi buddhismem a křesťanstvím jeví se dále v otázce o mírnění lidské bíd. Buddhismus dovede úchvatně líčit lidskou bídu — ale jaké prostředky udává k jejímu mírnění? Obraz milosrdného Samaritána, jež tak krásně vyličil Kristus, marně bychom tam hledali. Buddha odpálí zlé dobrem ne tak z lásky k bližnímu, jako ze snahy, již za živa odumřítí světu, státi se pro vše bezcitra. A to se opovažují srovnávati s křesťanskou láskou k bližnímu.

A v kulturních otázkách je buddhismus pravý opak křesťanství. Systém, jehož nejvyšším štěstím je nerušený klid duševní, ochromuje chuť k práci, jeho životním programem je nečinnost. Buddhismus ukázal pro vždy svou neschopnost, ukázal se býti zhoubnou, kultuře nepřátelskou mocí. Dodelal se úspěchů na poli humanity? Dějiny rozhodně protestují. Dějiny Ceylonu, sídla ideálního buddhismu, jsou jednotvárnou řadou vražd příbuzných, loupeží, potírání se sekt. Kde ukázal buddhismus svou mravně zúšlechťující sílu? Již sv. František Xaverský píše často o zpuštělosti buddhistických bonzů, podobně znějí zprávy o Číně a Mongolsku. Jen at pohlednou obdivovatelé buddhismu na jeho zjev historický bez předsudku, at pozorují, co učinil z národů, kteří propadli jármu a jistě změní svůj úsudek.

Věru, nehodný je systém s takovým názorem o účelu člověka a jeho nejvyšším dobru, by se srovnával se vznešenou naukou Kristovou. Uvádějí-li se proti tomu některé »vznešené« sentence buddhistické, nepatří ony sentence buddhistům, jsou vypůjčeny od filosofů brahmánských, pak se hrozně přecňují, jsou to jen pessimistické vzdechy zoufalce.

Co se týká úspěchů, rozšíření buddhismu, i zde se hrozně přehání. Od prvopočátku trpěl buddhismus vnitřní slabostí, nikdy nebyl v plném rozkvětu a teď jsou síly jeho vyčerpány, rozpadá se rychle. Teď žijí životem rozpadající se mrtvol. »Tvrdím, že buddhismus v sobě již od prvních časů měl zárodek hniloby, rozkladu a že jeho nynější stav se smí nazvati stavem zrychleného rozkladu« — tak výtečný znalec indických poměrů Monier Williams.¹⁾ Sám Kern, příznivec buddhismu, uznává:²⁾ »Všichni musí doznati, že buddhismus ani arijským ani dravidickým národům dlouho nevyhovoval. Úspěch měl jen u národů, kteří byli vzděláni indické kultuře; ani ti však nepřijali buddhismus v pravé podobě.«

Věru, vnučuje se nám otázka: učení Buddhovo, které sami Indové jako kultuře nepřátelské brzy odmítli, uspokojí nás na výši kultury, na hradě křesťanství, jež onu pyšnou budovu kultury vybudovalo? Co Indům nestačilo, vyhoví nám?

Shrňme ještě zkrátka, co bylo řečeno o buddhismu. Co je buddhismus, ne v bengálském světle evropských citelů, nýbrž ve světle zdravého rozumu? Nazývají jej vysoce filosofickým systémem. Právem? Duší filosofie je snaha po pravdě a jasnost. Charakteristickou známkou buddhismu je nejasnost, pletení pojmů, dvojsmyslnost, zřejmé odpory.

Obdivovatelé buddhismu, kteří dávají Buddhovi přednost před Kristem, nepracují ve službě kultury, jejich dílo je zhoubné. To muži obezřetní již dávno prohlédli a rozhodně odsoudili. Připomínám výrok dra Vindische, druhdy rektora lipské university.³⁾ »Ti, kdož blouzní pro buddhismus, počínají si ve dvojí příčině nesprávně: nepoužívají těžké kritiky, kterou myslí, že odbyli křesťanství, též při buddhismu; pak vybírají si z buddhismu eklekticky jen to, co se jim hodí. Velmi povážlivé je počínání theosofické společnosti,

¹⁾ a ²⁾ u Sintherna, l. c.

³⁾ u Ottigra, Theol., fundameltanis 98o. str.

kteřá vyšla z Indie a teď se rozšířila ve všech zemích. Jejich lákavost pozůstává i v tom, že hledí filosofické věty buddhistické nejen s darwinskou teorií evoluční, nýbrž i se spiritismem spojit. Těmito nejasnými snahami neposlouží se ani pravdě ani blahu lidstva.«

Náboženství citu.

Hlavní loď moderního Pantheonu zaujímá náboženství citu. Je to druh poesie lyrické ve službách citových potřeb člověka. Mnozí přívrženci náboženství citu hledí starou bohoslužbu nahradit koncerty a divadlem. Již se i navrhovalo, vybrat z klasiků všech národů poetická místa, která by povznášela člověka nábožensky, povznášela ho nad hluk všedního života a roznítla pro ideály. Dle toho, jak pojmají onen cit náboženský a jak ho chtějí ukojit, rozpadá se citové náboženství v nesčetný počet druhů. Podám jen několik ukázek.

I. Materialism.

Prvním evangelistou citu je Strauss,¹⁾ zakladatel materialistického náboženství. Na místo Boha postavil universum, svět, přírodu. Náboženství dle něho je požitek přírody a umění. Místo našich náboženských knih zaujmají u něho díla velkých básníků, místo křesťanských chrámů musea, divadla a koncertní síně. Zcela blažen, že našel nejkrásnější náboženství, které jistě založí štěstí lidstva, volá Strauss ke svým stoupencům: ²⁾ »Požívejte plnými doušky krásno v přírodě a v umění, při krásném počasí procházejte se v chrámu přírody, při nepříznivém čtete doma díla našich velkých básníků, navštěvujte divadla a koncerty. To je přece mnohem krásnější náboženství než křesťanské.«

Zda tomu tak, ukáže posouzení. Svět je tedy bohem. Svět však není absolutní, je to jen relativní, součet konečných věcí. Svět je dle Straussa ohromným strojem pracujícím bez ohledu na blaho člověka. Člověk je ve stroji postaven bezce zbraně, bez pomoci, není ani na okamžik jist, neuchvátí-li ho nemilosrdné kolo neb nerozdrtí nějaké kladivo. Hrozný to pocit pro člověka, býti v zubech takového stroje. A takový hrozný stroj máme milovat! Strauss³⁾ nás těší: »Náš bůh otvírá nám v našem nitru pramen útěchy, ukazuje, že nutnost, jež vládne ve světě je rozum sám.« Poznání to však neposkytuje nám útěchy. Lépe je bez takové útěchy, člověk může bez ní nesrovnalosti v životě lépe snášeti. Toto poznání činí nám světový stroj ještě nesnesitelnějším, hroznějším.

Než Strauss má ještě jinou náhradu po ruce, požitek umění a krásna. Samy odpory! Největším, co Strauss zná, jsou geniové, umělci, a přece jsou to ve světle materialistických nauk jen pouhé nuly bez skutečné ceny. Když odezřme od těchto odporů, nahradí nám umění náboženství? Náboženský cit nemůže býti ukojen ani estetickým požitkem ani požitkem přírody. Kolik lidí nemá vyvinutého citu estetického! Ti by tedy neměli mít náboženství? I dějiny učí, že estetický požitek nikdy nenahradil náboženství. Řekové měli tak vyvinutý smysl umělecký, ale přes všechny tvorby umělecké přece obraceli zvláštní zřetel k náboženství. Náboženské vlohy člověka liší se specificky od vloh estetických, proto nemohou býti jimi nahrazeny.

Nahradí díla velkých básníků bibli! Názor Straussův je sebeklamem. Předně prostý lid nečte děl velkých básníků, třebaš jich ani dle jména nezná. Pak díla velkých básníků se stávají zřídka populárními. Sám Goethe

¹⁾ Fischer, I. c. 83—171.

²⁾ Fischer, I. c. 131.

³⁾ Fischer, I. c. 133.

byl toho mínění. V rozmluvě s Eckermannem jednou pravil.¹⁾ »Má díla se nestanou nikdy populárními. Nejsou psána pro širší lid, nýbrž jen pro jednotlivce, kteří co podobného chtějí a hledají.« Tedy by byla ona díla náhradou nanejvýš vzdělancům a mezi nimi též jen některým. Však i pro tento nepatrný počet lidí by byla ona náhrada velmi skrovnou, což Strauss sám²⁾ doznává: »V aetheru, kam nás naši velicí básníci povznášejí, v tom moři harmonie, mizí všeliký bol pozemský. Leč na několik jen okamžiků. Jakmile se vrátíme opět do skutečnosti a tísního života, zase nás napadá stará bída se všech stran.«

Tedy jen na několik okamžiků a jen v říši fantasmie zbavuje nás požitek krásna zemského bolu a tísní skutečnosti. To jest illuse. Tak se sesychá náhrada Straussova v holé nic; Strauss podobá se onomu otci v bibli, jenž svému dítěti, jež ho o chléb prosí, podává kámen.

II. Pessimism.

Jako mystický cit pojímal náboženství Hartmann. Jeho náboženství³⁾ je panmonotheism. Základní jeho myšlenkou jest: Svět pozůstává ze zla, tedy nemůže býti stvořen osobním Bohem. Jest tedy Bůh neosobný, jest ve všech věcech jako jim stejnorodá bytost a tvoří je stále znova. Světový process jest dějinami utrpení Boha. I lidé, i Bůh touží po spáse, po vysvobození. Bůh lidí nemůže spasiti, lidé však mohou vysvoboditi sebe i Boha. Sebe spasí ode zla světa smrtí, Boha, když pracují pilně na zrychlení processu světového. Cílem našim a celého světa je nirvana. Je tedy pessimism pravým opakem křesťanství. Bůh křesťanský jest absolutní duch — Hartmannův neosobní, bez vědomí. Náš Bůh je čirý úkon — Hartmannův úplná trpnost, passivnost. Náš Bůh je moudrost sama — pessimistický největší nerozum, poněvadž se sám činí stálým tvořením nekonečně nešťastným, Bůh křesťanský je nejvyšší blažený — Hartmannův nositelem světobolu. Dle křesťanství jest jeden Bůh — člověk, u Hartmanna je každý člověk bohočlověkem. Bůh křesťanský spasil lidstvo, v pessimismu mají lidé spasiti Boha. Cílem křesťana je věčný život — cílem pantheisty nirvana.

Podrobně tuto nauku stručně kritice a poznáme, že se rozpadne právě v nic tak jako nauky jiných evangelistů moderních. Náboženství Hartmannovo spočívá v pessimismu. Základ pessimismu je nesprávný. Předně není vědecky dokázáno, že by součet zla ve světě byl větší než součet dobra. Pak, jsou-li i dary štěstěny pouhými ilusemi, přece většinu lidí poskytují požitky. Konečně není rozkoš měřítkem života a universa. Absolutním měřítkem všeho je Bůh. Kdyby se měl světový řád řídit přáním každého jednotlivce, pak by se svět nemohl jmenovati kosmos, pak by to byl chaos v pravém slova smyslu.

Tedy zla, která jsou u Hartmanna silně přehnána, nesvědčí proti existenci osobního, dobrotivého Boha, tedy padá základní kámen. I ostatní kameny budovy náboženství pantheistického jsou samé nedůslednosti. Předně nauka o stvoření světa. Bůh byl prý zprvu čirá potence, teprve v čase přešla ona potence v pohyb. Energie klidu ale nemůže přejíti v energii pohybu bez vlivu vnějšího. Tehdy ale žádné věci neexistovaly. Tedy fyzicky bylo ono stvoření nemožné. Pak je též chybné, že Bůh je jedinou podstatou věcí. Ve světě jsou podstatně různé věci a ty nemohou přece z podstatně stejného pocházeti.

Jak se to ale má s Hartmannovou náhradou za křesťanství? Jako křesťanství, má býti též jeho náboženství náboženstvím spásy, jen

¹⁾ Fischer, I. c. 166.

²⁾ Fischer, I. c. 167.

³⁾ Fischer, I. c. 171—234.

s tím ohromným rozdílem, že místo, co by nás měl spasiti Bůh, sám potřebuje spasení od nás. Předně je dojmavá péče Hartmannova o Boha zcela zbytečná. Bůh, bytost nekonečná, nemůže přece trpěti bolem omezených věcí, tedy mu není třeba spásy. Pak i kdyby měl Hartmann pravdu, že Bůh je podstata věcí a podléhá tudíž jejich bolu, přece by dle stanoviska Hartmannova necítil bolesti, poněvadž je bez vědomí. Tedy není tak nešťasten, jak nám ho Hartmann líčí, a tedy zase nepotřebuje spasení. Konečně, učinil-li se Bůh stvořením světa nekonečně nešťastným, proč stále tvoří svět a zachovává? Přece by mohl snadno svému i světovému bolu, celé světové tragedii učiniti konec, kdyby zastavil svou práci na světě.

Člověkoví tedy přiřkl Hartmann velkou úlohu, osvoboditi trpícího Boha tím, že pokračuje stále ve vědě a urychluje světový process. Leč ona úloha je zcela zbytečná, poněvadž předně Bůh nepotřebuje spásy a, kdyby i potřeboval, sám by si lehko pomohl. Pak jest ona úloha bezúčelná, poněvadž tím nedojdeme svého cíle, všeobecného spasení světa. Ať si lidstvo sebe více pokračuje přece se nezbyývá největšího zla, nemoci, stáří, nespokojenosti, nouze. Zdá se, že ona zla rostou v geometrické progressi. mezitím, co odpomoc od nich v aritmetické progressi kulhá. Nejspokojenějšími národy jsou divoši, čím více se šíří kultura, tím více se šíří též nespokojenost, jak učí zkušenost. Spasí tedy sám pokrok lidstvo, učiní je civilisace sama šťastným? A konečně odměnou za naši práci bude prý nám nirvana. To je náhrada za křesťanské nebe, to je odměna za práce a starosti, které jest nám snášeti? Kdo se tím spokojí, habeat sibi. Pro rozumného člověka je Hartmannův systém nezázivný.

Hartmann pojímá náboženství jako cit mystický. Co je to vlastně? Na to odpovídá filosof Bezvědoma:¹⁾ »Cit mystický je nejméně určitý a jasný ze všech citů. Nesnadnost přesně vyměřiti ten který cit, s kterou se potkáváme u všech citů, není nikde tak velká jako právě u citu mystického.«

III. Náboženství srovnávací vědy náboženské.²⁾

Ideál náboženství »die Religionsansicht,« potřebuje lidstvo, ideál, jenž se hodí všem, poněvadž se mu každý může blížiti svým způsobem: onen uměním, ten vědou, jiný zase mravností. Je to náboženství uvedené na svou původní podstatu, zbaveno všech úkonů jednotlivých náboženství. Pozorujeme-li ony snahy ve světle zdravého rozumu, jest nám uznati, že jsou to prázdná slova. Věc tak abstraktní — nejčistší hudbu beze zvuků, čisté myšlení bez myšlenek — těžko pochopiti a ještě nesnadněji uskutečniti.

Největší chybou náboženství citu jest, že nám nabízí poesii, prázdné blouznění tam, kde každý očekává skutečnost. Právem poznamenal Heman:³⁾ »Pokolení, které by se spokojilo jen básnickou pravdou v náboženství, muselo by již býti hluboce kleslé duševně i tělesně. Zdravé a normální pokolení chce náboženství, které zaručuje pravdu, ne básnickou, ale pravdu ryzí, skutečnou, neumělkovanou jak pro cit tak i pro rozum.«

¹⁾ u Pesche, I. c. II. 516.

²⁾ Die Weiße, I. c.

³⁾ u Pesche, I. c. II. 488.

Z NOVÝCH KNIH.

Meditace. Čtvrtletník pro umění a filosofii. Řídí V. Bitnar, Dr. J. Kratochvil, E. Firle-Pacovský. Předplatné ročně 10 K. Jednotlivé svazky po 3 K. Redakce a administrace: Praha—Libeň č. 444.

Lepý, objemný svazek leží před námi. Je to svazek prvý. Dopřává dosti vředu v směr, jakým chtějí se pracovníci kol seskupení bráti. Čtvrtletník pro umění a filosofii je podružný název. S chvatem, jaký vzbuzuje novinka, listujete, ale opravdová krása a hloubka myšlenek vás zadrží, tak že neobráťte, dokud předchozí stránka nepřechena. Vážné filosofické studie střídají se s rozkošnými ukázkami poesie i krásné prosy a k nim druží se literární essaye. Práce původní, ceny opravdu vážné — a ručí za ně osvědčená pera chvalně známých našich autorův — doplněny jsou pečlivým výběrem překladů cizích literátů prvního řádu. Umělecké pak přílohy (D. G. Rossettiho: Beata Beatrix a Danteův sen, A. V. Strettiho: Pražské nocturny) zvyšují jen uměleckou cenu publikace. — Přiznávám, že na prvý přehled obsahu jeví se svazek málo původní, ale nezbytno tu přiblížiti k momentu výchovnému. Chce asi redaktorské komité vytříbiti vkus mladých adeptů, vymeziti přesně rozsah i hloubku čistých uměleckých horizontů a aspirací a označiti tak cesty, jimiž měli by se bráti. A okolnost tato neomlouvá jen, nýbrž opravňuje a zesluhuje chválu.

Bohatý obsah je tenhle:

Publikaci zahajuje studie našeho, už i jinde oceněného filosofa kat., Dr. J. Kratochvila: *Novoidealism*. Fr. Hrachovský podává stěslněnou meditaci o slovech Verlainových v překrásné, hluboce pravdivé stati: *Meditace o bohu*. R. Zajčika *Pokoušení*, životní to zkazka z dob prvých křesťanů, zdájele překládá J. Kratochvil. *Hluboká bšeň*: *Kontemplace X*. Lvořáka následuje, aby ji vystřídala jasně po pravdě zíznicí práce Dr. K. Vrátného: *V soumraku bohů a sagy islandské* (Zeyerova kronika), v níž jasně dokazuje, poníže cenu poetickou že Zeyer ducha sag islandských nepochopil. Dále je překlad též autor z listů sv. Kateřiny Sienské působící veliokopým dojmem celkovým. S. J. Baar je zastoupen povídkou: *Pravdivá pohádka*, jež nese všechny přednosti tvorby autorovy. Frant. Leubner předvádí nám tiché, k srdci mluvící básně: *Barvy a vůně* (Cyklus). S. Th. Aubanela *Sonety* (Praděd, Ventour, Předsíní chrámová, Kříž) seznamuje nás nadšený znatel katalánské literatury, Sigismund Bonška. *Tři meditace duše o Bohu sv. Tezerie* (Knihla *Exclamationes*) v přelévavém, k zhavěnu obsahu překladě uveřejňuje R. Linhart. V. Bitnar obral si předmětem stručné, ale vystižné studie D. G. Rossettiho život a básnické dílo, jež je charakterisováno hořem stlumenou balladou básnickovou: *Hůl a mošna*, již překlad upravila Žofie Pohorecká-Sebková. Eliza Orzeszkova, geniální básnička polská, nalezla v Em. Mešíkovi, mladém, nadaném básníku, schopného tlumočnicka hloubkou myšlenek provanuté práce: *Dnešní den*. J. Vinař podává rondely: *Před gothickým chrámem*. — *Noční meditace*.

Následuje pak část: *Rozhled*, všímavější si všeho, co sběhlo se na poli filosofie, hudby, výtvarného umění, divadla, literatury. Svazek zakončuje směs a bibliografie.

Jaká to bohatost, jaká rozmanitost! Každý, kdo jen poněkud umělecky je zladen a je dobré vůle, cítí upřímnou radost nad realizací myšlenky, jež dávno, dávno byla mnoha duší v pravdě, *pium desiderium*, zvláště když kolísal „Nový Život“. Tím nechci uvést nikterak *Meditace* a *Nový Život* v jakoukoli spojitost. — Nelze ovšem „*Meditace*“ považovati za hotové. Budou se vyvíjeti, zdoko-

nalovati, vyhrobovati — za to záruky skýtají přispívatelé — ovšem najdou-li širšího pochopení. — A mám pevnou naději, že najdou a vřelě chovám přání, by tak se stalo. H.

Jahrbuch der Zeit und Kulturgeschichte 1907. Ročník I. Vydává Dr. F. Schnürer. Nakladatelství Herderovo. Původní vazba. Stran VIII. a 480. Cena 9 K.

Knihou touto uskutečněna myšlenka vysoké důležitosti, myšlenka, jež uvítána bude jistě všemi vzdělanci s radostí a již vyjde každý s plným pochopením vstříc. Vývoj ve všech těch prarůzných oborech lidských snah a života dnes tak ukvapený a přec tolik důležitého, ano vzdělanci nezbytného, v sobě chovající, což při denním chvatu tak snadno se pomine nepovšimnutím a upadne v zapomenutí, shrnuje svrchu uvedená kniha. Má podati v přehledu náhradu a vskutku ji podává dokonale. V jednotlivých studiích a referátech vyplynulých z pér osvědčených autorů, jež dovedl kol podniku seskupiti Dr. Schnürer, dlouholetý redaktor časopisu „Die Kultur“, ve vývojovém postupu a pragmaticky vše důležité a vlivné je projednáno, co během roku 1907 se událo. Stačí k dotvrzení uvéstí tu názvy studií a jich autory.

Úvodem knize předelána je dějinně filosofická studie: *Das Jahr 1907*. zpracovaná Dr. Rich. Kralíkem. Troje pojednání seznamuje nás s dějinami církevního života (Dr. P. A. Kirsch, Dr. F. M. Schindler, P. A. Huonder S. J.). K nim přidružují se tři studie: „*Politisches Leben*“, první o Německu je psána F. Kleyem, druhá o Rakousku Dr. K. G. Hugelmanem, o cizích zemích pak třetí Dr. D. Dresemannem. — Pod další rubrikou: *Sociale und wirtschaftliche Fragen* seskupují se studie: *Volkswirtschaft und sociale Bewegung* (Dr. F. Walter), *Unterrichts- und Bildungswesen* (E. M. Roloff), *Die Presse in Deutschland* (F. Kelten), *Die deutsche Presse in Österreich* (A. Weimar). Pátý oddíl má název: *Wissenschaften*. Projednává se tu: *Theologie* (Dr. J. Scheipel), *Philosophie* (Dr. A. Michelitsch), *Geschichte* (Dr. E. Hildebrand), *Klassische Philologie* (Dr. J. Bick), *Altdeutsche Philologie* (A. E. Schönbach), *Literaturgeschichte* (B. Stein), *Volkskunde* (E. K. Blümmel), *Rechtswissenschaft* (Dr. H. Sacher).

Dále pozornost je věnována krásným uměním: *Lyrik und Epik*, projednává Dr. W. Oehl, *Dramatische Literatur und Theater* Dr. J. Sprengler, *Prosaliteratur* H. Bentano. O výtvarném umění referuje Dr. Fr. Leitschuh, o hudbě Dr. Th. Kroyer. Zvláštní pozornost vzbuzuje: *Die Chronik des Jahres 1907* shrnující vše, co pozoruhodného během roku se sběhlo. Knihu ukončují oddíly: *Personalien*, *Totenschau* a důkladný registr.

Kniha, jak patrně, zasluhuje co nejlepšího doporučení a rozšíření. H.

Arnošt Hello, **P. Renan, Německo a ateismus devatenáctého století.** Překlad pořídil Josef Florian a vydává jej nákladem vlastním ve Staré Říši na Moravě. Cena 4 K.

Jméno geniálního katolíka Hella je známo.

Obsah a účel a rozdělení této jeho knihy je naznačeno v úvodu: „Nauka, proti níž chci bojovati, značí toto čtveré: negaci náboženství (kap. I.), negaci společnosti (kap. II.), negaci vědy (kap. III.) a negaci umění (kap. IV.) — jinými slovy ateismus a barbarství.“ Knihu rozdělil autor ve dvě části. První věnuje ateismu francouzskému (4 první kapitoly), druhou německému, z něhož je francouzský vyvinul. Ateismus francouzský studuje „v nejslavnějším jeho představiteli M. Renanovi,“ ateismus německý je tu zastoupen jmenovitě Hegelovým pantheismem, proti němuž postaveno křesťanství. Této (druhé) části věnovány kapitoly: V. Německo a křesťanství. — VI. Vtělení. — VII.

Spasení. — VIII. Kříž. — IX. Přípis německým universitám. V dodatku připojen: Výňatek ze základů theologie blah. Hierota. — Kniha vskutku vysoké ceny: Hluboký obsah. Náherna mluvy. Neúprosnou logikou zasazuje autor rány smrtící a nezbyvá, než souhlasit, zvláště tam, kde usvědčuje představitele ateismu vlastními jich kontradikcemi. A. neocenitelnými jsou části: Vtělení, spasení, kříž, jsou to filosofické meditace, z nichž vaně čistá láska ke katolicismu tolerantní a prosící. Knihu bohoslovcům a kněžím co nejlépe doporučíme!

R.

Zpráva o pouti, schůzi a akademii bohoslovců českoslovanských na posv. Velehradě.

Dne 29. a 30. července 1907.

Podává F. KUNKÁ, t. č. jednatele „Růže Sušilovy“ v Brně.

(Dokončení.)

S prvopočátečním vlasteneckým ruchem před 100 lety vešly v život Jednoty, soustřeďující ve svém kruhu české bohoslovce. Obor jejich činnosti a význam pro naše národní probuzení je nepopíratelně důležitý. Pěstování jazyka vlasteneckého, znalost literatury a hlavně uvědomění národního bylo vlastním předmětem nadšených skupin. Z jednot olomoucké, brněnské, pražské, budějovické atd. vycházeli nadšení kněží-vlastenci, obětaví vůdcové a buditelé lidu.

Po roce 80. se situace změnila. Úkol, jež do té doby mezi lidem zastávalo kněžstvo, přešel v ruce učitelstva a uvědomělé venkovské intelligence. Následkem toho byl nyní nevyhnutelný obrat v Jednotách; obor činnosti musil býti rozšířen a obměněn.

Pochopitelně, že dle proudu života veřejného Jednoty seskupují se v kroužky: apologetický, sociologický, historický, literární. Jednotlivci hrdí zase: biblický, včelařský, autialkoholický, hospodářský a j., jež ovšem zanikají svými předsedy. Trvale však zůstávají: apologetický a sociologický, ježto odpovídají nejvíce časové potřebě.

Jest nanejvýše nutno, by práce v apologetickém i sociologickém kroužku súčasťnoval se každý bohoslovec. Jdeť v nich o otázky, jimiž se dnes zvláště kněz musí zabývat. Nejedná si ovšem odborných, důkladných znalostí; získává spíše formálně. Okolnost tato neméně jest důležitá. Účastník kroužku — zejména debattního, zasvěcuje se poněmáhlu do tajů řečnictví, dovede se vyjadřovati bez dlouhé přípravy předchozí.

Příčinou, proč tolikýrý důraz se klade na znalost sociálních disciplin, jest získati proti přívalu revolučních hesel hojně šířitelů katolických myšlenek, uvedených v systém reformního křesťanského socialismu baronem Vogelsangem — již by ve srozumitelné formě získávali lid. V první řadě k úkolu tomuto povoláno je kněžstvo, a také neméně důležitou jeho povinností jest, časových proudů bedlivě si všimati.

Méně důležitá, ač významná úloha, jest z a k l á d á n í v e n k o v s k ý c h k n i h o v e n. Jest to jeden z těch málo druhů práce, již vystupují bohoslovci na veřejnost. Zde povstávají mnohé obtíže. Obvyčejně zjednávají bohoslovci knihy sami mezi sebou sebranými penězi. Mají-li však vyhověti množícím se žádostem, buď za doplnění knihovny nebo za utvoření nové, nestačí vzájemná svépomoc a nanejvýš třeba, by ve svém působení byli podporováni i odjinud. Nelze připustiti, aby založení knihovny bylo přenecháno spolku liberálnímu,

jenž u výběru knih pro lid nepočíná si s velkou pečlivostí. Venkovský čtenář dosud považuje vše tištěné za neomylnou pravdu. Lehce se státi může, že následkem jistého druhu četby změní se poněkud i světový názor důvěřivého čtenáře. Tento moment jest vodítkem bohosloveckých Jednot při zřizování knihoven.

Na konec třeba zmíniti se o tom, aby Jednoty svými pracemi literárními nezapomínaly na svůj ústřední orgán „Museum“. Známe jsou stesky redaktorů, jimž pro nedostatek příspěvků jen s námahou a napětím vlastního úsilí možno vypraviti jednotlivá čísla. A zprávy, že ochabuje zájem, jak v podporování, tak v odbírání našeho časopisu — nejsou legendární.

A i u těch, kteří po čase studia „Museum“ příspěvky podporovali, lze pozorovati bolestnou změnu: Odkládají pero, jakmile opustili sem náf. Příčiny toho pochopiti těžko. Nechtě však jsou již jakékoliv, postrádáme mnohé nadané hlavy, jež mohla vyplniti v našem písemnictví mnohou mezeru.

Třeba tedy práce „Literárních Jednot“ skryta před veřejností, nelze ji nikterak podceňovati. Propuká poněkud i ve veřejném životě, jsou vždy známkou, že neutuchl dosud mezi kněžským dorostem zájem o kulturní potřeby jak náboženské tak národní. Nelze proto nic si přát, než: Vivat, crescant, floreant!

Závěrečný akt slavnostní schůze zahájen staročeským chorálem „Hospodine pomiluj ny.“ jež zapěli olomoučtí bohoslovci, shostivše se se zdarem svého úkolu. Po té ujal se na konec slova Dr. Stojan. Děkoval vřelými slovy všem, kdož k lesku Akademické společnosti i přízní přispěli a končil přáním, by na rok sině velehradské hostily v útulných prostorách opět hojnost četlů sv. Cyrilla i Methoda, jak k prospěchu vlasti tak i církve.

Po požehnání účastně ostatky sv. Cyrilla za hláholu zvonů skončena naše pouť. Odcházeji jsme neraci s posvátných míst. Společná idea, jedno nadšení spoutalo nás nerozlučnými svazky. A jen myšlenka, že za rok pojme nás ve svou náruč velebná svatyně — táž mluvená ústa uvítají v předvečer slavnostních dnů, plášíla smutek loučení. Rozešli jsme se, ale nikoliv na vždy. — Na shledanou!

ZPRÁVY Z JEDNOT.

Z BRNA.

Od 29. března konány schůze :

XV. 29. března. 1. Ant. Machač (I.) : Pavel Křížkovský. 2. Frant. Pospíchal (I.) : Pia frers ve St. Zákone.

XVI. 10. května. 1. Frant. Pospíchal (I.) : Reimannova theorie. 2. Vit. Novák : Slovenské písně s prův. piana (Fr. Kunka (III.), A. Martinek (I.)). 3. B. Novoměstský (II.) : Člověk v době předhistorické (pokr.).

XVII. 17. května. 1. B. Novoměstský (II.) : Člověk v době předhistorické. (Dok.) 2. G. Pierne : Serenada, d'Ambrosio : Censonetta, pro housle a klavír. (K. Gamba [III.], A. Martinek [I.]). 3. Boh. Kolísek (IV.) : Upomínky z cest (I.).

XVIII. 24. května. Oslava centenia sv. Jana Zlatoústého. 1. P. Křížkovský : Pestří a poutníci. Mužský sbor. 2. Předseda : Sv. Jan Zlatoústý. 3. Fr. Musil : Níže Debrecina. Mužský sbor. 4. Boh. Kolísek (IV.) : Upomínky z cest (II.).

XIX. 31. května. 1. Fr. Musil : Neožením sa. Mužský sbor. 2. Boh. Kolísek (IV.) : Upomínky z cest (III.). 3. J. Malát : Ta naša lavečka. Mužský sbor. 4. Fr. Pospíchal (I.) : Škola Tübingská.

XX. 8. června. 1. V. Koudelka: Nový Ježíš. (Pokr.) 2. Arie pro flétnu s prův. piana. (Haydn, Mozart, Weber, Schubert a j.) Hrají: E. Puffberger (II.), a. A. Martinek (I.). 3. Fr. Kunka (III.): Antikrist.

XXI. 14. června. 1. V. Koudelka (II.): Nový Ježíš (Dok.) 2. K. Bendl: Písně. (A. Keller [III.], A. Martinek [I.]). 3. K. Skoupý (I.): Walmund a věda. 4. Schůze výboru.

XXII. 21. června. Závěrečná schůze.

Celkem pořádáno 22 schůzí. Přednášejících bylo 16, přednášek 39. Předsedou „Růže Sušilovy“ a pořadatelem „Musea“ pro příští rok zvolen Fr. Kunka (III.); jednatelem Jos. Skácel (II.).

Bratrským jednotám pozdrav!

Jednatel.

Z OLOMOUCE.

A. Plenární schůze „L. J. v druhém semestru:

I. 1. Přehled činnosti „L. J.“ v r. 1907-8. nastínil odstupující předseda Vil. Schmied. 2. Zprávu pokladniční podal Fr. Hrubý, pokladník. 3. Fr. Schubert: D mol Quartett Andante (Fr. Bém, Kar. Ročtel, Fr. Foblik, Jos. Pomp). 4. Proslov nastupujícího předsedy Rud. Stýbla.

II. 1. Několik fragmentů o Sv. Čechovi (Jos. Výtisk). 2. Jos. Nešvera: Vy hory (Sv. Čech), zazpíval pěvecký sbor.

III. 1. Mendelssohn-Barrtholdy: Píseň beze slov (kvartetto). 2. Z odkazu cyrillo-metodějského (Fr. Vlach).

IV. 1. O sv. Janu Zlatoústém (na uctění památky XV. centenaria jeho smrti přednesl Fr. Kolář). 5. A. Dvořák: Slovanský tanec čís. 12. (A dur — pro housle, cello klavír).

V. 1. Příčiny nemocí a prostředky k zachování zdraví dle Š. Kneippa (Rud. Ostárek). 2. J. Haydn: Quartett op. 71. Andante a Allegro.

VI. 1. Velehrad — ohnisko a střed idey cyrillo-metodějské (Antonín Koutný). 2. L. Beethoven: a) Adagio, Sonate pathétique, b) Menuet.

B. Veřejných přednášek bylo:

I. V kroužku apologeticko-dogmatickém (předseda Jan Ertl III. r.) 5: 1. Pračlověk dle přívrženců theorie pithekové (Cyr. Novák); 2. Kant a důkazy o jasnosti Boží (Vil. Pospíšil); 3. Modernismus a apologetika (E. Vrchovský); 4. Mariologie před sv. Augustinem (Fr. Nerad).

Kromě toho scházeli se členové kroužku týdně ku schůzím soukromým, v nichž se jednalo o otázkách časových: 1. Něs úkol a program (předseda), 2. Pojem a tužby „Volné školy“ (předseda), 3. Metoda náboženského vyučování dle J. A. Komenského (Fr. Kolář), 4. Příčiny úpadku manželství (Cyr. Novák), 5. Volná myšlenka u nás (J. Machatý), 6. Apologie manželství jako svazku přirozeného (J. Kalabis), — jako svazku svátostného (Fr. Šimek), 7. O důležitosti znalosti školních zákonů (předseda), 8. Prvotní forma manželství dle přívrženců theorie descendenční (Cyr. Novák), 9. Právní poměry školské v Rakousku (Fr. Večeřa), 10. O kněžském bezženství (E. Vrchovský).

II. V kroužku cyrillo-metodějském (probuzen opět zaslouhou předsedy Fr. Vlacha) 2: 1. Filioque u pravoslavných (předseda), 2. Al. Kostuh: Sv. Cyrill a Metoděj jako zakladatelé slovanské bohoslužby.

V členských schůzích referoval: 1. Al. Duda: Co jest idea cyrillo-metodějská, 2. Frant. Hrubý: O velehradské otázce.

III. V kroužku sociologickém (předseda Petr Neduchal) 5: 1. Jednání v parlamentě. Jakou cestu musí prodělati návrh v říšské radě než se stane zákonem (Rud. Stýblo), 2. Sociální hnutí v 19. stol. (J. Sigmund), 3. Volná škola a škola J. A. Komenského (Kar. Pavlík), 4. Ženská otázka v perspektivě (E.

Tabáček), 5. Výhody Věcodoborového sdružení (Fr. Svačina — přednáška a debata rázu polemičského).

V členských schůzích referáty podali : 1. Fr. Svačina : Cesty, jimiž chtějí soc. demokraté dosáhnouti všestranného blaha, 2. Rud. Stýblo : O nemožnosti soc. dem. státu budoucnosti, 3. m. Slovák : O hyperproduktu, 4. Rud. Stýblo : O porotách, 5. J. Užičář : Manželství a soc. demokracie, 6. Jos. Kouřil : O exekuci, 7. Rud. Stýblo : Proč jsou sociální demokraté proti soukromému majetku ? 8. Jan Tabach : Oprávněnost soukromého vlastnictví, 9. J. Zapletal : Církevní komunismus.

IV. V kroužku literárně-historickém (předseda Jos. Výtisk) 4 : 1. Výhody a nevýhody dramatického zpracování děje před zpracováním epickým (Vl. Kolář), 2. Vývin slovinské literatury (Hoblík Fel.), 3. Nejnovější proudy v polské literatuře (Jos. Výtisk), 4. Ze soukromí Bož. Němcové (Pet. Lakomý).

V. V kroužku včelařském (Předseda Jos. Kocián) 6 : 1. O zařízení včelína (Jos. Vymětal), 2. Jarní přehlídka včel (Jan Machatý), 3. Včela a theorie evoluční (předseda), 4. Kterak má včelař podporovati rozvoj včelstva z jara (Ju. Merta), 5. Královna a umělé její pěstění (E. Tabáček), 6. Kterak působí včelaření na mravní zúšlechťení lidu (předseda).

Na soukromých schůzkách probírány se zřetelem na začátečníky nejdůležitější základy včelaření : 1. Společenský život včel (An. Hráček), 2. Životní podmínky včelstva (předseda), 3. Opatrování včel před škodlivými vlivy (Jan Machatý), 4. Práce včelařské v době jarní snůšky (Fr. Svačina), 5. Hospodářské rostliny medonosné a zlejškování včelí pastvy (Jan Machatý). Mimo to předčítány vhodné části z rozličných spisů včelařských, které kroužku s ochotou půjčuje vldp. P. oekonom.

K soutěži vypsané Literární Jednotou podány tyto práce :

1. Jos. Doležel : Moderní náhrady za křesťanství, 2. Cyr. Novák : O původu a podstatě řeči lidské, 3. Jos. Výtisk : Nejnovější proudy v literatuře polské, 4. Fr. Zdráhal : Ještěv slib a jeho oběť, 5. Fr. Šimek : Překážky manželství dle práva církevního u srovnání s rakouským právem, 6. Jos. Pespířil : Věda a víra, 7. Fr. Vlach : Duch sv. pochází nejen od Otce, ale i od Syna, 8. Fel. Hoblík : Stopy všeslovanské vzájemnosti v literatuře chorvatské a slovinské, 9. Fr. Hrubý : Náboženské rozvraty a působení Ješuitů v Olomouci do r. 1620, 10. Ant. Koutný : Názory o veřejné činnosti kněze.

D. Kuřácký spolek bohosl. „Bosna“ daroval L. J. 20 K na založení venkovské knihovny. Zaplat Pán Bůh.

Předseda.

Z KRÁLOVÉ HRADCE.

Plenární schůze, od poslední zprávy v Jednotě naší konané, byly tyto :

Dne 15. IV. přednášel docent sociologie Dr. Reyl : „O ženské otázce“. Vldp. řečník svým poutavým způsobem ukázal na akutnost všimati si také této nové otázky ženské. Za ochotu jeho vzdává mu výbor vřelé díky.

Dne 12. V. konala se přednáška kol. Ježka (III. r.) : „Národnostní a kulturní poměry na Slovensku“.

O svátcích svatodušních pořádána byla domácí akademie v sem. zahradě na památku zemřelého básníka českého Sv. Čecha. Proslov přednesl s pietou kol. Knytl (III. r.), dále přednášel kol. J. L. Ječek (III. r.) : „Myšlenková povaha díla Čechova“. Ostatek vyplněn recitacemi básní Č., jež s pravým pochopením a zápalem přednesli pp. Bladil a Böhm (I. r.). Rovněž pp. hudebníci a zpěváci přispěli platně k zdařilé této akademii. Tím podala Jednota důkaz, že i literárně dovede pracovat, kterýžto vlastní její obor činnosti byl v posledních letech nějak zanedbáván. Poslední schůze spojená s valnou hromadou a volbou nových funkcionářů konati se bude 23. VI.

V úloze na začátku vytčené obstáli jsme čestně. Přednášky bývaly navštěvovány vždy až na některé výjimky četné a rovněž i kollegové nečleni (v kroužku sociol.) věnovali jim svou pozornost, zvláště s počátku. Co se týče diskuse, bývala živá, dle povahy tématu. Přípravovali jsme se sami mezi sebou na budoucí činnost sociální mezi lidem nebo aspoň snažili jsme se budit zájem a pravé porozumění pro sociální potřeby lidu. Jen tak dále, neochabujmež, bez práce není velkých činů, bez boje není vítězství.

Veselé prázdniny přežme všem kollegům z ostatních jednot.

Jednatel.

IZ CELOVCA.

Dragi bratje!

Poročilo o društvenem življenju „Slovenske akademije“.

V drugem tečaju šolskega leta smo imeli šest rednih akademjskih ur in dve izvanredni.

Sledijo govori rednih akademjskih ur: Tov. Ogris Albin: Pacificizem in antimilitarizem. — Tov. Starc: Kapital in kmet. — Tov. Rožman: Socialna demokracija in poseselsko vprašanje. — Tov. Kašl: Naše socialne dolžnosti. — Tov. Razgoršek: Naše bodoče naloge. — Tov. Ogris Josip: Herman Schell. — Tov. Weiß: Iz materije ni življenja, iz materijalizma je smrt. — Tov. Stich: Sredstva, kako opomoči kmetu. — Tov. Mente: Zgodovinski pomen Železne Kaple.

Posameznim govorom rednih ur sledila je debata. Uro otvoril in zaključil je menjaje se pevski oziroma tamburaški zbor. Pevski zbor je štel 12 udov, tamburašev je bilo 10. Obadva zbora je vodil tov. J. Žel.

Tudi letošnji letnik našega internega lista „Bratoljub“, kateri je praznoval letos 20 letnico, je bil dobro uredovan in ne zaostaja niti po vsebini niti po ilustracijah za ostalimi letniki.

Proslavi 1500 letnice smrti sv. Janeza Zlatousta smo posvetili jedno akademjsko uro. Govorila sta tov. Šenk „Sv. Janez Zlatoust in njega pomen za kat. cerkev“, in tov. Mörtl „Sv. Janez Zlatoust kot cerkveni govornik“. Moški zbor je nastopil v tej uri s tremi pesmi, med njimi s himno v čast sv. Krisostoma „Tov χρυσόλατος ἀγγεγγα“; tamburaši so svirali štiri komade.

Najlepši zaključek pa je bila zadnja akademija, ki se je vršila v proslavo 60 letnice obstanka „Akademije slovenskih bogoslovcev v Celovcu“. Spored je bil kakor smo ga Vam z vabilom poslali. Vse točke so se dovršeno igrale. Lepo, za stavlje spesneno in uglasbeno pesem „Zakipi duša“ so morali pevci na željo gostvo ponoviti. Posebno pozornost sta obračala nase govornika.

Prvi slavnostni govornik č. g. M. Ražun nam nariše, kako je stanje koroških Slovencev v resnici. Źasi je splošno isto še žalostno, imamo vendar tudi veliko veselih pojavov, posebno to, da se je začela mladina zlasti v novejšem času organizovati, ki nas morajo navdati z novim pogumom v delu za vero in narod. Svoj govor sklene govornik z nado, da bode akademija, zibelka vsega narodnega dela, kar so ga storili do sedaj duhovniki na Koroškem, v trdni zvezi z brati onstran Karavank dovedla Slovence na Koroškem do popolne posesti njihovih pravic.

Drugi slavnostni govornik vlč. g. drž. in dež. poslanec dr. Krek govori o pomenu verskega dela za narod: V razširjanju materijalističnega duha med ljudstvom, pravi predavatelj, preti verski, narodni in gospodarski propad. To je tisti črv, ki razjeda narod in gor dela indiferentnega za vero in domovino. Z bojem proti materijalizmu moramo začeti, ako hočemo imeti verno in narodno zavedno in gospodarsko močno ljudstvo. Kateri stan pa moramo posebno va-

rovati, da se ne zestrupi z brezverskim duhom? Kmetijski stan; kajti ta je steber cerkve, države in naroda, iz kmetijskega stanu so izšli drugi stanovi.

Živahno odobravanje in navdušeni živio — klici so sledili besedam obeh govornikov.

Bratom na severu pošilja v imenu „Slov. akademije“ bratske pozdrave
tajnik
Franjo Senk.

IZ LJUBLJANE.

Približuje se konec šolskega leta. Ob tej priliki se ozrimo na pretečeno leto in pogledimo, koliko sadu smo si v tem s svojim letu pridobili delom. Ali je bilo leto rodovitno, ali sremo pričakovati za svoje delo tudi plačila? O tem ni dvomiti, ker naš trud se je obračal vedno le na to, da bi dosegli smoter, ki smo ga načrtali v začetku: v molitvi in delu je rešitev. K delu so nas navajala predvsem 3 društva, ki jih imamo v semenišču.

Prvo mesto med temi zavzema: „Cirilsko društvo“. To društvo je obračalo glavno pozornost na teološko znanost. Zato pa je bila večina predavanj znanstveno-teoloških. Išli pa smo tudi leposlovne spise. Predavanja so bila sledeča:

I. Prvi tečaj: 1. Tov. Cankar: Mrliči (Črtica); 2. tov. Snoj: Poročilo o velehradskem shodu; 3. tov. Zabret: Spomini iz pota v Lurd; 4. tov. Cegnar: Socializem in individualizem v st. zakonu; 5. tov. Gogela Fr.: Žena v hebrejski peziiji; 6. tov. Bukovič: Ebed Jahve (sv. pisem študija); 7. tov. Trdan: Bogomili na Slovenskem (zgod. študija); 8. tov. Nastran: Moderna kritika teol. dokaza za bivanje Božje; 9. tov. Kauduč: Nauk o evharistiji v „Doctrina 12 Apostolorum“.

Poleg teh čitanih spisov so napravili še 4 udje po en spis, ki se pa v društvu radi pomanjkanja časa niso mogli čitati. Ti so: 1. tov. Cankar: Evolucionizem v estetiki; 2. tov. Erjavec: Prestava „Srčca in vera“ po Reimichelju; 3. tov. Dolenc: O peziiji v sv. pismu; 4. tov. Komljanec: Pojem leposlovja. Člani „Cir. dr.“ so tudi sodelovali pri akademiji, ki smo jo priredili 27. jan. 1908 v proslavo 1500 letnice sv. Jareza Zlatousta. Predavali so tov. Trdan, Klimar, Snoj, Bukovič.

II. Drugi tečaj: 1. tov. Omahen: Času primerne misli. Pometek po „Commonitoria“ Vincenca Lerinskega; 2. tov. Hovevar: Spričevanje Jozafa Flavija o Jezusu Kristusu v ruskih prevodih; 3. tov. Tomažič: Marija v katabakombah; 4. tov. Kopitar: Enciklika „Pascendi“ in njeni kritiki; 5. tov. Snoj: Religia Izraelcev v novejši literaturi; 6. tov. Vrce: Kozmologia sv. Avgušтина; 6. tov. Kapš: Filicque in Tridentinski zbor cerkveni.

S socijalno vedo nas je seznanjel s pomoščjo svoje knjižnice in predavanj „Socijalni klub“. Klub je dobil novega pokrovitelja dra. Aleša Ušeničnika, ki se udeleževal tudi društvenih predavanj. Predavanja so bila sledeča: 1. tov. Tome: 6 kmečkih dolgovih; 2. tov. Trdan: Znisel dela v poganstvu in krščanstvu; 3. tov. Breitenberger: Zanemarjena mladina; 4. tov. Primar: O solidarizmu; 5. tov. Miklavčič: Nekaj o kmeškem vprašanju; 6. tov. Tome: Zajec v avstrijskem zakonu; 7. tov. Miklavčič: En dan na danski ljudski šoli; 8. tov. Klemenčič: Spomini s potovanja po Štajerski, Tirolski in Predarlški. 8. tov. Krišche: O kartelih in trustih.

V govorništvu sino se vadili pri govorniških vajah. Govorili so tekom leta: 1. tov. Cegnar: „Evalnica B. D. M.“ — iz govora sv. Proklaškofa carigrskega. 2. tov. Tome: „Adveniat regnum Tuum“. 3. tov. Vodopivec: „Eritis sicut Dii“. 4. tov. Krišche: Rodbina — krščanstvo — soc. demokracija. 5. tov. Šifrar: Upi katolicizma. 6. tov. Dolenc: Vel. Vodnik — slovenski pesnik in

pisatelj. 7. tov. Šesek : Krščanska karitas. 8. tov. Dolenc : „Brezmadežno spočetje sem“. 9. tov. Zupanc : Božja previdnost v Lurdu. 10. tov. Porenta : Moderna žena in Lurd. 11. tov. Gnidovec : Nauk sv. Efrema in Avgušтина o Mariji.

Razen tega smo letos tudi sv. Tomaža Akv. počastili z malim slavljem, ki je obsegalo dva govora (tov. Bukovič : Sholastika — križarska vojska, tov. Cegnar : Sv. Tomaž Akv. filosof in teolog) vmes pa je udarjalo tamburaško društvo.

To je naše delo. Dasi bi morda uspehi bili lahko večji — lepši, nas tolaži vendar zavest, da smo delali vsak po svojih močeh.

Srčno pozdravljeni dragi slovanski bratje !

Tajnik „Cirilskega društva.“

ROZMANITOSTI.

Serbski seminar s. Petra v Prahy. Lutherova reformacija bě tež Serbstwu škodna, dokaž samu na sebi md'ly lud rozkórí a z tym woľibi, némských předarjow do serbských wosadow sčeleše a je tak po něčím přeněmči. Wosady, kotřež katholske wostachu, wostachu tež serbske, hačrunje bě tež w nich nuza na duchowných. W domizuje njeběž katholských wyších wučerujow; tuž dyrbjachu wšity, kotřiž chychu studować, do cuzby so podač a to wšěe mnohich wottraši. Po třiceilčtnej wójnje widimy pak tola přiměrnje doserbských m'oděncow w susodných Čechach: w Litoměřicích, Kholmotowje, Prahy a Krumlowje. W Prahy a we Wołomucu studowachu theologiju. Ale mnozy wostachu potom w cuzbje, nic jeno w Čechach a na Morawje, tež w Slezskej, haj w Rakuskej namakamy roděnych Serbow na duchowních městach. Někotři drje běchu swoju mačěrnú řeč, w kotřež so wudokoneč w studiach přiležnosće němjećachu, zapomnili a tuž njezwažichu sebi mjez swojimi krajanami duchownske město nastupić. Tachant Brückner w Budyšinje postaji tohodla we swojej fundaciji za studentow, zo maju čí, kotřiž ju wužiwaju, po dokonjanych studiach Budyšskemu tachantej so předstajić a duchownsku službu w Lužicy nastupić.

Zo njebychu katholske serbske wosady bjez serbských duchowných wostale, zžijštaj nadobnaji bratraj Měrcin Norbert a Jurij Józef Šimonaj z Čemjeric Serbski seminar w Prahy.

Měrcin Šimon narodži so 24. aug. 1637 a Jurij 1646. Po derje dokonjanych studiach w Prahy wostaštaj w tutěj diocesy; Měrcin bu 1665 farar w Hodkowicach a 1668 tachant w susudnym Čěskim Dubje. Lěta 1673 bu do Budyšina jako kapitular powołany a wunřě tudy jako senior a notarius apostolicus juratus w l. 1707. Jeho čelo bu w tachanskej cyrkwi pohrjebane. Jurij bě nastupnik swojeho bratra w Hodkowicach, a hdyž so tón do Budyšina přesydlil, wotědže wón do Prahy a bu tu spowědnik karmelitkow a administrator jich cyrkwy s. Józefa na Malej stronje a běše to hač do swojeje wysokoje staroby. Wón podpěraše studowacych Serbow najpředy ze swych a z bratrowých dokhodow; štož mějske wyše toho nalutowane, sčeleše swojemu bratroj do Budyšina, zo by so daně a zo by z tym so w prawym času wosebity dom kupi: móhl, w kotrymž bychy Serbja bydlili. Tež Měrcin podpěraše studowacych. Tak postaji w swojim testaměntě 24. měrca 1692 3000 šěsnakow, za kotřež maju so tři Serbja do konwikta s. Wjaneřa w Prahy přijěč a tu zastarač. Při tym pak njewosta; přetož hižo w l. 1694 kupištaj bratraj m'ěly dom na Malej stronje w blizkosci něhděšnje cyrkwy ss. Pětra a Pawla: Bratraj wotkazaštaj najpředy 9000 šěsnakow z testamentom 28. junija 1696 jako „fundativ perpetua“ za khudych studowacych z Budyšského a Khrósčanskeho wokřesa. Z Kulowskeje wosady dyrbjachu so studowacy potom přijěč, hdyž by hiše město prózdne bylo. Přijěč mějachu so do toho wustawa jedyn student theologie, tři studenci filosofije a dźewjeć z nižších wučerň. Jurij Šimon spózna bórzy, zo m'ěly dom njedosaha. Lěte 1704 kupi za 600 šěsnakow wot malostranskeho magistrata nowe město njedaloko Karloweho mosta a da khěžu natwarěč, kotraž drje bě wjetša, dyžli přenja; město slušče k staremu domej hrabje Thuna a bě do zemskéje tafle zapisane. Dokaž pak po tehdyšich prawach njezemjanski kupe Jurij Šimon do zemskéje tafle zapisany byč njemóžeše, bu khěža na mjeno tachantstwa abo kapitla w Budyšinje 19. napřyla 1706 do kralowskeje zemskéje tafle zapisana. Rumnosć pak buch bórzy zasy njedosahe. Tuž kupi starosćiwy Jurij Šimon lěta 1716 susodnu ležownosć za 1150 šěsnakow. Tu chcyše nětko dač wjetši dom natwarěč, tola wšelake prawje njelube zadźewki dyrbjachu so napředy wotstronič. Skónčuju bu 12. nowembra 1723 překora wujednana a nětko bu

mjez Budyškim tachtanstwom a Jurijom Šimonom liscina fundacije wuradžena, 12. febr. 1724 přijata a wot cyłcho tehdyšeho kapitla samoručne wobkrućena. Jurij Šimon přepoda ze swojeho a swojeho njeboheho bratra Měrcina Norberta zamoženja 18.000 šesnakow, zo bychu so z dokhodow 12.000 šesnakow 12 khudži studowacy Serbja zastarali, z dokhodow 6000 šesnakow pak mzda za předstajencho (praesesal), služownistwo a druhe nužne wudawki zapłaćka. Wyše tuteje tehdy nahladneje summy da wón hišće k twarej nowoho domu 2000 šesnakow a stary dom, kotryž sa za tuni pjenjez, za 600 šesnakow, předa. Pjenjezy nróžichu so tohoronja k nowemu twarj. Předstajeny na serbski wóltčine być, pak měšnik pak klerikus, kotryž theologiju abo ius canonicum studuje; wón dyrbi studowacych w pobožności a w dobrych počinkach nawjedować a tež kedźbować, zo su pilni a prikaznam seminara poslušni. Za čas swojeho žiwjenja wobkhowa Jurij Šimon prawo, nróždźencow přijímać a wustaw rjadować, po jeho smjórci pak přeńdźe wojebo prawo na kapitel s. Petra w Budyšinje. Hewak w nastupanju wustawa něšto přeměnjec, njedyrbi tachtanstwo žaneje mocy měć. Tuta zakładna liscina fundacije bu 6. julija 1725 wot kejšowa Karla VI. młósejwje wobkrućena a prawa kralowskeje zemskéje tafle buchu ze stareho domu na nowu ležownosć přenesene.

Po wotstronjenju tychle zadźězkow a po dokonjenju wšech kročeli, kotraž nowy twar žadaše, započo sa w nalěcu 1726 twar. Na swjědženju dźělenja ss. japoštolow 15. julia bu w přitomnosti wosobnych duchownych a swětnych hócí wopomnějski kamjeń poswjećeny, kotryž je do murje, jědźernju wot wókhěže dźělčaje, zasadźeny, a z křižom a z lětalěbu 1727 woznamjenjeny. — W čas u dwěju lětow bu nowy dom dotwarjeny, wdzymu 1728 zasydlichu so přeni Serbja w nim. Je to nahladna w jednorej renaissance kručě twarjena rókowna khěža z wysokimi wulkimi jstwami. Rjana statua s. Petra na rózku a napismo wyše duri: „Deo: Et Apostolorum Principi: Lusatic Pietas: Erexit“ dopomina, zo je to nabožnym zaměram stajeny dom.

Nadobny nimalo wósmnděsatlětny z 1727 dočaka wulke wjeselo, zo móžeše před smjeru swój wotmysleny wulkotny skutk derje dokonany widěć a swojich lubowndych krajanow ze stareho čěrného domu do nowoho rumneho dowjesć, zo bychu so tu bjez starosće přihotowali na spomožne dźěło w knjezowej winicy w serbskej wóltčine. Ze spóčatkom šulskeho lěta 1728 zastupi 19 młodźencow do „serbskeho seminara“. Dwanaćo buchu z dokhodow Šimonoweje a dwaj z dokhodow Nukoweje fundacije zastarani, pjećo pak dyrjbachu zastaranje zaplaćić.

II. Přeni, kiš hišće před dotwarjenjom nowoho wjetšeho domu wulka wažnosć spózna a města k zastaranju studowacych založi, bě Pětr Anton Nuk, 1659 w Kulowje rodźeny faraf w Kirchbergu w Passanskej diocesy, kotraž pak tehdy k Rakuskej słušeše, a Budyški kanonikus. Hižo 13. měrca 1726 přepoda wón 3000 šesnakow a pozdišjo we wjac ratach 6300 šesnakow. Z nich stužeše 4506 šesnakow zaměram seminara; dokhody druhého dźěla fundacije mějachu so přecelam a khudym w Kulowje wuplaćć. Dale wotkaza w testamencie kejšorski wyšk, Franc Norbert hrabja Krakowský z Kolowrat 1000 šesnakow; duchowny Jurij Kral, rodźeny z Kulowa, kotryž běše po zoložerjowej smjeri dwójcy praeses, poda 1000 šes. k zastaranju studowaceho ze swojoke swójby abo, hdyž by ze swójby žadyn nebyl, druhého Lužičana. Tuž wjeseleše so pobožny zalozeř w poslednich dnjach swojeho žiwjenja, zo jeho seminar připóznaje a podpjeru dóstawa, zo potajkim spomožne plody za katolske Serbstwo ponjesa. Na 14. dec. 1729 wón zbóžnje wumře a bu w klóštrje Augustinow w kapali s. Marie Madleny swjatočnje pohrjebany. Epitaphium, kotraž seminar khowa, mjenuje jeho prototypon temperantiae, speculum humilitatis, exemplar pietatis. Jeho fundacija pak wobsta tež w čežkich časach. Hdyž bě w lěće 1742 Praha w mocy njepřecelow, měješe seminar jenož 10 studentow; dom bě přepjeljeny z wojakami, jemu khwilu běchu tu 79 mužů a 42 koni. Hdyž běchu njepřecelске wójka wotahnyli, přicězechu z nowa studowacy. W lěće 1744 bě jich tu hižo 28 a w sěchowacych lětach druhdy hišće wjac. Telko studowacych přijě, bě jeno tohodla móžno, dokelž běchu so někotre nowe fundacije založite. Tak založi l. 1743 Khróseanski faraf a k nonikus Jurij Josef Just fundaciju za studowaceho ze swojeho přecelstwa, Jakub Tadej Čežki, senior Budyškeho tachtanstwa dvě fundacije za młodźencow ze swojeho přecelstwa abo z Kulowa, serbskeje a němskeje rěče młónych. Budyški kanonikus Josef Kosačk, kiž bě japoštolski protonotar a tachtant Wolomuckeho wokrjesa a faraf we Wulke Senicy na Morawje, fundaciju za młodźenca ze swojeho přecelstwa abo z Kulowa a t. d. Tež buchu w tom času hižo za pjenjezy studowacy ze susodnych Čech a to wosebje z Šěrachowa, kotryž hižo tehdy Budyškemú tachtanstwu słušeše, do seminara přijimani.

K tymle fundacijam, kotraž so za Serbski seminar založichu, buchu kónc 18. lěstotka a pozdišjo hišće druhe za naš wustaw dobyte, kotraž běchu před jeho založenjom wot serbskich duchownych wšelakim konviktam w Čechach wotkazane. Za čas kejšora Józefa II. buchu tute konvikty zběhujene a jich zamoženje do stipendijow přeměnjene. Zo bychu stipendije Lužičanam, za kotrychž běchu založene, k wužitku přišle, prošese Budyški tachtant pola rakuskeho knjezerstwa, zo bychu so s lužiskim wustawom zjednoćile, kotryž tomu samemu zaměrej słužeše, kaž stipendije. Do toho knjezerstwo skónčujo zwoli.

Tak měješe Serbski seminar po nócim 26 stipendijow, kotraž pak so stajnje wudźěle njemóžachu, dokelž pjenježny njewobkhowachu teje sameje plačizny, kaž w času založenja, a njedosahaju tohodla k dospólnemu zastaranju studowaceho.

Hdyž Józef II. biskopske seminarjy zběhaše, zo by bohohłowcow w „generálnych“ seminarach rozwučeł a za duchownsku službu prihotował dle njemědžěše so tež serbski seminar čerpie, hačrunje tu kulturni duchowni w Rakuskej službě njechychu: Tola Budyšski, tachtant, biskop Schüller z Erentshaf, prošese kejšerstwo w Widnje, zo by serbski seminar w Praze dale wobstał smle, dokelž bjež njeho njebý katolska Horna Lužica za krótký čas třebynych duchownych wjac měla. Wosebje so wuzběhuło, zo bychu katolskej Serbja bórze bjez wučerjow a duchownych byli, a zo so jim tohodla podobny strach přihotuje, kaž w času reformacije, hdźež wjetši dźěl Serbow wotpadny, dokelž dosć přihodnych duchownych njeměješe. A hdy by kejšerowy ukaz tola so wuwječ a něčiči Serbski seminar so zběhnje, by tachtantstwo so sterał dyrbjeć, zo bychu serbske studowacy w jěnej kluči bydlili, zo bychu swoju maćeřščinu njezabyli, dokelž bjez serbskeje řeče njebychu so hodźili za duchowne města mjez Serbami! Ze zběhnenja Serbskeho seminaru njebý „maius“, ale „minus bonum“ za katolskich Serbow sechowje.

Wosebje rozestajenje naležnosći katolskeje cyrkwe w lužicy a Serbam lirožaca duchowna nuža zbudži pola kejšerskich wšynosći keždnosć. 13. jan. 1787 dowoli so tuž: „zo móže so Serbski seminar, kajkiž je, dale wobkhować, tola njemóža tam kublani duchowni w rakuskich krajach města dostać.“

Runj 25 lět pozdžišo hrožeše jemu nowy strach. Pjenježny ukaz, kotryž 20. febr. 1811 dotahnu štyrprocentnu dań rakuskich papjerow wo pjećjeh poniži aplaciwošć pjenjez pomjeńši, wotwěza seminarej wulki dźěl jeho porjadnych dokhodow ze zařadneho zamoženja. Tohodla móžeše so lědma přezca wučeracow zastarać. W tutěj čezkej pjenježnej nuzy wurpys tehdyši tachtant, biskop Franc Jurij Lok, z Kulowa rodźeny Serb, wot sakskeho wójwody a pólskeho krala Bjedricha Augusta lětny přinošk 300 toleri, kotryž so hač do našeho časa z krajnych dokhodow lěci; potom poruči zo ma so za njón kóždolětnje mjez duchownymi, kotřiž su při studijach jeho dobroty wužiwal, hromadzić; tež starši studowacy dyrbjachu po swojim zamoženju něšto přinosować. Tak móžeše seminar znajmjeńša wobstać, runjež běchu to suche lěta za njón. Poměry so polepsichu, hdyž w lěće 1819 tachtanski senior, předyši starostwacy praeses, Jakub Šubert, swoje cyle nahladne zamoženje wustawej wotkaza. Tež druge wotkazanja dósta seminar w tom času; n. př. 2500 toleri wot seniora Mikławša Fulka, rodźeneho z Khróseci.

Tute wjetše wotkazanja lěchu seminarej runje w tom času prawje třebne, dokelž měješe wot nětka nie jeno za Serbow, ale za cylu Sasku duchownych kulču. 1783 bu mjenujety tak mjenowany Žitawski wokres Budyšskemu tachtantwu podčišujeny. A dale. Wotčasa, hdyž swobodniše cyrkwinške žiwjenje w tak mjenowanych herbskich krajach Sakskeje abo w Mišnjanskeje z lětom 1807 (w tym lěće bu artikel V. Póznańskeho měra wozjewjeny, kiž postaji, zo su wot nětka po cłym kraljewstwe romsko-katolske Bože služby dowolene a zo maju poddani woběju wuznaćow te same krajowniske a politiske prawa.) nastawać poča, buchu tež mlodžency wotam do Serbskeho seminaru přijimani. Lěta 1823 slubi kral Bjedrich August lětuje 100 tolef jako přinošk k zastaranju dwěju studowaceju z Drježdžanskeje diocesy w Serbskim seminaru.

Wot lěta 1834 bu wot lutherskich zapóslancow na sakskim sejmje časnišo namjetowane, zo by při universite w Lipsku tež fakulta za katolsku theologiju zřěžena byla, tak zo bychu katolskej duchowni w saskim kraju studować móhli. Knjeźerstwo pak wotpokaza kóždy króć tajke namjety z tym, zo by to njepřiměrnje droho było, a za Serbski seminar w Praze za to dosaha. Při tajkej přiležnosći lěta 1846 bu skónčnje wobzamknujeny, zo maju za studowacych z herbskich krajow šěsć stipendijow po 50 tolerjach při Serbskim seminaru z krajnych dokhodow so přizwolić. Dale pak so postaji lěta 1876 w serbskim seminaru, zo smědža duchowni, kotřiž so w nim kublani, duchowne město w Saskej dostać, hačrunje maju po druhich zakónskich postajenjach katolskej duchowni jeno na wustawach Němskeje studować. Tola dyrbja ci, kotřiž su w Praze studowali, před wosebitej kommissij, kotrejež předsyda so wot ministerstwa postaja, tak mjenowane wědomostne pruhowanje z filosofije, němskeje literatury a stawiznow. činić. Ministerstwo pak ma prawo, tajke pruhowanje tež spuścić a je woprawdže časnišo, wosebje w najnowišim času, to same spuścić. Haj spokoja so samo z tym, zo móžeš colokwija z mjenowanych předmjetow přepoložiť.

Wučomcy bjern so do Serbskeho seminaru, hdyž su na lužiskich wustawach swoju klanosć a pilnosć dopokazali. Zastupuju do druheje abo wyšćeje klasy Maštronskeho němskeho gymnasia, na kotrymž wšity Serbja wot založenja seminaru studowachu. Gymnasium dokhodźiwi přestupja po wobstatej maturite na universitu a dađa so jako porjadni poslucharjo do theologiskeje faculty němskeje university zapisać; slyša pak tež přednoski na druhich fakultach; kaž wšelake filosofiske předmjety na filosofiskej. Studuje dokonjeju woni porjadnje w třoch lětach, dokelž praktiški nawod a rozwučowanja na njón so potahowace podawaju so w seminaru. Na universite njetrěbaju wučomcy Serbskeho seminaru kolegije plaćić, kaž so jim tež na gymnasiu šulcki pjenjez spuška. Pře-

čelna zmyslenosć, kotruž rakuske šulske wyšnosće Serbskemu seminaraj pokaznja, a nj sebicha próca, kotruž maju professorowje na gymnasiu a na universite z našimi wučomčami nětko hižo dwaj lěstotkaj, zaslužnje zjawne připóznawa a najnutrniši džak.

Wc ustawie samom přibotnja so wučomcy za skutkowanje w zjawnym žiwjenju z deklamacijami a z přednoškami w serbskej, němskej a la'anskej rěči, kotřež so w přitomnosći wšitkich tydženscy wotměwaju a wot staršich rozsudžeju; theologowje wuwučnja so tež w předowanju a w druhich za přichodne zastojnstwo nužnych předmjetach.

Studije w Serbskim seminaru namakaja dobrodu podpjeru w nahladnej knihowni, kotraž so w běhu časa nahromadži a njeprěstawajcy roste. Nowe wažne a potřebne knihi so přikupuju, wjetši džěl pak přikhadža z wotkazanow. Fódla powšitkownje knihownje wobstoi w seminaru tež wosebita serbska, w kotrež so serbske a druge słowjanske knihi nětko wokoło 1200 spisow, mjez nimi někotre žadne starše knihi kaž: „Principia linguae Wendicae wot Ticina l. 1679“ a „De originibus linguae Sorabicae wot Frencele“ atd. Wulki džěl darichu spisarjo sami, z kotrychž běchu mnozy něhdyši wučomcy seminaru byli.

III. Serbski seminar ma wo serbsku literaturu njemału zaslužbu. Běše džěk tomu založene, zo bychu młodźency, katřiž dyrbychu w cuzbje studować, serbskeje rěče njezabyli a w njej so wudokojawši serbskemu ludaj w ma'cšćinje předowali. W spočatku, do niž běchu tu sami Serbja, rěčeše so tež jeno serbsy, kač pak je so serbska rěč wosebje wučila, nimamy dopokazow; tola zo so na nju zabylo njeje, wěny z toho, zo su něhdyši wučomci jako duchowni pilnje serbscy předowali, w šulach wučili a mnozy tež serbscy pisali a seraske knihi wudawali. Někotři čěscy wotčiny, jako Dobrowský, Hanka, Doucha, tež druzi Łužjanscy hos'oj přikhadžachu k nim, jich zbudžujcy a podpjerajcy.

Z Wocučenjom Łužjanow k nowemu narodnemu žiwjenju stancyli tež Serbja, založiwši w lě'e 1847 „Ma'icu Serbsku“. Po přikładze wotčincow we Łužicy zjednotichu so na spočatku šulskeho lěta 1847 pod nawjedowanjom Jakuba Buka ze Zeji z druhimi serbskimi khowancami k serbskemu towarštwu, Serbowka mjenowanemu, z wosebitymi wustawkami mjez sobu k tomu so wjazajcy, zo chcedža so w ma'čerskej rěči wudopositi; a lubos: k narodnosći wubudžeć, wosebje so prócować, zo bychu serbsku rěčnicu a prawopis wuknyli, serbske nastawki pisali, serbscy deklamowali a přednošowali. Pisne džěla maju so w „serbskej hodzinje“ (njedželu wot 8—9¹² hodžin) čitać a rozsudžeć; kotřež so za dobre spóznaju, zapisaju so do wosebiteje knihi z mjenom „Kwětki“. Mnozy z nich pisachu do časopisow, kaž do časopisa „Ma'icy Serbskeje“, do „Jutnički“, do „Katholiskeho Posla“, do „Serbskich Nowin“, do „Lužičana“, „Lužiskeho Serba“, do „Lužicy“. Někotři wudachu tež knihi, kaž Michal Hórnik z Worklec, Jurij Lusčanski z Wotrowa, Jakub Bart-Čišinski z Kukowa, Jurij Libš z Miločic, Michal (a Jakub) Šewčik z Ba'ony a t. d. „Serbowka“ mjenuje so tež kniha, wobstajaca z „Dnjownika“ a „Kwětkow“ a wobjima hižo 50 nahladnych zwjazkow, kotřež seminarsku knihownju debja. W dnjowniku je zapisane, što je so w kóždej serbskej zhromadźiznje dokonjało; pilnosć a próca so tam připóznawa a z tym tež wubudža, liwkosć a njeroda jednotliwych so porokuje. Dnjownik Serbowki je wěrna krónika skutkowanja studowacych młodźencow a jich přihotowanja k džělu za wotčinu. Hdy bychu jeno wšitycy rjano pilnosć a zahorjanosć, kotruž jako subusawy Serbowki čuajachu z pokazowachu, w poždzišim zastojnstwje wobchowali a zjednosćenu z wjetšej zražsću rozsuda a mudrej wědźiwosću žiwjenja k duchownemu spomóženju swogoho ludu tež naloželi! Wězo běre so mnohim přilěnosć k tomu tež přez to, zo jako duchowni maju čas swogje žiwjenja často w němskich wosadach skutkować, lhdžež ze zastojnskimi džělami přepjeljeni, nimaju khwile k džělu za serbski lud.

Mnoho wučomcow Serbskeho seminaru skutkowač tež najspomóžnišo we wažnych zastojnstwach, wosebje cyrkwiniskich. Wjele jich a wosebje tež ze Serbow bóchu a běchu tachantoj kaplita s. Pětra a biskopsky administratoroj katolskeje cyrkwe w Łužicy.

Z toho móženy spóznać, zo je Serbski seminar za katolsku cyrkwe cyžje Sakskeje, wosebje pak za serbski lud jara spomóžiny wustaw, kotryž hižo přez 200 lět do wotčinskeje winicy pilnych a nawědžitych džělaćerj sćole, kotřiž w njej ryja a plěja, sadžeju a přiliwaju a swěrnje hač do smjerće so prócuj, zo bychu wšitke ha zy a ha'žki, z winowym pjenkom zjednoćene, zra'e p'ody njes'e. Just, podstarši „Serbowki“.

